Regeringens proposition
1975/76:170

om ändring i föräldrabalken, m. m.;

beslutad den 11 mars 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

LENNART GEIJER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i föräldrabalkens regler om faderskap och om vårdnad om barn m. m.

Om modern till ett barn är gift vid barnets födelse eller om hon kort dessförinnan har blivit änka, skall maken liksom f. n. anses vara far till barnet. För det fallet att modern har skilt sig före barnets födelse föreslås emellertid att faderskapet alltid skall fastställas genom erkännande eller dom, på samma sätt som när modern är ogift vid barnets födelse.

Liksom nu skall en äkta make ha rätt att föra talan om att han inte är far till ett barn som hans hustru har fött. De tidsfrister som f. n. gäller för väckande av sådan talan föreslås emellertid slopade.

För sådana fall då såväl modern som hennes make har klart för sig att det är en annan man som är far till barnet och denne vill ta på sig faderskapet föreslås ett förenklat förfarande. Då skall den äkta mannens faderskap kunna hävas genom att den andre mannen erkänner faderskapet till barnet. Erkännandet skall godkännas av både modern och maken samt av barnavårdsnämnden.

När det gäller vårdnadsreglerna behålls den nuvarande regeln om att gifta föräldrar har gemensam vårdnad om sina barn. Till skillnad mot vad som nu är fallet skall emellertid den gemensamma vårdnaden inte nödvändigtvis behöva upplösas vid en skilsmässa. Är föräldrarna ense om att även i fortsättningen utöva vårdnaden gemensamt, skall domstolen förordna i enlighet med deras önskemål, om det inte skulle uppenbart strida mot barnets bästa.

Även föräldrar som inte är eller har varit gifta med varandra föreslås kunna få gemensam vårdnad om sina barn, oberoende av om de bor tillsammans eller inte. Förutsättning är också här att föräldrarna är ense om

att vårdnaden skall utövas gemensamt och att domstol inte finner att detta skulle uppenbart strida mot barnets bästa.

Skulle det visa sig att en ordning med gemensam vårdnad inte fungerar, har vardera föräldern rätt att gå till domstol och begära att den gemensamma vårdnaden upplöses. Domstolen skall då bestämma vem som skall vara vårdnadshavare. På denna punkt behålls nuvarande principer. Vägledande blir alltså vad som är skäligt med hänsyn till barnets bästa.

I fråga om rättegångskostnadernas fördelning i vårdnadsmål föreslås som huvudregel att vardera parten skall stå för sin egen rättegångskostnad.

I samband med ändringarna av faderskaps- och vårdnadsreglerna föreslås att termerna barn i äktenskap och barn utom äktenskap slopas.

I detta sammanhang föreslås också ändringar i lagen om vård av omyndigs värdehandlingar. Ändringarna rör bl. a. de avgifter som bankerna har rätt att ta ut för sitt förvaltningsarbete.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1977.

1 Förslag till

Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrives i fråga om föräldrabalken[1]

dels att 1–3 kap., 4 kap. 5 och 8 §§, 6 kap., 7 kap. 2, 4, 7 och 10 §§, 11 kap. 1 och 2 §§, 12 kap. 1 §, 15 kap. 7 §, 20 kap., 21 kap. 12 § samt rubrikerna till 1–3 och 20 kap. skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i balken skall införas nya paragrafer, 4 kap. 9–11 §§, 7 kap. 11–14 §§, 10 kap. 9–17 §§, 11 kap. 12–17 §§ samt 18 kap. 12 och 13 §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap. Om barnets börd	**1 kap. Om faderskapet till barn**
	1 §
Barn, som födes under äktenskap eller å sådan tid efter dess upplösning att det kan vara avlat dessförinnan, har äktenskaplig börd (barn i äktenskap), såvida ej, i den ordning som sägs i 2 kap., förklaras att barnet icke har sådan börd.	*Är vid barns födelse modern gift, skall mannen i äktenskapet anses som barnets fader, om ej annat följer av 2 §. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet födes inom sådan tid efter mannens död att det kan vara avlat dessförinnan.*
	2 §
Faderskapet till barn som ej har äktenskaplig börd (barn utom äktenskap) fastställes enligt 3 kap.	*Rätten skall förklara att mannen i äktenskapet ej är fader till barnet, om* *1. det är utrett att modern har haft samlag med annan än mannen under tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av den andre,* *2. det på grund av barnets arvsanlag eller annan särskild omständighet kan hållas för visst att mannen ej är barnets fader, eller*

[1] Balken omtryckt 1974:1038.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	3. barnet har avlats före äktenskapet eller under det att makarna levde åtskilda och det ej är sannolikt att makarna ha haft samlag med varandra under tid då barnet kan vara avlat.
	Godkänner mannen i äktenskapet skriftligen annan mans erkännande av faderskapet och har i fråga om erkännandet iakttagits bestämmelserna i 4 §, skall därigenom anses fastställt att mannen i äktenskapet ej är barnets fader. Erkännandet skall dock i detta fall alltid vara skriftligen godkänt av modern.
3 §	
Barn utom äktenskap erhåller äktenskaplig börd, om föräldrarna ingå äktenskap med varandra.	*Föreligger ej fall som avses i 1 § eller har rätten meddelat förklaring enligt 2 § första stycket, fastställes faderskapet genom erkännande eller dom.*
4 §	
	Erkännande av faderskap sker skriftligen och skall bevittnas av två personer. Erkännandet skall skriftligen godkännas av barnavårdsnämnden och av modern eller särskilt förordnad förmyndare för barnet. Har barnet uppnått myndig ålder, skall erkännandet i stället godkännas av barnet självt. Barnavårdsnämnden får lämna sitt godkännande endast om det kan antagas att mannen är fader till barnet.
	Erkännande kan ske även före barnets födelse.
	Visas senare att den som har lämnat erkännande ej är fader till barnet, skall rätten förklara att erkännandet saknar verkan mot honom.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Skall faderskap fastställas genom dom, skall rätten förklara en man vara fader, om det är utrett att han har haft samlag med barnets moder under tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av honom.

2 kap. Om talan angående äktenskaplig börd

2 kap. Om barnavårdsnämnds medverkan vid fastställande av faderskap

1 §

Vill mannen vinna förklaring, att barn som avses i 1 kap. 1 § icke har äktenskaplig börd, skall han väcka talan mot barnet eller, om barnet avlidit, dess arvingar inom tre år från det han fick kunskap om barnets födelse. Har mannen ej varaktigt sammanbott med barnet, vare han dock ej förlustig sin talan förrän ett år förflutit från det att talan, som grundats på att barnet har äktenskaplig börd, blivit väckt mot mannen och han erhållit del därav.

Talan enligt första stycket må ej äga rum, om mannen, sedan han fått kunskap om att modern haft samlag med annan under tid, då barnet kan vara avlat, efter barnets födelse erkänt barnet såsom sitt.

Skall ej enligt 1 kap. 1 § viss man *anses som barns fader, åligger det barnavårdsnämnden att försöka utreda vem som är fader till barnet och sörja för att faderskapet fastställes, om den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd i riket eller vistas här eller om i annat fall vårdnadshavaren begär det och barnet är svensk medborgare.*

2 §

Är mannen död, och har han varken försuttit tid till talan enligt 1 § eller efter barnets födelse erkänt barnet så-

Uppgift enligt 1 § åvilar barnavårdsnämnden i den kommun där den som har vårdnaden om barnet är kyrko-

Nuvarande lydelse

som sitt, må envar, som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv efter honom, väcka sådan talan inom ett år från det han erhållit kännedom om barnets födelse och om mannens död. Har mannen ej varaktigt sammanbott med barnet, vare arvinge dock ej förlustig sin talan förrän ett år förflutit från det att anspråk, som grundats på att barnet har äktenskaplig börd, framställts mot dödsboet. Efterlämnar den avlidne, jämte maka, arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, äge envar av dem sådan rätt.

Föreslagen lydelse

bokförd. Är vårdnadshavaren ej kyrkobokförd i riket, åvilar uppgiften barnavårdsnämnden i den kommun där han vistas eller, om han ej vistas i riket, barnavårdsnämnden i Stockholm.

3 §

Vill barn som avses i 1 kap. 1 § vinna förklaring, att det icke har äktenskaplig börd, äge barnet väcka talan därom mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Efterlämnar mannen, jämte maka, arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, skall talan, såvitt dessa angår, riktas mot dem som då talan väckes äro närmast till arv.

Ändras förhållande som anges i 2 § sedan barnavårdsnämnden inlett sin utredning, är nämnden ändock skyldig att slutföra sin uppgift.

Barnavårdsnämnden kan flytta över ärendet till barnavårdsnämnden i annan kommun, om det skulle avsevärt underlätta utredningen. Om sådant beslut skall den andra barnavårdsnämnden genast underrättas.

Talan mot barnavårdsnämnds beslut enligt andra stycket föres hos länsstyrelsen genom besvär. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos kammarrätten genom besvär.

4 §

Talan som avses i 1–3 §§ må ej bifallas, med mindre det är utrett, att modern haft samlag med annan än mannen och det måste antagas att barnet avlats vid samlaget, eller ock, på grund av barnets arvsanlag eller annan särskild omständighet, det eljest

Barnavårdsnämnden skall vid sin utredning inhämta upplysningar från modern och andra personer som kunna lämna uppgifter av betydelse för utredningen.

På nämndens begäran skall barnavårdsnämnden i annan kommun läm-

Nuvarande lydelse

kan hållas för visst, att mannen ej är barnets fader. Är barnet avlat före äktenskapet eller under det makarna efter domstols beslut eller eljest på grund av söndring levde åtskilda, må dock talan bifallas, såvida det ej göres sannolikt att makarna haft samlag med varandra å tid, då barnet kan vara avlat.

Föreslagen lydelse

na biträde vid utredningen.

5 §

Om faderskapsfrågan kan bedömas med tillräcklig säkerhet på grund av barnavårdsnämndens utredning, bör nämnden bereda den som antages vara fader till barnet tillfälle att erkänna faderskapet.

6 §

Barnavårdsnämnden bör verka för att blodundersökning äger rum beträffande modern, barnet och den som kan vara fader till barnet, om denne begär det eller anledning finns till antagande att modern haft samlag med mer än en man under tid då barnet kan vara avlat.

7 §

Barnavårdsnämnden får lägga ned påbörjad utredning angående faderskapet, om det

1. visar sig omöjligt att få erforderliga upplysningar för bedömning av faderskapsfrågan,

2. framstår som utsiktslöst att försöka få faderskapet fastställt av domstol,

3. föreligger samtycke av modern eller särskilt förordnad förmyndare

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

enligt 4 kap. 5 § till adoption av barnet, eller

4. av särskilda skäl finns anledning till antagande att fortsatt utredning eller rättegång skulle vara till men för barnet eller utsätta modern för påfrestningar som innebära fara för hennes psykiska hälsa.

Talan mot barnavårdsnämnds beslut att lägga ned påbörjad faderskapsutredning föres hos länsstyrelsen genom besvär. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos kammarrätten genom besvär.

8 §

Vid barnavårdsnämnden skall föras protokoll över vad som förekommer vid utredningen av betydelse för faderskapsfrågan. I protokollet antecknas även sådana uppgifter som kunna ha betydelse för skyldigheten att utge bidrag till barnets underhåll.

Utredningen bör bedrivas skyndsamt. Den skall vara slutförd inom ett år från barnets födelse, om ej särskilda skäl föranleda annat.

9 §

Skall viss man enligt 1 kap. 1 § anses som barns fader och är vårdnadshavare för barnet kyrkobokförd i riket eller vistas vårdnadshavare här eller är barnet svensk medborgare, skall barnavårdsnämnden, om vårdnadshavare eller mannen begär det och det finnes lämpligt, utreda om annan man kan vara fader till barnet.

Beträffande utredningen skola 2–6 och 8 §§ äga motsvarande tillämpning, varvid dock vad som sägs i 2 § om vårdnadshavare skall gälla modern, när vårdnaden om barnet utövas

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

gemensamt av henne och mannen. Utredningen får läggas ned, om det föreligger skäl som anges i 7 § första stycket 1 eller 4 eller det annars finnes lämpligt.

Talan mot barnavårdsnämnds beslut att icke påbörja utredning enligt denna paragraf eller att lägga ned påbörjad utredning föres hos länsstyrelsen genom besvär. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos kammarrätten genom besvär.

3 kap. Om faderskapet till barn utom äktenskap

3 kap. Vissa bestämmelser om rättegången i mål om faderskap

Mål om förklaring att viss man ej är fader

1 §

Faderskapet till barn utom äktenskap fastställes genom erkännande eller dom.

Vill man som enligt 1 kap. 1 § skall anses som barns fader vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § första stycket att han icke är fader till barnet, skall han väcka talan härom mot barnet eller, om barnet har avlidit, dess arvingar.

Är mannen död och har han icke varaktigt sammanbott med barnet och heller icke efter barnets födelse erkänt barnet som sitt, har var och en som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv efter mannen rätt att väcka talan om att mannen ej är fader till barnet. Efterlämnar den avlidne förutom maka arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, har var och en av dem rätt att väcka talan under här angivna förutsättningar.

Rätt för arvinge att väcka talan föreligger ej, om vid mannens död mer än ett år har förflutit från det att talan,

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

som grundats på att mannen är fader till barnet, väckts mot honom och han fått del däraV eller om mer än ett år har förflutit sedan anspråk på samma grund framställts mot mannens dödsbo.

2 §

Erkännande av faderskapet till barn utom äktenskap sker skriftligen. Erkännandet skall bevittnas av två personer och skriftligen godkännas av barnavårdsnämnden samt av modern eller särskilt förordnad förmyndare för barnet. Har barnet uppnått myndig ålder, skall erkännandet i stället godkännas av barnet självt. Erkännande kan ske även före barnets födelse.

Barnavårdsnämnden får lämna sitt godkännande endast om det kan antagas att mannen är fader till barnet.

Visas senare att mannen ej är fader till barnet, skall rätten förklara, att erkännandet saknar verkan.

Vill barn vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § första stycket att viss man ej är dess fader, skall barnet väcka talan härom mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Efterlämnar mannen förutom maka arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, skall talan, såvitt angår dessa, riktas mot dem som då talan väckes äro närmast till arv.

3 §

Rätten skall förklara en man vara fader till barn utom äktenskap, om det är utrett att han haft samlag med barnets moder under tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet avlats av honom.

Talan som avses i 1 eller 2 § får väckas vid rätten i den ort där barnet har sitt hemvist eller, om det har avlidit, vid den rätt som har att upptaga tvist om arv efter barnet. Målet upptages av Stockholms tingsrätt, om ej annan behörig domstol finns.

4 §

Det åligger barnavårdsnämnden att sörja för att faderskapet till barn utom äktenskap fastställes, om den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd

Är part i mål som avses i 1 eller 2 § underårig, får förmyndaren eller god man, om sådan enligt 18 kap. skall förordnas, föra talan för honom.

Nuvarande lydelse

i riket eller eljest vistas här. Barnavårdsnämnden skall sörja för att faderskapet till annat barn utom äktenskap fastställes, om vårdnadshavaren begär det och barnet är svensk medborgare.

Närmare bestämmelser om förfarandet vid fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap i fall som avses i första stycket meddelas i särskild lag.

Föreslagen lydelse

Modern skall höras i målet, om det kan ske.

Mål om fastställande av faderskap

5 §

Uppgiften att sörja för att barnets börd fastställes åvilar barnavårdsnämnden i den kommun där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd. Är vårdnadshavaren ej kyrkobokförd i riket, åvilar uppgiften barnavårdsnämnden i den kommun där han vistas eller, om han ej vistas i riket, barnavårdsnämnden i Stockholm.

Talan om fastställande av faderskap väckes av barnet.

I fall som avses i 2 kap. 1 § föres barnets talan av barnavårdsnämnden. Har modern vårdnaden om barnet, får hon alltid föra barnets talan, även om hon ej har uppnått myndig ålder. Talan får vidare alltid föras av särskilt förordnad förmyndare för barnet.

6 §

Inträder ändring i förhållande som anges i 5 § sedan barnavårdsnämnden inlett utredning för att få barnets börd fastställd, är nämnden ändock skyldig att slutföra utredningen.

Barnavårdsnämnden kan förordna att ärendet skall överflyttas till barnavårdsnämnden i annan kommun, om det skulle avsevärt underlätta utredningen. Om sådant beslut skall den andra barnavårdsnämnden ofördröjligen underrättas.

Talan mot barnavårdsnämnds be-

Är mål om fastställande av faderskap anhängigt, kan frågan om faderskapet till barnet prövas endast i det målet. Talan får i målet föras mot flera män. I avliden mans ställe stämmas de arvingar till den döde som anges i 2 §.

I fall då barnavårdsnämnd har att sörja för att faderskap fastställes skall nämnden föra talan mot den man eller de män som enligt nämndens utredning eller vad som framkommit under målets handläggning skäligen kunna komma i fråga som fader till barnet.

Nuvarande lydelse

slut enligt andra stycket föres hos länsstyrelsen genom besvär. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos kammarrätten genom besvär.

Föreslagen lydelse

På ansökan av svarande skall rätten utfärda stämning på man, som ej redan är instämd i målet, och pröva om mannen är fader till barnet. Om sådan ansökan gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet om stämningsansökan.

7 §

I fall då barnavårdsnämnd har att sörja för att faderskap fastställes väckes talan vid rätten i den ort där barnavårdsnämnden finns. Rätten kan flytta över målet till annan domstol, om det skulle avsevärt underlätta handläggningen av målet.

I andra fall än som avses i första stycket väckes talan om fastställande av faderskap vid den rätt där mannen skall svara i tvistemål i allmänhet eller, om talan föres mot flera män, en av dem har att svara. Talan mot avliden mans arvingar får väckas vid den rätt där dödsboet svarar. Finns ej behörig domstol enligt vad som nu har sagts, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

8 §

I samband med att barnavårdsnämnden väcker talan skall protokollet över nämndens utredning ges in till rätten. Väckes talan av annan och har barnavårdsnämnden gjort utredning i frågan, skall rätten infordra barnavårdsnämndens protokoll.

Svarande skall delges protokollet i samband med stämningen.

Rätten kan förelägga barnavårdsnämnden att fullständiga utredningen om faderskapet.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

9 §

Rätten skall se till att frågan om faderskapet till barnet blir tillbörligen utredd. Var och en som kan föra talan på barnets vägnar skall beredas tillfälle att yttra sig i målet.

Vittnesförhör får ej äga rum i syfte att styrka att vittnet har haft samlag med modern under tid då barnet kan antagas vara avlat.

Talan får ej prövas slutligt före barnets födelse.

10 §

Återkallas talan mot en av flera män, får målet avskrivas i den delen endast om alla samtycka. Avser återkallelse den som har stämts enligt 6 § tredje stycket, krävs samtycke även från barnet.

Samtidigt med att målet avskrives i viss del skall rätten fatta beslut om rättegångskostnaden i den delen.

11 §

I fall då barnavårdsnämnd för talan om fastställande av faderskap gälla i fråga om rättegångskostnad andra och tredje styckena i stället för 18 kap. 1–7 §§ rättegångsbalken.

Part skall bära sin rättegångskostnad. Svarande kan dock förpliktas att helt eller delvis ersätta annan part dennes rättegångskostnad, om han har förfarit på sätt som avses i 18 kap. 3 eller 6 § rättegångsbalken eller om annars särskilda skäl föreligga.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Har parts ställföreträdare, ombud eller biträde förfarit på sätt som avses i 18 kap. 3 eller 6 § rättegångsbalken, kan han förpliktas ersätta kostnad som därigenom vållats annan part. Rätten kan besluta härom även utan yrkande.

12 §

Fullföljes talan, skall den högre rätten pröva faderskapsfrågan i hela dess vidd. Erinran härom skall intagas i föreläggande att inkomma med genmäle.

Finner högre rätt att någon som icke är part i målet skäligen kan komma i fråga som fader till barnet, skall domen på yrkande av part undanröjas och målet i dess helhet visas åter till den domstol som först har dömt i målet.

Bestämmelserna i 9 och 10 §§ äga motsvarande tillämpning vid målets handläggning i högre rätt. I fall då barnavårdsnämnd för talan äga även 8 § tredje stycket och 11 § motsvarande tillämpning i högre rätt.

Förening av mål

13 §

Utan hinder av att viss man enligt 1 kap. 1 § skall anses som barns fader får, under förutsättning att talan som avses i 1 kap. 2 § första stycket har anhängiggjorts och ännu ej prövats, vid samma domstol väckas talan om fastställande av att annan man är barnets fader. Om så sker, skola målen handläggas i en rättegång.

Bifalles såväl talan om förklaring enligt 1 kap. 2 § första stycket som talan om fastställande av faderskapet och fullföljes talan beträffande den först-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

nämnda frågan, skall den högre rätten pröva också den andra frågan, även om talan ej har fullföljts i den delen.

4 kap.

5 §

Utan eget samtycke må den som fyllt tolv år ej adopteras; dock må, utan hinder av att samtycke ej föreligger, adoption ske av den som är under sexton år, därest det kan antagas lända honom till skada att han tillfrågas.

Den som ej fyllt aderton år må ej adopteras utan föräldrarnas samtycke. Moderns samtycke skall hava lämnats sedan hon hunnit tillräckligt återhämta sig efter nedkomsten. Vid adoption av adoptivbarn skall i stället inhämtas samtycke av adoptanten eller, om make adopterat andre makens barn, av makarna.

Samtycke fordras ej av den som är sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdnaden eller å okänd ort. Är sådant fall för handen beträffande envar av dem som enligt andra stycket skall samtycka till adoptionen, skall i stället samtycke inhämtas från barnets förmyndare.

Samtycke *enligt andra stycket* fordras ej av den som är sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdnaden eller å okänd ort. Är sådant fall för handen beträffande envar av dem som enligt andra stycket skall samtycka till adoptionen, skall i stället samtycke inhämtas från barnets förmyndare.

Den som är förklarad omyndig må ej adopteras utan förmyndares samtycke.

8 §

Vid tillämpning av bestämmelse i lag eller annan författning som tillägger släktskap eller svågerlag rättslig betydelse skall adoptivbarn anses som adoptantens barn *i äktenskap* och icke som barn till sina biologiska föräldrar. Har make adopterat andre makens barn eller adoptivbarn, skall dock barnet anses som makarnas gemensamma.

Vid tillämpning av bestämmelse i lag eller annan författning som tillägger släktskap eller svågerlag rättslig betydelse skall adoptivbarn anses som adoptantens barn och icke som barn till sina biologiska föräldrar. Har make adopterat andre makens barn eller adoptivbarn, skall dock barnet anses som makarnas gemensamma.

Första stycket gäller ej, om annat är särskilt föreskrivet eller följer av rättsförhållandets natur.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

9 §

Laga domstol i ärende om antagande av adoptivbarn är rätten i den ort där adoptanten har sitt hemvist. Finns ej behörig domstol enligt vad som nu har sagts, upptages ärendet av Stockholms tingsrätt.

10 §

I ärende om antagande av adoptivbarn skall rätten inhämta upplysningar om barnet och sökanden samt huruvida vederlag eller bidrag till barnets underhåll är givet eller utfäst. Har barnet ej fyllt aderton år, skall yttrande inhämtas från barnavårdsnämnden i den kommun där sökanden är kykobokförd och från barnavårdsnämnden i den kommun där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd.

Fader eller moder, vars samtycke till adoptionen ej erfordras, skall ändock höras, om det kan ske. Vid adoption av adoptivbarn skall vad nu sagts i stället gälla adoptanten eller, om make adopterat andre makens barn, var och en av makarna. Finns särskild förmyndare vars samtycke ej erfordras, skall även han höras.

11 §

Mot rättens beslut i ärende om antagande av adoptivbarn får talan fullföljas av sökanden eller den som skall höras i ärendet.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

6 kap.

1 §

Barn *i äktenskap* står under *föräldrarnas* vårdnad *enligt vad nedan sägs* till dess det fyllt aderton år eller ingått äktenskap.

Barn står under vårdnad *av bägge eller den ene av sina föräldrar eller av särskilt förordnad förmyndare* till dess det fyllt aderton år eller ingått äktenskap.

2 §

Föräldrarna äro pliktiga att sörja för barnets person och *att* giva det sorgfällig uppfostran. *De skola* tillse, att barnet erhåller uppehälle och utbildning efter vad med hänsyn till föräldrarnas villkor och de tillgångar barnet kan äga *ävensom* barnets anlag *må finnas tillbörligt.*

Den som har vårdnad om barn skall sörja för barnets person och giva det sorgfällig uppfostran. *Vårdnadshavare skall* tillse att barnet erhåller uppehälle och utbildning efter vad *som är tillbörligt* med hänsyn till föräldrarnas villkor och de tillgångar barnet kan äga *samt* barnets anlag.

3 §

Föräldrarna skola utöva den uppsikt över barnet som är erforderlig med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter.

Vårdnadshavare skall utöva den uppsikt över barnet som är erforderlig med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter.

4 §

Hava föräldrarna låtit barnet taga tjänst eller annat arbete, varigenom barnet blivit i stånd att försörja sig, *äge* barnet, sedan det fyllt sexton år, själv *uppsäga* avtalet *ävensom* sluta avtal om annat arbete av liknande art.

Avtal, som barnet slutit *efter vad i* första stycket *sägs, äge föräldrarna häva,* om det *må anses* erforderligt med hänsyn till barnets uppfostran eller välfärd. Har avtalet hävts, *äge* barnet ej därefter själv sluta arbetsavtal.

Har vårdnadshavare låtit barnet taga tjänst eller annat arbete, varigenom barnet blivit i stånd att försörja sig, *får* barnet, sedan det fyllt sexton år, själv *säga upp* avtalet *samt* sluta avtal om annat arbete av liknande art.

Vårdnadshavare har rätt att häva avtal som barnet *har* slutit *enligt* första stycket, om det *är* erforderligt med hänsyn till barnets uppfostran eller välfärd. Har avtalet hävts, *får* barnet ej därefter själv sluta arbetsavtal.

I fråga om verkan av avtal, som barnet slutit utan erforderligt samtycke, stadgas i 9 kap.

Nuvarande lydelse

5 §

Är en av föräldrarna i följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak hindrad att deltaga i beslut rörande vårdnaden, vilket icke utan olägenhet kan uppskjutas, utövas bestämmanderätten av den andre. Denne *må* dock icke ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, med mindre barnets bästa uppenbarligen kräver det.

Föreslagen lydelse

5 §

Står barn under vårdnad av bägge föräldrarna, skall vad som sägs i 2–4 §§ gälla föräldrarna i förening. Är en av föräldrarna i följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak hindrad att deltaga i beslut rörande vårdnaden, vilket icke utan olägenhet kan uppskjutas, utövas bestämmanderätten av den andre. Denne *får* dock icke ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, med mindre barnets bästa uppenbarligen kräver det.

6 §

Gör en av föräldrarna sig skyldig till grovt missbruk eller till grov försummelse vid vårdnadens utövande, eller är han hemfallen åt missbruk av rusgivande medel, eller för han ett lastbart liv, eller är han till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak för längre tid förhindrad att deltaga i vårdnaden, äge rätten på ansökan av den andre eller på anmälan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd förordna, att vårdnaden skall tillkomma allenast den andre. Inträffar sådant fall i fråga om bägge föräldrarna, äge rätten överflytta vårdnaden å särskilt förordnad förmyndare.

Barnet står från födelsen under vårdnad av bägge föräldrarna, om dessa äro gifta med varandra, och i annat fall av modern ensam. Ingå föräldrarna senare äktenskap med varandra, står barnet från den tidpunkten under vårdnad av dem bägge.

Första stycket gäller ej, om annat följer av 7–10 §§.

7 §

Leva föräldrarna på grund av söndring åtskilda, har rätten på ansökan av endera att förordna, *vilken* av dem skall *hava* vårdnaden om barnen eller, om ej alla barnen böra stå under den enes vårdnad, *huru* de skola fördelas mellan föräldrarna. Äro föräldrarna ense, *give* rätten *sitt beslut* i

Stå barn under vårdnad av bägge föräldrarna och vilja föräldrarna eller en av dem att vårdnaden icke längre skall tillkomma dem gemensamt, har rätten på ansökan av endera att förordna *vem* av dem *som* skall *ha* vårdnaden om barnen eller, om ej alla barnen böra stå under den enes vård-

Nuvarande lydelse

överensstämmelse med vad de önska, *såframt* det ej är uppenbart stridande mot barnens bästa; *åsämjas de ej, bestämme* rätten efter vad *med hänsyn till barnens bästa* finnes skäligt. Finnes med hänsyn till barnens bästa uppenbart, att ingendera av föräldrarna bör utöva vårdnaden, skall denna anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Dömes till äktenskapsskillnad mellan föräldrarna, *meddele* rätten tillika *förordnande* angående vårdnaden om barnen; *och skall därvid vad i* första stycket *är stadgat äga* motsvarande tillämpning.

Föreslagen lydelse

nad, *hur* de skola fördelas mellan föräldrarna. Äro föräldrarna ense, *skall* rätten *besluta* i överensstämmelse med vad de önska, *om* det ej är uppenbart stridande mot barnens bästa. *I annat fall beslutar* rätten efter vad *som* finnes skäligt *med hänsyn till barnens bästa.* Finnes med hänsyn till barnens bästa uppenbart att ingendera av föräldrarna bör utöva vårdnaden, skall denna anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Dömes till äktenskapsskillnad mellan föräldrarna, *skall* rätten tillika *förordna* angående vårdnaden om barnen. *Härvid äger* första stycket motsvarande tillämpning. *Äro föräldrarna ense om att vårdnaden skall tillkomma dem gemensamt, skall dock rätten besluta i överensstämmelse därmed, om det ej är uppenbart stridande mot barnens bästa.*

8 §

Dör en av föräldrarna, tillkommer vårdnaden den andre. Äro bägge föräldrarna döda, utövas vårdnaden av förmyndaren.

Står barn under vårdnad av endast den ene av föräldrarna, skall rätten på ansökan av den andre överföra vårdnaden till honom, om det finnes skäligt med hänsyn till barnets bästa. Äro föräldrarna ense att vårdnaden skall överföras till den andre eller att vårdnaden skall tillkomma dem gemensamt, skall rätten på ansökan besluta i överensstämmelse därmed, om det ej är uppenbart stridande mot barnets bästa.

9 §

Har vårdnaden enligt 7 § tillerkänts den ene av föräldrarna, och inträffar i fråga om honom fall, varom i 6 § sägs, eller dör han, förordne rätten den andre att utöva vårdnaden, såvida ej denna med hänsyn till barnets bästa

Står barn under vårdnad av bägge föräldrarna och gör sig en av dem skyldig till grovt missbruk eller grov försummelse vid vårdnadens utövande eller innebär hans deltagande i vårdnaden eljest fara för barnets utveckling,

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
finnes böra anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.	*skall rätten på anmälan av barnavårdsnämnd förordna att vårdnaden skall tillkomma endast den andre, om det ej är uppenbart med hänsyn till barnets bästa att vårdnaden bör anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.*
	Står barn under vårdnad av endast den ene av föräldrarna och inträffar i fråga om honom sådan omständighet som avses i första stycket, skall rätten på anmälan av barnavårdsnämnd förordna den andre att utöva vårdnaden, om det ej är uppenbart med hänsyn till barnets bästa att vårdnaden bör anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.
10 §	
Fader eller moder, som är skild från vårdnaden, må ej betagas tillfälle till umgänge med barnet, med mindre särskilda omständigheter föranleda därtill. Nöjes han ej med vad som härom bestämmes av den som har vårdnaden, skilje rätten dem emellan.	*Står barn under vårdnad av bägge föräldrarna och dör en av dem, tillkommer vårdnaden den andre.*
	Står barn under vårdnad av endast den ene av föräldrarna och dör han, skall rätten på ansökan av den andre eller på anmälan av barnavårdsnämnd förordna den andre att utöva vårdnaden, om det ej är uppenbart med hänsyn till barnets bästa att vårdnaden bör anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.
	Äro bägge föräldrarna döda, utövas vårdnaden av förmyndaren.
	11 §
	Fader eller moder som är skild från vårdnaden får ej betagas tillfälle till umgänge med barnet, med mindre särskilda omständigheter föranleda det. Nöjes han ej med vad som härom

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	bestämmes av den som har vårdnaden, skall rätten besluta i frågan.

12 §

Barn utom äktenskap står under moderns vårdnad till dess det fyllt aderton år eller ingått äktenskap. På ansökan av fadern skall dock rätten överföra vårdnaden till honom, om det finnes skäligt med hänsyn till barnets bästa. Äro föräldrarna ense, att vårdnaden skall överföras till fadern, skall rätten på anmälan besluta i enlighet därmed, om det ej är uppenbart stridande mot barnets bästa.	*Fråga rörande vårdnad om barn upptages av rätten i den ort där vårdnadshavare har sitt hemvist. Vad nu sagts utgör dock ej hinder att upptaga fråga om vårdnad i samband med äktenskapsmål.*
Inträffar i fråga om den av föräldrarna som har vårdnaden om barnet sådant fall som avses i 6 § eller dör han, skall rätten på ansökan av den andre eller på anmälan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd förordna den andre att utöva vårdnaden, såvida ej denna med hänsyn till barnets bästa finnes böra anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.	*Finns ej behörig domstol enligt vad som sägs i första stycket, upptages vårdnadsfrågan av Stockholms tingsrätt.*
Vad i 2–4 och 10 §§ stadgas med avseende på vårdnad om barn i äktenskap skall äga motsvarande tillämpning beträffande barn utom äktenskap.	

13 §

Utan hinder av vad rätten beslutit i fråga som avses i detta kapitel äge rätten annorlunda förordna därom, när väsentligt ändrade förhållanden påkalla det.	*I mål eller ärende angående vårdnad om barn kan rätten för tiden intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna om vårdnaden efter vad som finnes skäligt.*
	Förordnande enligt första stycket kan på yrkande meddelas utan huvudförhandling. Innan förordnande med-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

delas, skall motparten beredas tillfälle att yttra sig över yrkandet. Har förordnande meddelats, prövar rätten när målet eller ärendet avgöres, om åtgärden skall bestå.

Förordnande som nu nämnts går i verkställighet lika med laga kraft ägande dom men kan när som helst återkallas av rätten.

14 §

I mål eller ärende angående vårdnad om barn gälla i fråga om rättegångskostnad andra och tredje styckena i stället för 18 kap. 1–7 §§ rättegångsbalken.

Vardera parten skall bära sin rättegångskostnad. Part kan dock förpliktas att helt eller delvis ersätta motparten dennes rättegångskostnad, om han har förfarit på sätt som avses i 18 kap. 3 eller 6 § rättegångsbalken eller om annars särskilda skäl föreligga.

Skall part enligt andra stycket helt eller delvis ersätta motpartens rättegångskostnad och har partens ställföreträdare, ombud eller biträde förfarit på sätt som avses i 18 kap. 3 eller 6 § rättegångsbalken och därigenom vållat kostnaden eller del därav, kan han förpliktas att jämte parten ersätta kostnaden. Rätten kan besluta härom även utan yrkande.

Första–tredje styckena äga motsvarande tillämpning vid målets eller ärendets handläggning i högre rätt.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

7 kap.

2 §

I kostnaden för barnets underhåll *tage envar* av föräldrarna del efter sin förmåga.

Fader eller moder, som ej har vårdnaden om barnet, skall betala underhållsbidrag. Tillkommer vårdnaden om *barn i bestående äktenskap* endast den ene av *föräldrarna* och leva de ej *efter domstols beslut eller eljest på grund av söndring* åtskilda, *gälle* dock *vad i* 5 kap. giftermålsbalken *stadgas.*

Det åligger barnavårdsnämnd, som enligt *3 kap. 4 §* skall sörja för att faderskapet till barn *utom äktenskap* fastställes, att tillse att barnet tillförsäkras underhåll.

I kostnaden för barnets underhåll *skall var och en* av föräldrarna *taga* del efter sin förmåga.

Fader eller moder, som ej har vårdnaden om barnet, skall betala underhållsbidrag. *Äro föräldrarna gifta med varandra men* tillkommer vårdnaden om *barnet* endast den ene av *dem* och leva de ej åtskilda, *gäller* dock 5 kap. giftermålsbalken.

Det åligger barnavårdsnämnd, som enligt *2 kap. 1 §* skall sörja för att faderskapet till barn fastställes, att tillse att barnet tillförsäkras underhåll.

4 §

Har make under sin vårdnad barn *i tidigare gifte eller utom äktenskap, vare* andra maken jämte honom skyldig att efter sin förmåga bidraga till barnets underhåll, så länge äktenskapet består.

Har make under sin vårdnad barn *som ej är även andra makens barn, är* andra maken jämte honom skyldig att efter sin förmåga bidraga till barnets underhåll, så länge äktenskapet består.

Vad nu sagts medför ej ändring i den underhållsskyldighet som må åligga den andre av barnets föräldrar.

7 §

Avtal angående fullgörande för framtiden av underhållsskyldighet som ovan sägs *utgöre* ej hinder för den underhållsberättigade att göra gällande rätt till högre underhållsbidrag.

Gäller avtalet underhåll enligt 1 §

Avtal angående fullgörande för framtiden av underhållsskyldighet som ovan sägs *utgör* ej hinder för den underhållsberättigade att göra gällande rätt till högre underhållsbidrag.

Gäller avtalet underhåll enligt 1 §

Nuvarande lydelse

till barn *utom äktenskap, vare* det dock bindande för den underhållsberättigade, om avtalet slutits genom skriftlig, av två personer bevittnad handling och godkänts av barnavårdsnämnden. *Har modern vårdnaden om barnet, äge hon* sluta avtal som nu *sagts, ändå att hon* ej uppnått myndig ålder. Innefattar avtalet åtagande att till barnets underhåll *utgiva* visst belopp en gång för alla, skall beloppet betalas till barnavårdsnämnden, och *varde* med beloppet så *förfaret* som i 4 kap. 6 § sägs med avseende *å* där nämnt engångsbelopp.

Avtal angående underhållsbidrag till barn *må* slutas *jämväl* före barnets födelse.

Föreslagen lydelse

till barn *vars föräldrar varken vid dess födelse voro eller därefter ha varit gifta med varandra, är* det dock bindande för den underhållsberättigade, om avtalet slutits genom skriftlig, av två personer bevittnad handling och godkänts av barnavårdsnämnden. *Vårdnadshavare får* sluta avtal som nu *har angetts, även om vårdnadshavaren ej har* uppnått myndig ålder. Innefattar avtalet åtagande att till barnets underhåll *utge* visst belopp en gång för alla, skall beloppet betalas till barnavårdsnämnden, och *skall* med beloppet så *förfaras* som i 4 kap. 6 § sägs med avseende *på* där nämnt engångsbelopp.

Avtal angående underhållsbidrag till barn *kan* slutas *även* före barnets födelse.

10 §

Fader till barn utom äktenskap vare skyldig, att efter vad med hänsyn till hans och moderns villkor må anses skäligt, bidraga till hennes underhåll under sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten. Vid beräknande av detta underhållsbidrag skall hänsyn tagas jämväl till de särskilda kostnader som orsakas av förlossningen. Medför havandeskap eller amning eller annan vård om barnet avsevärt hinder i moderns förvärvsverksamhet, eller ådrager hon sig sjukdom genom havandeskapet eller nedkomsten, må fadern kunna förpliktas att bidraga till hennes underhåll under längre tid än nu sagts, dock högst under fyra månader före och nio månader efter nedkomsten.

Dör fadern, äge modern rätt att av

Talan om underhåll till barn upptages av rätten i den ort där svaranden har sitt hemvist. Sådan fråga kan väckas även i samband med mål rörande fastställande av faderskapet till barn.

Första stycket utgör ej hinder att upptaga fråga om underhåll i samband med äktenskapsmål.

Finns ej behörig domstol enligt vad som sägs i första eller andra stycket, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

Har rätten att avgöra vilken av flera män som är fader till barnet, får talan om underhållsbidrag ej prövas slutligt innan faderskapsfrågan har avgjorts genom dom som vunnit laga kraft.

Nuvarande lydelse

behållningen i boet, innan arvs- och testamentslotter utgå, erhålla det belopp som erfordras till fullgörande av underhållsskyldigheten emot henne för tiden efter dödsfallet.

Vad i första och andra styckena sägs om fadern skall, där barnet födes dött eller havandeskapet avbrutits, i den mån det finnes skäligt gälla den som haft samlag med modern å tid då barnet kan vara avlat, om det ej framstår såsom osannolikt att han är barnets fader.

Vad i 7 § första stycket, andra stycket första punkten samt tredje stycket ävensom 8 § är stadgat om avtal eller dom rörande underhåll till barn utom äktenskap skall äga motsvarande tillämpning med avseende å underhåll, som enligt vad i förevarande paragraf sägs tillkommer modern.

Föreslagen lydelse

11 §

I mål om underhåll till barn får vårdnadshavare föra talan för barnet, även om vårdnadshavaren ej har uppnått myndig ålder. Är särskild förmyndare förordnad för barnet, har han samma rätt att föra talan för barnet. Även barnavårdsnämnd som enligt 2 § tredje stycket skall tillse att barnet tillförsäkras underhåll får föra sådan talan. Var och en som kan föra talan för barnet skall beredas tillfälle att yttra sig i målet.

Underhållsbidrag får bestämmas till olika belopp för särskilda delar av underhållstiden.

Underhåll till barn får ej mot den underhållsskyldiges bestridande bestämmas för tid efter det barnet fyllt

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

aderton år, innan det kan tillförlitligen bedömas huruvida underhållsskyldighet föreligger därefter.

12 §

I mål om underhåll till barn kan rätten för tiden intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna om underhållet efter vad som finnes skäligt. Skyldighet att utge bidrag får dock ej åläggas någon, om icke sannolika skäl föreligga att han är bidragsskyldig. Har fråga om underhåll väckts i samband med mål om fastställande av faderskap till barn, får förordnande som nu nämnts ej meddelas, om flera män äro instämda i målet.

Förordnande enligt första stycket kan på yrkande meddelas utan huvudförhandling. Innan förordnande meddelas, skall motparten beredas tillfälle att yttra sig över yrkandet. Har förordnande meddelats, prövar rätten när målet avgöres, om åtgärden skall bestå.

Förordnande som nu nämnts går i verkställighet lika med laga kraft ägande dom men kan när som helst återkallas av rätten.

13 §

Har någon genom skriftlig, av två personer bevittnad handling åtagit sig att till barn för vilket faderskapet skall fastställas utge underhållsbidrag för tid intill dess resultatet av blodundersökning om faderskapet föreligger, gäller i fråga om verkställighet på grund av handlingen vad som är föreskrivet om verkställighet på grund av förbindelse att utge underhåll enligt denna balk.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Beträffande åtagande enligt första stycket skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som i lag eller annan författning är föreskrivet för fall då rätten enligt 12 § har meddelat förordnande om underhållsbidrag till barn.

Om rätt att i vissa fall få ersättning av allmänna medel för utgivna underhållsbidrag finnas särskilda bestämmelser.

14 §

Har viss man enligt 1 kap. 1 § ansetts som barns fader och fastställes att annan man är fader till barnet, har den förstnämnde endast om särskilda skäl föreligga rätt till ersättning av den andre för kostnader som han har haft för barnets försörjning.

10 kap.

9 §

Ansökan att någon skall förklaras omyndig skall, då fråga är om den som har uppnått myndig ålder, upptagas av rätten i den ort där den som avses med ansökningen har sitt hemvist. Finns ej behörig domstol enligt vad som nu har sagts, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

Avser ansökningen att underårig skall förbli omyndig även efter uppnådd myndighetsålder, hör målet till den rätt där förmynderskapet är inskrivet eller, om inskrivning icke ägt rum, till den rätt där inskrivning skall ske.

Ansökan om hävande av omyndighetsförklaring upptages av den rätt där

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	förmynderskapet för den omyndige är inskrivet.
	10 §
	Ansökan om omyndighetsförklaring får göras, förutom av den som ansökningen gäller, av hans make och närmaste fränder så ock av överförmyndaren samt, i fall som avses i 2 §, av förmyndaren.
	Hävande av omyndighetsförklaring får sökas av den omyndige själv, hans förmyndare eller överförmyndaren.
	11 §
	Har ansökan om omyndighetsförklaring gjorts av den, vars försättande i omyndighet det är fråga om, eller har denne medgivit att omyndighetsförklaring meddelas, får rätten utan huvudförhandling omedelbart företaga målet till avgörande.
	I annat fall än som avses i första stycket skall rätten utfärda föreläggande för den, vars försättande i omyndighet det är fråga om, att svara i målet. Angående sådant föreläggande gäller vad som är föreskrivet om stämning.
	Om den, vars försättande i omyndighet det är fråga om, uppenbarligen ej förstår vad saken gäller eller skulle lida allvarlig skada av att få del av ansökningen om omyndighetsförklaring, skall rätten förordna god man varom sägs i 18 kap. att i målet företräda honom och bevaka hans rätt. I fråga om ersättning till sådan god man äga bestämmelserna i 13 § andra stycket om ersättning till biträde motsvarande tillämpning.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Ansökan av den som försatts i omyndighet att bli förklarad myndig får, om den finnes uppenbart ogrundad, avslås omedelbart utan huvudförhandling. Har ansökan om hävande av omyndighetsförklaring gjorts eller tillstyrkts av såväl förmyndaren som överförmyndaren, får målet också företagas till avgörande omedelbart utan huvudförhandling, om förmyndarens eller överförmyndarens inställelse ej finnes vara behövlig för målets utredning.

I annat fall än som avses i första stycket skall rätten utfärda föreläggande för den som ansökningen gäller, förmyndaren och överförmyndaren att svara i målet, allt i den mån de ej ha gjort eller tillstyrkt ansökningen. Angående sådant föreläggande gäller vad som är föreskrivet om stämning.

13 §

Har ansökan gjorts att någon skall förklaras omyndig och föreligger ej fall som avses i 11 § tredje stycket, skall rätten förordna biträde att bevaka hans rätt i målet, om det ej är uppenbart att biträde ej erfordras. Begär den som försatts i omyndighet att förklaras åter myndig, skall rättegångsbiträde också förordnas, om det ej är uppenbart att biträde ej erfordras.

Den som förordnats till rättegångsbiträde har efter rättens prövning rätt till skälig ersättning av allmänna medel för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Ersättningen skall stanna på statsverket, såvida ej motparten till den, för vilken rättegångsbiträde förordnats, finnes böra åläggas att gottgöra statsverket kostnaden.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

14 §

Kan dom i mål om omyndighetsförklaring ej ges omedelbart, får rätten, om dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den vars försättande i omyndighet det är fråga om eller för hans egendom, förordna att han skall vara omyndig för tiden intill dess målet avgöres av rätten. Förordnande som nu nämnts får meddelas utan huvudförhandling.

Innan förordnande enligt första stycket meddelas, skall, om det kan ske utan märklig tidsutdräkt, den vars försättande i omyndighet det är fråga om beredas tillfälle att yttra sig. Förordnandet kan när som helst återkallas av rätten.

15 §

Rätten får ej förklara någon omyndig eller förklara någon åter myndig utan att läkarintyg angående hans sinnestillstånd har företetts. Närmare bestämmelser om sådant intyg meddelas av regeringen.

16 §

Har den som förklarats omyndig blivit förklarad åter myndig, får talan mot domen fullföljas av var och en som enligt 10 § är behörig att föra talan om hans försättande i omyndighet, så ock av förmyndaren.

17 §

Dom varigenom någon förklarats omyndig samt förordnande som avses i

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 § skall ofördröjligen genom rättens försorg kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

Har dom, varigenom någon förklarats omyndig, blivit ändrad i högre rätt genom dom som vunnit laga kraft, eller har den som förklarats omyndig förklarats åter myndig genom laga kraft ägande dom, eller har förordnande som avses i 14 § återkallats eller i högre rätt upphävts, skall kungörelse därom ske enligt första stycket.

11 kap.

1 §

För *underårigt* barn *i äktenskap vare* föräldrarna förmyndare. Dör en av föräldrarna, eller kan någon av dem enligt 4 § icke vara förmyndare, eller *varder* någon av dem entledigad från förmynderskapet, *vare* den andre barnets förmyndare.

Dömes till äktenskapsskillnad mellan föräldrarna, vare den barnets förmyndare, som skall hava vårdnaden om det. Varder eljest förordnat att vårdnaden skall tillkomma allenast den ene av föräldrarna, vare han ock förmyndare.

För barn *som står under vårdnad av bägge föräldrarna äro* föräldrarna förmyndare. Dör en av föräldrarna eller kan någon av dem enligt 4 § icke vara förmyndare, eller *blir* någon av dem entledigad från förmynderskapet, *är* den andre barnets förmyndare.

För barn som står under vårdnad av endast den ene av sina föräldrar är denne ensam förmyndare.

2 §

För underårigt barn utom äktenskap vare modern förmyndare. Har vårdnaden om barnet tillagts fadern, vare han dess förmyndare.

Ingår underårigt barn äktenskap, skall den som vid äktenskapets ingående var förmyndare för barnet alltjämt vara barnets förmyndare.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

12 §

Fråga om förordnande av förmyndare för underårig upptages av den rätt där förmynderskapet är inskrivet eller, om inskrivning av förmynderskapet icke ägt rum, av den rätt där inskrivning skall ske.

Då någon som uppnått myndig ålder förklaras omyndig, skall förmyndare förordnas av den rätt där ansökningen om omyndighetsförklaring gjordes. Erfordras ny förmyndare, skall sådan förordnas av den rätt där förmynderskapet är inskrivet.

Fråga om entledigande av förmyndare upptages av den rätt där förmynderskapet är inskrivet eller skall inskrivas.

13 §

I ärende om förordnande av förmyndare skall rätten bereda överförmyndaren tillfälle att lämna förslag på person som är lämplig för uppdraget.

14 §

Ingen får förordnas till förmyndare eller entledigas från sådan befattning utan att ha fått tillfälle att yttra sig i ärendet.

15 §

Kan slutligt beslut ej ges omedelbart i ärende om förordnande av förmyndare, får rätten, om omedelbar vård erfordras om den omyndiges angelägenheter, förordna förmyndare för tiden

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

intill dess ärendet avgöres av rätten.

Har i mål om omyndighetsförklaring rätten meddelat beslut enligt 10 kap. 14 § om att den, vars försättande i omyndighet det är fråga om, skall vara omyndig för tiden intill dess målet avgöres, skall rätten i där angiven ordning förordna förmyndare för honom för nämnda tid.

16 §

Uppkommer fråga om förmyndares entledigande av orsak som anges i 9 § och kan slutligt beslut ej ges omedelbart, får rätten, om dröjsmål skulle medföra fara för den omyndiges rätt och bästa, förordna om förmyndarens skiljande från utövningen av förmynderskapet för tiden intill dess ärendet avgöres av rätten.

Innan beslut fattas om förmyndarens skiljande från utövningen av förmynderskapet, skall, om det kan ske utan märklig tidsutdräkt, förmyndaren beredas tillfälle att yttra sig.

17 §

Ansökan om förmyndares förordnande eller entledigande får göras, förutom av överförmyndaren och förmyndare, av den omyndige själv, om han fyllt sexton år, samt av hans make och närmaste fränder. Förmyndare, som gjort sig skyldig till försummelse i vårdnaden om underårig, får entledigas även på ansökan av barnavårdsnämnd. Fråga som avses i denna paragraf skall rätten också taga upp självmant, när anledning förekommer därtill.

I ärende som avses i första stycket

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

skall rätten, när det rör omyndig som fyllt sexton år, bereda denne tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Mot rättens beslut i ärende som avses i första stycket får talan föras, förutom av den som beslutet särskilt rör, av var och en som har rätt att göra ansökan.

12 kap.

1 §

Förmynderskap för underårig skall inskrivas, då

1. särskild förmyndare förordnas för den underårige,

2. den underårige annorledes än genom upptagande av lån har förvärvat egendom, som skall stå under förmyndarens förvaltning och som till sitt värde överstiger ett belopp motsvarande två gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

3. rätten av annan särskild anledning finner att inskrivning bör ske.

Inskrivningen skall ske hos rätten i den ort, där den som utövar förmynderskapet har hemvist inom riket eller, om inskrivningen föranledes av att fader eller moder som ensam utövat förmynderskapet avlidit, där denne senast haft sådant hemvist. *Hava* föräldrar *till barn i äktenskap, som utöva* förmynderskapet gemensamt, skilda hemvist, skall inskrivningen ske där fadern har hemvist eller, om den föranledes av fråga om moderns entledigande från förmynderskapet, där hon har hemvist. *Finnes* ej domstol som *efter* vad *ovan stadgas* är behörig att verkställa inskrivningen, skall denna ske vid Stockholms tingsrätt.

Inskrivningen skall ske hos rätten i den ort, där den som utövar förmynderskapet har hemvist inom riket eller, om inskrivningen föranledes av att fader eller moder som ensam utövat förmynderskapet avlidit, där denne senast haft sådant hemvist. *Utöva* föräldrar förmynderskapet gemensamt *och ha de* skilda hemvist, skall inskrivningen ske där fadern har hemvist eller, om den föranledes av fråga om moderns entledigande från förmynderskapet, där hon har hemvist. *Finns* ej domstol som *enligt* vad *nu har sagts* är behörig att verkställa inskrivningen, skall denna ske vid Stockholms tingsrätt.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

15 kap.

7 §

Penningar eller värdepapper, som av förmyndaren innehavas för den omyndiges räkning, skola av honom så förvaras, att de ej sammanblandas med penningar eller värdepapper, som tillhöra förmyndaren själv eller eljest innehavas av honom.

Har den omyndige aktier eller andra därmed jämförliga värdepapper, över vilka enligt lag bok eller förteckning föres, skall förmyndaren tillse, att den omyndige, så snart ske kan, där upptages som ägare. I fråga om aktier i aktiebolag, på vilket lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering är tillämplig, skall förmyndaren därjämte göra anmälan till förteckning enligt 12 § nämnda lag.

Andra stycket äger ej tillämpning i fråga om aktier som har förvaltarregistrerats enligt 16 § första stycket lagen om förenklad aktiehantering.

Har den omyndige aktier eller andra därmed jämförliga värdepapper, över vilka enligt lag bok eller förteckning föres, skall förmyndaren tillse, att den omyndige, så snart ske kan, där upptages som ägare. I fråga om aktier i *avstämningsbolag eller sådant bolag* på vilket lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering är tillämplig skall förmyndaren därjämte göra anmälan till förteckning enligt *3 kap. 12 § aktiebolagslagen (1975:1385) respektive 12 § lagen om förenklad aktiehantering.*

Andra stycket äger ej tillämpning i fråga om aktier som har förvaltarregistrerats enligt *3 kap. 10 § andra stycket första punkten aktiebolagslagen eller* 16 § första stycket lagen om förenklad aktiehantering.

18 kap.

12 §

Fråga om förordnande eller entledigande av god man som avses i 1 eller 2 § upptages av den rätt där förmynderskapet för den omyndige är inskrivet eller skall inskrivas. Skall förmynderskapet ej vara inskrivet, avgöres frågan om behörig domstol med motsvarande tillämpning av 12 kap. 1 § andra stycket.

Uppkommer vid utredning av dödsbo fråga om förordnande av god man enligt 4 §, hör ärendet till den rätt var-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

under boet lyder. Skall god man eljest förordnas enligt nämnda lagrum eller enligt 3 §, ankommer det på rätten i den ort där den för vilken god man förordnas har egendom eller eljest behov av god man har yppat sig. Erfordras ny god man eller uppstår fråga om entledigande av god man, upptages ärendet av den rätt där godmanskapet är inskrivet.

13 §

Bestämmelserna i 11 kap. 14–17 §§ om förmyndare gälla i tillämpliga delar i fråga om god man. Härvid skola bestämmelserna i 11 kap. 17 § om omyndig, hans make och närmaste fränder, då fråga är om godmanskap som avses i 3 eller 4 §, gälla den, för vilken god man förordnats, samt dennes make och närmaste fränder. Då fråga är om godmanskap för omyndig, har även förmyndaren sådan behörighet som anges i 11 kap. 17 §. I fall som avses i 2 § första stycket får dock förmyndaren ej föra talan mot rättens beslut.

20 kap.

Vissa bestämmelser om rättegången

Mål och ärenden rörande äktenskaplig börd, adoption, vårdnad och underhåll

Vissa gemensamma bestämmelser om rättegången

1 §

Talan angående äktenskaplig börd må väckas vid rätten i den ort, där barnet har sitt hemvist, eller, om det av-

I mål om faderskap, vårdnad, umgängesrätt, underhåll och omyndighetsförklaring eller dess hävande äga

Nuvarande lydelse

lidit, vid den rätt som har att upptaga tvist om arv efter barnet.

Föreslagen lydelse

15 kap. 29, 30 och 30 a §§ giftermålsbalken motsvarande tillämpning.

2 §

Är part i mål som avses i 1 § underårig, äge förmyndaren eller god man, där sådan enligt 18 kap. skall förordnas, föra talan för honom.

Modern skall höras i målet, om det kan ske.

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, på okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man enligt 18 kap. Detsamma gäller, om han vistas på känd ort utom riket men stämningen eller andra handlingar i målet ej kunna delges honom eller han underlåter att ställa ombud för sig och särskilda skäl föreligga att förordna god man. Gode mannen skall samråda med part för vilken han har förordnats, i den mån det kan ske.

I fråga om ersättning till god man som avses i första stycket gäller vad som föreskrives i 10 kap. 13 § om ersättning åt rättegångsbiträde.

Rättegångsbalkens bestämmelser om hämtning av part äga motsvarande tillämpning på den som i annan egenskap än vittne eller sakkunnig skall höras i mål eller ärende som avses i denna balk.

Då fråga är om omyndighetsförklaring, bör iakttagas att förordnande om skyldighet att inställa sig personligen ej ges beträffande den som avses med ansökningen, om inställelsen skulle kunna medföra men eller fara för honom.

3 §

Ansökan om annan rättens åtgärd med avseende på förmynderskap än förmyndares förordnande eller entledigande får, såvida fråga ej är om

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

ärende enligt 9 kap. 2 a §, göras, förutom av överförmyndaren och förmyndare, av den omyndige själv, om han fyllt sexton år, samt av hans make och närmaste fränder. Fråga som avses i denna paragraf skall rätten också taga upp självmant, när anledning förekommer därtill.

I ärende som avses i första stycket skall rätten, när det rör omyndig som fyllt sexton år, bereda denne tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Mot rättens beslut i ärende som avses i första stycket får talan föras, förutom av den som beslutet särskilt rör, av var och en som har rätt att göra ansökan.

Mot beslut, varigenom det förelagts förmyndare att vid vite fullgöra visst åliggande, får talan föras endast i samband med klagan över rättens beslut om utdömande av vitet.

4 §

Överförmyndarens tillstånd till åtgärd beträffande omyndigs egendom får sökas endast av förmyndaren. Mot överförmyndarens beslut i sådant ärende och mot överförmyndarens förordnande, att förbehåll enligt 15 kap. 9 § andra stycket ej skall gälla, får talan föras endast av förmyndaren samt, såvida ärendet angår omhändertagande av egendom, varöver den omyndige råder, eller återkallelse av förmyndarens eller överförmyndarens tillstånd för omyndig att driva näring, av den omyndige själv, om han fyllt sexton år.

Mot överförmyndarens beslut i fall som avses i 13 kap. 8 § tredje stycket får talan ej föras.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Laga domstol i ärende om antagande av adoptivbarn vare rätten i den ort, där adoptanten har sitt hemvist.

Bestämmelserna i 3 och 4 §§ om förmyndare och förmynderskap gälla i tillämpliga delar beträffande god man och godmanskap. Härvid skola bestämmelserna om omyndig, hans make och närmaste fränder, då fråga är om godmanskap som avses i 18 kap. 3 eller 4 §, gälla den, för vilken god man förordnats, samt dennes make och närmaste fränder. Då fråga är om godmanskap för omyndig, har i ärende som avses i 3 § även förmyndaren sådan behörighet som anges där.

6 §

I ärende om antagande av adoptivbarn skall rätten inhämta upplysningar om barnet och sökanden ävensom huruvida vederlag eller bidrag till barnets underhåll är givet eller utfäst. Har barnet ej fyllt aderton år, skall yttrande inhämtas från barnavårdsnämnden i den kommun där sökanden är kyrkobokförd och från barnavårdsnämnden i den kommun där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd.

Fader eller moder, vars samtycke till adoptionen ej erfordras, varde ändock hörd, där det kan ske. Vid adoption av adoptivbarn skall vad nu sagts i stället gälla adoptanten eller, om make adopterat andra makens barn, envar av makarna. Finnes särskild förmyndare, vars samtycke ej erfordras, skall ock han höras.

Talan mot överförmyndarens beslut i ärende enligt denna balk föres skriftligen hos rätten inom två veckor från den dag klaganden fick del av beslutet.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

7 §

	I mål eller ärende, där överförmyndaren fört talan, får rätten, när skäl föreligga, vid målets eller ärendets avgörande tillerkänna överförmyndaren ersättning av allmänna medel för det arbete han nedlagt på målets eller ärendets utförande samt för nödiga utgifter. Rätten prövar också huruvida ersättningen skall återgäldas av överförmyndarens motpart eller stanna på statsverket.
	Överförmyndaren får anlita ombud i mål eller ärende där han för talan.

8 §

Mot rättens beslut i ärende om antagande av adoptivbarn må talan fullföljas av sökanden eller den som skall höras i ärendet.	*Beslut eller dom, som i mål om omyndighetsförklaring eller i ärende om förmynderskap eller godmanskap enligt denna balk meddelas av överförmyndaren eller rätten, länder till efterrättelse utan hinder av att talan föres däremot. Vad som nu har sagts gäller ej rättens avgörande, varigenom avtal om sammanlevnad i oskiftat bo häves eller förmyndare eller god man dömes till utgivande av försuttet vite.*

9 §

Fråga rörande vårdnaden om barn upptages av rätten i den ort, där den som har vårdnaden om barnet har sitt hemvist.	*I fråga om mål eller ärende, där barnavårdsnämnd eller överförmyndare har rätt att föra talan, skall 20 § lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken äga motsvarande tillämpning.*
Talan angående underhåll till barn	

Nuvarande lydelse

upptages av rätten i den ort, där svaranden har sitt hemvist. Sådan fråga kan väckas även i samband med mål rörande faderskapet till barn utom äktenskap. Angående talan om underhåll enligt 7 kap. 10 § åt modern till barn utom äktenskap skall vad angående talan om underhåll till barnet är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Vad i första och andra styckena stadgas utgör ej hinder att upptaga fråga som där avses i samband med äktenskapsmål.

Föreslagen lydelse

Första stycket gäller ej mål om fastställande av faderskap eller underhåll till barn.

10 §

I mål eller ärende som angår vårdnaden äge rätten att för tiden intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna därom efter vad som finnes skäligt.

Förordnande, varom i första stycket sägs, må på yrkande meddelas utan huvudförhandling. Innan förordnande meddelas, skall tillfälle att yttra sig över yrkandet beredas motparten. Har förordnande meddelats, pröve rätten när målet eller ärendet avgöres, om åtgärden skall bestå.

Förordnande, varom ovan sagts, gänge i verkställighet lika med laga kraft ägande dom men kan när som helst av rätten återkallas.

I mål eller ärende som avses i denna balk kan rätten, när det finnes lämpligt, förordna att förhandling skall ske inom stängda dörrar.

11 §

I mål om underhåll till barn får modern, om hon har vårdnaden om barnet, föra talan för barnet, även om hon ej uppnått myndig ålder. Är särskild förmyndare för barnet förordnad, har

Mot beslut som underrätt har meddelat under rättegången i fråga, som avses i 6 kap. 13 §, 7 kap. 12 §, 10 kap. 14 §, 11 kap. 15 eller 16 § eller 18 kap. 13 §, skall talan föras särskilt.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
han samma rätt att föra talan för barnet. I fall som avses i 7 kap. 2 § tredje stycket får även barnavårdsnämnden föra sådan talan. Var och en som kan föra talan för barnet skall få tillfälle att yttra sig i målet.	
Underhållsbidrag må bestämmas till olika belopp för särskilda delar av underhållstiden.	
Underhåll till barn må ej mot den underhållsskyldiges bestridande bestämmas för tid efter det barnet fyllt aderton år, innan det kan tillförlitligen bedömas, huruvida underhållsskyldighet föreligger därefter.	

12 §

I mål angående underhåll äge rätten att för tiden intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna därom efter vad som finnes skäligt. Skyldighet att utgiva bidrag må dock ej åläggas någon, med mindre sannolika skäl föreligga att han är bidragsskyldig.	*Mot hovrättens beslut i fråga som avses i 11 § får talan ej föras. Detsamma gäller ärende som först har handlagts av överförmyndaren.*
I fråga om förordnande som här avses skall vad i 10 § andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.	

21 kap.

12 §

Beslut enligt detta kapitel som ej avser utdömande av vite eller ersättning för parts kostnad *länder omedelbart* till efterrättelse, *om ej annat förordnas.*	*Länsrätten kan förordna att* beslut enligt detta kapitel som ej avser utdömande av vite eller ersättning för parts kostnad *skall lända* till *omedelbar* efterrättelse.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977, då lagen (1969:618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap skall upphöra att gälla.

2. Talan som avses i 3 kap. 1 § får icke väckas, om rätten till motsvarande talan på grund av äldre bestämmelser har gått förlorad före ikraftträdandet av denna lag.

3. Har arvinge till man som enligt äldre bestämmelser skall anses som fader till visst barn väckt talan angående barnets äktenskapliga börd och är målet anhängigt vid ikraftträdandet av denna lag, skall talan slutligt prövas utan hinder av att motsvarande rätt att föra talan ej föreligger enligt de nya bestämmelserna. I fråga om förutsättningarna för bifall till talan gäller 1 kap. 2 § första stycket i dess nya lydelse.

4. I fråga om barn som har fötts före utgången av år 1969 gäller beträffande barnavårdsnämndens skyldighet att sörja för att faderskapet fastställes vad som före utgången av år 1969 var föreskrivet om barnavårdsmans skyldighet i sådant avseende. Den nya bestämmelsen i 3 kap. 6 § andra stycket äger dock tillämpning även i sådant fall.

5. I mål om fastställande av faderskap till barn kan talan om barnets egenskap av trolovningsbarn enligt äldre rätt upptagas till prövning, om barnet är fött före utgången av år 1969 eller den uppgivne fadern har avlidit dessförinnan.

6. Bestämmelserna i 7 kap. 10 § i dess äldre lydelse om skyldighet för fader till barn utom äktenskap att bidraga till underhåll av barnets moder äger fortfarande tillämpning, om barnet har fötts före ikraftträdandet av denna lag.

7. Har någon, före ikraftträdandet av denna lag, enligt 20 § lagen (1969:618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap skriftligen åtagit sig att utge underhållsbidrag till moder till barn utom äktenskap, gäller äldre bestämmelser i fråga om verkställighet på grund av handlingen. I övrigt gäller i fråga om sådant åtagande i tillämpliga delar vad som i lag eller annan författning är föreskrivet för fall då rätten enligt 7 kap. 12 § föräldrabalken i dess nya lydelse har meddelat förordnande om underhållsbidrag till barn.

2 Förslag till
Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrives att 7 kap. 4 § brottsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	7 kap.
	4 §
Skiljer någon obehörigen barn under femton år från den som har vårdnaden, dömes, om det ej är brott mot frihet, för *egenmäktighet med barn* till böter eller fängelse i högst sex månader.	
Detsamma skall gälla, om *make* utan beaktansvärt skäl egenmäktigt bortför barn under femton år, som står under båda *makarnas* vårdnad, eller om *make eller annan*, som skall hava vårdnaden, obehörigen bemäktigar sig barnet och därigenom själv tager sig rätt.	Detsamma skall gälla, om *fader eller moder* utan beaktansvärt skäl egenmäktigt bortför barn under femton år, som står under båda *föräldrarnas* vårdnad, eller om *den* som skall hava vårdnaden obehörigen bemäktigar sig barnet och därigenom själv tager sig rätt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

3 Förslag till
Lag om ändring i utsökningslagen (1877:31 s. 1)

Härigenom föreskrives att 54 a § utsökningslagen (1877:31 s. 1) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	54 a §[1]
På grund av skriftlig, av två personer bevittnad förbindelse får utmätning äga rum för bidrag, som någon enligt förbindelsen skolat utgiva till fullgörande av underhållsskyldighet jämlikt giftermåls- eller föräldrabalken eller skolat erlägga till barnavårdsnämnd såsom ersättning för barns vård jämlikt	

[1]Senaste lydelse 1968:623.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

barnavårdslagen. Beträffande underhållsbidrag till make skall dock vad nu sagts ej äga tillämpning, med mindre makarna under den tid bidraget avser levde och alltjämt leva åtskilda på grund av söndring eller efter hemskillnad.

Har bidrag som avses i 1 mom. förfallit till betalning tidigare än tre år innan ansökan gjordes, får utmätning på grund av förbindelsen ej ske, om gäldenären påstår att bidraget guldits och invändningen ej kan med hänsyn till omständigheterna i övrigt lämnas utan avseende. *Vid tillämpning av vad nu sagts skall bidrag, varom sägs i 7 kap. 10 § föräldrabalken, icke anses förfallet till betalning innan det blivit genom förbindelsen till beloppet bestämt.*

Har bidrag som avses i 1 mom. förfallit till betalning tidigare än tre år innan ansökan gjordes, får utmätning på grund av förbindelsen ej ske, om gäldenären påstår att bidraget guldits och invändningen ej kan med hänsyn till omständigheterna i övrigt lämnas utan avseende.

Är talan om förbindelsen anhängig vid domstol, äger denna förordna, att utmätning på grund av förbindelsen tills vidare ej får äga rum.

Den som vill erhålla utmätning skall ingiva förbindelsen i huvudskrift till utmätningsmannen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977. I fråga om sådant underhållsbidrag som avses i 7 kap. 10 § föräldrabalken i dess intill den 1 januari 1977 gällande lydelse äger äldre bestämmelser fortfarande tillämpning.

4 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar

Härigenom föreskrives att 2 och 8 §§ lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

2 §[1]

I fråga om inhemska värdehandlingar vare banken pliktig

1) att, om nedsättning skett av omyndigs aktier eller andra därmed jämförliga värdepapper, över vilka enligt lag bok eller förteckning föres, dels ombesörja, att den omyndige där som ägare upptages, varvid till-

1) att, om nedsättning skett av omyndigs aktier eller andra därmed jämförliga värdepapper, över vilka enligt lag bok eller förteckning föres, dels ombesörja, att den omyndige där som ägare upptages, varvid till-

[1] Senaste lydelse 1970:1010.

Nuvarande lydelse

lika anmälan om förmyndarens namn och adress skall göras, dels i fråga om aktier i *aktiebolag*, på vilket lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering än tillämplig, göra anmälan till förteckning enligt 12 § *nämnda lag;* dock att detta icke äger tillämpning i fråga om aktier som har förvaltarregistrerats enligt 16 § första stycket lagen om förenklad aktiehantering.

Föreslagen lydelse

lika anmälan om förmyndarens namn och adress skall göras, dels i fråga om aktier i *avstämningsbolag eller sådant bolag* på vilket lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering är tillämplig göra anmälan till förteckning enligt *3 kap. 12 § aktiebolagslagen (1975:1385) respektive 12 § lagen om förenklad aktiehantering;* dock att detta icke äger tillämpning i fråga om aktier som förvaltarregistrerats enligt *3 kap. 10 § andra stycket första punkten aktiebolagslagen eller* 16 § första stycket lagen om förenklad aktiehantering.

2) att lyfta ränta å obligation samt, där uppgift om tid och ort för vinstutdelning å aktie eller annat därmed jämförligt värdepapper kan av banken utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt inhämtas eller eljest på förfrågan meddelas av förmyndaren, lyfta jämväl sådan utdelning,

3) att, om utlottning eller uppsägning av obligation tillkännagives i *allmänna tidningarna*, därom underrätta förmyndaren samt i sådant fall, så ock då underrättelse om utlottning eller uppsägning meddelas av förmyndaren, uppbära betalning för utlottad eller uppsagd obligation,

3) att, om utlottning eller uppsägning av obligation tillkännagives i *Post- och Inrikes Tidningar*, därom underrätta förmyndaren samt i sådant fall, så ock då underrättelse om utlottning eller uppsägning meddelas av förmyndaren, uppbära betalning för utlottad eller uppsagd obligation,

4) att, då enligt kungörelse i *allmänna tidningarna* företrädesrätt till teckning av ny aktie tillkommer den omyndige, därom underrätta förmyndaren samt efter framställning av denne verkställa teckningen och jämväl i övrigt lämna erforderligt biträde till aktiernas utbekommande eller ock föranstalta om försäljning av teckningsrätten,

4) att, då enligt kungörelse i *Post- och Inrikes Tidningar* företrädesrätt till teckning av ny aktie *eller sådan obligation som avses i 5 kap. aktiebolagslagen (1975:1385)* tillkommer den omyndige, därom underrätta förmyndaren samt efter framställning av denne verkställa teckningen och jämväl i övrigt lämna erforderligt biträde till aktiernas *eller obligationernas* utbekommande eller ock föranstalta om försäljning av teckningsrätten,

5) att, då enligt kungörelse i *allmänna tidningarna* ny aktie tillkommer den omyndige till följd av *aktiekapitalets ökning medelst överföring*

5) att, då enligt kungörelse i *Post- och Inrikes Tidningar* ny aktie tillkommer den omyndige till följd av *fondemission*, vidtaga erforderliga åt-

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
av besparade vinstmedel, vidtaga erforderliga åtgärder för aktiernas utbekommande,	gärder för aktiernas utbekommande,

6) att å skuldebrev eller annat fordringsbevis uppbära betalning av förfallna räntor och kapitalbelopp, då betalning frivilligt erlägges, så ock, där uppgift om gäldenärens adress kan av banken utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt inhämtas eller eljest på förfrågan meddelas av förmyndaren, hos gäldenären vid utebliven betalning verkställa enskilt krav och efter framställning av förmyndaren jämväl uppsägning,

7) att, när å pantbrev eller annan inteckningshandling belöper betalning vid fördelning av köpeskillingen efter exekutiv auktion eller av löseskilling eller annan ersättning med avseende å den intecknade egendomen, på framställning av förmyndaren förete handlingen och uppbära betalningen,

8) att, då eljest betalning belöper å nedsatt värdehandling, på framställning av förmyndaren förete handlingen, om det erfordras, och uppbära betalningen,

9) att, då å värdehandling uppburits kapitalbelopp, därom ofördröjligen underrätta såväl förmyndaren som överförmyndaren och, då medel eljest uppburits av banken, underrätta förmyndaren i den ordning, varom överenskommelse träffats med honom,

10) att, där uppgift om gäldenärens adress kan av banken utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt inhämtas eller eljest på förfrågan meddelas av förmyndaren, vidtaga laga åtgärder för fordrans vidmakthållande,

11) att ombesörja anteckning om innehav av pantbrev eller annan inteckningshandling och, när överförmyndaren medgivit inteckningshandlings uttagande för annan åtgärd av inskrivningsmyndigheten, förete handlingen hos myndigheten,

12) att, när överförmyndaren samtyckt till att värdehandling eljest uttages för att företes hos myndighet eller tjänsteman, förete handlingen hos myndigheten eller tjänstemannen, samt

13) att, då enligt kungörelse i *allmänna tidningarna* offentlig stämning utfärdats angående dödande av värdehandling, så ock då banken genom meddelande från överexekutor erhållit underrättelse, att exekutiv auktion å intecknad egendom blivit utlyst, därom underrätta förmyndaren.	13) att, då enligt kungörelse i *Post- och Inrikes Tidningar* offentlig stämning utfärdats angående dödande av värdehandling, så ock då banken genom meddelande från överexekutor erhållit underrättelse, att exekutiv auktion å intecknad egendom blivit utlyst, därom underrätta förmyndaren.

Beträffande utländska värdehandlingar vare banken ansvarig allenast för handlingarnas förvaring.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 §[2]	
För den vård av omyndigs värdehandlingar, som enligt denna lag åligger banken, *må* banken betinga sig en årlig *avgift*, icke överstigande *i fråga om inhemska värdehandlingar tre kronor och utländska värdehandlingar två* kronor för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde. *Hava* underåriga syskon gemensam förmyndare, skola syskonens värdehandlingar sammanräknas.	För den vård av omyndigs värdehandlingar, som enligt denna lag åligger banken, *får* banken betinga sig en årlig *grundavgift*, icke överstigande *fyra* kronor för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde, *samt därutöver en tilläggsavgift icke överstigande tolv kronor dels för varje vid avgiftsperiodens början inneliggande handling, post av ensartade handlingar eller slutet konvolut, dels för varje deponering eller uttag under avgiftsperioden av sådana handlingar. Ha* underåriga syskon gemensam förmyndare, skola syskonens värdehandlingar sammanräknas.

Den avgift, varom i första stycket sägs, innefattar ej ersättning för bankens särskilda utgifter till följd av uppdraget, ej heller för åtgärd, som banken efter särskilt avtal vidtagit.

För fordran å avgift eller ersättning, varom ovan sägs, äge banken innehålla vad av de nedsatta handlingarna i värde svarar mot fordringen. Banken äge ock för sådan fordran uttaga betalning av medel, som för den omyndiges räkning uppburits av banken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om sådan vård av omyndigs värdehandlingar som har ägt rum före ikraftträdandet.

[2] Senaste lydelse 1974:1042.

5 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrives att 4 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §	
Rätten att uppbära allmänt barnbidrag för visst barn tillkommer, där barnet står under föräldrarnas gemensamma vårdnad, barnets moder eller, om *modern* till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak *är* för längre tid förhindrad att deltaga i vårdnaden, *barnets fader samt i annat fall* den som har vårdnaden om barnet.	Rätten att uppbära allmänt barnbidrag för visst barn tillkommer, där barnet står under föräldrarnas gemensamma vårdnad, barnets moder eller, om *föräldrarna gjort anmälan härom till allmän försäkringskassa, barnets fader. Är fader eller moder som uppbär bidrag enligt vad nu har sagts* till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak för längre tid förhindrad att deltaga i vårdnaden, *skall rätten att uppbära bidraget i stället tillkomma den andre av föräldrarna. Står barnet ej under föräldrarnas gemensamma vårdnad, tillkommer rätten att uppbära bidraget* den som har vårdnaden om barnet.

Allmän försäkringskassa får på framställning av barnavårdsnämnd förordna att allmänt barnbidrag för barn, som genom barnavårdsnämndens försorg placerats i enskilt hem, skall uppbäras av den som fostrar barnet. Har barnet placerats i enskilt hem av annan än barnavårdsnämnd, får sådant förordnande meddelas på framställning av den som enligt första stycket uppbär bidraget.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

[1] Lagen omtryckt 1973:449.

6 Förslag till
Lag om ändring i militärersättningsförordningen (1950:261)

Härigenom föreskrives i fråga om militärersättningsförordningen (1950:261)

dels att rubriken till förordningen och 7 § 3 mom. skall ha nedan angivna lydelse,

dels att ordet "förordning" skall bytas ut mot "lag",

dels att i 1 § 2 mom. ordet "krigsmakten" skall bytas ut mot "försvarsmakten",

dels att i 11 § 3 mom. ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen".

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Förordning om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring (militärersättningsförordning)	**Militärersättningslag**
7 §	
3 mom.[1] Varje barn till den avlidne äger till och med den månad, under vilken det fyller nitton år, uppbära livränta med belopp, som motsvarar en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Är barnet efter sagda tidpunkt till följd av sjukdom eller annan dylik orsak ur stånd att själv försörja sig skall livräntan utgå, så länge anledningen till den bristande försörjningsförmågan fortfar, dock längst till och med den månad, under vilken barnet fyller tjuguett år. Livränta skall dock ej utgå *till barn utom äktenskap, därest* den avlidne enligt avtal som är bindande för barnet åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.	*3 mom.* Varje barn till den avlidne äger till och med den månad, under vilken det fyller nitton år, uppbära livränta med belopp, som motsvarar en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Är barnet efter sagda tidpunkt till följd av sjukdom eller annan dylik orsak ur stånd att själv försörja sig, skall livräntan utgå, så länge anledningen till den bristande försörjningsförmågan fortfar, dock längst till och med den månad, under vilken barnet fyller tjuguett år. Livränta skall dock ej utgå, *om* den avlidne enligt avtal som är bindande för barnet åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.
Var den avlidne gift, skall med eget barn likställas jämväl makens barn *i tidigare gifte eller utom äktenskap*, såvida barnet stod under makens vårdnad; dock skall livränta till	Var den avlidne gift, skall med eget barn likställas jämväl makens barn, såvida barnet stod under makens vårdnad; dock skall livränta till barn som nu nämnts ej utgå efter

[1] Senaste lydelse 1971:897.

Nuvarande lydelse

barn som nu nämnts ej utgå efter kvinna, med mindre barnet genom hennes frånfälle kommer att sakna erforderligt underhåll.

Föreslagen lydelse

kvinna, med mindre barnet genom hennes frånfälle kommer att sakna erforderligt underhåll.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

7 Förslag till Lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring

Härigenom föreskrives att 21 § lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

21 §[1]

Varje barn till den avlidne äger till och med den månad, under vilken det fyller nitton år, uppbära livränta med belopp, som motsvarar en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Är barnet efter sagda tidpunkt till följd av sjukdom eller annan dylik orsak ur stånd att själv försörja sig, skall livräntan utgå, så länge anledningen till den bristande försörjningsförmågan fortfar, dock längst till och med den månad, under vilken barnet fyller tjuguett år. Livränta skall dock ej utgå *till barn utom äktenskap, därest* den avlidne enligt avtal som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

Var den avlidne gift, skall med eget barn likställas jämväl makens barn *i tidigare gifte eller utom äktenskap*, såvida barnet stod under makens vårdnad; dock skall livränta till

Föreslagen lydelse

Varje barn till den avlidne äger till och med den månad, under vilken det fyller nitton år, uppbära livränta med belopp, som motsvarar en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Är barnet efter sagda tidpunkt till följd av sjukdom eller annan dylik orsak ur stånd att själv försörja sig, skall livräntan utgå, så länge anledningen till den bristande försörjningsförmågan fortfar, dock längst till och med den månad, under vilken barnet fyller tjuguett år. Livränta skall dock ej utgå, *om* den avlidne enligt avtal som är bindande för barnet åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

Var den avlidne gift, skall med eget barn likställas jämväl makens barn, såvida barnet stod under makens vårdnad; dock skall livränta till barn som nu nämnts ej utgå efter

[1] Senaste lydelse 1971:882.

Nuvarande lydelse

barn som nu nämnts ej utgå efter kvinna, med mindre barnet genom hennes frånfälle kommer att sakna erforderligt underhåll.

Föreslagen lydelse

kvinna, med mindre barnet genom hennes frånfälle kommer att sakna erforderligt underhåll.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

8 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1958:642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1958:642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap[1]

dels att 7 § skall upphöra att gälla,

dels att rubriken till lagen samt 1, 5 och 6 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Lag angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap

Föreslagen lydelse

Lag om blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap

1 §

I mål om *äktenskaplig börd eller om faderskapet till barn utom äktenskap äger* rätten, där det yrkas av part eller eljest finnes erforderligt, förordna att blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper, som kan ske utan nämnvärt men, skall äga rum med avseende *å* modern och barnet *ävensom*, såvitt angår mål om *äktenskaplig börd*,

I mål om *faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken kan* rätten, där det yrkas av part eller eljest finnes erforderligt, förordna att blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper, som kan ske utan nämnvärt men, skall äga rum med avseende *på* modern och barnet *samt*, såvitt angår mål om *förklaring att viss man ej är fader*, man-

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 1969:619.

Nuvarande lydelse

mannen i äktenskapet och, i mål om *faderskapet till barn utom äktenskap*, man mot vilken talan föres. Förekommer anledning till antagande, att annan haft samlag med modern *å* tid, då barnet kan vara avlat, *må* förordnande om undersökning avse jämväl honom.

Innan förordnande meddelas, skall *tillfälle att yttra sig lämnas* den som förordnandet skulle avse.

Föreslagen lydelse

nen i äktenskapet och, i mål om *fastställande av faderskap*, man mot vilken talan föres. Förekommer anledning till antagande att annan haft samlag med modern *under* tid då barnet kan vara avlat, *får* förordnande om undersökning avse jämväl honom.

Innan förordnande meddelas, skall den som förordnandet skulle avse *beredas tillfälle att yttra sig*.

5 §[2]

Har blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper utförts på anmodan av barnavårdsnämnd för utredning av *faderskapet till barn utom äktenskap*, skall nämnden ersätta kostnad som avses i 4 §.

Har blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper utförts på anmodan av barnavårdsnämnd för utredning av *faderskap*, skall nämnden ersätta kostnad som avses i 4 §.

6 §[3]

Föres talan om *faderskapet till barn utom äktenskap*, äger 18 kap. 13 § rättegångsbalken motsvarande tillämpning i fråga om parts skyldighet att återgälda barnavårdsnämnd kostnad som ersatts enligt 5 §.

Föres talan om *fastställande av faderskap*, äger 18 kap. 13 § rättegångsbalken motsvarande tillämpning i fråga om parts skyldighet att återgälda barnavårdsnämnd kostnad som ersatts enligt 5 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

[2] Senaste lydelse 1973:804.

[3] Senaste lydelse 1969:619.

9 Förslag till
Lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97)

Härigenom föreskrives att 12 § barnavårdslagen (1960:97)[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
12 §[2]	
Om kommunfullmäktige så bestämma, äger barnavårdsnämnden uppdraga åt särskild avdelning, bestående av ledamöter eller suppleanter i nämnden, eller åt ledamot eller suppleant eller åt tjänsteman hos kommunen att på nämndens vägnar avgöra vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i fullmäktiges beslut. Nämnden må dock icke annorledes än genom samfällt beslut	
1. utdöma förelagt vite,	
2. vidtaga åtgärd enligt 26 §, 2, 3 eller 4 eller enligt 29 eller 30 § eller göra framställning om intagning i ungdomsvårdsskola,	
3. meddela beslut som avses i 46 § andra stycket, tillstånd eller förhandsbesked som avses i 47 § eller förbud som avses i 50 eller 51 §,	
4. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt föräldrabalken i andra avseenden än som sägs i *3 kap. 2 eller 4 §*, 7 kap. 2 eller 7 §, om avtalet ej innefattar åtagande att utge engångsbelopp, eller *20 kap.* 11 §, *enligt 5 § lagen (1969:618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap*, enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller enligt 9, 11 eller 18 § lagen (1964:143) om bidragsförskott eller	4. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt föräldrabalken i andra avseenden än som sägs i *1 kap. 4 §, 2 kap. 1, 7 eller 9 §*, 7 kap. 2 eller 7 §, om avtalet ej innefattar åtagande att utge engångsbelopp, eller *7 kap.* 11 §, enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller enligt 9, 11 eller 18 § lagen (1964:143) om bidragsförskott eller
5. göra framställning eller avgiva yttrande till kommunfullmäktige.	
Beslut som fattats på grund av uppdrag enligt första stycket skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

[1] Lagen omtryckt 1971:308.
[2] Senaste lydelse 1973:808.

10 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrives att 8 kap. 5 § lagen (1962:381) om allmän försäkring[1] skall ha nedan angivna lydelse

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 kap.	
5 §	
Rätt till folkpension i form av *barnpension* tillkommer barn, vars fader eller moder eller båda föräldrar avlidit och som icke fyllt aderton år.	
Har avliden förälder enligt avtal, som är bindande för *barn utom äktenskap*, åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla, föreligger rätt till barnpension endast i den mån pensionen överstiger en livränta, som inköpts eller kunnat inköpas åt barnet för engångsbeloppet.	Har avliden förälder enligt avtal som är bindande för *barnet* åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla, föreligger rätt till barnpension endast i den mån pensionen överstiger en livränta, som inköpts eller kunnat inköpas åt barnet för engångsbeloppet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

[1] Lagen omtryckt 1973:908.

11 Förslag till
Lag om ändring i namnlagen (1963:521)

Härigenom föreskrives att 1, 2, 15, 37 och 38 §§ namnlagen (1963:521) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 §
Barn i äktenskap förvärvar vid födelsen *faderns* släktnamn.	*Är vid barns födelse modern gift,* förvärvar *barnet* vid födelsen *mannens* släktnamn, *om det ej dessförinnan har fastställts att mannen icke är barnets fader. Detsamma gäller, om modern är änka och barnet födes inom sådan tid efter mannens död att det kan vara avlat dessförinnan.*
Barn *under aderton år, som erhåller äktenskaplig börd genom att föräldrarna* ingå äktenskap med varandra, förvärvar därvid faderns släktnamn. *Får barn äktenskaplig börd* sedan *det* fyllt aderton år, *äger* barnet genom anmälan hos pastor antaga faderns släktnamn.	Barn *vars föräldrar* ingå äktenskap med varandra förvärvar därvid faderns släktnamn, *om barnet är under aderton år. Ingå föräldrarna äktenskap* sedan *barnet* fyllt aderton år, *får* barnet genom anmälan hos pastor antaga faderns släktnamn.
Barn *i äktenskap,* som *ej fyllt* aderton år, *må* genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift, *såframt* rätten funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa. Har *barn i äktenskap* fyllt aderton år *må* barnet, om särskilda skäl *äro därtill,* efter ansökan hos namnmyndigheten erhålla släktnamn *som nu sagts.*	Barn, som *har förvärvat släktnamn enligt första eller andra stycket och som är under* aderton år, *får* genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift, *om* rätten funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa. Har *barnet* fyllt aderton år *kan* barnet, om särskilda skäl *föreligga,* efter ansökan hos namnmyndigheten erhålla *moderns släktnamn som ogift.*

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

2 §[1]

Barn utom äktenskap förvärvar vid födelsen moderns släktnamn. Har modern förvärvat sitt namn genom vigsel eller genom anmälan som avses i 6 § andra stycket, *må* barnet genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift.

Barn utom äktenskap må genom anmälan hos pastor antaga faderns släktnamn.

I annat fall än som avses i 1 § första stycket förvärvar *barn* vid födelsen moderns släktnamn. Har modern förvärvat sitt namn genom vigsel eller genom anmälan som avses i 6 § andra stycket, *får* barnet genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift. *Barnet får också genom anmälan hos pastor antaga faderns släktnamn.*

15 §[2]

Förklaras någon icke hava äktenskaplig börd och har *hans* moder annat släktnamn än mannen, förlorar *han dennes* släktnamn och förvärvar i stället moderns släktnamn. *Om* synnerliga skäl *äro därtill, må* dock rätten tillåta att *han* behåller mannens namn.

Fastställes att viss man icke är fader till barn, som enligt 1 § första eller andra stycket förvärvat hans släktnamn, och har *barnets* moder annat släktnamn än mannen, förlorar *barnet mannens* släktnamn och förvärvar i stället moderns släktnamn. *Föreliggande* synnerliga skäl, *får* dock rätten tillåta att *barnet* behåller mannens *släktnamn. Sådant tillstånd meddelas, om frågan angående mannens faderskap prövas av rätten, i samband med rättens dom och i annat fall efter särskild ansökan, som skall ha inkommit till rätten inom en månad efter fastställelsen.*

37 §

Ansökan om förklaring att namnbyte, som avses i 1 § tredje stycket, 3 § andra stycket, 4, 5 eller 12 §, är förenligt med barnets bästa upptages av den rätt som har att upptaga fråga rörande vårdnaden om barnet.

Ansökan enligt 15 § om rättens tillstånd att få behålla släktnamn upptages

[1] Senaste lydelse 1969:622.
[2] Senaste lydelse 1973:657.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

av den rätt som har att upptaga fråga rörande vårdnaden om barnet eller, om barnet ej står under vårdnad, av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist.

38 §

I ärende som avses i 37 § skall rätten, där så kan ske, höra den vars släktnamn barnet har och den vars släktnamn barnet avses skola förvärva, även om de icke äro vårdnadshavare. Har barnet fyllt tolv år skall om det finnes lämpligt, jämväl barnet höras. Äro skäl därtill, skall yttrande inhämtas från barnavårdsnämnden.

I ärende som avses i 37 § *första stycket* skall rätten, där så kan ske, höra den vars släktnamn barnet har och den vars släktnamn barnet avses skola förvärva, även om de icke äro vårdnadshavare. Har barnet fyllt tolv år skall, om det finnes lämpligt, jämväl barnet höras. Äro skäl därtill, skall yttrande inhämtas från barnavårdsnämnden.

I ärende som avses i 37 § andra stycket skall rätten, där så kan ske, höra modern och den vars släktnamn barnet avses skola behålla. I övrigt gäller vad som sägs i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

12 Förslag till Lag om ändring i införsellagen (1968:621)

Härigenom föreskrives att 5 och 15 §§ införsellagen (1968:621) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Införsel för underhållsbidrag får äga rum, om bidraget är fastställt genom skriftlig, av två personer bevittnad förbindelse eller genom lagakraftvunnen dom eller beslut som får verkställas lika med sådan dom. Vidare förutsättes, att antingen bidragsbelopp, som enligt andra stycket får uttagas, utestår obetalt eller gäldenären vid två eller flera tillfällen under de två senaste åren före införselbeslutet har underlåtit att betala i rätt tid och det är anledning antaga att detta skall upprepas.

Nuvarande lydelse

Genom införsel får uttagas endast bidragsbelopp som förfallit till betalning tidigast två år före början av den kalendermånad under vilken verkställigheten skall ske. *Vid tillämpning av vad som nu sagts skall bidrag som avses i 7 kap. 10 § föräldrabalken ej anses förfallet till betalning innan det blivit bestämt till beloppet.*

Föreslagen lydelse

Genom införsel får uttagas endast bidragsbelopp som förfallit till betalning tidigast två år före början av den kalendermånad under vilken verkställigheten skall ske.

Genom införsel får ej uttagas annat bidragsbelopp än sådant som är förfallet när verkställighet skall ske eller som förfaller näst därefter.

15 §

Är fråga om införsel för olika slags fordringar, har de gruppvis företräde i den ordning vari de upptagits i 1 §.

Vid samtidig införsel för två eller flera underhållsberättigade fördelas innehållet belopp efter de löpande bidragens storlek. *Bidrag som avses i 7 kap. 10 § föräldrabalken räknas härvid som löpande på sex månader.* Om mera innehållits än som svarar mot de löpande bidragen, har bidrag som stått ute längre företräde vid fördelningen av det överskjutande beloppet.

Vid samtidig införsel för två eller flera underhållsberättigade fördelas innehållet belopp efter de löpande bidragens storlek. Om mera innehållits än som svarar mot de löpande bidragen, har bidrag som stått ute längre företräde vid fördelningen av det överskjutande beloppet.

Delbetalning, som inflyter på viss underhållsberättigads fordran, avräknas i första hand på det belopp som stått ute längst och alltjämt kan uttagas genom införsel.

Av fordringar som avses i 1 § 2–4 har inom varje grupp vad som stått ute längst företräde.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977. I fråga om sådant underhållsbidrag som avses i 7 kap. 10 § föräldrabalken i dess intill den 1 januari 1977 gällande lydelse äger äldre bestämmelser fortfarande tillämpning.

13 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

Härigenom föreskrives att 1 och 2 §§ lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

1 §[1]

Den som på grund av förordnande enligt *20 kap. 12 §* föräldrabalken utgivit underhållsbidrag till barn *utom äktenskap eller till barnets moder* har rätt att av allmänna medel återfå vad han utgivit, om domstolen genom dom eller beslut som vunnit laga kraft skilt målet från sig utan att mannen blivit underhållsskyldig.

Den som på grund av förordnande enligt *7 kap. 12 §* föräldrabalken *i mål om fastställande av faderskap* utgivit underhållsbidrag till barn har rätt att av allmänna medel återfå vad han utgivit, om domstolen genom dom eller beslut som vunnit laga kraft skilt målet från sig utan att mannen blivit underhållsskyldig.

Vad som sägs i första stycket om rätt till ersättning av allmänna medel gäller också för det fall att underhållsbidrag utgivits på grund av att mannen i skriftlig, av två personer bevittnad handling, som godkänts av barnavårdsnämnden, åtagit sig att utge underhåll för tid, intill dess resultatet av blodundersökning om faderskapet föreligger, och blodundersökningen visar att han icke kan vara fader till barnet. Är hans faderskap enligt blodundersökningen osannolikt, har han rätt till ersättning för utgivna underhållsbidrag, såvida talan om faderskapet icke väckes mot honom inom sex månader från det utlåtandet över blodundersökningen förelåg. Oavsett resultatet av blodundersökningen föreligger rätt till ersättning, om han genom lagakraftvunnen dom friats från faderskapet eller om annan man på grund av lagakraftvunnen dom eller erkännande är att anse som fader till barnet.

2 §

Om faderskapet till barn *utom äktenskap* fastställts genom erkännande och detta förklarats ogiltigt genom lagakraftvunnen dom, har mannen rätt att av allmänna medel återfå vad han enligt dom eller avtal utgivit i underhållsbidrag till barnet *och modern*. Detsamma gäller om faderska-

Om faderskapet till barn fastställts genom erkännande och detta förklarats ogiltigt genom lagakraftvunnen dom, har mannen rätt att av allmänna medel återfå vad han enligt dom eller avtal utgivit i underhållsbidrag till barnet. Detsamma gäller om faderskapet fastställts genom dom och

[1] Senaste lydelse 1973:805.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
pet fastställts genom dom och mannen efter anlitande av särskilt rättsmedel friats från faderskapet genom lagakraftvunnen dom.	mannen efter anlitande av särskilt rättsmedel friats från faderskapet genom lagakraftvunnen dom.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977. Äldre bestämmelser gäller dock alltjämt i fråga om underhållsbidrag som har utgivits till barnets moder på grund av förordnande eller åtagande som anges i bestämmelserna.

14 Förslag till Lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)

Härigenom föreskrives att 9, 19 och 26 §§ rättshjälpslagen (1972:429)[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	9 §[2]
Vid allmän rättshjälp betalar staten kostnaderna i den rättsliga angelägenhet som rättshjälpen avser. Bestämmelser om att den rättssökande har att själv helt eller delvis betala kostnad för rättshjälp finns i 16 § andra stycket och 27 § första stycket andra punkten.	
Såsom kostnad för rättshjälpen anses den rättssökandes kostnad för	
1. biträde som varit behövligt för tillvaratagande av den rättssökandes rätt,	
2. bevisning vid allmän domstol, krigsrätt, arbetsdomstolen eller bostadsdomstolen samt nödvändig utredning i angelägenhet, som kan komma under sådan domstols prövning eller som skall prövas av skiljemän,	
3. utredning i angelägenhet som skall prövas av förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet om utredningen är skäligen påkallad för tillvaratagande av den rättssökandes rätt och ej kan erhållas genom myndigheten,	
4. resa och uppehälle för den rättssökande eller hans ställföreträdare och för vårdare eller annan, som måste anlitas i samband med inställelse inför domstol eller annan myndighet, om personlig inställelse ålagts, eller i samband med inställ-	4. resa och upphälle för den rättssökande eller hans ställföreträdare och för vårdare eller annan, som måste anlitas i samband med inställelse inför domstol eller annan myndighet, om personlig inställelse ålagts, eller i samband med inställ-

[1] Lagen omtryckt 1973:247.

[2] Senaste lydelse 1975:1302.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
lelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om *äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap*,	lelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om *faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken*,

5. avgift som enligt expeditionskungörelsen (1964:618) utgår för ansökan och expedition vid allmän domstol, krigsrätt, arbetsdomstolen eller bostadsdomstolen, dock ej i fråga om sådan rättens expedition som utfärdas endast på särskild begäran om icke expeditionen begäres innan avgörandet i huvudsaken vunnit laga kraft, samt avgift som utgår enligt exekutionsavgiftskungörelsen (1971:1027),

6. kungörelse i mål eller ärende vid allmän domstol, krigsrätt, arbetsdomstolen eller bostadsdomstolen,

7. vad av allmänna medel utgått i ersättning för översättning eller i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958:642) *angående* blodundersökning m. m. *i mål om äktenskaplig börd eller* vid utredning av *faderskapet till barn utom äktenskap* eller enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten självmant föranstaltat om,	7. vad av allmänna medel utgått i ersättning för översättning eller i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958:642) *om* blodundersökning m. m. vid utredning av *faderskap* eller enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten självmant föranstaltat om,

8. skiftesman som av domstol förordnats att verkställa bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad.

Såsom kostnad för bevisning enligt andra stycket 2 anses ej den rättssökandes kostnad för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om *äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap*.	Såsom kostnad för bevisning enligt andra stycket 2 anses ej den rättssökandes kostnad för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om *faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken*.

19 §[3]

Bifalles ansökan om allmän rättshjälp, fastställer rättshjälpsnämnden samtidigt det för sökanden gällande maximibeloppet.

Kan sökanden ej själv eller genom någon som i tjänsteställning eller annars lämnar honom bistånd behörigen tillvarataga sin rätt, får rättshjälpsnämnden

[3] Senaste lydelse 1975:1302.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
på sökandens begäran förordna biträde.	
I angelägenhet, som kan antagas bli prövad enligt lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, får biträde förordnas endast om särskilda skäl föreligger med hänsyn till sökandens personliga förhållanden eller sakens beskaffenhet. I ärende om bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad får biträde förordnas endast om särskilda skäl föreligger med hänsyn till makarnas förhållanden eller boets beskaffenhet.	
När biträde kan förordnas enligt *20 kap. 19 §* föräldrabalken, förordnas ej biträde enligt denna lag.	När biträde kan förordnas enligt *10 kap. 13 §* föräldrabalken, förordnas ej biträde enligt denna lag.

26[4]

Ersättning som avses i 9 § andra stycket 4 utgår enligt bestämmelser som regeringen meddelar.	
Ersättning enligt första stycket bestämmes av den myndighet inför vilken inställelsen sker. Vid inställelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om *äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap bestämmes ersättningen av domstolen.*	Ersättning enligt första stycket bestämmes av den myndighet inför vilken inställelsen sker. Vid inställelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om *faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken* bestämmes ersättningen av domstolen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

[4] Senaste lydelse 1974:1091.

15 Förslag till
Lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)

Härigenom föreskrives att 3 kap. 28 § studiestödslagen (1973:349)[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 kap.
	28 §
Har make *under sin vårdnad* barn *i tidigare gifte eller utom äktenskap,* skall vid prövning av fråga om barnets rätt till studiehjälp andra makens inkomst och förmögenhet beaktas i stället för inkomst och förmögenhet hos den av barnets föräldrar som är skild från vårdnaden.	*Är* make *ensam vårdnadshavare för* barn *som ej är även andra makens barn,* skall vid prövning av fråga om barnets rätt till studiehjälp andra makens inkomst och förmögenhet beaktas i stället för inkomst och förmögenhet hos den av barnets föräldrar som är skild från vårdnaden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

[1] Lagen omtryckt 1975:359.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-10-23

Närvarande: statsråden Sträng, ordförande, Andersson, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Lidbom, Carlsson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén

Föredragande: statsrådet Lidbom

Lagrådsremiss med förslag om ändring i föräldrabalken m. m.

---

1 Inledning

Föräldrabalken (FB) innehåller regler om bl. a. faderskap till barn och vårdnad om barn. I promemorian (Ds Ju 1975:17) Faderskap och vårdnad, som har upprättats inom justitiedepartementet i maj 1975, föreslås vissa ändringar i dessa regler. De i promemorian upptagna lagförslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av riksåklagaren, hovrätten för Nedre Norrland, Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Västerås tingsrätt, domstolsverket, rättshjälpsnämnden i Stockholm, socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, statistiska centralbyrån, riksskatteverket, domkapitlet i Stockholms stift, skolöverstyrelsen, centrala studiestödsnämnden, statens invandrarverk, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, länsstyrelsen i Norrbottens län, familjelagssakkunniga, namnlagsutredningen, socialutredningen, barnmiljöutredningen, familjestödsutredningen, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Stockholms läns landstings psykiska barna- och ungdomsvård, sociala centralnämnderna i Stockholms och Malmö kommuner, Sveriges domareförbund, Sveriges advokatsamfund, Föreningen kommunal- och landstingsanställda familjerådgivare, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Fredrika-Bremer-förbundet, Familj

och rätt, Husmodersförbundet Hem och samhälle, Yrkeskvinnors klubbars riksförbund, Centerns kvinnoförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Moderata samlingspartiets kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Svenska kvinnors vänsterförbund, Folkpartiets ungdomsförbund och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har bifogat yttrande från Göteborgs socialförvaltning. Yttrande i ärendet har dessutom inkommit från tredje kretsen av Stockholms arbetarekommun.

I detta sammanhang bör också tas upp en skrivelse från Svenska bankföreningen den 27 juni 1975. I skrivelsen hemställer bankföreningen om viss höjning av de förvaringsavgifter som skall utgå enligt lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar. Över framställningen har efter remiss yttranden avgetts av socialstyrelsen, bankinspektionen, överförmyndarnämnden i Stockholm, överförmyndarna i Göteborg, Föreningen Sveriges överförmyndare och Svenska sparbanksföreningen.

2 Gällande rätt

2.1 Faderskap till barn

2.1.1 Barns börd

Reglerna i FB skiljer mellan barn som har äktenskaplig börd och barn som inte har sådan börd. Äktenskaplig börd tillkommer barn som föds under äktenskap eller på sådan tid efter äktenskaps upplösning att barnet kan vara avlat dessförinnan (1 kap. 1 § FB). Att barnet har äktenskaplig börd innebär att mannen i äktenskapet automatiskt anses som barnets far.

I vissa fall kan enligt lagens ordalydelse män i olika äktenskap samtidigt anses som far till barnet. Om en frånskild kvinna eller änka ingår nytt gifte och i äktenskapet föder ett barn på sådan tid att barnet kan ha avlats i det föregående äktenskapet har barnet nämligen enligt lagens ordalydelse äktenskaplig börd såväl i det upplösta som i det nya äktenskapet. I rättstillämpningen anses emellertid barnet självfallet ha äktenskaplig börd i endast ett av äktenskapen. I samband med att bestämmelserna om väntetid för kvinna att ingå nytt äktenskap togs bort år 1968 diskuterades frågan om det fanns något behov av särskilda bördsregler för omgiftesfallen. I propositionen (prop. 1968:136) uttalades att folkbokföringsmyndigheterna i dessa fall enligt gällande anvisningar hade att hänföra barnet till det senare äktenskapet och att så borde ske även i fortsättningen. Med hänsyn härtill fann departementschefen (prop. s. 77) att något mera påtagligt praktiskt behov av särskilda bördsregler för dessa fall inte fanns.

För barn som inte vid födelsen får äktenskaplig börd skall faderskapet fastställas genom erkännande eller dom (1 kap. 2 § FB). Dessa barn kallas i lagen för barn utom äktenskap. Ingår föräldrarna till ett utomäktenskapligt

barn äktenskap med varandra erhåller barnet härigenom äktenskaplig börd (1 kap. 3 § FB). För att barnet genom föräldrarnas giftermål skall få äktenskaplig börd fordras alltså att faderskapet till barnet fastställts genom erkännande eller dom enligt de särskilda reglerna därom.

2.1.2 Talan om äktenskaplig börd

Den äktenskapliga börden ger barnet en legal status som barn till mannen i äktenskapet. Mannens faderskap till barnet är ett rättsligt faktum. Det innebär t. ex. att en annan man inte kan erkänna faderskapet till barnet. Inte heller kan det t. ex. i en arvstvist göras gällande att mannen inte är barnets rätte far. Den enda möjligheten att angripa faderskapet är att föra talan om äktenskaplig börd. Genom en sådan talan kan mannen eller barnet utverka förklaring av domstol att barnet saknar äktenskaplig börd. Det bör dock observeras att den äktenskapliga börd som kan angripas på detta sätt endast är den börd som barnet har erhållit genom födelsen. Har ett barn som fötts utom äktenskap och vartill faderskapet har fastställts genom erkännande eller dom erhållit äktenskaplig börd genom föräldrarnas giftermål kan faderskapet till barnet angripas endast genom talan om att erkännandet skall förklaras sakna verkan eller genom ändring av domen med extraordinärt rättsmedel.

Bördstalan kan i första hand väckas av den man som har ansetts vara far till barnet. Talan skall i så fall riktas mot barnet eller, om barnet har avlidit, mot dess arvingar.

Det har ansetts lida barnet till skada om frågan om dess börd hålls öppen under längre tid. Vissa talefrister har därför ställts upp. Enligt 2 kap. 1 § FB måste mannen väcka sin talan inom tre år från det han fick kunskap om barnets födelse. Har han inte varaktigt sammanbott med barnet förlängs fristen. Mannen har i sådant fall alltid ett år på sig från det att talan som grundas på att barnet har äktenskaplig börd har väckts mot honom och han har fått del av denna talan.

Har mannen emellertid erkänt barnet som sitt efter det att barnet fötts och efter det att han fått vetskap om att modern under tid då barnet kan ha avlats haft samlag med annan är han avskuren från möjligheten att väcka talan om äktenskaplig börd. Erkännandet behöver inte ha viss form eller ens vara uttryckligt. Det måste emellertid innefatta ett bestämt uttryck för mannens vilja att barnet skall anses som hans.

Har mannen avlidit har hans arvingar vissa möjligheter att väcka talan mot barnet eller, om barnet har avlidit, dess arvingar. För att mannens arvingar skall ha rätt att väcka talan fordras att mannen själv inte vid sin död hade hunnit försitta sin tid för väckande av talan. Även om mannen vid sitt frånfälle inte hade försuttit sin rätt att väcka talan är hans arvingar avskurna från sin talerätt, om mannen efter barnets födelse har erkänt barnet

som sitt. Om mannens arvingar efter vad nu har sagts är berättigade att väcka talan mot barnet måste de instämma sin talan inom ett år från det de fick kunskap om mannens död och barnets födelse. Tiden kan emellertid förlängas för det fall att mannen inte hade varaktigt sammanbott med barnet. Då förlorar mannens arvingar inte sin rätt till talan förrän ett år har gått från det att anspråk grundat på att barnet har äktenskaplig börd har framställts mot dödsboet.

Taleberättigad är envar av de arvingar till mannen som näst efter eller jämte barnet är berättigade till arv efter honom. Var mannen gift men efterlämnar han förutom barnet inga andra bröstarvingar, är hans efterarvingar berättigade att jämte hustrun föra talan om barnets börd (2 kap. 2 § FB).

Vid sidan om mannen och hans arvingar kan inga andra väcka bördstalan mot barnet. En annan man som anser sig vara barnets rätte far har alltså inte sådan talerätt.

Även barnet kan väcka talan om äktenskaplig börd. Barnets talan skall väckas mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Barnets talan är inte inskränkt till viss tid (2 kap. 3 § FB). Någon möjlighet för barnets arvingar att, om barnet är avlidet, väcka talan om att barnet skall förklaras sakna äktenskaplig börd ger lagen inte.

För att talan om äktenskaplig börd skall kunna vinna bifall måste det utredas att modern till barnet vid tid då barnet kan ha avlats har haft samlag med annan än mannen. Vidare måste det antas att barnet har avlats vid samlaget. Om förhållandena inte är sådana att viss person, annan än den äkta mannen, måste antas vara far till barnet fordras för vinnande av bifall till talan att det på grund av barnets arvsanlag eller någon annan särskild omständighet kan hållas för visst att den äkte mannen inte är far till barnet (2 kap. 4 § FB). Från de nu återgivna bestämmelserna finns ett undantag för det fall att barnet har avlats före äktenskapet eller under det att makarna efter domstols beslut eller annars på grund av söndring har levt åtskilda. I sådant fall får talan bifallas, såvida det inte görs sannolikt att makarna har haft samlag med varandra på tid då barnet kan ha avlats.

2.1.3 Faderskap till barn utom äktenskap

Som nämnts i avsnittet 2.1.1 fastställs faderskapet till barn utom äktenskap genom erkännande eller genom dom (1 kap. 2 § och 3 kap. 1 § FB). Erkännande, som kan ske även före barnets födelse, skall göras skriftligen och bevittnas av två personer. Om barnet inte har uppnått myndig ålder, skall erkännandet också skriftligen godkännas av barnavårdsnämnden och av modern eller särskilt förordnad förmyndare för barnet. Har barnet uppnått myndig ålder skall erkännandet i stället godkännas av barnet självt (3 kap. 2 § första stycket FB). Barnavårdsnämnden får lämna sitt godkännande endast om det kan antas att mannen är far till barnet (3 kap. 2 § andra stycket FB).

Ett i behörig ordning avgivet faderskapserkännande kan enligt allmänna regler förklaras ogiltigt av domstol på grund av tvång, förledande eller villfarelse, t. ex. villfarelse om tiden för barnets födelse. Även om en sådan särskild ogiltighetsgrund inte föreligger kan rätten förklara att erkännandet saknar verkan, om det visas att mannen inte är far till barnet.

För fastställande av faderskap genom dom förutsätts i lagen att barnet eller dess ställföreträdare instämmer den presumtive fadern till rätten med yrkande om att han skall förklaras vara far till barnet. Någon uttrycklig lagbestämmelse om att en man är förhindrad att föra talan om att bli förklarad som far till ett utomäktenskapligt barn finns inte. Någon rätt för honom att föra sådan talan har emellertid inte ansetts föreligga (jfr NJA 1970 s. 347).

Rätten skall förklara en instämd man vara far till barnet, om det är utrett att han har haft samlag med barnets mor under tid då barnet kan ha avlats och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av honom (3 kap. 3 § FB).

Regelmässigt skall barnavårdsnämnden medverka vid utredningen och fastställandet av faderskap till barn som ännu inte har nått myndig ålder. Det åligger nämligen barnavårdsnämnden att sörja för att faderskapet till barn utom äktenskap fastställs, om den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd i riket eller annars vistas här. Barnavårdsnämnden skall också sörja för att faderskapet till annat barn utom äktenskap fastställs, om vårdnadshavaren begär det och barnet är svensk medborgare (3 kap. 4 § FB). Enligt 12 § barnavårdslagen (1960:97) finns möjlighet att delegera nämndens beslutsfunktioner till viss tjänsteman hos nämnden.

Närmare bestämmelser om förfarandet vid fastställande av faderskap till barn utom äktenskap i fall då barnavårdsnämnd skall medverka är meddelade i en särskild lag, lagen (1969:618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap. För mål om fastställande av faderskap i andra fall gäller de allmänna bestämmelserna om indispositiva mål i rättegångsbalken. Dessa bestämmelser blir tillämpliga främst i sådana fall där barnet är myndigt. Vissa andra fall kan också tänkas, t. ex. mål där barnet är utländskt och där vårdnadshavaren varken är kyrkobokförd eller vistas i Sverige, men där svensk domstol dock anses behörig att ta upp talan till prövning enligt svensk rätt. Vissa av bestämmelserna i faderskapslagen måste anses analogt tillämpliga i fall då barnavårdsnämnd inte medverkar.

I faderskapslagen anges närmare vad som åligger barnavårdsnämnden med avseende på faderskapets fastställande. Där föreskrivs att barnavårdsnämnden skall försöka utreda vem som är far till barnet. För detta ändamål skall nämnden höra modern och andra personer som kan ha upplysningar att lämna som är av betydelse för utredningen. Barnavårdsnämnden har rätt att vid utredningen erhålla biträde av barnavårdsnämnd i annan kommun (2 §).

Om faderskapsfrågan kan bedömas med tillräcklig säkerhet på grund av barnavårdsnämndens utredning, bör barnavårdsnämnden bereda den man

som enligt nämndens uppfattning är far till barnet tillfälle att erkänna faderskapet (3 §).

Enligt 4 § bör barnavårdsnämnden verka för att blodundersökning äger rum beträffande modern, barnet och den som kan vara far till barnet, om denne begär det eller anledning finns till antagande att modern haft samlag med mer än en man under den tid då barnet kan vara avlat.

Barnavårdsnämnden får under vissa i 5 § särskilt angivna förutsättningar lägga ned påbörjad utredning. Sålunda kan det finnas skäl att avbryta undersökningen om det visar sig omöjligt att över huvud taget få några upplysningar till vägledning för utredning av faderskapsfrågan (1). Det kan också vara så att modern under konceptionstiden har haft samlag med flera män och det redan tidigt står klart att det inte går att ange vem som är far till barnet (2). Även i fall där samtycke till adoption föreligger får utredningen avbrytas (3). Slutligen får utredningen avbrytas, om denna eller en rättegång skulle vara till men för barnet eller utsätta modern för påfrestningar som innebär fara för hennes psykiska hälsa (4).

Det åligger barnavårdsnämnden att föra protokoll över vad som har förekommit vid utredningen och som är av betydelse för faderskapets fastställande (6 §).

Barnavårdsnämnden skall bedriva utredningen skyndsamt. Om inte särskilda skäl föranleder annat skall utredningen vara avslutad inom ett år från barnets födelse (6 §).

Kan faderskapet inte fastställas genom erkännande åligger det barnavårdsnämnden att väcka talan mot den man eller de män som enligt den företagna utredningen kan komma i fråga som far till barnet. Om det under målets handläggning kommer fram att modern under konceptionstiden har haft samlag med man som inte stämts in, skall som regel barnavårdsnämnden ansöka om stämning även på honom. Tidigare kunde i samma rättegång talan riktas endast mot en man, även om flera män kunde komma i fråga för faderskapet. Med de nu gällande reglerna prövas faderskapsfrågan i samma process beträffande alla män som kan komma i fråga (7 §).

Barnavårdsnämndens taleplikt innebär en skyldighet för nämnden att väcka och utföra talan mot den eller de män som enligt nämndens utredning kan komma ifråga. Den som blivit stämd har rätt att dra in utomstående som svarande i målet. Domstolen skall på begäran av den instämde stämma den utpekade mannen och pröva frågan om hans faderskap (8 §). I avliden mans ställe skall hans arvingar instämmas (9 §).

Barnavårdsnämnden får inte utan skäl återkalla sin talan i faderskapsmål. Omständigheterna kan emellertid vara sådana att talan bör återkallas. Så kan t. ex. vara fallet om endast en man kan komma i fråga och faderskapet erkänns under rättegången eller om en av flera svarandeparter är oanträffbar och av denna anledning tillfredsställande utredning i målet inte går att få (14 §).

Vid sidan av barnavårdsnämnden är barnets vårdnadshavare eller för bar-

net förordnad särskild förmyndare behöriga att föra talan (7 §). Var och en som kan föra talan på barnets vägnar skall beredas tillfälle att yttra sig i målet (12 §). Det åligger rätten att vaka över att frågan om barnets börd blir tillbörligen utredd (13 §).

I 15 § finns vissa bestämmelser om rättegångskostnad som gäller i stället för motsvarande regler i 18 kap. rättegångsbalken. Enligt 15 § skall vardera parten stå för sin kostnad i målet. Detta innebär att barnet inte blir skyldigt att ersätta motparten för hans rättegångskostnad ens om käromålet ogillas. Då barnet oftast torde vara berättigat att få sina egna kostnader ersatta genom rättshjälpslagen torde processen alltså i de flesta fall kunna genomföras utan att barnet drabbas av någon ekonomisk uppoffring. Vidare meddelas i 15 § vissa specialbestämmelser om ersättningsskyldighet för svarande och för parts ombud, ställföreträdare eller biträde vid illojal eller försumlig processföring.

När mål om fastställande av faderskap fullföljs till högre rätt skall denna pröva målet i hela dess vidd. Den högre rätten har också möjlighet att undanröja lägre rätts dom och återförvisa målet till den domstol som först dömt i det, om det befinns att någon som inte är part i målet skäligen kan komma i fråga som far till barnet (16 §).

Faderskapslagen innehåller också vissa bestämmelser om underhållsbidrag till barnet och modern (19 och 20 §§).

2.2 Vårdnad och underhåll

2.2.1 Vårdnad

Bestämmelserna om vårdnad om barn återfinns i 6 kap. FB. Vårdnaden innefattar enligt dessa bestämmelser en plikt för vårdnadshavaren att sörja för barnets person och ge det sorgfällig uppfostran. Barnet skall erhålla uppehälle och utbildning efter vad som är tillbörligt med hänsyn till föräldrarnas villkor, barnets egna tillgångar och dess anlag (2 §). I vårdnaden ingår vidare plikten att utöva den uppsikt över barnet som behövs med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter (3 §). Vårdnaden om barn upphör när barnet har fyllt 18 år eller ingått äktenskap (1 och 12 §§). I viss utsträckning har barnet redan före 18-årsåldern getts behörighet att bestämma i ett för vårdnadsfrågan viktigt hänseende, nämligen beträffande arbete (4 §).

I vårdnaden ingår befogenhet och plikt att, i den omfattning lagen anger, besluta i barnets personliga angelägenheter. Vårdnadshavaren kan besluta att lämna den rent faktiska vården till annan, exempelvis fosterföräldrar. Därigenom sker ingen ändring i vårdnadshavarens bestämmanderätt för barnet. Det i lagen använda begreppet vårdnad är alltså inte identiskt med den faktiska vården. Vårdnadshavaren kan återta den faktiska vården om barnet, om han finner det lämpligt.

För barn i äktenskap är föräldrarna gemensamt vårdnadshavare (1 §). Be-

stämmanderätten tillkommer alltså dem båda i förening. Om en av föräldrarna på grund av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är hindrad att delta i beslut rörande vårdnaden, vilket inte utan olägenhet kan uppskjutas, får bestämmanderätten utövas av den andre. Denne får dock inte ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det (5 §). Vid längre tids förhinder för den ene av föräldrarna kan domstolen på ansökan av den andre förordna att vårdnaden skall tillkomma honom ensam. Detsamma gäller om den ene av föräldrarna gör sig skyldig till grovt missbruk eller grov försummelse vid vårdnadens utövande, är hemfallen åt missbruk av rusgivande medel eller för ett lastbart liv. Förordnande som nu nämnts kan meddelas också på anmälan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd. Är båda föräldrarna för längre tid förhindrade att delta i vårdnaden eller är båda på nyss angivet sätt olämpliga som vårdnadshavare, kan domstolen överflytta vårdnaden på särskilt förordnad förmyndare (6 §).

Reglerna om föräldrarnas gemensamma vårdnad om barn i äktenskap bygger på förutsättningen att de lever tillsammans. Upplöses familjegemenskapen skall enligt 7 § domstolen bestämma vem av föräldrarna som skall ha vårdnaden om barnen eller, om inte alla barnen bör stå under den enes vårdnad, hur de skall fördelas mellan föräldrarna. I samband med dom på äktenskapsskillnad skall domstolen självmant förordna angående vårdnaden om makarnas barn. Redan den omständigheten att föräldrarna lever åtskilda på grund av söndring kan utlösa sådant förordnande, men det krävs i så fall ansökan av endera.

I 7 § ges också vissa riktlinjer för domstolens avgörande av vårdnadsfrågan. Är föräldrarna ense, skall domstolen meddela beslut i överensstämmelse med deras önskan, såvida det inte är uppenbart stridande mot barnets bästa. Är föräldrarna inte ense, skall domstolen bestämma "efter vad med hänsyn till barnets bästa finnes skäligt". Om det med hänsyn till barnets bästa är uppenbart att ingendera av föräldrarna bör utöva vårdnaden, skall denna anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

När vårdnaden om barn i äktenskap tillkommer föräldrarna gemensamt och den ene dör, blir den efterlevande automatiskt ensam vårdnadshavare (8 §). Om vårdnaden tillagts den ene av föräldrarna och denne dör, skall domstolen förordna den andre till vårdnadshavare, såvida inte vårdnaden med hänsyn till barnets bästa bör anförtros åt särskilt förordnad förmyndare. Motsvarande gäller om den av föräldrarna som ensam har vårdnaden blir för längre tid förhindrad att utöva vårdnaden eller gör sig skyldig till grov försummelse etc. (9 §).

Barn utom äktenskap står enligt 12 § under moderns vårdnad. Är föräldrarna ense om att fadern i stället skall ha vårdnaden, skall domstolen på anmälan förordna honom till vårdnadshavare, om det inte är uppenbart stridande mot barnets bästa. Är föräldrarna inte ense skall rätten på ansökan av fadern överföra vårdnaden till honom, om det finnes skäligt med hänsyn

till barnets bästa. Finnes den av föräldrarna som har vårdnaden inte vara lämplig att utöva vårdnaden eller dör han, skall domstolen på ansökan av den andre föräldern eller på anmälan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd överflytta vårdnaden på den andre, såvida inte med hänsyn till barnets bästa vårdnaden finnes böra anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

I fråga om såväl barn i som utom äktenskap gäller att förälder som är skild från vårdnaden har rätt till umgänge med barnet, om inte särskilda omständigheter föranleder annat. Kan överenskommelse inte träffas med vårdnadshavaren, får domstolen bestämma om umgängesrätten (10 §).

Av domstol meddelade beslut i vårdnadsfrågor kan omprövas när väsentligt ändrade förhållanden påkallar det (13 §).

Vårdnaden är att skilja från förmynderskapet, vilket avser förvaltningen av barnets egendom, till den del denna inte tillkommer barnet självt eller annan, samt befogenheten att företräda barnet i ekonomiska angelägenheter. Bestämmelser om vem som skall vara barns förmyndare finns i 11 kap. FB. I lagen har de båda funktionerna förmyndare och vårdnadshavare i princip kopplats samman. För underårigt barn i äktenskap är sålunda enligt huvudregeln föräldrarna gemensamt förmyndare (11 kap. 1 § första stycket) och för barn utom äktenskap är modern förmyndare (11 kap. 2 § första punkten). Förordnas att vårdnaden om barn i äktenskap skall tillkomma endast den ene av föräldrarna eller överflyttas vårdnaden om barn utom äktenskap på fadern, blir den sålunda utsedde vårdnadshavaren också ensam förmyndare (11 kap. 1 § andra stycket och 2 § andra punkten). Förmyndare kan entledigas, om han prövas vara olämplig som förmyndare (11 kap. 9 §). Vårdnaden och förmynderskapet kan i sådant fall komma att utövas av olika personer. Detsamma blir fallet om vårdnadshavaren själv är omyndig och av denna anledning inte kan vara förmyndare (11 kap. 4 §) samt om det bestämts att en av flera särskilt förordnade förmyndare endast skall ha vårdnaden om barnet och inte delta i handhavandet av barnets övriga angelägenheter (13 kap. 8 § andra stycket andra punkten).

2.2.2 Underhållsskyldighet

Bestämmelser om föräldrars underhållsskyldighet gentemot barn finns intagna i 7 kap. FB. Enligt 1 § detta kapitel skall föräldrarna stå för kostnaden för barnets uppehälle och utbildning i den mån barnet inte har egna tillgångar. Underhållsskyldigheten upphör inte i något fall förrän barnet har fyllt 16 år. Den kan utsträckas längre beroende på föräldrarnas ekonomiska möjligheter och barnets förmåga att tillgodogöra sig vidare utbildning. Någon maximiålder finns inte angiven men enligt 20 kap. 11 § FB får domstol inte mot den underhållsskyldiges bestridande fastställa underhållsbidrag för tiden efter det att barnet har fyllt 18 år, innan det kan tillförlitligen bedömas om underhållsskyldighet föreligger därefter. I kostnaden för barnets un-

derhåll skall var och en av föräldrarna ta del efter sin förmåga (7 kap. 2 § första stycket). Är det bara den ena av föräldrarna som har vårdnaden om barnet skall den andra betala underhållsbidrag (2 § andra stycket). Ett undantag från denna regel gäller för det fall att endast den ena av två makar är vårdnadshavare för makarnas barn och makarna lever tillsammans. Då gäller de allmänna reglerna i giftermålsbalkens 5 kap. om att båda makarna är skyldiga att efter förmåga bidra till familjens uppehälle. Make som underlåter detta kan på ansökan av den andre av domstol förpliktas att utge bidrag. Detta bidrag är emellertid tänkt att tillkomma vederbörande make och kan avse en summa för hela familjens underhåll.

Även gentemot styvbarn föreligger underhållsskyldighet. Så länge äktenskapet består är nämligen make skyldig att i mån av förmåga jämte andra maken bidra till underhållet för den andre makens barn, om den maken har vårdnaden om barnet (7 kap. 4 § FB). Den underhållsskyldighet som på detta sätt åvilar styvförälder innebär inte någon ändring i underhållsskyldigheten för den av barnets föräldrar som inte har vårdnaden om det (4 § andra stycket).

Betalning av underhållsbidrag skall erläggas i förskott för kalendermånad, om inte annat har bestämts av domstol eller, såvitt gäller barn utom äktenskap, i avtal om underhållsbidrag som har slutits under medverkan av barnavårdsnämnd (6 §). Underhållsskyldig som erlägger bidrag i förskott utöver vad han är skyldig att betala blir inte därigenom befriad från att betala bidrag för varje period som den extra förskottsbetalningen avser.

Underhållsbidraget kan fastställas genom avtal mellan representant för barnet och den underhållsskyldige. Ett sådant avtal medför inte hinder för barnet att, såvitt gäller underhållsbidrag i framtiden, fordra högre underhållsbidrag (7 § första stycket). Gäller avtalet underhåll till barn utom äktenskap, är det dock bindande för barnet om det har slutits genom skriftlig och bevittnad handling och godkänts av barnavårdsnämnd (7 § andra stycket).

Om parterna inte kan träffa frivillig uppgörelse om underhållsbidrag finns möjlighet för den underhållsberättigade att vid domstol yrka förpliktande för den underhållsskyldige att utge underhållsbidrag. Har bidraget bestämts av domstol blir det givetvis bindande för bägge parter.

Även om underhållsbidraget har bestämts genom dom eller under medverkan av barnavårdsnämnd enligt 7 § andra stycket, har båda parter möjlighet att hos domstol påfordra ändring av bidraget under åberopande av väsentligt ändrade förhållanden. Den underhållsskyldige kan under samma förutsättning begära jämkning av bidraget i fall då det föreligger ett avtal om underhållsbidrag som är bindande endast för honom och inte för den underhållsberättigade (8 §).

Även om underhållsbidrag har fastställts att utgå till dess barnet har nått viss ålder, medför detta inte hinder att begära underhållsbidrag för tid därefter, oberoende av om det föreligger väsentligt ändrade förhållanden eller inte (8 §).

När det gäller underhållsbidrag till barn utom äktenskap kan bidraget bestämmas att utgå med ett belopp en gång för alla. Det krävs i så fall avtal som har godkänts av barnavårdsnämnd (7 § andra stycket). Ett sådant avtal är bindande för båda parter och kan inte jämkas ens vid väsentligt ändrade förhållanden (8 § andra stycket).

Har avtal om underhållsbidrag till barn slutits mellan makar inför förestående äktenskapsskillnad kan avtalet jämkas av domstol, om det är uppenbart obilligt mot ena maken. Talan härom måste emellertid väckas inom ett år från det äktenskapsskillnaden meddelades (9 §).

Alla underhållsbidrag som enligt det sagda utgår till barn enligt avtal eller dom förändras automatiskt i takt med penningvärdet enligt bestämmelserna i lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag. Statistiska centralbyrån beslutar varje år om och med vilket procenttal bidragen skall ändras. Hittills har höjningar skett åren 1967 (7 %), 1970 (10 %), 1971 (9 %), 1973 (10 %), 1974 (6 %) och 1975 (11 %).

Enligt lagen (1964:143) om bidragsförskott skall bidragsförskott av allmänna medel i vissa fall utgå då barn står under vårdnad av bara den ena eller ingen av föräldrarna.

Bidragsförskottet utgår i förhållande till den av föräldrarna som inte har vårdnaden om barnet och som därför är underhållsskyldig gentemot barnet. Det uppgår till ett årligt belopp motsvarande 40 % av basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. F. n. utgör bidragsförskottet alltså 3 760 kr. Har ingen av föräldrarna vårdnaden om barnet utgår bidragsförskott i förhållande till båda föräldrarna. I så fall utgör förskottet 30 % av basbeloppet, eller f. n. 2 820 kr om året, i förhållande till vardera föräldern.

Om den underhållsskyldige betalar underhållsbidrag i fastställd ordning utgår förskott med ett belopp motsvarande skillnaden mellan underhållsbidragets belopp och det belopp som motsvarar 40 resp. 30 % av basbeloppet. Betalar den underhållsskyldige i underhållsbidrag ett belopp som för år överstiger 40 resp. 30 % av basbeloppet utgår således inte något bidragsförskott.

För att förebygga missbruk gäller vidare att bidragsförskottet inte utgår med högre belopp än det fastställda underhållsbidraget, om vårdnadshavaren utan giltigt skäl underlåter att medverka till att få underhållsbidraget höjt.

Bidragsförskott utgår vidare inte alls om vårdnadshavaren utan giltigt skäl underlåter att medverka till att få underhållsbidrag eller faderskapet till barnet fastställt. Inte heller utgår bidragsförskott, om det finnes uppenbart att den underhållsskyldige, även om han inte betalar underhållsbidrag, på annat sätt sörjer för att barnet erhåller motsvarande underhåll. Viktigt i sammanhanget är också att bidragsförskott inte utgår om den underhållsskyldige bor tillsammans med barnet.

Familjelagssakkunniga (Ju 1970:52), som enligt sina direktiv har till uppdrag att se över nuvarande regler om familjerättslig underhållsskyldighet, har låtit göra en skattning av antalet underhållsberättigade barn i landet. Denna visar att det år 1973 fanns ungefär 371 000 sådana barn samt att bidragsförskott samtidigt helt eller delvis utbetalades till 190 000 barn.

2.3 Överflyttning av barn

Den rättsliga vårdnaden innefattar befogenhet att bestämma om barnets vistelseort. Vårdnadshavaren kan lämna barnet till annan för den rent faktiska vården men har alltid rätt att ta barnet till sig, om inte annat föreskrivs i lag. Vidare gäller att förälder som är skild från vårdnaden och som har utverkat domstols beslut om viss umgängesrätt har rätt att få barnet utlämnat till sig för umgängesrättens utövande.

Lämnas barnet inte ut till vårdnadshavaren eller den umgängesberättigade föräldern när dessa enligt vad här har sagts har rätt till det kan de begära medverkan av myndighet för att få barnet överflyttat till sig. Bestämmelser härom finns intagna i 21 kap. FB som handlar om verkställighet av dom eller beslut rörande vårdnad m. m. Närmare föreskrifter om tillämpningen av 21 kap. är meddelade i kungörelse (1967:715).

Överflyttning av barn kan få formen av verkställighet av domstols dom eller beslut om vårdnad eller umgängesrätt eller om överlämnande av barn i annat fall (1 §). Ansökan om verkställighet görs hos länsrätten och riktas mot motparten i det mål eller ärende vari domen eller beslutet har meddelats. Vistas barnet hos annan än motparten kan domen eller beslutet inte åberopas som grund för verkställighet mot denne. Vårdnadshavaren har emellertid i detta fall möjlighet att jämlikt 6 § påkalla länsrättens åtgärd för att genom handräckning få barnet överflyttat till sig. På samma sätt har den ena av två föräldrar som gemensamt har vårdnaden om sitt barn möjlighet att enligt 7 § påkalla åtgärd för barnets överlämnande av länsrätten, om den andre har fört bort barnet egenmäktigt eller håller kvar barnet utan beaktansvärt skäl.

I samtliga fall skall länsrätten verka för att överflyttningen av barnet sker frivilligt. För det ändamålet kan länsrätten uppdra åt ledamot i barnavårdsnämnden eller åt tjänsteman inom barnavården att verka för att den som har hand om barnet frivilligt överlämnar det.

Om frivillig överflyttning från början anses utsiktslös eller om försök att få barnet överlämnat på frivillig väg har misslyckats, kan länsrätten förordna om verkställighet enligt 1 § eller om överflyttning enligt 6 eller 7 §. Förordnandet kan förenas med ett vitesföreläggande eller med ett beslut om att barnet skall hämtas genom polismyndighets försorg (3 §). Om särskilda skäl föreligger, får länsrätten också för att underlätta barnets överflyttning föreskriva att barnet tillfälligt skall omhändertas på lämpligt sätt.

Verkställighet eller handräckning skall vägras, om barnet har fyllt femton år eller nått sådan mognad att dess vilja bör beaktas och barnet motsätter sig överflyttning, såvida länsrätten inte finner sådan nödvändig av hänsyn till barnets bästa (4 §). Verkställighet kan vidare vägras om det är uppenbart att förhållandena ändrats väsentligt sedan allmän domstols dom eller beslut meddelades och det av hänsyn till barnets bästa är påkallat att ändring beträffande vårdnad eller umgängesrätt prövas av allmän domstol (5 § första stycket). Verkställighet och handräckning får även i annat fall vägras, om

risk som ej är ringa föreligger för skada på barnets kroppsliga eller själsliga hälsa (5 § andra stycket).

Länsrättens beslut skall lända till omedelbar efterrättelse om ej annat förordnas (12 §). Besvär över länsrätts beslut prövas av kammarrätt. Enligt 28 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) kan kammarrätten förordna att det överklagade beslutet tills vidare inte skall gälla (beslut om inhibition) och även i övrigt förordna rörande saken. Efter prövningstillstånd kan besvär över kammarrättens beslut prövas av regeringsrätten. Besvär över kammarrätts beslut angående inhibition prövas utan prövningstillstånd.

Det åligger länsrätten att genast underrätta polismyndigheten om sådant beslut om hämtning som omedelbart länder till efterrättelse. Anförs besvär över ett sådant beslut, skall länsrätten omedelbart underrättas härom och i sin tur underrätta polismyndigheten. Har denna då ännu inte hunnit verkställa hämtningsbeslutet, får åtgärd för verkställighet inte vidtas förrän inhibitionsfrågan avgjorts. Länsrätten skall underrättas om utgången i inhibitionsfrågan och vidarebefordra meddelande härom till polismyndigheten (17, 18, 20 och 24 §§ tillämpningsföreskrifterna).

2.4 Rättegångskostnad i vårdnadstvister

I vårdnadsmål liksom i andra tvistemål ådrar sig parterna ofta rättegångskostnader. Det gäller bl. a. kostnader för bevisning i målet, för rättegångsombud och för partens resor till och från domstolsförhandlingarna. Åtnjuter den enskilde allmän rättshjälp enligt rättshjälpslagen (1972:429) betalar staten helt eller delvis dessa kostnader. Härmed är emellertid inte sagt att staten slutgiltigt skall stå för kostnaderna. Bestämmelserna i lag om parts rättegångskostnad äger nämligen tillämpning i fråga om kostnaderna för rättshjälpen. Detta innebär bl. a. att motparten kan förpliktas att ersätta staten för utgiven rättshjälp.

De allmänna bestämmelserna om rättegångskostnader vid domstol återfinns i 18 kap. rättegångsbalken. De anger hur parternas rättegångskostnader slutligt skall fördelas mellan dem. Huvudregeln är att part som förlorar målet, den tappande, skall ersätta motparten för hans kostnader (1 §). Det innebär att den tappande får betala både sina egna rättegångskostnader och motpartens. Åtnjuter den tappande parten allmän rättshjälp betalar staten visserligen helt eller delvis hans egna rättegångskostnader men parten måste likväl ersätta motparten dennes kostnader. Åtnjuter också motparten allmän rättshjälp får den tappande parten ersätta staten för vad som har utgått som rättshjälp till denne.

I vissa fall kan rätten emellertid göra avsteg från huvudregeln och förordna att vardera parten skall bära sin kostnad, dvs. förordna om kvittning av kostnaderna. Det gäller sådana mål där rättsförhållandet inte kan bestämmas på annat sätt än genom dom (2 §), t. ex. mål om äktenskapsskillnad, äktenskaplig börd och vårdnad om barn. Även om parterna är ense i den fråga som målet rör måste de gå till domstol, eftersom de inte själva kan

upplösa sitt äktenskap, förklara att barnet saknar äktenskaplig börd eller förordna om vårdnaden. Rättegångskostnaderna framstår i dessa fall som en utgift som parterna måste åta sig för att uppnå det av dem gemensamt eftersträvade målet. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att avsikten är att möjligheten att kvitta kostnaderna enligt 2 § skall användas mycket sparsamt och att huvudregeln även i sådana mål som avses i paragrafen skall vara att den tappande skall ersätta den vinnande för hans rättegångskostnader. Detta bör även i flertalet fall gälla kostnaderna i högre rätt i sådana mål (NJA II 1943 s. 227–228 och 241).

Bestämmelserna i 1 och 2 §§ kompletteras av bl. a. vissa regler i 3 och 6 §§ om ersättningsskyldighet för part som gör sig skyldig till illojal eller försumlig processföring och därmed onödigtvis åsamkar motparten rättegångskostnader. 3 § avser fall då vinnande part uppsåtligen eller genom försummelse har föranlett onödig rättegång. Rätten skall i sådant fall förordna att den vinnande skall betala motpartens rättegångskostnader eller också att vardera parten skall bära sin kostnad. 6 § gäller försumlighet under själva rättegången. Ena parten kan t. ex. genom att utebli från rätten eller genom att göra invändning eller påstående som han insett eller bort inse saknar fog eller på annat sätt genom vårdslöshet eller försummelse vålla kostnad för motparten. Sådan kostnad blir den försumlige skyldig att ersätta, oberoende av hur kostnaderna i målet i övrigt skall fördelas mellan parterna.

Bestämmelserna i 3 och 6 §§ gäller oberoende av om det är parten själv eller hans biträde, ombud eller ställföreträdare som har vållat den onödiga kostnaden. I det senare fallet kan emellertid representanten åläggas att jämte parten solidariskt svara för kostnaderna (7 §).

18 kap. 5 § innehåller bestämmelser om rättegångskostnadernas fördelning då målet inte har prövats i sak. Avvisas kärandens talan, skall han anses som tappande och alltså ersätta svaranden för hans rättegångskostnader.

Förlikas parterna skall vardera parten bära sin kostnad, om inte annat har avtalats. Denna bestämmelse kan inte bli aktuell i ett vårdnadsmål, eftersom parterna inte kan träffa förlikning om vårdnaden.

Målet kan också avskrivas, sedan käranden återkallat sin talan eller uteblivit. Han blir då skyldig att ersätta motparten för hans rättegångskostnader, om inte särskilda skäl föranleder annat. Att käranden återkallar sin talan kan bero på att han funnit att han inte kan vinna bifall till den. I så fall bör han förpliktas att betala svarandens kostnader. Beror återkallelsen i stället på att svaranden har medgivit käromålet, t. ex. gått med på att betala den fordran som käromålet gäller, har käranden i princip vunnit målet. I ett sådant fall bör sådana särskilda omständigheter anses föreligga att käranden inte skall förpliktas ersätta svarandens rättegångskostnader.

18 kap. 4 § behandlar det fallet att parterna har ömsom vunnit och förlorat. Käranden kan t. ex. ha framställt flera yrkanden och vunnit ett och förlorat det andra. Om det som ena parten tappat är av endast ringa betydelse skall

han ha full kostnadsersättning. I annat fall kan domstolen välja mellan två olika alternativ. Kan kostnaderna för de olika yrkandena klart särskiljas, skall ersättningsskyldigheten bestämmas med hänsyn därtill. Om detta inte går får vardera parten bära sin kostnad eller den ene av dem tillerkännas jämkad ersättning (4 § första stycket). Motsvarande regler skall gälla för det fall att ett yrkande har endast delvis bifallits (4 § andra stycket).

Högre rätts befattning med rättegångskostnaderna i ett mål avser fördelningen mellan parterna av dels kostnaderna i underrätten, dels kostnaderna i den högre rätten. Vad gäller underrättskostnaderna blir fördelningen av dessa beroende på utgången i målet i den högre rätten. Har käranden vunnit i första instans och därför enligt 18 kap. 1 § fått ersättning för sina rättegångskostnader där men förlorat i hovrätten, skall denna alltså ålägga käranden att ersätta svaranden för dennes kostnader i första instans. Vad gäller kostnaderna i den högre instansen gäller att skyldigheten att ersätta dessa skall bestämmas med hänsyn till den utgång målet får där (18 kap. 15 §).

Det bör slutligen också nämnas att domstolen inte kan ingå i prövning av frågan vem av parterna som skall stå för rättegångskostnaderna, om inte detta har yrkats i målet. Domstolen kan inte heller döma ut mer än vad som har yrkats eller mindre än vad som har medgivits.

Emellertid skall rätten självmant se till att statsverket tillerkänns ersättning, då detta är föreskrivet. Om t. ex. den vinnande parten har beviljats allmän rättshjälp i målet skall den tappande föreläggas att utge ersättning härför till statsverket (18 kap. 13 § RB jämfört med 31 § rättshjälpslagen). Rätten prövar också självmant om rättegångskostnadsersättningen skall sättas ned med hänsyn exempelvis till att käromålet har bifallits endast delvis (4 §) eller att den vinnande parten har gjort sig skyldig till vårdslöshet (6 §).

2.5 Avgift för vård av omyndigs värdehandlingar

Aktier, obligationer, pantbrev, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar som tillhör omyndig skall enligt 15 kap. 8 § föräldrabalken (FB) sättas ned i öppet förvar i den omyndiges namn hos riksbanken eller annan bank. Nedsättning behöver dock ske endast om handlingarnas sammanlagda värde överstiger 5 000 kr. Om flera underåriga syskon har gemensam förmyndare, skall värdehandlingarna räknas samman. Fr. o. m. den 1 januari 1976 gäller (SFS 1974:1038) att nedsättning behöver ske endast om handlingarnas sammanlagda värde överstiger ett belopp motsvarande två gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring samt att förmyndaren därvid skall räkna samman värdehandlingarna i samtliga förmynderskap som han innehar.

De nedsatta handlingarna skall under överförmyndarens tillsyn vårdas i enlighet med bestämmelserna i lagen (1924:322) om vård av omyndigs

värdehandlingar (VL).

Jämlikt 1 § VL ansvarar banken för de nedsatta värdehandlingarnas förvaring och förvaltning enligt de närmare bestämmelserna i 2–7 §§ VL. För sin vård av värdehandlingarna får banken tillgodoräkna sig en årlig avgift som inte får överstiga, när det gäller inhemska värdehandlingar två kronor och när det gäller utländska värdehandlingar en krona för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde (8 § VL).

Beträffande utländska värdehandlingar är banken ansvarig endast för deras förvaring medan bankens åligganden i fråga om inhemska värdehandlingar är mycket omfattande och innebär att banken generellt sett är skyldig att vidta alla de åtgärder som krävs för iakttagande av den omyndiges rätt i avseende på värdehandlingarna, dock endast under förutsättning att erforderliga uppgifter kan anskaffas av banken utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt. Inom ramen för denna skyldighet anses depositionen medföra rätt för banken att företräda den omyndige. Åtgärder som banken vidtar inom området för sitt uppdrag blir således bindande såväl för den omyndige som för tredje man utan att förmyndaren givit banken särskilt bemyndigande.

De nu gällande förvaringsavgifterna fastställdes år 1963. Genom en lagändring år 1974 (SFS 1974:1042) har emellertid bestämts att de skall höjas till tre kronor resp. två kronor för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde. Lagändringen träder i kraft den 1 januari 1976.

3 Reformkrav

3.1 Faderskap till barn

När det gäller de nuvarande bördsreglerna har kritik bl. a. i riksdagen riktats mot att en frånskild man skall anses som far till ett barn som föds efter äktenskapets upplösning men på sådan tid att det kan ha avlats dessförinnan. I en motion till 1974 års riksdag (mot. 1974:650) yrkades att bördsreglerna i dessa delar skulle bli föremål för utredning.

I motionen framhölls att gällande bördsregler och anvisningar för folkbokföringsmyndigheterna i praktiken medför att ett barn, som har fötts efter det att modern fått äktenskapsskillnad, kan bli antecknat som fött i hennes äktenskap, även om det förflutit avsevärd tid sedan hon sammanbodde med sin förre man. Detta förhållande måste anses högst otillfredsställande från såväl humanitär som rättslig synpunkt. Kvinnan måste

i den angivna situationen nämligen konfronteras med sin förre make inför domstol för att få förklarat att barnet saknar äktenskaplig börd. Till dess domstolsutslaget blivit klart är barnet kyrkobokfört som barn till den f. d. äkta mannen, vilket innebär att det har arvsrätt och skulle få barnpension genom ATP, grupplivförsäkring m. m. efter honom, om han avlider innan bördsfrågan hunnit klaras upp. Däremot saknar barnet arvsrätt, rätt till pension m. m. efter den "rätte" fadern till dess domen har vunnit laga kraft och denne därefter hunnit i laga ordning erkänna faderskapet.

I motionen påpekades vidare att ett nytt äktenskap klart prioriteras i förhållande till ett sammanboende i sådana fall som det här är fråga om. Gifter nämligen en frånskild kvinna om sig så snart efter äktenskapsskillnaden att barn som föds under det nya äktenskapet kan vara avlat i det gamla antecknar folkbokföringsmyndigheten mannen i det senare äktenskapet som far till barnet. Flyttar hon däremot samman med annan man utan att ingå nytt äktenskap antecknas i motsvarande fall mannen i det upplösta äktenskapet som far till barnet. Enligt motionen måste det anses rimligt att samma regler skall gälla för gifta som för ogifta i bördsfrågor. Reglerna borde därför ändras så att ett barn som föds efter det att äktenskapsskillnaden vunnit laga kraft alltid betraktas som fött utom äktenskapet.

Lagutskottet inhämtade utlåtande över motionen från hovrätten över Skåne och Blekinge samt socialstyrelsen. På begäran av utskottet avgavs därjämte yttranden av Sveriges advokatsamfund, Sveriges socialtjänstemannaförbund, Centerns kvinnoförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Moderata samlingspartiets kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund och Svenska kvinnors vänsterförbund.

Samtliga remissinstanser med undantag för Moderata samlingspartiets kvinnoförbund tillstyrkte att reglerna för äktenskaplig börd blev föremål för utredning. Några remissinstanser underströk att en utredning borde omfatta reglerna i stort och inte vara avgränsad på det sätt som förordats i motionen. Hovrätten över Skåne och Blekinge ansåg bl. a. att det å ena sidan borde beaktas att den gällande regeln om bördspresumtion allmänt sett kan vara till barnets bästa och därför inte bör uppges. Å andra sidan bildar denna regel ett hinder, när det gäller att bestämma det biologiskt riktiga faderskapet. Genom uppdelningen i vissa situationer av denna bestämning på en bördsprocess och en faderskapsprocess försvårades stundom ett utnyttjande av de förbättrade metoder att bestämma faderskapet som den medicinska vetenskapen under de senaste decennierna har tillhandahållit. Med hänsyn härtill ansåg hovrätten det påkallat att bördsreglerna i sin helhet sågs över och att därvid värdet och omfattningen av en presumtion på detta område övervägdes. I samband härmed måste processuella regler för tvister om faderskap i och utom äktenskap också granskas.

Socialstyrelsen framhöll bl. a. att det säkerligen förhåller sig så att barn

som föds efter det att äktenskap har upplösts i mycket liten utsträckning har moderns förre make till far. Genom att alltid betrakta sådana barn som födda utom äktenskap skulle förfarandet med att fastställa faderskapet förenklas. Eventuellt skulle kunna övervägas att på svagare indikationer än vad som nu gäller för fastställande av faderskap till barn utom äktenskap presumera att f. d. make är far till barn som föds efter äktenskapets upplösning, i de fall då ingen annan man kan utpekas som far till barnet. I sådana fall borde det eventuellt inte tillåtas den f. d. maken att föra processen mot barnet på samma villkor som annan man.

Sveriges advokatsamfund underströk att gällande bördsregler är givna väsentligen till skydd för barnet. Den ifrågasatta äktabördspresumtionen är ägnad att sätta barn i äktenskap i en bättre ställning än barn utom äktenskap. För att nå en ökad likställighet borde man enligt samfundet eftersträva en förbättring av de utomäktenskapliga barnens rättsställning framför en försämring av de inomäktenskapliga barnens. Samfundet underströk också att man borde beakta verkningarna av de nya reglerna om äktenskapsskillnad.

Folkpartiets kvinnoförbund ansåg bl. a. att man i skilsmässofall borde kunna betrakta barnet som avlat inom äktenskapet, om barnet föds inom nio månader efter det att makarna eller en av dem har begärt äktenskapsskillnad och makarna är ense om faderskapet. Om endera maken däremot bestrider faderskapet, borde detta fastställas på samma sätt som för utomäktenskapliga barn.

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund påpekade att den nya äktenskapslagstiftningen genom den nedkortade tiden för skilsmässoförfarandet visserligen kunde komma att minska de problem som aktualiserades i motionen men att detta inte gjorde svårigheterna mindre för dem som problemen ändå kom att gälla. Samhället strävar i princip efter att ställa sig neutralt till olika samlevnadsformer. Förbundet ansåg att samhället också i denna situation måste ha regler som möjliggör en neutral bedömning av faderskapet, vilket skulle bli fallet med den i motionen föreslagna lösningen.

Svenska kvinnors vänsterförbund tillstyrkte motionsförslaget men tillfogade att utredningen även borde omfatta de fall där modern ännu ej är frånskild men sammanbor med en annan man och fått barn med denne som vill erkänna faderskapet.

I sitt betänkande (LU 1974:27) påpekade lagutskottet att de nackdelar som påtalats i motionen viserligen i någon mån minskat genom att hemskillnadsåret fr. o. m. den 1 januari 1974 har avskaffats och ersatts med en sex månaders betänketid, som dessutom inte behöver tillämpas om makarna saknar barn och är ense om att skiljas. Härtill kom att frågan numera komplicerades av att makarna under betänketiden kan leva samman. Det kunde då synas naturligt att utgå från att äkta mannen är far till barn, som föds kort tid efter det att äktenskapet har upplösts. Nackdelarna med

gällande regler om bördspresumtion var enligt utskottets mening likväl så betydande att reglerna enligt utskottets mening borde bli föremål för en översyn. Utskottet framställde att riksdagen hos regeringen skulle begära en sådan översyn. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan (rskr 1974:292).

Även mot bestämmelserna om talan angående äktenskaplig börd har det riktats kritik i riksdagen. I en motion innevarande år (1975:455) har yrkats att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av 2 kap. 1 § föräldrabalken att bördstalan får föras utan tidsbegränsning. I motionen framhölls att det inträffar att mannen först efter preklusionstiden utgång, ofta i samband med skilsmässa, misstänker att han ej är far till barn som fötts inom äktenskapet. Mannen saknar då möjlighet att väcka talan mot barnet men undgår inte sin underhållsskyldighet. Vidare behåller barnet sin arvsrätt. I sådana fall är det bara barnet som har rätt att väcka talan. I motionen framhölls att samma grundprincip som förestavat reglerna i faderskapslagen, nämligen det allmänna intresset att ett faderskap blir rätt fastställt, borde gälla även talan om äktenskaplig börd. Om en man genom blodprov kan bevisa att han inte är far till ett i äktenskapet fött barn borde han enligt motionen ha samma möjlighet som barnet att utan tidsbegränsning föra bördstalan.

I sitt betänkande över motionen erinrade lagutskottet (LU 1975:14) om att riksdagen tidigare hemställt hos regeringen att bördsreglerna i sin helhet skulle ses över. Med anledning av att den begärda översynen hade påbörjats inom justitiedepartementet och till att resultatet av översynen snart kunde väntas bli redovisat fann utskottet det inte påkallat med någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen. Riksdagen anslöt sig till utskottets uppfattning.

3.2 Vårdnad och underhåll

Den partiella reform av den familjerättsliga lagstiftningen som trädde i kraft den 1 januari 1974 (SFS 1973:645–660) medförde betydelsefulla ändringar i fråga om vårdnaden om barn utom äktenskap. Tidigare gällde att modern automatiskt var barnets vårdnadshavare och att fadern kunde tillerkännas vårdnaden endast om han visade att modern var olämplig som vårdnadshavare. Enligt de nya bestämmelserna är däremot föräldrarna likställda när det gäller rätten att efter särskild prövning få sig tillerkänd vårdnaden om barnet. Den nya lagstiftningen har däremot inte medfört några förändringar med avseende på frågan om ogifta föräldrars möjlighet att gemensamt få den rättsliga vårdnaden om sina barn. Detta hade emellertid föreslagits i familjelagssakkunnigas betänkande (SOU 1972:41) Familj och äktenskap I, som låg till grund för propositionen (1973:32) i ämnet. De sakkunniga föreslog att samlevande frånskilda föräldrar och samlevande

föräldrar till barn utom äktenskap skulle få möjlighet att gemensamt handha vårdnaden om och förmynderskapet för sina barn på samma sätt som föräldrar som är gifta med varandra. Föräldrar som önskade utnyttja denna möjlighet skulle enligt förslaget kunna anmäla detta till myndighet som regeringen bestämde (betänk. s. 208 f.). De sakkunniga var emellertid inte eniga på denna punkt, utan en minoritet hade reserverat sig mot förslaget (betänk. s. 271 ff.).

Även under remissbehandlingen av de sakkunnigas förslag var meningarna delade i den berörda frågan (prop. 1973:32 s. 258 ff). I propositionen (prop. s. 129 f) anförde föredragande statsrådet att det praktiskt sett knappast innebär några egentliga olägenheter att ogifta föräldrar inte kan utöva vårdnaden gemensamt, särskilt inte så länge förhållandet mellan dem är gott. Skulle de däremot utöva vårdnaden gemensamt kunde komplikationer av olika slag uppträda, om familjen upplöstes. Föredraganden pekade också på de svårigheter som skulle förorsakas av att tidigare domar eller avtal om underhåll skulle förlora sin verkan till följd av en anmälan om gemensam vårdnad. En annan komplikation utgjordes av det förhållandet att bidragsförskott inte utgick om båda föräldrarna hade vårdnaden. Vid en samlad bedömning fann föredraganden därför att nackdelarna med en ordning som gav ogifta föräldrar möjlighet till gemensam vårdnad övervägde fördelarna.

Även lagutskottet (LU 1973:20) ansåg att nackdelarna med en ordning där ogifta föräldrar hade gemensam vårdnad översteg fördelarna. Utskottet uttalade vidare att det var ovisst i vilken utsträckning det kunde föreligga önskemål hos samboende om att få gemensam vårdnad om barnen. Skulle det så småningom bli ett mer allmänt önskemål om gemensam vårdnad borde emellertid enligt utskottet saken kunna tas upp till förnyad prövning, varvid reglerna om underhållsbidrag och bidragsförskott fick ses över. Även ändringar i barnavårdslagen kunde då bli aktuella.

Utskottets ställningstagande var ej enhälligt. I en vid betänkandet fogad reservation förordades sådana lagändringar att samboende föräldrar till barn utom äktenskap och föräldrar, som sammanbor efter dom på äktenskapsskillnad, skulle få möjlighet att gemensamt handha vårdnaden om och förmynderskapet för sina barn (LU 1973:20 s. 138 f.). Enligt reservanternas mening fanns det inte något skäl att förmena den ene av två samlevande föräldrar vårdnaden om barn för vilka de gemensamt önskade ta ansvar. Utgångspunkten borde vara att förhållandet mellan barn och deras föräldrar i samma faktiska familjesituation också rättsligt skulle vara densamma vare sig föräldrarna var gifta eller inte.

Vid omröstningen i riksdagen vann utskottets mening med 199 röster mot 102 för reservationen. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Frågan om införande av möjlighet för ogifta föräldrar att gemensamt få vårdnaden om sina barn har senare behandlats av 1974 års riksdag i anledning av en motion i frågan. I sitt av riksdagen godkända betänkande ansåg lagutskottet (LU 1974:1) att det inte fanns skäl att frångå uppfattningen att

ett system med gemensam rättslig vårdnad för samboende ogifta föräldrar rymmer vissa nackdelar som vid en bedömning grundad uteslutande på omtanken om barnets bästa måste anses överväga de med systemet förenade fördelarna. Skulle det emellertid visa sig att det framträder ett mer allmänt önskemål om gemensam vårdnad för samboende ogifta föräldrar borde frågan emellertid tas upp till förnyad prövning. Utskottet förutsatte att utvecklingen på området med uppmärksamhet följdes från regeringens sida.

Inte heller denna gång var utskottets ställningstagande enhälligt. Reservanterna förordade även denna gång sådana lagändringar att samboende föräldrar till barn utom äktenskap och föräldrar som sammanbor efter dom på äktenskapsskillnad skulle få möjlighet till gemensam vårdnad om och förmynderskap för sina barn. Reservanterna framhöll bl. a. att det både praktiskt och psykologiskt var en belastning att endast den ena av två föräldrar som samarbetade i vårdnadsangelägenheterna skulle vara rättsligt kompetent att företräda barnet. Följden kunde lätt bli en bristande balans i relationen föräldrarna emellan. I händelse av separation kunde vidare den förälder som inte hade den rättsliga vårdnaden komma att bedömas mindre positivt än den andre. Ett system med gemensam vårdnad hade dessutom den fördelen att vissa praktiska problem som det nuvarande rättsläget ger upphov till kunde undvikas, t. ex. i det fall att den rättslige vårdnadshavaren avlider eller av annan anledning blir förhindrad att utöva vårdnaden. De problem som ett system med gemensam vårdnad kunde föra med sig vid en separation mellan föräldrarna borde enligt reservanterna inte vara svåra att komma till rätta med. Ansökan om ändring torde då komma att göras, varvid situationen skulle bli densamma som vid separation mellan gifta föräldrar. Om föräldrarna trots separationen emellertid önskade behålla den gemensamma vårdnaden torde detta knappast behöva befaras innebära något socialt problem vare sig för barnet eller föräldrarna.

Vid omröstningen i riksdagen bifölls utskottets hemställan av 191 ledamöter, medan 116 ledamöter röstade för reservationen. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Även innevarande år har frågan om gemensam vårdnad för ogifta föräldrar väckts i motioner i riksdagen. I motionen 1975:201 yrkades sådan lagändring att föräldrar till barn utom äktenskap som är ense om att gemensamt utöva vårdnaden skulle kunna erhålla rättens förordnande härom. I motionen 1975:1130 yrkades att föräldrar, som i samband med skilsmässa förklarar att de fortsättningsvis önskar dela det juridiska ansvaret för barnen, skulle kunna få denna möjlighet.

I motionen 1975:201 framhölls bl. a. att antalet utomäktenskapliga barn stiger och att det faktum att förevarande fråga berör ett stort och växande antal människor är ett starkt argument för en ändring av lagstiftningen. Det är vidare ur praktisk synvinkel en klar olägenhet att endast den ene av två samboende, ogifta föräldrar kan företräda barnet rättsligt, eftersom detta försvårar möjligheterna att dela på föräldrauppgifterna. Nackdelarna

med den nuvarande ordningen är särskilt framträdande vid den rättslige vårdnadshavarens död. Barnen ställs då utan vårdnadshavare samtidigt som den efterlevande föräldern tvingas till ett rättsligt förfarande i ett läge där trygghet och återhämtning för familjen är det angelägnaste behovet. Gifta föräldrar är automatiskt garderade mot en sådan situation. I motionen förordades inte något generellt införande av gemensam rättslig vårdnad för ogifta föräldrar, utan det förutsattes att varje särskilt fall skulle efter ansökan av föräldrarna prövas av domstol, som skulle kunna vägra bifall om gemensam vårdnad bedömdes vara uppenbart stridande mot barnets bästa.

I motionen 1975:1130 framhölls att det vid skilsmässor ofta uppstår onödigt konfliktskapande diskussioner om vem av föräldrarna som skall få vårdnaden om barnen. Detta förhållande drabbar i synnerhet barnen, som behöver och självfallet önskar goda relationer till båda föräldrarna men ofta tvingas ta ställning för en av dem.

I sitt betänkande med anledning av motionerna (LU 1975:14) hänvisade lagutskottet till att frågan om gemensam vårdnad för ogifta föräldrar var föremål för översyn inom justitiedepartementet. På grund därav fann utskottet det inte erforderligt med något initiativ från riksdagens sida i den berörda frågan. Riksdagen anslöt sig till utskottets uppfattning.

3.3 Överflyttning av barn

Justitieombudsmannen (JO) har i skrivelse till regeringen kritiserat bestämmelsen i 21 kap. 12 § FB om att länsrättens beslut i fråga om överlämnande av barn omedelbart länder till efterrättelse, om inte annat förordnas. Enligt JO:s mening är denna bestämmelse mycket betänklig. Den får nämligen till följd att överflyttning tvångsvis kan genomföras innan besvärsinstansen kunnat pröva frågan om inhibition. När detta förekommer omöjliggör det ett återställande av sakläget i målet. Om överlämnandet sker till en umgängesberättigad är konsekvenserna visserligen inte slutliga på samma sätt som då överlämnandet sker till vårdnadshavaren men även i sådana fall kan det enligt JO många gånger vara olyckligt att överlämnande sker innan saken hunnit prövas i besvärsmålet.

JO hemställde att regeringen måtte överväga en ändring av 21 kap. FB och dess tillämpningsföreskrifter. Ändringen borde enligt JO ske så att huvudregeln blir att ett beslut om överflyttning av barn inte länder till efterrättelse innan det vunnit laga kraft. Emellertid måste enligt JO beaktas att det i åtskilliga fall, bl. a. då det är fråga om en nära förestående umgängesrättsperiod, kan vara påkallat att länsrätten förordnar om omedelbar efterrättelse. Länsrätten borde därför vid behov kunna förordna att dess beslut skall lända till omedelbar efterrättelse.

3.4 Rättegångskostnad i vårdnadstvister

Kritik har i olika sammanhang riktats mot att de nuvarande bestämmelserna i RB kan medföra att tappande part får betala motpartens rättegångskostnader i tvistiga vårdnadsmål. Bl. a. har frågan om en ändring av reglerna väckts i riksdagen innevarande år. I två motioner (1975:444 och 446) har yrkats att riksdagen hos regeringen anhåller om lagändring så att den tappande parten i en vårdnadstvist inte skall kunna förpliktas att betala motpartens kostnader. Som skäl har bl. a. anförts att varje förälder bör kunna processa om vårdnaden, när vederbörande anser att omsorgen om barnens bästa kräver det, utan att behöva riskera att få betala både sina egna och motpartens kostnader. Motionerna har remissbehandlats.

3.5 Avgift för vård av omyndigs värdehandlingar

Bankföreningen hemställer i sin skrivelse att de avgiftsbestämmelser som skall träda i kraft den 1 januari 1976 kompletteras med en föreskrift om att bank får, utöver avgiften tre kronor för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde, betinga sig särskild tilläggsavgift med hänsyn till de i vården ingående enheternas antal och förvaltningsarbetets omfattning. Bank skall dock alltid få ta ut en sammanlagd årlig avgift per omyndigförvar om 100 kr. De förordade avgifterna föreslås gälla oberoende av om det är fråga om inhemska eller utländska värdepapper.

Som stöd för sin hemställan anför bankföreningen att kostnadsutvecklingen på bankområdet medför att avgifter baserade enbart på inneliggande handlingars värde numera inte förslår att täcka kostnaden för bankernas förvaltningsarbete. Denna grundläggande tendens i notariatverksamhetens intäktsstruktur framgår entydigt av en omfattande notariattjänstutredning som under åren 1970–1973 har utförts inom bankföreningen. Huvuddelen av bankernas notariatdepåer skulle vid tillämpning av ett renodlat värdegrundat avgiftssystem uppvisa bristande kostnadstäckning. Särskilt ogynnsamt blir resultatet beträffande förvar med lågt värde och i synnerhet när innehållet är fördelat på ett flertal poster. Varje värdepapperspost utgör nämligen ur förvaltningssynpunkt en särskild enhet som var för sig kräver individuella insatser i fråga om bevakning, emissionsåtgärder, uppbörd av utdelningar och räntor etc., insatser som i mindre grad är beroende av postens värde.

Mot bakgrund av de uppgifter som framkom genom notariattjänstutredningen genomfördes vid årsskiftet 1973/74 en allmän höjning av bankernas notariatavgifter. Härvid ökade framför allt andra avgifter än de värdebaserade grundavgifterna. Minimiavgiften per förvar, 100 kr., behölls.

Tilläggsavgifterna uttas i regel dels som en avgift per värdepapperspost, dels som en särskild avgift vid inlägg eller uttag av värdehandling. F. n. uttas 12 kr. dels för varje vid avgiftsperiodens början inneliggande handling,

post av ensartade handlingar eller slutet konvolut, dels för varje deponering eller uttag under avgiftsperioden av sådana handlingar.

Bankföreningen beräknar att 65–70 % av omyndigförvaren har ett värde som understiger 25 000 kr. med ett medelvärde på 8 000–9 000 kr. och med ett genomsnittsvärde per aktiepost på mindre än 2 000 kr. Bankföreningen finner det angeläget att bankerna bereds möjlighet att i ökad utsträckning belasta omyndigförvaren med avgifter som står i relation till kostnaderna för förvaltningsarbetet. Med hänsyn till de fasta kostnader för uppläggning och underhåll av varje enskilt förvar som bankerna åsamkas även om inga värdepappersrörelser äger rum anser bankföreningen det vidare vara befogat att i lagen skriva in en bestämmelse om minimiavgift. Den föreslagna minimiavgiften, 100 kr., motsvarar vad som i bankerna allmänt tillämpas som lägsta avgift för vanliga öppna notariatförvar.

Motivet för slopandet av en lägre avgift för utländska värdepapper är enligt bankföreningen att i den mån utländska värdepapper ingår i omyndigförvar de i praktiken blir föremål för bevakningsåtgärder och utdelningsuppbörd.

4 Promemorian

4.1 Faderskap till barn

4.1.1 Äkta makes faderskap m. m.

I promemorian påpekas att de nuvarande bördsreglerna bör ses mot bakgrund av att barn i äktenskap tidigare har haft en i rättsligt avseende mer gynnad ställning än andra barn. Genom att barn i stor utsträckning har presumerats ha äktenskaplig börd har reglerna därmed också tjänat som skydd för barnen. I och med att de utomäktenskapliga barnens situation numera har förbättrats, så att de i alla väsentliga avseenden har en rättsställning som motsvarar andra barns, finns emellertid enligt promemorian inte längre så stor anledning att i barnens intresse ställa upp regler som presumerar att de är födda i äktenskap och att sålunda moderns make är att anse som far. I stället bör reglerna utformas så att det så enkelt och samtidigt så säkert som möjligt skall kunna fastställas vem som är ett barns far.

Enligt promemorian kunde det övervägas att helt slopa bestämmelserna om att en man i vissa fall skall automatiskt anses som far och i stället införa regler om att faderskapet för alla barn skall fastställas genom erkännande eller genom dom. Tanken härpå avvisas emellertid främst av det skälet att en sådan ordning skulle medföra åtskilligt onödigt arbete för både myndigheter och enskilda. I fall då barnets mor är gift vid födelsen torde också enligt promemorian de nuvarande presumtionsreglerna ge ett materiellt riktigt resultat. Detsamma torde vara fallet då modern vid barnets födelse så nyligen har blivit änka att barnet kan vara avlat före mannens

död. Faderskapspresumtionen bör därför enligt promemorian behållas i dessa fall.

Då barn föds efter en skilsmässa torde emellertid enligt promemorian de nuvarande presumtionsreglerna ofta slå fel och det föreslås därför att den nuvarande presumtionen för den frånskilde makens faderskap slopas. Faderskapet för barn som föds efter en äktenskapsskillnad bör sålunda enligt promemorian fastställas genom erkännande eller dom.

Om man, sägs det vidare i promemorian, behåller den legala faderskapspresumtionen i fall då barnets mor är gift eller nyss har blivit änka, måste lagen givetvis även i fortsättningen innehålla bestämmelser enligt vilka det blir möjligt att häva presumtionen. Det kan emellertid ifrågasättas om lagen alltjämt bör innehålla bestämmelser om vissa frister inom vilka mannen eller hans arvingar måste väcka talan om hävande av faderskapspresumtion. Att i lagen behålla bestämmelser om att mannen måste väcka sådan talan inom viss tid kan inte längre grundas på tanken att barnet har ett väsentligt intresse av att inte få sin ställning som barn till gifta föräldrar ifrågasatt och undanröjd. Enligt promemorian bör det tvärtom ligga i såväl barnets som mannens intresse att det legala faderskapet upphävs, om det visar sig att det inte stämmer överens med det verkliga. Det föreslås därför att man i lagen inte har någon tidsbegränsning för mannens rätt att väcka talan i hithörande fall.

I promemorian behandlas också nuvarande regler om att mannen, oavsett hur lång tid som har förflutit från barnets födelse, är avskuren från sin rätt att väcka talan angående äktenskaplig börd, om han har erkänt barnet som sitt efter det att barnet har fötts och efter det att han fått kunskap om att modern haft samlag med annan under tid då barnet kan vara avlat. Det framhålls bl. a. att mannens intresse av att i ett sådant fall även i fortsättningen gälla som far till barnet måste vara starkt beroende av att samhörigheten mellan honom, å ena sidan, och barnet och dess mor å andra sidan består. Om denna samhörighet brister är det naturligt att mannen önskar få klarlagt om han verkligen är far till barnet eller ej. Även från barnets synpunkt synes det i ett sådant fall vara värdefullt att frågan om mannens faderskap blir utredd. Sammanfattningsvis föreslås därför i promemorian att mannen skall få rätt att väcka talan om att han inte är far till barnet även i de fall då han först har erkänt det som sitt.

Vad gäller mannens arvingars rätt att väcka talan om hans faderskap till barnet fastlås i promemorian att arvingarna liksom nu bör vara uteslutna från talerätt, om mannen har erkänt barnet som sitt utan att därefter själv väcka någon talan mot barnet. Vad därefter gäller det fallet att den avlidne mannen inte har erkänt barnet som sitt bör enligt promemorian huvudregeln vara att arvingarna till mannen inte har någon talerätt. Dock bör arvingarna ha rätt att väcka talan, om mannen har dött före barnets födelse. Talerätt bör vidare föreligga, om mannen visserligen avled efter barnets födelse men inte kände till födelsen. Om mannen inte har varaktigt sammanbott med

barnet och heller inte har erkänt barnet, föreslås att arvingarna, i enlighet med vad som gäller f. n., får rätt att föra talan mot barnet om mannens faderskap. Deras rätt härtill föreslås dock utesluten, om talan som grundats på att mannen är far till barnet har väckts mot honom under hans livstid och det därefter vid hans död har förflutit mer än ett år från det han fick del av barnets talan utan att han själv väckt talan mot barnet angående sitt faderskap. Vidare föreslås att arvingarna liksom nu bör vara skyldiga att väcka talan mot barnet inom ett år från det att talan som grundas på att mannen är far till barnet har väckts mot dödsboet.

Kretsen av arvingar som har talerätt bör enligt promemorian bestämmas på samma sätt som hittills. Talerätt bör alltså tillkomma var och en som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv efter mannen. Efterlämnar mannen sekundosuccessorer enligt 3 kap. 1 § ärvdabalken, bör envar av dem ha talerätt.

Barnet bör enligt promemorian även i fortsättningen ha rätt att väcka talan om faderskapet mot den man som direkt av lagen utpekas som dess far. Någon tidsfrist för väckande av sådan talan bör inte anges. Om mannen är död bör likaledes som enligt gällande rätt talan kunna väckas mot mannens arvingar.

De nuvarande bestämmelserna om förutsättningarna för bifall till talan om hävande av faderskapspresumtionen bör enligt promemorian i sina huvuddrag gälla även i fortsättningen. I fall då modern har haft samlag med annan än maken bör det dock anses tillräckligt att det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av den andre. Det framhålls att man på så sätt uppnår överensstämmelse med de regler som f. n. gäller för fastställande av faderskap beträffande barn utom äktenskap. I fall då makarna levt åtskilda under konceptionstiden bör vidare talan om hävande av faderskapspresumtionen kunna bifallas oberoende av orsaken till att makarna bott i sär.

Att väcka talan vid domstol om hävande av faderskapspresumtionen kan enligt promemorian naturligtvis te sig onödigt omständligt för de inblandade parterna i sådana fall då det står helt klart för dem att annan man än moderns make är far till barnet och denne dessutom är villig att erkänna faderskapet. Med nuvarande regler kan ett sådant erkännande inte ges förrän presumtionen för den äkta mannens faderskap har hävts av domstolen. Praktiska skäl talar för att man ändrar denna ordning och gör det möjligt att lämna ett giltigt faderskapserkännande även i de fall då bördstalan inte har väckts eller avgjorts. Det föreslås alltså att, i de fall då modern är gift, annan man än hennes make skall kunna erkänna faderskapet till barnet med verkan bl. a. att presumtionen för den äkta mannens faderskap hävs. De nuvarande reglerna om erkännande av faderskap föreslås för dessa fall bli kompletterade med ett krav på att såväl modern som hennes make skall godkänna erkännandet.

Det föreslås vidare att regler införs som gör det möjligt att till gemensam handläggning med en talan om att moderns make inte är far till hennes barn väcka talan om fastställande av att annan man är far till barnet. Dessa regler föreslås kompletterade med bestämmelser som gör det möjligt för barnavårdsnämnden att redan när den äkta mannens faderskap har ifrågasatts börja utreda vem som eljest kan vara far till barnet.

4.1.2 Fastställande av faderskap genom erkännande eller dom

När det gäller förutsättningarna för att ett faderskapserkännande skall vara giltigt föreslås i promemorian inte någon ändring utöver vad som tidigare har anförts beträffande erkännande före det att makes faderskapspresumtion har hävts. Inte heller föreslås någon ändring i fråga om de materiella förutsättningarna för att en man av domstol skall förklaras vara far till ett barn.

Lagen (1969:618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap föreslås i promemorian bli inarbetad i FB. Härvid anses att de bestämmelser som handlar om barnavårdsnämndens utredning kan flyttas över i sak oförändrade. Som tidigare har nämnts föreslås emellertid att bestämmelserna kompletteras med en regel som gör det möjligt för barnavårdsnämnden att inleda utredning om vem som är ett barns far även i sådana fall då moderns make i och för sig är att anse som far enligt FB men faderskapet har satts i fråga av maken eller barnet.

Faderskapslagens bestämmelser föreslås i stor utsträckning bli tillämpliga även i sådan faderskapsmål där det inte åligger barnavårdsnämnden att sörja för att faderskapet fastställs. Det föreslås dock att undantag görs för bestämmelserna i 15 § som innehåller vissa regler om rättegångskostnader.

4.2 Vårdnad och underhåll

Enligt promemorian finns det flera skäl som talar för att föräldrarna bör ha möjlighet att efter skilsmässa behålla den gemensamma vårdnaden om sina barn. Det framhålls att skilsmässosituationen avdramatiserades väsentligt genom 1973 års ändringar i giftermålsbalken och att den ändrade uppfattning om äktenskap och skilsmässa som har utvecklats under en följd av år och kommit till uttryck i 1973 års reform har gett många frånskilda makar bättre förutsättningar att på ett mindre känsloladdat och prestigebetonat sätt se på sina relationer efter skilsmässan inbördes och i förhållande till barnen. Därigenom har föräldrarna också fått ökade möjligheter att ta ett gemensamt rättsligt ansvar för barnen efter äktenskapets upplösning och efter det att de har flyttat i sär. I de allra flesta situationer måste det vara till fördel för barnen om de efter skilsmässan kan bevara nära och goda förhållanden till båda föräldrarna. Om en ordning med gemensam

rättslig vårdnad kan främja sådana goda förhållanden finns det enligt promemorian uppenbarligen skäl att allvarligt pröva införandet av en sådan möjlighet. Det framhålls att en ordning med gemensam vårdnad ofta ses som betydelsefull inte minst med tanke på den situationen att den ena föräldern skulle avlida. Även om det enligt gällande rätt bara undantagsvis kan förekomma att annan än den efterlevande förordnas till vårdnadshavare, om det är den vårdnadshavande föräldern som avlider, kan det innebära en trygghet för föräldrarna att veta att vid den enes död den andre automatiskt står kvar som vårdnadshavare för barnen.

Enligt promemorian skulle det också många gånger kunna vara till stor fördel för förhållandet mellan frånskilda föräldrar och deras barn om de vid skilsmässan kunde slippa att ta ställning till frågan vem av dem som skall ha den rättsliga vårdnaden om barnen – med alla de prestigekonflikter som kan följa därav. Detta talar för att domstolen inte alltid skulle behöva meddela beslut angående vårdnaden i ett skilsmässomål. I stället skulle den tidigare gemensamma vårdnaden fortsätta automatiskt, så länge ingen av makarna yrkade att vårdnadsfrågan togs upp.

Om det införs en möjlighet till gemensam vårdnad för frånskilda föräldrar, är det enligt promemorian uppenbart att man också måste allvarligt pröva att införa en motsvarande möjlighet för ogifta föräldrar, dvs. sådana föräldrar som inte är eller har varit gifta med varandra. Även om det praktiskt sett i allmänhet inte torde innebära några egentliga olägenheter att den rättsliga vårdnaden tillkommer endast en av föräldrarna, kan man enligt promemorian inte bortse från att det i många familjer där föräldrarna är ogifta finns ett starkt önskemål att de gemensamt skall få hand om vårdnaden om barnen. Liksom när det gäller frånskilda föräldrar kan ett gemensamt rättsligt ansvar vara ägnat att främja de inbördes relationerna och förhindra onödiga störningar. Vidare kan det också för de ogiftas del vara tryggt att veta att vid den enes död den andre står automatiskt kvar som vårdnadshavare.

Givetvis kan det ibland uppstå komplikationer, om föräldrar som inte bor tillsammmans har gemensam rättslig vårdnad om ett barn. Det framhålls dock att svårigheterna inte torde ha avgörande betydelse och det erinras i sammanhanget om bestämmelsen i nuvarande 6 kap. 5 § FB, som vid fall av gemensam vårdnad ger den ene föräldern rätt att ensam fatta beslut, om den andre är förhindrad att delta. Med denna bestämmelse torde man komma till rätta med många av de praktiska problem som kan uppstå på grund av att föräldrarna lever i sär.

I promemorian diskuteras om det skulle vara tillräckligt att ena föräldern önskar gemensam vårdnad för att en sådan ordning skall komma till stånd. Det framhålls emellertid att detta skulle innebära att man lade en alltför svår uppgift på den av föräldrarna som inte anser sig kunna upprätthålla de nära fortsatta kontakter med den andra föräldern som en gemensam vårdnad förutsätter. Enligt promemorian bör därför ett villkor för en ordning

med gemensam vårdnad vara att föräldrarna är ense om att de vill ha vårdnadsfrågan ordnad på det sättet.

Sammanfattningsvis anses enligt promemorian övervägande skäl tala för att man inför en möjlighet för ogifta föräldrar att gemensamt få vårdnaden om sina barn. Denna rätt bör i princip vara oberoende av om föräldrarna bor tillsammans eller ej. Vidare bör frånskilda föräldrar ha möjlighet att behålla den gemensamma rättsliga vårdnaden om barnen.

När det gäller de ogifta föräldrarna bör det enligt promemorian uppenbarligen krävas ett beslut av myndighet för att de skall få utöva den rättsliga vårdnaden om barnen gemensamt. Uppgiften att meddela sådana beslut bör liksom när det gäller övriga beslut i vårdnadsfrågor ligga på domstolarna. I princip bör domstolen förordna om gemensam vårdnad i alla de fall då föräldrarna önskar det. På samma sätt som nu är fallet i liknande situationer bör dock domstolen ha möjlighet att vägra att följa föräldrarnas önskemål, om det skulle uppenbart strida mot barnets bästa.

Har beslut meddelats om gemensam vårdnad och visar det sig sedan att denna ordning inte fungerar, bör enligt promemorian vardera maken kunna begära att beslutet upphävs. Det ankommer då på domstolen att förordna vem av föräldrarna som skall utöva vårdnaden. Är föräldrarna ense, bör rätten besluta i enlighet med deras önskemål, såvida det ej skulle uppenbart strida mot barnens bästa. Om det med hänsyn till barnens bästa är uppenbart att ingen av föräldrarna bör ha vårdnaden, bör vårdnaden liksom i andra motsvarande situationer anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Vad beträffar frånskilda föräldrar förelås att, om makarna före skilsmässan har haft gemensam vårdnad om barnen, så bör den gemensamma vårdnaden fortsätta automatiskt. Visar det sig senare att föräldrarna inte kan enas bör var och en av dem ha rätt att påkalla domstolens beslut i vårdnadsfrågan.

I promemorian föreslås inte någon ändring vad gäller barnavårdsnämndens möjlighet att ta initiativ till att vårdnaden fråntas försumlig vårdnadshavare. Däremot föreslås att allmänne åklagarens nuvarande befogenhet i detta avseende upphävs.

Det påpekas i promemorian att en ordning med gemensam vårdnad får vissa konsekvenser i fråga om bl. a. underhållsbidrag och bidragsförskott. Ett beslut om gemensam vårdnad för ogifta föräldrar medför sålunda att eventuella tidigare domar eller avtal om underhåll kommer att förlora sin verkan, eftersom skyldighet att utge underhållsbidrag inte åvilar den som själv har del i vårdnaden. Behåller frånskilda föräldrar gemensamt vårdnaden om barnen fastställs inte heller underhållsbidrag. Det anförs emellertid att eftersom gemensam vårdnad förutsätter att föräldrarna är ense på denna punkt, det normalt inte torde spela någon roll att en dom eller ett avtal om underhållsbidrag förlorar sin verkan eller att vid skilsmässa underhållsbidrag inte fastställs att utgå. Det får enligt promemorian förutsättas att föräldrarna i de angivna fallen följer huvudprincipen i 7 kap. 2 § FB och

gemensamt tar del i kostnaderna för barnens underhåll, var och en efter sin förmåga. Skulle någon av föräldrarna undandra sig sin underhållsskyldighet, kan detta vara ett skäl att upplösa den gemensamma vårdnaden.

Vad gäller frågan om bidragsförskott bör enligt promemorian för det första beaktas att även om det endast är den ene av föräldrarna som är rättslig vårdnadshavare och den andre därför blir skyldig att utge underhållsbidrag, så utgår inte bidragsförskott så länge den underhållsskyldige bor tillsammans med barnet. Från bidragsförskottssynpunkt är det därför likgiltigt om samboende föräldrar gemensamt har vårdnaden om barnen eller ej. Bor föräldrarna i sär är det däremot av avgörande betydelse om vårdnaden är gemensam eller inte. Är vårdnaden gemensam är, som tidigare nämnts, ingen av föräldrarna skyldig att utge underhållsbidrag. Därmed saknas också den formella grunden för bidragsförskott. Detta är enligt promemorian naturligtvis en sak som får tas med i beräkningen när frågan om gemensam vårdnad prövas.

En ordning med gemensam vårdnad får enligt promemorian också betydelse vid tillämpningen av reglerna om studiehjälp enligt studiestödslagen (1973:349) och studiestödskungörelsen (1973:418) samt av bestämmelserna om barntillägg till ålderspension eller förtidspension enligt lagen om allmän försäkring.

I promemorian berörs också vissa andra regler inom social- och skattelagstiftningen för vilkas tillämpning det i flera fall har betydelse om en person har barn och om barnet bor tillsammans med föräldern. Det gäller t. ex. bestämmelserna om bostadstillägg enligt kungörelsen (1968:425) om statliga bostadstillägg till barnfamiljer och bestämmelserna om kommunalt bostadstillägg enligt kungörelsen (1973:379) om statsbidrag till statskommunala bostadstillägg.

Det påpekas vidare att det kan vara av betydelse för rätten att erhålla sjukpenning enligt lagen om allmän försäkring om den försäkrade sammanbor med barn. Likaså påpekas att förekomsten av hemmavarande barn kan påverka rätten till avdrag och skattereduktion enligt kommunalskattelagen.

I vissa situationer är det alltså enligt promemorian av betydelse om en förälder har barn boende hos sig eller inte. Denna fråga påverkas dock enligt promemorian i och för sig inte av de föreslagna vårdnadsreglerna. Att en förälder har del i den rättsliga vårdnaden av ett barn betyder nämligen inte att barnet också rent faktiskt måste bo hos den föräldern. I fall då föräldrarna har gemensam rättslig vårdnad om ett barn utan att bo tillsammans kan det tänkas att barnet antingen bor huvudsakligen hos den ena av föräldrarna eller att det bor växelsvis hos båda. Det får enligt promemorian avgöras från fall till fall var barnet vid tillämpningen av de olika bestämmelserna skall anses ha sitt hemvist.

De i promemorian föreslagna ändringarna i vårdnadsreglerna aktualiserar

frågan om förmynderskapet även i fortsättningen automatiskt skall följa med innehavet av vårdnaden. Enligt promemorian bör det härvid beaktas bl. a. att de föreslagna reglerna kan komma att medföra att vårdnaden beträffande ett och samma barn ändras oftare än f. n. En motsvarande överflyttning av förmynderskapet mellan föräldrarna skulle kunna tänkas medföra vissa svårigheter när det gäller t. ex. förmyndarens redovisning för förmynderskapet. Övervägande skäl talar dock enligt promemorian för att man behåller det nuvarande systemet och alltså i princip låter förmynderskapet följa vårdnaden.

4.3 Överflyttning av barn

I 21 kap. 12 § FB föreskrivs att länsrättens förordnande om verkställighet av dom eller beslut rörande vårdnad, umgängesrätt eller överlämnande av barn liksom förordnande om handräckning för överflyttning av barn länder till omedelbar efterrättelse, om inte annat förordnas. Bakgrunden till denna regel är enligt promemorian att hithörande ärenden har en exekutiv prägel och att det, liksom vid andra typer av exekutiva förfaranden, är angeläget att sökanden skall få sin rätt förverkligad utan dröjsmål. Samtidigt bör dock observeras att länsrättens prövning inte är av rent formell karaktär utan att den omfattar också den materiella sidan av saken. Det innebär att det inte är självklart hur utgången i verkställighetsfrågan slutligen skall bli. Enligt promemorian kan det med hänsyn bl. a. härtill med fog ifrågasättas om det är lämpligt att ha en huvudregel som innebär att avgörandena skall lända till omedelbar efterrättelse. Visserligen kan länsrätten förordna att dess beslut inte skall lända till efterrättelse förrän det har vunnit laga kraft. Detta torde emellertid i praktiken förekomma mycket sällan. Överrätten kan också efter besvär förordna om inhibition med stöd av 28 § förvaltningsprocesslagen. Av tillämpningsföreskrifterna till 21 kap. FB följer vidare att polismyndigheten inte får verkställa hämtning, förrän den har erhållit besked om att frågan om inhibition har prövats i besvärsärendet. Det fordras emellertid att länsrättens beslut kommer den enskilde till handa i så god tid att besvär hinner anföras och meddelande härom nå polismyndigheten innan denna hunnit verkställa det överklagade beslutet, vilket ingalunda alltid är fallet.

Även då länsrätten endast har meddelat vitesföreläggande kan enligt promemorian en otillfredsställande situation uppstå. Ofta torde den i vitesföreläggandet utsatta fristen ha gått ut innan besvären hinner avgöras. Det blir i sådana fall omöjligt för klaganden att förutse om han kan avvakta besvärsinstansens prövning innan han överlämnar barnet. Han riskerar nämligen att vitet döms ut, om hans besvär inte leder till ändring i beslutet.

I enlighet med vad JO har föreslagit bör enligt promemorian huvudregeln vara att beslut om överflyttning av barn inte länder till efterrättelse förrän

det har vunnit laga kraft. Givetvis måste länsrätten dock i det enskilda fallet ha befogenhet att förordna att dess beslut skall lända till omedelbar efterrättelse. Det föreslås att bestämmelserna i 21 kap. 12 § FB och tillämpningsföreskrifterna till 21 kap. FB ändras i enlighet med vad som har anförts.

4.4 Rättegångskostnad i vårdnadstvister

I promemorian framhålls att domstolens uppgift i vårdnadsmål inte primärt är att avgöra vem av makarna som har rätt eller fel utan att träffa ett avgörande med hänsyn uteslutande till barnets bästa. I övervägande antalet tvistiga vårdnadsmål är förhållandena dessutom sådana att bägge föräldrarna i och för sig får anses lämpliga som vårdnadshavare. Domstolens uppgift är då att avgöra vem av dem som med hänsyn till barnets bästa är lämpligast. Med nuvarande ersättningsregler innebär detta att en förälder som i och för sig är lämplig som vårdnadshavare kan komma att ensam få stå för samtliga rättegångskostnader. Det bör enligt promemorian också beaktas att högre instans inte sällan kan komma till en annan slutsats än den lägre i vårdnadsfrågan. Part som då förlorar i hovrätten blir tvungen att betala både sina egna och motpartens rättegångskostnader inte bara i hovrätten utan också i underrätten. Det bör därför enligt promemorian övervägas att ändra bestämmelserna så att rättegångskostnaderna i vårdnadsmål kvittas, dvs. att vardera parten får bära sin kostnad. Som skäl för en sådan ändring framhålls bl. a. att det från barnets synpunkt kan vara angeläget att frågan om föräldrarnas lämplighet blir föremål för en mera ingående domstolsprövning.

Man skulle enligt promemorian eventuellt kunna tänka sig en regel enligt vilken kvittning skall ske, om inte särskilda skäl föranleder annat. Domstolen skulle i så fall kunna ta hänsyn till exempelvis i vad mån tappande part har haft fog för sin talan. Mot en sådan ordning anförs emellertid att den i många fall skulle kunna vålla problem i den praktiska tillämpningen. I stället föreslås att i vårdnadsmål skall gälla den regeln att vardera parten skall bära sin kostnad.

4.5 Följdändringar i andra författningar m. m.

4.5.1 Allmänt

Det föreslås i promemorian att termerna äktenskaplig börd, barn i äktenskap och barn utom äktenskap rensas ut ur lagstiftningen i samband med att börds- och vårdnadsreglerna ändras. Det kan visserligen inte alltid undvikas att man på olika områden har skilda regler, beroende på om ett barns föräldrar var gifta med varandra eller inte vid tiden för barnets födelse

eller om de senare har ingått äktenskap med varandra. I så fall bör emellertid enligt promemorian det angivna förhållandet direkt anges i de berörda bestämmelserna.

Vad som sålunda föreslagits föranleder i första hand ändringar i FB. Ändringar behöver emellertid göras också i andra författningar.

De lagar som tas upp i promemorian är lagen (1950:382) om svenskt medborgarskap, religionsfrihetslagen (1951:680), lagen (1958:642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap, barnavårdslagen (1960:97), namnlagen (1963:521), lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag samt studiestödslagen (1973:349). Det anmärks att de regler som behöver ändras i religionsfrihetslagen är av kyrkolags karaktär och att ändringarna således kräver medverkan av kyrkomötet.

Det påpekas också att det i och för sig kan finnas skäl att ändra såväl FB som andra av de nyss angivna författningarna, utöver vad som föreslås i promemorian. Författningarna är emellertid f. n. föremål för visst utredningsarbete. Sålunda har familjelagssakkunniga (Ju 1970:52) i uppdrag att se över bl. a. FB:s regler om underhåll, medan namnlagen är föremål för översyn av namnlagsutredningen (Ju 1972:06). Vidare pågår inom arbetsmarknadsdepartementet en översyn av lagen om svenskt medborgarskap. Resultatet av det pågående utredningsarbetet bör enligt promemorian inte föregripas.

4.5.2 Lagen om svenskt medborgarskap

De föreslag till ändrade regler om faderskap som föreslås i promemorian medför vissa ändringar i medborgarskapslagen, framför allt när det gäller reglerna om barns förvärv av svenskt medborgarskap vid födelsen.

Enligt promemorian bör man i de fall då en man direkt i lagen anges som far till ett barn i medborgarskapshänseende låta de regler gälla som f. n. är tillämpliga på barn som föds i äktenskap. Är mannen svensk, bör alltså barnet bli svensk medborgare. Är modern svenska, bör barnet under de förutsättningar som nu gäller förvärva hennes medborgarskap. I övriga situationer, dvs. när ingen man automatiskt anses som far enligt lagen, bör barnet bli svensk medborgare, om modern har sådant medborgarskap. Denna regel blir alltså tillämplig inte bara på sådana barn som enligt nuvarande bestämmelser anses som barn utom äktenskap utan också på barn som föds kort tid efter en skilsmässa.

Förslaget om att ur lagstiftningen rensa ut termerna barn i äktenskap och barn utom äktenskap nödvändiggör enligt promemorian vissa ändringar i 5 § medborgarskapslagen. Bestämmelserna i paragrafen modifieras också med hänsyn till förslaget att även ogifta föräldrar skall kunna ha gemensam vårdnad om sina barn. En smärre ändring föreslås i 13 a § medborgarskapslagen.

4.5.3 Religionsfrihetslagen

Förslagen om ändring i de nuvarande bestämmelserna om faderskap samt om slopande av termerna barn i äktenskap och barn utom äktenskap medför enligt promemorian vissa ändringar i 7 och 8 §§ religionsfrihetslagen. Bestämmelserna i dessa paragrafer gäller barns inträde i svenska kyrkan och är olika beroende på bl. a. om barnet är barn i äktenskap eller barn utom äktenskap. Enligt promemorian bör utgångspunkten i stället vara om föräldrarna är gifta med varandra vid barnets födelse eller ej.

4.5.4 Lagen om blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap

Vissa redaktionella ändringar bör enligt promemorian göras i lagen med hänsyn till att reglerna om barns börd ändras och att termerna barn i och barn utom äktenskap utmönstras ur lagstiftningen.

4.5.5 Barnavårdslagen

Vissa redaktionella ändringar bör enligt promemorian göras med hänsyn till de föreslagna ändringarna i FB och upphävandet av faderskapslagen.

4.5.6 Namnlagen

De föreslagna ändringarna i bördsreglerna medför enligt promemorian vissa följdändringar i vissa bestämmelser i namnlagen. Bl. a. bör termerna barn i äktenskap, barn utom äktenskap och äktenskaplig börd slopas.

4.5.7 Lagen om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag samt studiestödslagen

Vissa redaktionella ändringar bör enligt promemorian göras med hänsyn till att termen barn utom äktenskap föreslås slopad

4.6 Ikraftträdande m. m.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1976.

De nya reglerna om faderskap föreslås bli tillämpliga fullt ut i fråga om barn som föds efter ikraftträdandet. När det gäller barn som har fötts dessförinnan föreslås äldre rätt bli tillämplig på så sätt att om en man enligt de äldre bestämmelserna har varit att anse som far, skall han anses som far även efter ikraftträdandet av de nya reglerna även om han enligt dessa inte automatiskt är att anse som barnets far.

De nya reglerna om att annan man kan erkänna faderskapet till barn,

vartill moderns make enligt lagen är att anse som far, bör enligt promemorian gälla, oavsett om barnet är fött före ikraftträdandet eller ej. Mera tveksamt anses vara i vad mån moderns make eller hennes förutvarande make skall få föra talan om att han inte är far till barnet, i fall då det är fött före ikraftträdandet. Har han inte försuttit de frister som tidigare gällt för väckande av sådan talan, är det dock klart att han efter ikraftträdandet bör kunna föra talan om faderskapet. Han bör enligt promemorian kunna väcka talan även i fall då han har försuttit en äldre talefrist, eftersom de nya bestämmelserna annars skulle få alltför liten räckvidd. Om däremot en tidigare väckt talan har ogillats genom lagakraftägande dom på annan grund än att en talefrist har försuttits, bör ny talan om samma sak i enlighet med allmänna principer vara utesluten.

Vad gäller mål om äktenskaplig börd som är anhängigt vid tidpunkten för de nya reglernas ikraftträdande föreslås att de nya reglerna om förutsättning för talans bifall blir tillämpliga. Om det alltså utreds att modern har haft samlag med annan än maken, bör talan bifallas om det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av den andre.

Promemorieförslaget innebär en kraftig inskränkning i rätten för arvingar till avliden man att väcka talan om dennes faderskap. Har talan väckts före ikraftträdandet med iakttagande av gällande tidsfrister och är målet alltjämt anhängigt vid ikraftträdandet bör dock enligt de föreslagna ikraftträdandebestämmelserna talan prövas slutligt utan hinder av att rätten att föra talan har fallit bort enligt de nya bestämmelserna. När det gäller förutsättningarna för bifall till talan föreslås dock att de nya reglerna tillämpas.

Vad därefter beträffar de föreslagna vårdnadsreglerna torde enligt promemorian några övergångsproblem knappast uppstå. Reglerna föreslås gälla fullt i och med ikraftträdandet.

I promemorian föreslås slutligen att faderskapslagen skall upphävas i samband med att de nya reglerna i FB sätts i kraft men att vissa övergångsbestämmelser till faderskapslagen alltjämt skall gälla.

5 Remissyttrandena

5.1 Allmänna synpunkter

Promemorieförslagen har i sina huvuddrag tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser. Den kritik som har framförts har främst gällt förslaget om att föräldrar som är frånskilda eller som inte är gifta med varandra skall kunna ha gemensam vårdnad om sina barn, även om de inte sammanbor.

Hovrätten för Nedre Norrland menar att de i promemorian framlagda för-

slagen i allt väsentligt torde överensstämma med den syn på förhållandet mellan föräldrar och barn som har varit förhärskande i den allmänna debatten under senare år och att en modernisering av förevarande rättsområden är motiverad. Förslagen i promemorian är enligt hovrätten ägnade att ligga till grund för lagstiftning.

Skolöverstyrelsen anser det angeläget att sådana ändringar görs i FB:s regler att en större jämställdhet åstadkoms för moder och fader i frågor om ansvar och vårdnad om barn och ansluter sig därför till de i promemorian framlagda förslagen i denna fråga.

Invandrarverket är i princip positiv till de reformer som föreslås i promemorian. Verket anser att reformerna innebär en anpassning av familjerätten till de fortlöpande förändringarna i den allmänna uppfattningen och till den allt vanligare förekomsten av andra samlevnadsformer än äktenskapet. Även *familjelagssakkunniga* framhåller att samhällsutvecklingen har medverkat till en ändrad syn på flera av de frågor som regleras i FB. De sakkunniga påpekar att denna ändrade syn redan har lett till betydelsefulla ändringar i reglerna när det gäller t. ex. utomäktenskapliga barns rättsliga ställning och att endast en principiell skillnad egentligen återstår, nämligen när det gäller vårdnad och, som en följd därav, förmynderskap.

Svenska kommunförbundet anser att de föreslagna ändringarna kommer att leda till en fortsatt utjämning av skillnaderna i familjerättsliga och andra avseenden mellan barn till gifta och icke gifta föräldrar och tillstyrker av denna anledning att de föreslagna ändringarna genomförs. *Stockholms sociala centralnämnd* konstaterar att de föreslagna ändringarna i familjerätten ansluter till angelägna önskemål och behov och därför bör tillstyrkas. Enligt *TCO* ligger de föreslagna bestämmelserna i linje med TCO:s allmänna familjepolitiska strävanden, varför TCO tillstyrker de framlagda förslagen. *SACO/SR* framhåller att de föreslagna förändringarna är i huvudsak nödvändiga till följd av samhällets ändrade synsätt på det förevarande området.

Malmö tingsrätt avstyrker uttryckligen att promemorieförslagen läggs till grund för lagstiftning. Tingsrätten anför att huvudsyftet med de föreslagna ändringarna synes vara dels att lagstiftningen skall vara neutral i förhållande till olika samlevnadsformer och att därför barns börd i eller utom äktenskap inte skall komma till uttryck i lagtext och att föräldrars civilstånd heller inte skall påverka deras rättigheter och skyldigheter gentemot barn, dels att det materiellt riktiga faderskapet skall fastställas i fler fall än f. n. Sådana syften är naturligtvis riktiga, anför tingsrätten. Samtidigt är det angeläget att man vid strävan att uppnå sådana mål inte i något avseende åsidosätter den grundläggande principen om hänsyn till barnets bästa. Denna princip synes enligt tingsrättens mening i flera fall ha frångåtts i promemorian. Tingsrätten finner härutöver att några övertygande skäl för behovet av flertalet av de föreslagna ändringarna inte har utretts och analyserats tillräckligt. Dock innehåller promemorian enligt tingsrätten vissa tankegångar som skulle kunna leda till lagändringar. Tingsrätten ifrågasätter dock det lämpliga

i att alltför ofta göra ändringar i FB och anser därför att eventuella ändringar bör anstå tills familjelagssakkunnigas förslag kan tänkas bli genomförda. *Domareförbundet* framför liknande synpunkter. Eftersom de berörda frågorna synes ha nära samband med vad den pågående utredningen på familjelagstiftningens område har att ta ställning till ifrågasätter förbundet starkt lämpligheten av att innan denna utredning slutförts genomföra reformer av den art som nu föreslås.

Enligt *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* synes promemorieförslagen inte främst gå ut på att tillgodose barnens bästa utan deras föräldrars önskan om valfrihet i fråga om levnadsform. Förslaget om gemensam vårdnad torde enligt länsstyrelsen sakna förankring hos den breda allmänheten och synes tillkommet för endast en exklusiv krets av föräldrar. *Namnlagsutredningen* anser att underlaget när det gäller de föreslagna ändringarna i FB förefaller väl tunt i vissa stycken. Enligt utredningens mening hade behovet av ändringar och de praktiska verkningarna av föreslagna ändringar behövt en djupare undersökning än som kunnat ske inom ramen för den framlagda promemorian.

Ett par remissinstanser, *hovrätten för Nedre Norrland* och *invandrarverket*, pekar på de framlagda förslagens betydelse för förhållandet till övriga nordiska länders rättsregler på de ifrågavarande områdena. Hovrätten anser att det skulle ha varit värdefullt om detta hade diskuterats i promemorian. Invandrarverket konstaterar att ett genomförande av förslagen skulle innebära att den samordning av lagstiftningen inom de nordiska länderna som har uppnåtts överges. En sådan samordning är enligt invandrarverket emellertid alltjämt av stort värde, inte minst med tanke på det stora antalet invandrare i Sverige från övriga nordiska länder. Invandrarverket påpekar också att de internationellt-rättsliga aspekterna inte berörs i promemorian. Det rör sig här delvis om komplicerade frågor som det enligt verkets mening hade varit värdefullt att få belysta med tanke på det stora antalet utländska medborgare i Sverige.

5.2 Faderskap till barn

5.2.1 Äkta makes faderskap m. m.

Övervägande antalet remissinstanser ansluter sig till eller lämnar utan erinran de förslag som gäller faderskap till barn. *Familjelagssakkunniga* finner således förslagen i dessa delar väl underbyggda i materiellt hänseende och har ingen erinran mot dem. Den kritik som har riktats mot förslagen i dessa delar gäller främst slopandet av de nuvarande fristerna för mannens rätt att väcka talan om hävande av den legala faderskapspresumtionen samt införandet av en möjlighet att få faderskapspresumtionen hävd genom att annan man erkänner faderskapet till barnet.

Ingen remissinstans har förfäktat meningen att den legala faderskapspresumtionen bör slopas helt. *Västerås tingsrätt* och *familjelagssakkunniga* uttalar att en sådan ordning helt visst skulle vara både opraktisk och orimlig. *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund* är av motsvarande uppfattning. *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* säger sig med intresse ha tagit del av resonemangen om att ytterligare markera barns lika ställning genom att ersätta äktenskapets automatiska bördsregler med ett särskilt faderskapserkännande för varje nyfött barn men instämmer i slutsatserna i promemorian att detta av praktiska skäl inte låter sig göra.

Praktiskt taget samtliga remissinstanser godtar förslaget om att faderskapspresumtionen bör behållas när modern vid barnets födelse är gift eller nyss har blivit änka men att presumtionen inte längre skall gälla i de fall då modern vid barnets födelse är frånskild. *Familjelagssakkunniga* understryker att det inte längre finns riktigt samma starka intresse som tidigare att presumera att den man som är eller har varit gift med modern till barnet också är barnets far, eftersom skillnaden både i faktiskt och rättsligt hänseende mellan utomäktenskapliga och andra barn har suddats ut. Även *Stockholms tingsrätt* finner förslaget väl grundat och framhåller att den nuvarande ordningen är mindre väl förenlig med förhållandena i de flesta fall där barn föds efter äktenskapsskillnad. *Västerås tingsrätt* anser att det är skäl att slopa presumtionsregeln för den frånskilde mannens faderskap, om erfarenheten visar att han sällan är far till barnet. *Riksskatteverket* konstaterar att vad som i promemorian anförs om att de nuvarande presumtionsreglerna ofta slår fel, när barn föds efter äktenskapsskillnad men på sådan tid att det kan vara avlat före äktenskapets upplösning, överensstämmer med folkbokföringsmyndigheternas erfarenhet. Ändringen är enligt verkets mening välmotiverad eftersom den medför att både parter och myndigheter slipper ett tungrott förfarande utan att rättssäkerheten kan antas bli eftersatt.

Även *familjestödsutredningen* menar att den föreslagna ordningen torde stå i bättre överensstämmelse med de faktiska förhållandena än nuvarande regler. *Stockholms sociala centralnämnd* tillstyrker förslaget och menar att det är väsentligt med regler som ger möjlighet att klarlägga det rätta faderskapet, även om det någon gång kan leda till att faderskapet inte kan fastställas. Förslaget tillstyrks också av *Göteborgs socialförvaltning* och *Malmö sociala centralnämnd*. Centralnämnden finner erfarenheten tala för att den frånskilde maken ytterst sällan är far till ett barn som föds efter skilsmässa. Även om man enligt nuvarande regler genom bördstalan snabbt och i en enkel process kan få faderskapspresumtionen hävd, har dessa regler enligt nämndens mening skapat onödig irritation för alla parter. Även *Yrkeskvinnors klubbars riksförbund* finner övervägande skäl tala för förslaget i denna del, eftersom i övervägande antalet fall annan än den frånskilde maken är far till barnet. *Domstolsverket* anmärker att de föreslagna ändringarna i viss utsträckning kan förväntas underlätta domstolsarbetet.

Sveriges advokatsamfund, som tillstyrker förslaget, framhåller att garantier

måste skapas för att den frånskilde mannen blir hörd i faderskapsfrågan om barnet har fötts på sådan tid att det kan ha avlats före äktenskapets upplösning.

Domareförbundet anser att de nuvarande reglerna om faderskapspresumtion säkerligen leder till ett riktigt resultat i de allra flesta fall då barnet föds under pågående äktenskap eller kort tid efter dettas upplösning genom mannens död. Presumtionen i dessa fall för att den äkta mannen är far bör därför enligt förbundets mening behållas. Hur det i allmänhet förhåller sig med faderskapet till barn som föds efter ett äktenskaps upplösning genom äktenskapsskillnad anser förbundet emellertid ovisst. Att en äktenskapsskillnad kommer till stånd under hustruns graviditet kan dock möjligen sägas vara ett indicium på att den äkta mannen inte är far till det väntade barnet. Förbundet vill därför inte motsätta sig att regeln om faderskapspresumtion för dessa fall utgår.

Malmö tingsrätt avstyrker att reglerna om bördspresumtion ändras på sätt som föreslås i promemorian. Tingsrätten framhåller att bestämmelserna har tillkommit för att tillgodose barnets bästa och att de principer som ligger till grund för dem ej bör uppges utan vägande skäl. Sådana skäl har enligt tingsrättens mening inte anförts i promemorian. I promemorian tas det inte hänsyn till nuvarande möjlighet för makar att sammanleva under betänketiden före en äktenskapsskillnad. Mot vad som anförts i promemorian om att det inte längre finns så stor anledning att i barnens intresse ställa upp regler som presumerar att de är födda i äktenskap framhåller tingsrätten att det i varje fall ligger i barnets intresse att en presumtion om faderskap bibehålls. Även om tingsrätten avstyrker att ändring nu görs i gällande regler om bördspresumtion kan det dock enligt tingsrättens mening finnas skäl att så småningom ändra reglerna i den riktning som föreslås i promemorian. En sådan ändring måste emellertid enligt tingsrätten föregås av en ordentlig utredning och bör vara statistisk underbyggd. Presumtionen bör anknyta inte bara till civilståndet utan också till sammanlevnaden.

Riksskatteverket, domkapitlet i Stockholms stift och *namnlagsutredningen* framhåller slutligen i förevarande sammanhang att det ur folkbokföringssynpunkt vore önskvärt att en bestämd konceptionstid angavs i FB. Verket påpekar att en regel av sådant innehåll eventuellt torde medföra att det blir nödvändigt med regler om möjlighet till positiv fastställelsetalan i fall då moderns make avlidit men ej antecknats vara barnets fader.

Förslaget om att slopa nu gällande frister inom vilka mannen måste väcka talan om hävande av faderskapspresumtionen tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* framhåller att det visserligen kan hävdas att barnet har ett intresse av att det inte under obegränsad tid skall löpa risk att dess börd angrips. Med hänsyn till att de utomäktenskapliga barnen numera i allt väsentligt har samma rättsställning som andra barn är detta intresse dock inte av samma storlek som tidigare och bör enligt länsstyrelsen vägas mot intresset av att det

verkliga bördsförhållandet fastställs. Att så sker framstår inte endast som ett partsintresse utan som en angelägenhet av samhällelig betydelse. Med hänsyn härtill anser länsstyrelsen att rätten för mannen att väcka bördstalan inte längre bör vara tidsbegränsad. Av samma skäl bör mannen tillerkännas rätt till bördstalan även om han tidigare erkänt barnet. *Familjelagssakkunniga* instämmer i att barnets intresse att få utrett vem som i själva verket är dess far när faderskapet sätts i fråga måste anses väga tyngre än dess intresse av att anses som barn i äktenskap och tillstyrker alltså förslaget i denna del. *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* anser det från såväl mannens som barnets synpunkt riktigt och rimligt inte minst av psykologiska skäl att ge möjligheter att utreda hur det verkligen förhåller sig med faderskapet. Förbundet tillstyrker därför förslaget om slopande av nuvarande tidsfrister.

Stockholms läns landstings psykiska barna- och ungdomsvård anser att tidsfristerna kan slopas men framhåller angelägenheten av att talan angående barnets börd sker så tidigt som möjligt eftersom man bör undvika att en process sammanfaller med känsliga utvecklingskriser hos barnet. Ju tidigare en bördstalan förs ju säkrare bör även möjligheten vara att få det rätta faderskapet klarlagt. *Stockholms sociala centralnämnd* framför liknande synpunkter och påpekar vidare att man inte kan utesluta att rätten att efter många år väcka talan angående faderskap kan utnyttjas för helt ogrundade misstankar.

Andra remissinstanser är mer tveksamma till förslaget i denna del och ifrågasätter om det med hänsyn till barnets bästa verkligen är lämpligt att slopa tidsfristerna. Det framhålls att relationen mellan far och barn inte bara är av juridisk utan också av känslomässig natur och att det måste vara till skada för barnet om mannen i familjen efter lång tid skall kunna föra talan mot barnet om att han inte är far till det. Till dessa tveksamma remissinstanser hör *Göteborgs socialförvaltning*, *Malmö sociala centralnämnd*, *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund* och *SACO/SR*. *Malmö tingsrätt* och *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* avstyrker uttryckligen förslaget i denna del.

Göteborgs socialförvaltning, som ytterligare påpekar att förslaget har den nackdelen att det ger mannen möjlighet till obehörig påtryckning gentemot barnets mor, och *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser att den nuvarande treårsfristen i stället för att slopas helt skulle kunna förlängas till förslagsvis fem år.

Några remissinstanser hyser viss tvekan i fråga om lämpligheten av en ordning som innebär att mannen skall ha kvar sin rätt att väcka talan om hävande av faderskapspresumtionen även om han har erkänt barnet efter det att han har fått kännedom om att hans hustru under konceptionstiden haft samlag med annan man. *Stockholms tingsrätt*, som allmänt sett ställer sig positiv till att mannens rätt att föra talan om barns äkta börd utvidgas, avstyrker att den angivna ordningen införs. Det måste enligt tingsrätten antas, och kan med fog krävas, att en man som erkänner ett barn som

sitt dessförinnan noga övervägt situationen och sannolikheten av faderskapet. När mannen erkänt faderskapet är det naturligt att barnet tar för visst att han verkligen är dess far. Det kan då få förödande konsekvenser i personligt hänseende för barnet, om mannen kanske efter lång tid kan ta upp faderskapsfrågan på nytt. Den trygghet för barnet som den nuvarande bestämmelsen ger gäller inte bara dess intresse av att behålla sin familjerättsliga status utan berör frågor av betydligt känsligare och mer personlig natur. Tingsrätten anser att det inte heller kan uteslutas att en talerätt för mannen i sådana fall kan användas i otillbörligt syfte som påtryckning på moder eller barn. Tingsrätten förmodar att det möjligen kan finnas vissa extrema undantagsfall där det kan te sig stötande om mannen binds vid sitt erkännande. När synnerliga skäl föreligger kan enligt tingsrätten möjligen en talerätt därför vara befogad. Tingsrätten är dock närmast benägen att anse att även i sådana situationer företräde bör ges åt barnets intresse av att frågan inte rivs upp i efterhand.

Socialutredningen hävdar att ett av mannen avgivet erkännande i angiven situation får ses som en förklaring från honom att han upptar barnet som sitt oaktat han har vetskap om att ovisshet råder rörande faderskapet. Jämförelse kan enligt utredningens mening ske med reglerna för adoption där på motsvarande sätt adoptantens vilja att dra försorg om barnet såsom vore det hans eget utgör den rättsliga grunden för beslutet. På samma skäl som anförts för att beslut om adoption ej får hävas anser utredningen att mannen inte bör kunna frånfalla ett avgivet erkännande av barnet. Att göra erkännandets bestånd beroende av de fortsatta relationerna mellan makarna finner utredningen klart otillfredsställande.

Hovrätten för Nedre Norrland menar att skäl kan åberopas till stöd för att behålla nuvarande frister men finner inte att dessa har sådan styrka att hovrätten vill motsätta sig den föreslagna ändringen. Hovrätten erinrar emellertid om att särskilda regler synes erforderliga för sådana fall då artificiell insemination har ägt rum. Enligt gällande rätt torde vid fall av insemination kunna anses att sådant erkännande föreligger, att mannen inte får föra bördstalan. Om nu mannen såsom enligt förslaget skall få föra bördstalan utan tidsfrist och oavsett tidigare erkännande av faderskapet kan det uppenbarligen uppkomma icke önskvärda följder för barnet i inseminationsfallen.

Vad gäller mannens arvingars rätt att väcka talan om mannens faderskap anser *hovrätten för Nedre Norrland* att det i promemorian inte har anförts tillräckliga skäl för att rätten skall vara så begränsad som har föreslagits. *Malmö tingsrätt* har, å sin sida, i och för sig inte något att erinra mot att arvingarnas talerätt begränsas i den utsträckning som har föreslagits.

Förslagen i promemorian när det gäller förutsättningarna för bifall till talan om hävande av faderskapspresumtionen berörs särskilt av *domareförbundet* och *familjelagssakkunniga*. Domareförbundet tillstyrker förslaget

om att prövningen skall ske enligt samma regler som nu gäller för fastställande av faderskap till barn utom äktenskap, särskilt med hänsyn till att det föreslås bli möjligt att i en och samma rättegång pröva frågan om hävande av och fastställande av faderskap. *Familjelagssakkunniga* konstaterar att förslaget om att man, i fall då makarna har levt åtskilda vid den tid då barnet har avlats, skall bortse från orsaken till särlevnaden står i överensstämmelse med grundtanken bakom 1973 års ändringar i giftermålsbalken som innebär att domstol inte skall behöva lägga vikt vid makarnas personliga relationer.

Förslaget om att den legala faderskapspresumtionen skall kunna hävas genom en annan mans erkännande av faderskapet har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av övervägande antalet remissinstanser. *Malmö tingsrätt* finner sålunda den föreslagna ordningen både materiellt och processuellt lämplig och *socialstyrelsen* anser den önskvärd. Även *familjelagssakkunniga, familjestödsutredningen, Stockholms sociala centralnämnd, Göteborgs socialförvaltning, Fredrika-Bremer-förbundet* och *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* är positiva till förslaget i denna del och anser att det innebär en praktisk lösning.

Stockholms tingsrätt har inget att invända mot att faderskapspresumtionen skall kunna hävas utan att talan väcks vid domstol. Förfarandet måste emellertid omgärdas med tillräckliga garantier för att den man som erkänner faderskapet också är den biologiske fadern. Det bör nämligen enligt tingsrättens mening inte stå dem som berörs fritt att utan vidare välja den man till far som de själva önskar. Enligt *hovrätten för Nedre Norrland* kan den föreslagna ordningen i förstone synas något betänklig. Det skulle nämligen enligt hovrätten kunna befaras att en möjlighet här öppnades för alltför lättvindiga avgöranden av faderskapsfrågor. Hovrätten menar dock att skillnaden i förhållande till gällande rätt i sådana bördsmål vari parterna är ense inte torde vara avsevärd. Vikten av kontroll från barnavårdsnämndens sida bör emellertid enligt hovrättens mening understrykas ytterligare, i varje fall i motiven. Även *Västerås tingsrätt* framhåller vikten av kontroll från barnavårdsnämndens sida och anser att blodundersökning bör vara obligatorisk i alla fall där inte den äkta mannens faderskap kan uteslutas med säkerhet på grund av andra omständigheter.

Familjelagssakkunniga påpekar att om alla parter är ense kan de disponera över faderskapet för det fall barnet är myndigt och alltså barnavårdsnämnd inte medverkar. Risken för ett obehörigt utnyttjande av reglerna torde dock enligt de sakkunniga vara så gott som obefintlig.

Andra remissinstanser är mer tveksamma till förslaget i här berörda del. Till dem hör *Malmö sociala centralnämnd*, som framhåller att det ofta kan bli fråga om mycket svåra avgöranden för barnavårdsnämnden, om de lämnade uppgifterna är sådana att erkännandet i och för sig kan godkännas. Det förekommer nämligen ej så sällan i faderskapsutredningar att felaktiga uppgifter lämnas till utredare och att man efter flera år uppger helt nya

omständigheter. Mot bakgrund härav bör enligt centralnämndens uppfattning ytterligare övervägas om inte nuvarande regler med bördstalan vid domstol och möjligheter till sanningsförsäkran skall kvarstå oförändrade. Även *riksskatteverket* är tveksamt och hävdar att rättssäkerhetsskäl motiverar att frågan om hävande av faderskapspresumtionen prövas inför domstol. Av samma uppfattning är *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*. Enligt *riksskatteverket* tillkommer vissa folkbokföringstekniska svårigheter i de fall erkännande görs före barnets födelse. Meddelande om sådant faderskapserkännande kan nämligen inte antecknas. Skulle modern före nedkomsten flytta till annan församling kan meddelandet bli bortglömt och barnet antecknas som barn till maken.

Domkapitlet i Stockholms stift, namnlagsutredningen, domareförbundet och *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund* avstyrker förslaget. *Domkapitlet* menar att det föreslagna tillvägagångssättet visserligen förefaller enkelt och klart men att känslor kan befaras komma att spela in på ett sätt som ur rättssäkerhetssynpunkt inte kan anses tillfredsställande. *Namnlagsutredningen* finner det vanskligt att genom ett utomrättsligt förfarande bryta bördspresumtionen i äktenskapsfallen, eftersom de faderskapsärenden som avses här ofta är mer komplicerade än de vanliga där makar inte är berörda. Utredningen erinrar också om de komplikationer som följer då en bördsfråga är av internationellrättslig karaktär. Lagtekniskt torde bestämmelsen dessutom komma att medföra komplikationer när fallet skall uppmärksammas i andra sammanhang. *Domareförbundet* framhåller att det inte kan bortses från risken att mindre insiktsfulla personer låter sig styras av tillfälliga känslomässiga eller ekonomiska motiv för att åstadkomma en för dem i den föreliggande situationen lämplig lösning. Barnets intresse av att faderskapet fastställs på ett materiellt riktigt sätt kan komma i andra hand. En barnavårdsnämnd som ställs inför samstämmiga uppgifter från parterna lär knappast finna anledning till ytterligare utredning. Nämndens medverkan kan därför inte förväntas medföra några verkliga garantier mot ett missbruk av bestämmelsen. Även om ett domstolsförfarande heller inte kan anses garantera en materiellt riktig lösning av faderskapsfrågan finner förbundet dock att det ger större möjligheter därtill.

Flera remissinstanser tillstyrker uttryckligen den föreslagna ordningen med gemensam handläggning av talan om hävande av bördspresumtionen och talan om fastställande av faderskapet till barnet. Bland dessa instanser märks *Malmö tingsrätt, socialstyrelsen, familjelagssakkunniga, namnlagsutredningen* och *domareförbundet*. *Domareförbundet* påpekar att den föreslagna bestämmelsen om förening av mål i dessa fall synes göra det erforderligt att forumbestämmelserna utformas på sådant sätt att målen kan förenas utan att överflyttning först måste ske jämlikt 3 kap. 7 § FB. Enligt *Malmö tingsrätt* borde möjligen även mål om ogiltigförklaring av faderskapserkännande kunna kumuleras med faderskapsmål. Emellertid fordras enligt tings-

rätten att de processtekniska frågor som kan uppkomma i samband med dessa ändringar utreds.

Den föreslagna möjligheten för barnavårdsnämnden att, när den äkta mannens faderskap har satts i fråga, börja utreda vem som eljest kan vara far till barnet berörs särskilt av *Göteborgs socialförvaltning*, som anser förslaget fördelaktigt ur bl. a. processekonomisk synpunkt. *Hovrätten för Nedre Norrland* anmärker att det varken i lagtexten eller i motiven ges några anvisningar om när det kan vara lämpligt att barnavårdsnämnden påbörjar utredning för fastställande av faderskap i angivna fall. *Socialstyrelsen* anser att barnavårdsnämnden i de angivna fallen inte endast skall ha möjlighet utan också skyldighet att påbörja utredning. Styrelsen menar därjämte att det bör finnas möjlighet att anföra besvär mot beslut av barnavårdsnämnden att inte påbörja utredning eller att lägga ner påbörjad utredning. Barnavårdsnämnden bör vidare enligt styrelsens mening vid utredning i dessa fall verka för att blodundersökning äger rum inte bara beträffande modern, barnet och den man som kan vara far till barnet utan även beträffande moderns make.

Några remissinstanser berör särskilt promemorians förslag till bestämmelser om rättegången i mål om faderskap. Sålunda tar *hovrätten för Nedre Norrland* upp frågan om rätt för svaranden att få målet prövat trots att käranden har återkallat sin talan. Hovrätten ifrågasätter om det finns anledning att i förevarande slags mål anknyta till att svaranden har ingått i svaromål, dvs. uppgett huruvida han medger eller bestrider framställt yrkande. Enligt hovrätten bör svaranden, om käranden återkallar, ha rätt att få målet prövat oavsett om svaromål har avgivits eller inte. *Malmö tingsrätt* menar att FB bör innehålla regler även för det fallet att käranden uteblir från förberedelsen.

Stockholms sociala centralnämnd påpekar att domstolarna när det gäller utländska barn avvisar bördstalan, om sådan inte är tillåten enligt lagen i barnets hemland, vilket i vissa fall för med sig otillfredsställande konsekvenser.

5.2.2 Fastställande av faderskap genom erkännande eller dom

När det gäller fastställande av faderskap genom dom påpekar *Stockholms läns landstings psykiska barna- och ungdomsvård* samt *Stockholms sociala centralnämnd* att en man med nuvarande bestämmelser anses sakna möjlighet att väcka talan med yrkande om att han skall förklaras vara far till ett visst barn, vilket kan medföra att det rätta faderskapet inte kan fastställas, om nämligen modern vägrar att uppge mannen som far eller före barnets födelse gifter sig med en annan man. Den biologiske fadern går i sådant fall miste om möjligheten att få umgängesrätt med barnet och att bli för-

myndare-vårdnadshavare vid moderns eventuella död. Även om situationen torde vara förhållandevis sällsynt borde dock frågan om rätt faderskap kunna aktualiseras även i detta fall. *Familj och rätt* och *Folkpartiets ungdomsförbund* är av motsvarande uppfattning.

Socialstyrelsen ifrågasätter mot bakgrund av att det inte sker någon officialprövning av den äkta mannens faderskap till barn som föds av hans hustru, om det i alla lägen är berättigat att i de fall då en ogift kvinna föder ett barn kräva en officialprövning av ett lämnat faderskapserkännande, vilket sker genom kravet på att erkännandet skall godkännas av barnavårdsnämnden. Styrelsen hävdar att en sådan prövning måste av de ogifta föräldrarna uppfattas som ett misstroende från det allmännas sida. Enligt styrelsens mening bör det vara möjligt att fastställa faderskapet i dessa fall utan officialprövning. Det skulle kunna ske genom att mannen och kvinnan gjorde en gemensam skriftlig anmälan om barnets födelse till förslagsvis barnavårdsnämnden. Nämnden skulle godta denna anmälan, åtminstone om föräldrarna levde samman i ett stadigvarande, äktenskapsliknande förhållande. Frågan torde emellertid enligt styrelsen kräva ytterligare utredning. *Folkpartiets kvinnoförbund* framför liknande synpunkter och menar att barnavårdsnämndens utredning i de fall då parterna levt samman under äktenskapsliknande förhållanden under konceptionstiden bör inskränkas till ett konstaterande av detta. Barnavårdsnämnderna bör enligt förbundet få klara direktiv för hur faderskapsutredningar bör bedrivas för att inte kränka den enskildes integritet.

Förslaget att arbeta in faderskapslagen i FB har berörts av *familjelagssakkunniga*, som anser att förslaget innebär vissa fördelar. Även *Malmö tingsrätt* anser det lämpligt att faderskapslagen arbetas in i FB.

I anslutning till bestämmelserna om barnavårdsnämndens rätt att lägga ner påbörjad utredning framhåller *Familj och rätt* att den som tror sig eventuellt vara far till barnet bör ha rätt att framföra besvär mot att utredningen läggs ner. *SACO/SR* anser att möjligheten för barnavårdsnämnden att lägga ner utredningen i de fall då modern eller särskilt förordnad förmyndare för barnet lämnat samtycke till adoption bör slopas eftersom det innebär att modern förmenar barnet rätten att i en framtid kunna få vetskap om vem som är dess biologiske far.

Stockholms tingsrätt konstaterar att gällande bestämmelser i 15 § faderskapslagen föreslås bli överflyttade till FB utan ändring och anmärker att enligt dessa bestämmelser svarande i ett faderskapsmål i allmänhet skall åläggas att till statsverket återgälda hälften av kostnaderna för blodundersökning eller annan undersökning av ärftliga egenskaper även när käromålet ogillas eller återkallas. Faderskapsmålen är visserligen av speciell natur, men tingsrätten anser ändå att den nuvarande ordningen inte är tillfredsställande. Detta gäller särskilt när utgången i målet beror på att det inte ens styrkts att svaranden haft samlag med modern. Enligt tingsrättens mening bör

domstolarna ha möjlighet att när skäl föreligger avstå från att ålägga svaranden återbetalningsskyldighet. Fall kan även tänkas då annan kostnad som faller under 18 kap. 13 § rättegångsbalken skäligen inte bör belasta svaranden. Ett sådant fall föreligger när det först sedan kostnaden uppkommit klarläggs att käromålet exempelvis på grund av förväxling kommit att riktas mot fel person utan att sådant fall är för handen som avses i 18 kap. 3 eller 6 § rättegångsbalken. *Familj och rätt* framför liknande synpunkter och hävdar att en felaktigt utpekad man inte borde åsamkas kostnader för att visa att han inte är barnets far, såvida han inte bevisligen haft samlag med modern under konceptionstiden. Om så inte har varit fallet bör det enligt Familj och rätts åsikt vara samhällets plikt att ersätta mannen hans kostnader och sedan konsekvent återkräva beloppet av modern, såvida hon inte haft bärande skäl för att ange mannen som presumtiv far.

5.3 Vårdnad och underhåll

Övervägande antalet remissinstanser tillstyrker eller godtar under vissa förutsättningar förslaget om gemensam vårdnad för frånskilda eller ogifta föräldrar. Rent allmänt anses att förslaget härom i många fall kan få stor betydelse ur psykologisk synpunkt både för föräldrarnas inbördes relationer och för deras relationer till barnen och dessutom innebära en trygghet genom att vid den ena förälderns sjukdom eller död den andre automatiskt står kvar som vårdnadshavare.

Helt avstyrks förslaget endast av *Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, socialutredningen, domareförbundet* och *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund. Malmö tingsrätt* finner inte att några bärande motiv har förebragts i promemorian för de föreslagna djupgående ändringarna i vårdnadsreglerna. Tingsrätten finner det särskilt betänkligt att resonemanget huvudsakligen förs med utgångspunkt från föräldrarnas önskemål och intressen utan att barnens bästa beaktas tillräckligt. *Domareförbundet* framhåller att en gemensam vårdnad i enlighet med promemorieförslaget möjligen i vissa fall kan bidra till bättre känslomässiga relationer mellan föräldrar och barn. Förbundet anser emellertid att det finns anledning att inte se alltför optimistiskt på möjligheterna i praktiken till gemensam vårdnad när det gäller icke sammanboende föräldrar eftersom de kan få svårigheter att enas när det gäller såväl ekonomiska frågor som frågan om hos vem barnet skall vistas. Visserligen innebär förslaget att den gemensamma vårdnaden kan upplösas om någon av föräldrarna önskar det. Ändringar i fråga om vårdnaden kan emellertid vara en påfrestning för barnet och det kan också befaras att en tid av gemensam vårdnad som inte fungerat medför motsättningar mellan föräldrarna som försvårar den framtida kontakten. Enligt förbundet torde

det f. ö. också förhålla sig så att frågan om den juridiska vårdnaden är av mindre betydelse för föräldrar som har ett gott förhållande till varandra, vilket synes vara en förutsättning för att systemet skall fungera. Sammanfattningsvis menar förbundet att gemensam vårdnad i vissa fall kan tänkas medföra någonting positivt. Innan regler härom införs måste dock enligt förbundets mening övervägas om man inte samtidigt måste ändra reglerna i frågor som hänger samman med vårdnaden såsom underhållsbidrag och umgängesrätt. Med hänsyn härtill menar förbundet att förslaget om gemensam vårdnad inte kan genomföras nu.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund vänder sig mot förslaget om att föräldrarna måste vara ense för att de skall kunna få gemensam vårdnad och att den gemensamma vårdnaden skall kunna upplösas på blott den ena förälderns begäran härom. Om föräldrarna har gemensam vårdnad och ingen av dem har försummat sina förpliktelser härvidlag och barnet inte har tagit någon skada av förhållandet, bör enligt *ungdomsförbundet* den gemensamma vårdnaden fortsätta, även om en av föräldrarna önskar att den skall upplösas. *Tredje distriktet av Stockholms arbetarekommun* är av motsvarande uppfattning och menar att gemensam vårdnad bör vara huvudregeln och att förälder som motsätter sig gemensam vårdnad därmed skall anses olämplig som vårdnadshavare.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att möjlighet till fortsatt gemensam vårdnad efter skilsmässa bör prövas. Visserligen kan barnet komma att påverkas ogynnsamt om det visar sig att en ordning med gemensam vårdnad inte fungerar i det enskilda fallet. Å andra sidan måste det åtminstone för ett något äldre barn framstå som ett trygghetsmoment att dess förhållande till föräldrarna så långt möjligt blir som tidigare. Även förhållandet mellan föräldrarna kan vid ett gemensamt vårdnadskap påverkas fördelaktigt och härigenom vara till gagn för barnet. Även beträffande ogifta samboende föräldrar bör rätt till ett gemensamt vårdnadskap prövas, anser länsstyrelsen. Har föräldrarna väl erhållit gemensam vårdnad bör denna, om föräldrarna så önskar, kunna bestå även sedan sammanlevnaden har upphört. Däremot anser länsstyrelsen det mera tveksamt om grund föreligger att tillerkänna ogifta föräldrar som aldrig har sammanbott rätt till gemensam vårdnad.

Också flera andra remissinstanser menar att en möjlighet för frånskilda föräldrar att behålla den gemensamma vårdnaden om barnen skulle kunna minska riskerna för de svåra känslomässiga konflikter som lätt kan uppstå i fråga om vårdnaden om barnen. *Domstolsverket* antar att det många gånger kan vara till fördel för förhållandet mellan parterna, om de vid skilsmässa slipper ta ställning till vem av dem som skall ha vårdnaden om barnen, och *socialstyrelsen* menar att en ordning med gemensam vårdnad i dessa fall skapar bättre förutsättningar för att barnet efter skilsmässan skall kunna ha harmoniska relationer i förhållande till båda föräldrarna. Liknande uppfattningar uttrycker *familjelagssakkunniga, Stockholms läns landstings psykiska*

barna- och ungdomsvård, Stockholms sociala centralnämnd, Föreningen Kommunal- och landstingsanställda familjerådgivare, LO, Yrkeskvinnors klubbars riksförbund och *Folkpartiets kvinnoförbund.*

Familjelagssakkunniga, Föreningen Kommunal- och landstingsanställda familjerådgivare och *Svenska kvinnors vänsterförbund* menar också att det måste innebära en trygghet att veta att då en av föräldrarna blir ur stånd att utöva vårdnaden vid sjukdom eller död den andre automatiskt står kvar som vårdnadshavare.

Andra remissinstanser menar att en ordning med gemensam vårdnad för frånskilda föräldrar antagligen inte skulle innebära någon större skillnad mot nuvarande förhållanden. *Hovrätten för Nedre Norrland,* som är av denna uppfattning, framhåller emellertid att frågan hur en ordning med gemensam vårdnad skulle komma att utfalla i det enskilda fallet helt naturligt blott kan bli föremål för lösa förmodanden. *Centerns kvinnoförbund* hyser uppfattningen att den gemensamma vårdnaden kommer att få betydelse i sådana fall där föräldrarna redan i dag är överens i vårdnadsfrågan och att den inte kommer att medföra någon minskning av antalet tvistiga vårdnadsärenden.

Sveriges advokatsamfund vitsordar att det finns behov av regler som gör det möjligt för föräldrar som inte är gifta med varandra att gemensamt vara vårdnadshavare för sina barn men påpekar att man inte får underskatta svårigheten för frånskilda föräldrar att nå enighet särskilt när det gäller bidrag till kostnaden för barnets underhåll. Enligt samfundet är risken stor för att den make som har den faktiska vårdnaden och därför måste betala de nödvändiga utgifterna för barnen inte får tillräckliga och tillbörliga ekonomiska bidrag till dessa. Detta gäller särskilt om makarna är oense i vårdnadsfrågan och den make som har barnen hos sig accepterar gemensam vårdnad som en förlikningsöverenskommelse till undvikande av en lång och uppslitande vårdnadsprocess.

Stockholms tingsrätt, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, socialutredningen och *Malmö sociala centralnämnd* är tveksamma eller negativa till tanken att en ordning med gemensam vårdnad för frånskilda föräldrar skulle vara ägnad att skapa större trygghet för barnet och bättre relationer mellan barnet och föräldrarna och mellan dessa inbördes. *Stockholms tingsrätt* anför att bestämmelser rörande vårdnad om barn måste byggas upp med den målsättningen att så goda förutsättningar som möjligt skall finnas för en lugn och harmonisk utveckling av barnet. Föräldrarnas personliga intressen måste komma i andra hand. Tingsrätten anser att gällande rätt är väl avvägd i aktuellt hänseende och ifrågasätter starkt om det nuvarande regelkomplexet verkligen bör kompliceras med hänsyn till vad tingsrätten på grund av sina erfarenheter från tingsrättens familjerättsavdelning tror vara undantagsfall. Vad angår gemensam vårdnad för frånskilda torde enligt tingsrättens mening även makar som i samband med skilsmässa verkligen lyckats bortse från sina eventuella känslokonflikter och som med de bästa föresatser åtar sig

gemensam vårdnad om sitt barn ha svårt att överblicka de problem och andra påfrestningar som senare kan uppkomma i förhållandet både mellan dem inbördes samt mellan dem och barnet. Införs inte en särskild reglering om hur konflikter skall lösas när föräldrarna blir oense finns det i en konfliktsituation inte någon annan utväg än att den gemensamma vårdnaden löses upp. Det går härvid enligt tingsrättens mening inte att bortse från att den ena eller andra av föräldrarna kan i obehörigt syfte utnyttja de möjligheter som den gemensamma vårdnaden erbjuder. Med anledning av uttalandet i promemorian om att barnet kan komma att växelvis vistas hos fadern och modern ifrågasätter tingsrätten om detta från psykiatrisk synpunkt verkligen skulle vara en godtagbar ordning för barnet. Enligt tingsrättens mening är det knappast ägnat att skapa gynnsamma uppväxtförhållanden att bo än hos den ena och än hos den andra av föräldrarna. Tingsrätten anser det vidare långsökt att genomgripande ändra nuvarande regler för att ge föräldrarna den tryggheten att vid den enes död vårdnaden automatiskt övergår på den andre. Om gällande rätt inte anses tillfredsställande i detta hänseende kan trygghetssynpunkten tillgodoses genom ett enkelt tillägg till vårdnadsbestämmelserna. Över huvud taget framhåller tingsrätten att gemensam vårdnad efter äktenskapsskillnad torde ställa stora krav på föräldrarna genom att de måste upprätthålla livliga kontakter med varandra i fråga om barnets uppfostran och utbildning och även komma överens när det gäller barnets underhåll. Tingsrätten ifrågasätter om föräldrar vilkas samliv har brutit samman verkligen i allmänhet kommer att vara i stånd att hålla den förtroendefulla kontakt som med hänsyn till barnets bästa måste vara en förutsättning för gemensam vårdnad. Tingsrätten förmodar att en ordning med gemensam vårdnad kan innebära att man bara skjuter upp problemen, som då kommer att utgöra en ständig orosfaktor och konfliktfara. *Länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län* framför liknande synpunkter och vänder sig mot uppfattningen i promemorian att vårdnadsfrågan skulle kunna lösas snabbt, om den gemensamma vårdnaden visar sig inte fungera. Enligt länsstyrelsen torde det tvärtemot kunna befaras att i sådana fall starka motsättningar har uppkommit mellan parterna och att vårdnadsprocessen kommer att dra ut på tiden. Mål om verkställighet enligt 21 kap. 7 § FB torde vidare enligt länsstyrelsen bli inte sällan förekommande och torde bli mer svårbedömda eftersom det inte skulle finnas någon domstolsprövning av vårdnadsfrågan.

Socialutredningen anser inte att den föreslagna ordningen med gemensam vårdnad för frånskilda föräldrar är förenad med tillräckliga garantier för att barnet kommer under betryggande förhållanden då oenighet råder mellan makarna. Äktenskapets upplösning har enligt utredningen ofta sin grund i att starka meningsskiljaktigheter uppkommit mellan makarna. Ovisshet om hur vårdnadsfrågan bör lösas i en sådan situation kan avhålla make från att begära rättens prövning av vårdnadsfrågan. Det kan vara till uppenbar

skada för barnet att båda föräldrarna har vårdnaden, om starka meningsmotsättningar råder mellan dem. Om å andra sidan samförstånd råder mellan föräldrarna rörande barnet torde enligt utredningen den omständigheten att den rättsliga vårdnaden tillkommer endast den ene inte föranleda sådana svårigheter att en lagändring är påkallad.

Malmö sociala centralnämnd anser att det i vissa fall kan vara en fördel för såväl föräldrarna som barnen att kunna undvika att ta ställning till vårdnadsfrågan i skilsmässosituationen. Det finns emellertid enligt nämnden stor risk för att många barn kommer att uppleva otrygghet på grund av föräldrarnas gemensamma vårdnad. Det kan komma att framstå som oklart för barnet hos vem av föräldrarna det har sitt egentliga hem. Denna oklarhet kan också komma att leda till slitningar när föräldrarna skall fatta för barnet betydelsefulla beslut om t. ex. skolgång och sommarvistelse. I många fall torde man få räkna med att den gemensamma vårdnaden ej utfaller bra med en uppslitande vårdnadstvist som följd. Enligt nämnden skulle det i sådana fall bättre ha gagnat barnet om vårdnadsfrågan hade avgjorts i samband med skilsmässan.

Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran förslaget om att föräldrar som sammanbor skall kunna ha gemensam vårdnad om sina barn, även om de inte är gifta med varandra. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* och *familjelagssakkunniga* framhåller att det för ogifta föräldrar ofta kan vara av stor vikt att de har ett gemensamt rättsligt ansvar för sina barn. Detta kan i många fall hindra onödiga störningar. Enligt de sakkunniga skulle det också innebära en trygghet för föräldrar i denna situation att veta att vid den enes död den andre automatiskt står kvar som vårdnadshavare.

Några remissinstanser anser att möjligheten för ogifta föräldrar att få gemensam vårdnad om sina barn bör begränsas till fall då föräldrarna bor tillsammans. Till dessa remissinstanser hör *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, domkapitlet i Stockholms stift, namnlagsutredningen* och *Malmö sociala centralnämnd.*

Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, socialutredningen och *domareförbundet* avstyrker som förut nämnts helt förslaget om gemensam vårdnad och därmed även förslaget om att ogifta föräldrar skall kunna ha vårdnaden om sina barn gemensamt. *Stockholms tingsrätt* skulle dock möjligen kunna tänka sig att tillfälle öppnades för ogifta föräldrar som sammanbor stadigvarande med varandra och som har barnet hos sig att gemensamt få den rättsliga vårdnaden om detta. Tingsrätten finner det emellertid svårt att tillräckligt tydligt lägga fast de kriterier som bör gälla som förutsättning för gemensam vårdnad. Tingsrätten anser också att behovet av en särreglering i praktiken är begränsat. I allt fall bör frågan få anstå till dess hela spörsmålet om de rättsliga förhållandena för ogifta samboende tas upp till övervägande. Skulle förslaget om gemensam vårdnad likväl genomföras måste enligt tingsrättens mening regler

skapas för det fallet att någon av föräldrarna undandrar sig sin medverkan i frågor som är att hänföra till vårdnaden och som måste kunna lösas utan omgång. Den av föräldrarna som faktiskt har hand om barnet bör få rätt att när det behövs ensam handla på dess vägnar utan att vårdnaden ovillkorligen skall behöva flyttas över på denne.

Även *Malmö tingsrätt* och *socialutredningen* finner skäl tala för att ogifta samboende föräldrar skall kunna ha gemensam vårdnad om sina barn men anser att en sådan ordning förutsätter att problemen särskilt vid separation emellan föräldrarna löses. *Tingsrätten* anser det lämpligast att låta familjelagssakkunniga utreda dessa. *Socialutredningen* menar vidare att de fördelar som skulle vinnas med förslaget är obetydliga. Enligt utredningens mening medför inte den omständigheten att endast en av föräldrarna är rättslig vårdnadshavare sådana olägenheter att den motiverar en ändrad lagstiftning.

När det gäller förslaget om att föräldrar som inte är gifta med varandra skall kunna få gemensam vårdnad om sina barn, även om de inte sammanbor, anser *riksskatteverket* att de svårigheter som kan uppkomma, har underskattats i promemorian. Visserligen finns bestämmelsen i 6 kap. 5 § FB om att bestämmanderätten i fråga om vårdnaden utövas av den ene föräldern, om den andre i följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är hindrad att delta i beslut rörande vårdnaden. Riksskatteverket framhåller dock att denna bestämmelse är avsedd som undantag från huvudregeln om att det förutsätts beslut av båda föräldrarna rörande barnets angelägenheter. Om bestämmelsen i 6 kap. 5 § FB blir regel, har de fördelar man avser att vinna med en gemensam vårdnad urholkats.

Namnlagsutredningen varnar liksom riksskatteverket för en underskattning av de problem som följer med en ordning enligt vilken gemensam vårdnad kan anförtros även föräldrar som inte bor tillsammans. Utredningen påpekar att vårdnaden inte bara innefattar en rätt att ha hand om barnet utan också innebär en plikt att dra försorg om det. En mängd praktiska frågor måste lösas, t. ex. om var barnet skall bo. Så länge förhållandet mellan föräldrarna är gott torde detta inte medföra några svårigheter men när så är fallet torde det också sakna nämnvärd betydelse om den rättsliga vårdnaden tilläggs den ena av föräldrarna eller bådadera. Samråd sker ändå. I de fall föräldrarna inte är överens kan man enligt utredningens mening inte blunda för att möjlighet till gemensam vårdnad kan bli ett obehagligt påtryckningsmedel för den ena av föräldrarna mot den andre. Genom att vardera föräldern när som helst kan få den gemensamma vårdnaden hävd blir de föreslagna reglernas rättsliga betydelse ringa.

I likhet med riksskatteverket understryker *namnlagsutredningen* att bestämmelsen i 6 kap. 5 § FB är avsedd endast för undantagsfall. Utredningen framhåller också att uppkommande problem kan bli besvärande inte bara för föräldrarna själva utan även för tredje man. Många gånger skulle tredje man behöva kräva bevis rörande vårdnaden när en av föräldrarna vill genom-

föra en rättslig angelägenhet rörande barnet, något som framstår som föga tilltalande. Särskilt osäker blir situationen för tredje man i fall då den ena av föräldrarna vill åberopa 6 kap. 5 § FB för självständigt beslut.

Enligt *Malmö sociala centralnämnd* kan många invändningar anföras mot förslaget om gemensam vårdnad för icke sammanboende föräldrar. Det finns t. ex. stor risk för att många barn kommer att känna sig otrygga på grund av föräldrarnas gemensamma vårdnad, eftersom det kan bli oklart för barnet var det har sitt egentliga hem. Nämnden befarar att denna oklarhet kan komma att leda till slitningar när föräldrarna skall fatta för barnet betydelsefulla beslut om t. ex. skolgång eller sommarvistelse.

Åtskilliga av de remissinstanser som i och för sig är positiva till förslaget om gemensam vårdnad även i de fall då föräldrarna inte sammanbor pekar på de följder i fråga om sociala förmåner och skatter som en ordning med gemensam vårdnad kommer att föra med sig när det gäller föräldrar som inte är gifta med varandra och som inte bor samman. Dessa remissinstanser menar att en viktig förutsättning för förslagets genomförande är att reglerna om sociala förmåner och skatter anpassas till det. I annat fall befarar remissinstanserna att den föreslagna reformen kommer att kunna utnyttjas endast av föräldrar med god ekonomi. Till de remissinstanser som har gjort sådana uttalanden hör *centrala studiestödsnämnden, familjelagssakkunniga, barnmiljöutredningen, familjestödsutredningen, Stockholms läns landstings psykiska barna- och ungdomsvård, Stockholms sociala centralnämnd, Föreningen Kommunal- och landstingsanställda familjerådgivare, LO, Socialdemokratiska kvinnoförbundet* och *Svenska kvinnors vänsterförbund*. Även *domstolsverket* förmodar att gällande bestämmelser om sociala förmåner kommer att få till följd att makar med begränsade ekonomiska möjligheter kommer att utnyttja möjligheten till gemensam vårdnad endast i mindre omfattning.

Familjelagssakkunniga, barnmiljöutredningen och *familjestödsutredningen* pekar särskilt på det stöd som bidragsförskotten i dag utgör för ett stort antal barn som har endast en av sina föräldrar som vårdnadshavare. Bidragsförskotten utgör för dessa barn en betydande ekonomisk förmån, och en ordning med gemensam vårdnad skulle innebära försämrad ekonomi för dem. *Barnmiljöutredningen* vill för sin del starkt förorda att reglerna om bidragsförskott ses över. Enligt utredningens mening finns det skäl att överväga en förändring av bidragsförskotten till ett riktat ekonomiskt stöd till barn med föräldrar med låga inkomster och/eller många syskon. Om vårdnadsreformen skall ha någon reell innebörd får man enligt utredningen förutsätta att den delade rättsliga omvårdnaden också innebär något mått av delad faktisk omsorg om barnet. Föräldrarna måste då få råd till dubbla bostäder som båda har en sådan standard att barnet kan vistas där. Föräldrarna måste också ha råd till dubbla uppsättningar av möbler och leksaker. Barnet och kanske någon av föräldrarna måste ha ekonomiska möjligheter att förflytta sig till den andra förälderns bostad. Detta motiverar enligt ut-

redningen ett ekonomiskt stöd till barn som har föräldrar som lever åtskilda.

Om bidragsförskottsreglerna inte anpassas till de nya vårdnadsreglerna kan man enligt *familjestödsutredningen* förutse situationer där föräldrarna har beslutat sig för gemensam vårdnad men där det efteråt visar sig att hela ansvaret, också det ekonomiska, faller på den ena föräldern, utan att denne får någon ekonomisk hjälp vare sig i form av det underhållsbidrag som normalt skulle ha utgått eller i form av bidragsförskott. De personliga relationerna mellan föräldrarna kan göra det svårt för den i praktiken vårdnadshavande föräldern att bryta arrangemanget med gemensam vårdnad. Man kan vidare tänka sig fall när förälder hos vilken barnet inte bor visserligen vill men i varje fall tillfälligt inte kan utge underhållsbidrag, kanske på grund av underhållsplikterna mot en ny familj. För att bidragsförskott skall kunna utgå blir det då nödvändigt att få domstol att upplösa den gemensamma vårdnaden, något som i realiteten ingen av föräldrarna önskar.

Även *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* tar upp frågan om ändring av reglerna för bidragsförskott och ifrågasätter om inte dessa regler och reglerna om skyldighet att utge underhållsbidrag skulle kunna ändras så att någon form av garanterat underhåll utgick också i de fall då föräldrarna har gemensam vårdnad.

Centrala studiestödsnämnden påpekar att en ordning med gemensam vårdnad för föräldrar som inte bor tillsammans kommer att innebära att föräldrarna jämställs med samboende föräldrar när det gäller ekonomiprövningen i studiehjälpsärenden beträffande barnet. Detta kan i praktiken leda till att föräldrar i dålig ekonomisk situation tvingas avstå från gemensam vårdnad.

Flera remissinstanser, nämligen *barnmiljöutredningen, kommunförbundet, Stockholms läns landstings psykiska barna- och ungdomsvård, Stockholms sociala centralnämnd, Föreningen Kommunal- och landstingsanställda familjerådgivare, LO* samt *Socialdemokratiska kvinnoförbundet,* understryker att en ordning med gemensam vårdnad kräver insatser från samhällets sida i form av information samt stöd och hjälp till föräldrarna, särskilt i fråga om hur den ekonomiska sidan av den gemensamma vårdnaden skall lösas och om hur den faktiska vårdnaden skall ordnas för att barnen skall få så trygga uppväxtvillkor som möjligt. *Stockholms läns landstings psykiska barna- och ungdomsvård* betonar vikten av en utbyggd förebyggande verksamhet med goda resurser i form av adekvat utbildad personal för att erbjuda familjer i kris möjligheter till att bearbeta konfliktsituationer och önskar att den naturliga gången vid en äktenskaps- eller umgängeskonflikt i första hand borde vara samtal exempelvis med familjerådgivning eller den psykiska barna- och ungdomsvården.

Den ökade informations-och rådgivningsverksamheten kommer enligt *Stockholms sociala centralnämnd* och *kommunförbundet* att medföra ökade krav på socialvårdens kapacitet och behov av fortbildning för den hand-

läggande personalen samt därmed krav på ökade resurser för de sociala myndigheterna.

Socialdemokratiska kvinnoförbundet och *barnmiljöutredningen* menar att föräldrarna borde kunna få hjälp med att upprätta avtal om underhåll. Barnavårdsnämnden eller sociala centralnämnden skulle kunna medverka till att en sådan överenskommelse blev föremål för regelbunden översyn.

Sveriges advokatsamfund anser att man bör överväga om inte avtal om underhållsbidrag till barn skulle kunna fastställas av domstol, även om båda föräldrarna är vårdnadshavare.

Familj och rätt framhåller att den rätt som vårdnadshavare har enligt 1 kap. 3 a § barnavårdslagen att få stöd och hjälp vid utövandet av vårdnaden också bör tillkomma föräldrar som inte är vårdnadshavare men som har umgängesrätt. Familj och rätt menar att det är en allvarlig brist i nuvarande lagstiftning att den förälder som inte är vårdnadshavare inte kan få samma hjälp som vårdnadshavaren t. ex. i umgängestvister eller under en umgängesperiod. Familj och rätt efterlyser vidare normer för underhållsbidragens storlek och framhåller att sådana normer otvivelaktigt skulle vara till hjälp för föräldrar som försöker genomföra gemensam vårdnad utan att vara sammanboende.

Stockholms läns landstings psykiska barna- och ungdomsvård anmärker att promemorian inte berör de följder som en ordning med gemensam vårdnad kan få om en av föräldrarna är utländsk medborgare. Även *invandrarverket* berör denna fråga. *Föreningen Kommunal- och landstingsanställda familjerådgivare* menar att man närmare än som skett i promemorian måste klarlägga de komplikationer som kan uppstå vid gemensam vårdnad om den ena eller båda föräldrarna är invandrare och den ena maken för med sig barnet till sitt hemland. Även *familjelagssakkunniga* framhåller att reglerna om gemensam vårdnad kan ge den ena av föräldrarna ökade möjligheter att utan den andres samtycke föra barnet ur landet och menar att reglerna om utfående av pass för barn bör ses över i sammanhanget. *Familjestödsutredningen* framför motsvarande synpunkter.

Stockholms tingsrätt, riksskatteverket och *familjelagssakkunniga* framhåller att det förhållandet att barn vid gemensam vårdnad rent faktiskt kan bo hos än den ene och än den andre av föräldrarna kan vålla svårigheter vid avgörandet av frågan hos vem av föräldrarna barnet skall anses ha sitt hemvist. Detta kan enligt *tingsrätten* leda till rättsförluster för den enskilde när det gäller att avgöra om han har rätt till förmåner enligt viss sociallagstiftning eller rätt till vissa avdrag enligt skattelagstiftningen. Detta är enligt tingsrätten inte godtagbart och därför måste det i de särskilda författningar där saken aktualiseras ges klara föreskrifter om vilka principer som skall gälla i fråga om barnets hemvist vid gemensam vårdnad. *Riksskatteverket* menar att även om de föreslagna vårdnadsreglerna inte i och för sig påverkar de skattemässiga reglerna kan besvärliga utredningssituationer uppkomma för

beskattningsmyndigheterna. Hur många utredningsfall det kan bli fråga om finner verket dock svårt att nu bedöma.

Även *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* framhåller att frågan om var barnet skall anses ha sitt hemvist måste lösas.

Riksförsäkringsverket berör bestämmelsen i 4 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag enligt vilken rätten att uppbära bidraget tillkommer modern i de fall då föräldrarna gemensamt har vårdnaden om barnet och föreslår att det införs en möjlighet för föräldrarna att anmäla att bidraget skall betalas ut till fadern, eftersom barnet kan komma att bo lika mycket hos sin far som hos sin mor, om promemorieförslaget om gemensam vårdnad genomförs.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund anser att föräldrar med gemensam vårdnad som bor på samma ort också bör ha den faktiska vårdnaden gemensamt. För sådana fall bör centrala riktlinjer arbetas ut för hur olika myndigheter skall handla i fråga om föräldrarnas rätt till sociala förmåner. Då föräldrarna inte bor på samma ort kan det inte alltid antas vara till barnets fördel att inte ha ett fast hem utan alternera mellan föräldrarna. I sådana fall bör därför enligt förbundets mening domstolen i samband med skilsmässan fastställa hos vem av föräldrarna barnet huvudsakligen skall vistas. Vill föräldrarna i ett sådant fall ändra det faktiska vårdnadsinnehavet, bör det räcka med en anmälan härom till domstol. I sådana fall bör underhållsbidrag och bidragsförskott kunna utgå. Domstolens fastställande av vem av föräldrarna som har den faktiska vårdnaden skall också vara avgörande för myndigheterna i sådana frågor som bostadsbidrag och sjukpenning m. m. I dessa fall kommer visserligen en ordning med gemensam rättslig vårdnad inte att innebära stora förändringar. Den förälder som inte har den faktiska vårdnaden kommer dock att kunna delta i beslut som rör barnet.

Riksskatteverket och *namnlagsutredningen* påpekar att uppgift om vårdnad f. n. saknas i folkbokföringen och att man hittills har fått utgå från en presumtion att ej frånskilda föräldrar till barn i äktenskap har gemensam vårdnad om barnen och att vårdnaden om barn utom äktenskap tillkommer modern. Genomförs promemorieförslaget om gemensam vårdnad för ogifta föräldrar är denna presumtion ej längre användbar och det blir i stället av vikt att vårdnadsförhållandet kommer till uttryck i något register, ur vilket myndigheter och andra kan inhämta uppgift, när förhållandet är av betydelse i någon angelägenhet rörande barnet. Enligt *riksskatteverket* torde det vara tillräckligt att uppgift införs i församlingsliggare och församlingsbok. Verket finner inte erforderligt med särskild lagstiftning härom utan menar att föreskrift i ämnet torde kunna meddelas av verket med stöd av folkbokföringskungörelsen.

Domstolsverket motsätter sig inte förslaget om att domstolarna i skilsmässomålen normalt inte skall ta upp vårdnadsfrågan, om inte någon av föräldrarna berör den. *Hovrätten för Nedre Norrland, länsstyrelsen i Göteborgs*

och Bohus län, socialutredningen, Stockholms läns landstings psykiska barna- och ungdomsvård, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Kommunal- och landstingsanställda familjerådgivare samt *Fredrika-Bremer-förbundet* anser däremot att domstolen alltid bör ta upp vårdnadsfrågan och övertyga sig om föräldrarnas inställning i den. Härigenom ges domstolarna också enligt *socialutredningen* och *advokatsamfundet* möjlighet att pröva om föräldrarnas överenskommelse strider mot barnets bästa. *Socialstyrelsen* anser att föräldrarnas önskan att vårdnaden skall tillkomma dem gemensamt bör uttryckas genom en skriftlig förklaring till barnavårdsnämnden, varvid styrelsen utgår från att nämnden dessförinnan informerat föräldrarna om innebörden av ställningstagandet. Genom en sådan ordning torde risken minskas att gemensam vårdnad kommer till stånd i fall där praktiska förutsättningar saknas för föräldrarna att klara av gemensam vårdnad av barnet. När förklaring inte har avgivits bör det enligt styrelsen ankomma på rätten att pröva vårdnadsfrågan.

Stockholms läns landstings psykiska barna- och ungdomsvård framhåller i sammanhanget att det vore önskvärt om förfaringssättet vid vårdnadskonflikter också kunde tas upp. Möjligheter till barnpsykiatrisk kontakt borde erbjudas redan i inledningsskedet för att man skall kunna undvika en påfrestande vårdnadsutredning och utröna möjligheterna till samförstånd mellan föräldrarna.

Hovrätten för Nedre Norrland noterar med tillfredsställelse att det krävs beslut av myndighet för att ogifta föräldrar skall få gemensam rättslig vårdnad. *Socialstyrelsen* finner det emellertid svårt att se varför vårdnaden om barn vars mor är ogift skall tillkomma båda föräldrarna först efter det att domstolen har prövat att arrangemanget inte är uppenbart stridande mot barnets bästa, medan någon sådan prövning inte föregår föräldrarnas gemensamma vårdnad när modern är gift. Enligt styrelsens uppfattning borde gemensam vårdnad kunna tillkomma ogifta föräldrar utan rättens prövning genom en anmälan till förslagsvis barnavårdsnämnden om att föräldrarna är ense om att vårdnaden om barnet skall tillkomma dem gemensamt. I de fall gemensam vårdnad bedöms vara uppenbart stridande mot barnets bästa skulle frågan enligt styrelsens mening få avgöras av domstol. Även *Fredrika-Bremer-förbundet* ifrågasätter om det är nödvändigt med ett domstolsbeslut för att ogifta föräldrar som lever tillsammans skall få utöva vårdnaden gemensamt. Huvudregeln bör enligt förbundet vara gemensam vårdnad. Ett faderskapserkännande skulle då innebära att fadern tillsammans med modern gemensamt får den rättsliga vårdnaden om barnet, såvida ingen av föräldrarna begär någon annat. *Svenska kvinnors vänsterförbund* är av motsvarande uppfattning.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län understryker vikten av att domstolarna även i sådana fall då föräldrarna är ense i vårdnadsfrågan undersöker om inte ett förordnande av den föreslagne vårdnadshavaren är stridande mot barnets bästa. I åtskilliga fall har det nämligen enligt länsstyrelsen visat

sig att vårdnadshavare som förordnats i enlighet med föräldrarnas samstämmiga önskemål varit olämplig. Länsstyrelsen anser därför att domstolarna vid avgörande av vårdnadsfrågor alltid bör vara skyldiga att utreda om föräldrarnas önskemål strider mot barnens bästa och att som en följd härav ordet uppenbart bör utgå ur lagtexten i 6 kap. 7 och 8 §§ FB.

Hovrätten för Nedre Norrland påpekar att den föreslagna lagtexten inte berör det fallet att modern är gift vid barnets födelse och att annan man än hennes make redan dessförinnan har erkänt faderskapet med den verkan att den äkta mannens faderskap till barnet har hävts. Hovrätten ifrågasätter om inte i lagtexten klart bör anges att modern i detta fall blir ensam vårdnadshavare.

Familj och rätt anser att i lagtexten bör införas en bestämmelse om att parterna i samband med ett interimistiskt yrkande om vårdnad har rätt att förebringa bevisning.

Riksåklagaren framhåller att det allmänna har ett starkt intresse av att kunna ingripa mot försumliga vårdnadshavare och förmyndare och att man därför ytterligare borde överväga om åklagarens initiativrätt i dessa hänseenden bör slopas i enlighet med vad som har föreslagits i promemorian. Då det emellertid torde vara ytterligt sällsynt att åklagare begagnar sin rätt i detta hänseende motsätter sig riksåklagaren inte att åklagarens befattning med vårdnadsfrågor slopas. Riksåklagaren framhåller vidare att om förslaget om gemensam vårdnad genomförs bör man överväga att anpassa straffbestämmelsen i 7 kap. 4 § andra stycket brottsbalken till denna situation. Gärningsbeskrivningen i lagrummet omfattar inte det fallet att den ena av två ogifta föräldrar vilka gemensamt har vårdnaden om barn under 15 år utan beaktansvärda skäl egenmäktigt bortför barnet.

Vissa remissinstanser framför synpunkter på reglerna om underhållsskyldighet. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser att underhållsskyldigheten enligt 7 kap. 4 § FB gentemot styvbarn inte längre är motiverad av vare sig etiska skäl eller av hänsyn till barnets behov och föreslår därför att den slopas eller i varje fall inskränks så att den inte omfattar barn som efter föräldrarnas skilsmässa står kvar under bägges vårdnad. *Centrala studiestödsnämnden* påpekar att den föreslagna ändringen i 3 kap. 28 § studiestödslagen inte endast är av redaktionell kraktär utan innebär att styvföräldrars ekonomiska förhållanden inte skall beaktas om barnets föräldrar har gemensam vårdnad om det. Studiestödsnämnden tillstyrker den föreslagna ändringen i studiestödslagen men ifrågasätter om den står i överensstämmelse med bestämmelserna i 7 kap. 4 § FB om styvförälders underhållsskyldighet. Nämnden finner det därför angeläget att sistnämnda lagrum blir föremål för närmare översyn.

Malmö sociala centralnämnd anser att den skillnad som görs mellan barn i äktenskap och barn utom äktenskap vid avtal om underhållsbidrag enligt 7 kap. 7 § FB bör slopas. Nämnden finner det ej motiverat att bibehålla

denna skillnad när alla andra olikheter mellan barn i äktenskap och barn utom äktenskap är utjämnade. *Familj och rätt* berör också bestämmelserna i 7 kap. 7 § FB och menar att den underhållsskyldige bör ha samma möjligheter att få ett bidrag sänkt som den underhållsberättigade har att få det höjt. Familj och rätt anser vidare att ettårsfristen i 7 kap. 9 § bör slopas.

Malmö sociala centralnämnd, familjelagssakkunniga samt *Familj och rätt* föreslår att möjligheten för modern att erhålla förlossningsbidrag enligt 7 kap. 10 § FB bör upphöra eftersom de socialförsäkringsförmåner som numera tillkommit har gjort detta bidrag överflödigt.

I 7 kap. 12 §, som handlar om rätt att föra talan om underhåll till barn, borde enligt *Familj och rätt* införas en bestämmelse om att den som för barnets talan skall ersätta motpartens kostnad om barnet blir tappande part.

Den föreslagna nya bestämmelsen i 7 kap. 15 § angående ersättning för kostnader för barns försörjning i fall då den legala faderskapspresumtionen har hävts berörs av *familjelagssakkunniga*, som finner det angeläget att hittillsvarande praxis ändras och därför ansluter sig till förslaget i denna del.

I fråga om förmynderskap delar *namnlagsutredningen* den mening som har kommit till uttryck i promemorian och som innebär att förmynderskapet liksom hittills i princip bör följa vårdnaden. *Familj och rätt* förordar en ordning med gemensamt förmynderskap även i sådana fall då vårdnaden inte är gemensam, åtminstone då föräldrar och barn någon gång har sammanbott. *SACO/SR* finner det tveksamt med en ordning som innebär att underårig som ingått äktenskap alltjämt står under förmynderskap av sina föräldrar.

Familjelagssakkunniga berör i sitt remissyttrande frågan om möjligheterna för ett sammanboende ogift par att adoptera. De sakkunniga framhåller att den ena av två makar kan adoptera andra makens barn eller adoptivbarn med verkan att barnet blir att anse som makarnas gemensamma barn. Om däremot en kvinna och en man bor samman utan att vara gifta och mannen adopterar kvinnans barn medför det att kvinnan avstår från barnet i den meningen att det inte längre anses som barn till henne. En sådan konsekvens måste undvikas, menar de sakkunniga. De föreslår därför att förutsättningarna för en ändring i detta avseende undersöks. Enligt de sakkunnigas mening bör samlevnad i denna situation jämställas med äktenskap.

5.4 Överflyttning av barn

Familjelagssakkunniga finner att starka skäl talar för den föreslagna ändringen av 21 kap. 12 § FB och tillstyrker således ändringen. Förslaget tillstyrks i denna del även av *Malmö tingsrätt, socialstyrelsen, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Göteborgs socialförvaltning, Stockholms sociala centralnämnd, Moderata samlingspartiets kvinnoförbund* och *Socialdemokratiska kvinnoförbundet. Domstolsverket* förklarar sig inte ha någon erinran mot förslaget. Enligt *Familj och rätt* däremot finns det inte anledning att ändra nu-

varande lagtext. Den ifrågasatta ändringen skulle, anser man, kunna medföra att en tredskande vårdnadshavare får ännu större möjligheter att sätta umgängesrätten ur spel än han nu har.

5.5 Rättegångskostnad i vårdnadstvister

Den föreslagna nya bestämmelsen om kvittning av kostnaderna i vårdnadsmål kommenteras i några remissyttranden. Förslaget tillstyrks av *Socialdemokratiska kvinnoförbundet*, som finner det ur alla synpunkter rimligt att vardera parten står för sin egen rättegångskostnad. *Husmodersförbundet Hem och samhälle* finner det vara ett klart rättvisekrav att kostnaden vid rättegång angående vårdnad skall bestridas av parterna gemensamt. Även *domstolsverket*, *Stockholms sociala centralnämnd* och *Moderata samlingspartiets kvinnoförbund* finner de föreslagna ändringarna i denna del tillfredsställande.

Såväl *Stockholms tingsrätt* som *Malmö tingsrätt* framhåller att domstolarna inte i så begränsad utsträckning som antyds i promemorian torde ha låtit tappande part i vårdnadsmål ersätta motpartens rättegångskostnad. *Stockholms tingsrätt* finner emellertid den föreslagna regeln om kvittning välmotiverad. Den bör dock enligt tingsrätten förses med en reservation för vissa undantagsfall. Det kan förekomma mål i vilka visserligen inte 18 kap. 3 eller 6 § rättegångsbalken kan tillämpas men där det ändå med hänsyn till omständigheterna framstår som stötande att kvitta rättegångskostnaderna. Tingsrätten föreslår därför att det föreskrivs att kvittning skall ske när särskilda skäl inte föranleder annat. I motsats till vad som anges i promemorian anser tingsrätten att en sådan reglering inte skulle vålla några större problem vid den praktiska tillämpningen. *Malmö tingsrätt* framför motsvarande synpunkter men finner det tveksamt om kvittning som huvudregel bör gälla även i högre instans. Enligt tingsrätten torde ofta prestigesynpunkter och andra ovidkommande skäl ligga bakom fullföljande av talan i vårdnadsmål, och utdragna vårdnadsprocesser bör enligt tingsrättens mening inte uppmuntras.

Även *familjelagssakkunniga*, som inte har något att erinra mot en huvudregel om kvittning av kostnaderna i vårnadsmål, anser att det behövs ett korrektiv mot att den förlorande parten inleder eller föranleder onödig rättegång. De sakkunniga ifrågasätter om inte kostnadsreglerna för vårdnadsmålens vidkommande kunde utformas i närmare överensstämmelse med reglerna om kostnad i faderskapsmål. Även *Familj och rätt* anser att den som gång på gång utan rimlig anledning ansöker om vårdnaden bör stå inte bara sina egna utan även motpartens kostnader.

Domareförbundet förordar att några särbestämmelser om rättegångskostnader i vårdnadsmål inte införs i lagstiftningen. Förbundet finner det visserligen ur barnets synpunkt angeläget att frågan om föräldrarnas lämplighet blir föremål för ingående domstolsprövning. Å andra sidan är det önskvärt

att vårdnadsprocesser inte görs vidlyftigare eller mer långdragna än nödvändigt. Förbundet anser att kvittning särskilt i första instans bör ske i stor omfattning, vilket enligt förbundets mening torde kunna ske utan lagändring.

5.6 Följdändringar i andra författningar m. m.

5.6.1 Allmänt

Förslaget om att i lagtexten slopa uttrycken barn i äktenskap och barn utom äktenskap har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av nästan alla remissinstanser. Bland dem som tillstyrker förslaget i denna del märks *socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, familjelagssakkunniga, familjestödsutredningen, Stockholms läns landstings psykiska barna- och ungdomsvård, Stockholms sociala centralnämnd, Malmö sociala centralnämnd, Yrkeskvinnors klubbars riksförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Moderata samlingspartiets kvinnoförbund, Socialdemokratiska kvinnoförbundet, Svenska kvinnors vänsterförbund* och *Folkpartiets ungdomsförbund. Socialstyrelsen* menar att det visserligen skulle kunna vara praktiskt att ha kvar de gamla beteckningarna som arbetstermer. Detta praktiska önskemål måste dock enligt styrelsens mening stå tillbaka för den strävan som kommer till uttryck i promemorian, nämligen att moderns civilstånd skall ingå som en beskrivning av barnets situation endast där det är juridiskt motiverat. Slopandet av termerna kan också få betydelse när det gäller att få bort de fördomsfulla attityder som inte bara barn till ogifta mödrar utan även mödrarna själva fortfarande kan bli utsatta för. *Familjestödsutredningen* understryker att termerna barn i äktenskap och barn utom äktenskap med de nya regler som föreslås inte längre fyller någon funktion utan bara kan bidra till att upprätthålla konstlade skillnader mellan barn och till att befästa olika slag av fördomar.

Malmö tingsrätt har inte någon erinran mot att termerna äktenskaplig börd, barn i äktenskap och barn utom äktenskap utgår ur lagtexten om detta kan ske utan några materiella ändringar.

Några remissinstanser är emellertid tveksamma eller direkt avvisande till att de här berörda termerna utgår ur lagtexten. *Husmodersförbundet Hem och samhälle* påpekar att man inte har kunnat föreslå några adekvata ersättningsbegrepp, varför omständliga omskrivningar används. Då i de allra flesta fall barn inom och utom äktenskap behandlas lika i lagen torde det enligt förbundets mening bli i ytterst få fall som termerna kommer att behöva användas. Detta bör inte förorsaka något större problem eftersom det numera är relativt vanligt att en man och kvinna sammanbor och sätter barn till världen utan att vilja legalisera sin förbindelse. Förbundet menar att den känsloladdning som termerna hade för en äldre generation inte föreligger hos den unga generationen.

Riksskatteverket anser att så länge man har skilda rättsregler beroende på om ett barns föräldrar var gifta med varandra eller inte vid barnets födelse eller om de senare har ingått äktenskap med varandra bör den hittillsvarande terminologin finnas kvar. Ett slopande av begreppen kommer att nödvändiggöra omfattande ändringar i kyrkobokföringen. En ny terminologi kommer dessutom att skapa svårigheter vid tillämpningen och kommer därigenom att vålla större rättsosäkerhet. Svårigheterna med den nya terminologin visar sig också enligt verkets uppfattning vid utformningen av de följdändringar i andra författningar som blir nödvändiga om FB ändras. De lagar som det främst är fråga om, namnlagen, medborgarskapslagen och religionsfrihetslagen, är alla av sådan art att de i hög grad berör de enskilda medborgarna och bör därför vara lättillgängliga för envar. Att i lagstiftning och anvisningar ersätta de lättförståeliga uttrycken barn i äktenskap och barn utom äktenskap med hänvisningar till FB blir till hinder för läsaren. *Domkapitlet i Stockholms stift* är av motsvarande uppfattning och avstyrker bestämt att termerna avskaffas innan de kan ersättas av andra med samma innehåll.

Enligt *namnlagsutredningen* förefaller det särdeles opraktiskt att avsäga sig användningen av sådana termer som de nu aktuella. De är enligt utredningens mening både lättfattliga och lätthanterliga, och att slopa dem leder till språkliga otympligheter som kan försvaras endast med starka skäl. Utredningen framhåller att termerna barn i och barn utom äktenskap inte innefattar några värderingar utan endast uttrycker det faktiska förhållandet att barnets föräldrar är eller inte är gifta med varandra. På vissa håll kan väl ännu dröja kvar en viss känsla av moralisk värdering i samband med de båda uttrycken men den syn på skilda samlevnadsformer som i våra dagar bryter igenom både inom och utom lagstiftningen torde enligt utredningens mening snart helt förta sådana intryck. I allt fall anser utredningen det olämpligt att nu innan man vet vart familjelagssakkunnigas utredningsarbete leder i fråga om äktenskapet och andra samlevnadsformer göra sig av med den praktiska terminologin. Utredningen avstyrker därför förslaget att slopa termerna i fråga.

Statistiska centralbyrån framhåller att förslaget för befolkningsstatistikens del bl. a. innebär att den redovisning av barn födda inom och utom äktenskap som registrerats alltsedan den svenska befolkningsstatistikens begynnelse år 1749 inte längre kan genomföras. För användarna av befolkningsstatistik torde denna förändring dock vara relativt betydelselös, framhåller centralbyrån. Däremot föreligger vissa rekommendationer från internationella organisationer att redovisa födda fördelade på födda inom äktenskap och utom äktenskap. Behoven i denna del synes emellertid kunna tillgodoses genom att man i fortsättningen i stället redovisar födda fördelade efter moderns civilstånd, vilket kommer att medföra endast marginella skillnader. För år 1974 t. ex. uppgick andelen födda barn med gift moder till 68,2 %. Andelen barn, födda inom äktenskap, uppgick för samma år till 68,6 %.

Riksförsäkringsverket anmärker att termen barn utom äktenskap bör slopas också i militärersättningsförordningen, lagen om yrkesskadeförsäkring och lagen om allmän försäkring.

5.6.2 Lagen om svenskt medborgarskap

De föreslagna ändringarna i medborgarskapslagen kommenteras av *riksskatteverket, invandrarverket, namnlagsutredningen* och *SACO/SR*. Såväl riksskatteverket som invandrarverket och namnlagsutredningen anmärker på utformningen av lagtexten och menar att hänvisningen till FB är olämplig. Enligt invandrarverket bör bestämmelser som rör förvärv och förlust av svenskt medborgarskap uttryckas i klartext i den svenska medborgarskapslagen. Invandrarverket anmärker vidare att den svenska medborgarskapslagen har tillkommit i samverkan med Danmark och Norge och att de nordiska medborgarskapslagarna, numera även den finska, har i huvudsak likalydande bestämmelser beträffande barns förvärv och förlust av medborgarskap. En samordning av lagstiftningen är enligt verket alltjämt av stort värde inte minst med tanke på det stora antalet invandrare i Sverige från övriga nordiska länder.

Invandrarverket anför vidare att de nya bestämmelserna kommer att medföra dubbelt medborgarskap i vissa fall, eftersom de föreslagna bördsreglerna skiljer sig från bördsreglerna i många länder, bl. a. de nordiska. Som exempel nämner verket det fallet att en svensk kvinna skiljer sig från en dansk man. Kort efter äktenskapets upplösning föder kvinnan ett barn som blir svensk medborgare till följd av de nya bestämmelserna men också samtidigt dansk medborgare, eftersom mannen enligt de danska bördsreglerna anses vara far till barnet. Att på detta sätt införa regler som skulle medföra att nya grupper skulle kunna få dubbla medborgarskap vid födelsen strider enligt verkets mening mot den ledande principen inom svensk medborgarskapsrätt att undvika dubbelt medborgarskap.

Vad gäller förslaget till ny lydelse av 5 § medborgarskapslagen anser *riksskatteverket* att det synes orimligt att förvärv av svenskt medborgarskap för förälder, som inte sammanbor med barnet, medför svenskt medborgarskap för barnet därigenom att föräldern har del i vårdnaden. På samma sätt kan den omständigheten att föräldrarna har gemensam vårdnad förhindra att barnet upptas till svensk medborgare gemensamt med den förälder med vilken barnet sammanbor. *Invandrarverket* anser att 5 § medborgarskapslagen bör modifieras på det sättet att barn bör kunna få svenskt medborgarskap som biperson till endera av föräldrarna, om föräldern antingen ensam har vårdnaden eller har vårdnaden med den andre och denne är svensk medborgare. I övriga fall där gemensam vårdnad förekommer bör barnet kunna tas upp som svensk medborgare efter ansökan om naturalisation.

5.6.3 Religionsfrihetslagen

Invandrarverket diskuterar den föreslagna bestämmelsen i 7 § tredje stycket som innebär att barnet inträder i kyrkan vid födelsen, om modern är ogift och tillhör kyrkan. Enligt verket är bestämmelsen omotiverad i de fall båda föräldrarna får vårdnaden om barnet. Än mer omotiverad är bestämmelsen i de fall där fadern ensam blir vårdnadshavare. Verket menar att det naturliga vore att barnet, i de fall endast en av föräldrarna har vårdnaden, följer vårdnadshavaren vad gäller medlemskap i kyrkan och detta obereonde av vårdnadshavarens kön.

5.6.4 Namnlagen

Namnlagsutredningen kritiserar de föreslagna ändringarna i namnlagen från lagteknisk synpunkt. Bl. a. anser utredningen att den nuvarande dispositionen av lagen bör behållas.

Såväl *riksskatteverket* som *namnlagsutredningen* anmärker att förslaget till 15 § inte omfattar det fall att bördspresumtionen hävs genom faderskapserkännande och menar att paragrafen bör omfatta även detta fall. *Namnlagsutredningen* påpekar att det i sådant fall dessutom krävs särskild ansökan till rätten eller namnmyndigheten om prövning av möjligheten för barnet att få behålla mannens namn.

5.6.5 Studiestödslagen

Centrala studiestödsnämnden tillstyrker, som tidigare nämnts, den föreslagna ändringen i 3 kap. 28 § studiestödslagen. Nämnden finner det vidare angeläget att i sammanhanget aktualisera frågan om styvbarns studieekonomiska situation och menar att man vid prövning av ansökan om inkomst- och behovsprövad studiehjälp bör bortse från styvförälders ekonomi. Gymnasieelev bör enligt nämndens mening inte vara beroende av ekonomiskt bidrag från styvförälder för att direkt efter avslutade grundskolestudier fortsätta skolgången med gymnasiestudier.

5.7 Ikraftträdande m. m.

Riksskatteverket och *kommunförbundet* ifrågasätter om man inte bör skjuta på ikraftträdandet av de nya bestämmelserna om faderskap och vårdnad till den 1 januari 1977. Riksskatteverket framhåller att förslagen kommer att nödvändiggöra genomgripande ändringar i folkbokföringen. Kommunförbundet menar att de utbildningsinsatser beträffande den handläggande personalen inom socialvården som förslaget kommer att fordra svårligen kan tänkas bli genomförda i tid, om inte ikraftträdandet skjuts fram till nyssnämnda tidpunkt. Av samma skäl anser *Stockholms sociala centralnämnd*

att dagen för ikraftträdandet inte bör ligga alltför nära dagen för beslutet om ändrad lagstiftning.

Sveriges advokatsamfund berör särskilt den nya bestämmelsen i 7 kap. 15 § FB om återkrav av underhållskostnader och anmärker att den inte bör gälla fall där talan om regresskrav väckts före lagens ikraftträdande.

5.8 Avgift för vård av omyndigs värdehandlingar

Överförmyndarna i Göteborg och *Föreningen Sveriges överförmyndare* vill ej yttra sig över bankföreningens hemställan. De anser det dock rimligt att anta att bankernas notariatavdelningar har fått väsentligt minskade arbetsuppgifter genom värdepapperscentralens tillkomst och framhåller att man vid fastställande av en eventuell minimiavgift bör beakta att depåavgifterna drabbar underåriga och omyndigförklarade personer som i en del fall har små inkomster och som enligt lag tvingas att ha sina värdehandlingar nedsatta i bank.

Stockholms överförmyndarnämnd anser att en lagändring i enlighet med bankföreningens hemställan bör kunna accepteras. Minimiavgiften bör dock fastställas till ett belopp motsvarande en procent av det vid varje årsskifte gällande basbeloppet för att man skall undvika en lagändring varje gång en höjning kan bli aktuell. Enligt nämnden kommer en höjning i enlighet med bankföreningens förslag visserligen att bli kännbar för de små depåerna. Till följd härav kommer sannolikt förmyndare vars myndlingar äger sådana depåer att begära överförmyndarens tillstånd att ta ut de deponerade värdehandlingarna. I den mån det sammanlagda värdet av dessa inte överstiger den gräns för depositionstvång som kommer att gälla fr. o. m. den 1 januari 1976 torde sådana ansökningar bli beviljade. Avgiftshöjningen kommer därmed att medföra att redan inskrivna förmynderskap anpassas till den nya lagstiftningens bestämmelser vilket i och för sig inte kan anses ha en negativ betydelse.

Socialstyrelsen godtar bankföreningens förslag till ändring av avgifterna under förutsättning att i lagtexten tas in en bestämmelse om maximering av tilläggsavgifternas storlek.

Sparbanksföreningen anser rent principiellt, i likhet med bankföreningen, att förvar av omyndigs värdehandlingar i notariatdepå bör likställas med övriga notariatdepåer i avgiftshänseende, eftersom förvaltningskostnaderna beträffande s. k. omyndigförvar är av samma storleksordning som för övriga förvar. Då inte ens de högre avgifter som kommer att gälla fr. o. m. den 1 januari 1976 ger full kostnadstäckning anser även sparbanksföreningen att avgifterna bör höjas. Sparbanksföreningen menar dock att denna höjning bör ske på annat sätt än det som bankföreningen har föreslagit. Enligt sparbanksföreningen ligger nämligen den av bankföreningen föreslagna ordningen inte i linje med grundtanken bakom förmyndarlagstiftningen, eftersom den kommer att innebära att avgifterna till sin storlek kommer att i viss

del kunna ensidigt bestämmas av förvaltande bank. Enligt sparbanksföreningen bör i stället en höjning av avgifterna åstadkommas genom att man företar en justering av de värdebaserade avgifterna. Starka skäl talar enligt föreningens mening för att man i VL tar in en bestämmelse om särskilda tilläggsavgifter. Dessa bör dock till sin storlek inte få överstiga i lagen angivna maximibelopp. Om lagen ändras på det sätt som föreningen föreslår framstår en tilläggsbestämmelse om årlig minimiavgift som överflödig.

Den värdebaserade årliga avgiften bör vara enhetlig för svenska och utländska värdepapper. Bevakningsåtgärderna är i princip likartade för båda slagen av värdepapper. Förvaltningskostnaderna för utländska papper är heller inte lägre. Sparbanksföreningen biträder därför bankföreningens hemställan, såvitt gäller slopandet av differentieringen mellan de båda slagen av värdepapper.

Även *bankinspektionen* anser det motiverat med en höjning av de avgifter som bankerna får ta ut för vård av omyndigs värdehandlingar. Bankinspektionen anser att den av bankföreningen åberopade notariattjänstutredningen och andra uppgifter tyder på att avgifterna för notariatdepåer inte täcker de kostnader bankerna åsamkas för denna verksamhet. Vidare är det enligt inspektionen tydligt att kostnaderna står i proportion till antalet värdepappersposter, antalet transaktioner o. d. Mindre depåer för vilka VL är tillämplig inbringar lägre avgifter än andra depåer men medför motsvarande kostnader. Bankinspektionen framhåller också att det med hänsyn till föreskrifter i banklagstiftningen till skydd för insättarnas medel krävs att bankernas rörelse lämnar ett överskott som kan läggas till eget kapital. Bankernas överskott har sedan år 1969 inte varit så stort som hade erfordrats för att bibehålla oförändrad soliditet enligt reglerna om kapitaltäckning. Under det senaste året har dessutom behovet av överskott ökat än mer till följd av den högre inflationstakten. Mot den bakgrunden har bankinspektionen bedömt att bankerna, med nuvarande hastiga arbetskostnadsstegring, inte i längden kan erbjuda tjänster till avgifter som inte täcker de däremot svarande kostnaderna.

Bankinspektionen tillstyrker därför bankföreningens framställning på så sätt att avgifterna för vård av omyndigs värdehandlingar får höjas till den nivå som bättre motsvarar bankernas kostnader för denna tjänst. Av sociala skäl kan det dock enligt bankinspektionens mening vara berättigat med en försiktig anpassning av avgifterna. Inspektionen rekommenderar därför en övergångsperiod om 2–5 år under vilken de aktuella värdehandlingarna exempelvis kan omplaceras i tillgångar som inte behöver förvaras i notariatdepåer. Inspektionen utgår slutligen från att avgifterna i sin helhet specificeras i lag eller att de fastställs av inspektionen.

6 Föredraganden

6.1 Allmänna synpunkter

Regler om vem som skall anses vara far till ett barn finns i föräldrabalken (FB). Reglerna fäster avgörande vikt vid frågan huruvida modern vid barnets födelse är gift eller inte. Är hon gift anses mannen i äktenskapet som barnets far. Barnet anses i sådant fall ha äktenskaplig börd. Detsamma gäller, om modern vid barnets födelse är änka eller frånskild men hennes äktenskap har upplösts så kort tid före barnets födelse att barnet kan ha avlats dessförinnan. I andra fall anses barnet vara fött utom äktenskap. Faderskapet skall då fastställas genom erkännande eller dom.

Under vissa omständigheter kan domstol förklara att den man som bördsreglerna utpekar som far till ett visst barn inte är barnets far. Såväl barnet som mannen kan föra talan härom, s. k. talan om äktenskaplig börd. Barnets rätt att väcka sådan talan är till tiden oinskränkt, medan mannens rätt enligt huvudregeln preskriberas tre år efter barnets födelse.

FB innehåller också regler beträffande vårdnad om barn. Reglerna är i viss mån olika, beroende på om barnets föräldrar är gifta med varandra eller ej. Sålunda gäller som huvudregel att barn vars föräldrar är gifta står under föräldrarnas gemensamma vårdnad. Däremot kan ogifta föräldrar inte utöva den rättsliga vårdnaden gemensamt.

De berörda reglerna har setts över i justitiedepartementet. Resultatet av översynen redovisas i promemorian (Ds Ju 1975:17) Faderskap och vårdnad. Promemorian har remissbehandlats.

För min del anser jag att det finns ett klart reformbehov när det gäller de nuvarande bords- och vårdnadsreglerna. Vad först beträffar reglerna om faderskap till barn som föds efter en skilsmässa talar starka skäl för att den frånskilde mannen inte längre skall automatiskt anses som far till barnet. Behovet av en ändring på denna punkt kan visserligen sägas ha minskat i och med de nya bestämmelser om äktenskaps upplösning som trädde i kraft den 1 januari 1974. Bestämmelserna har bl. a. medfört en avsevärd förkortning av tiden från det talan om upplösning av äktenskapet anhängiggörs till dess slutlig dom på äktenskapsskillnad meddelas. Den ökade skilsmässofrekvensen kan dock verka i motsatt riktning. Under alla omständigheter är det klart att de nuvarande reglerna slår fel i åtskilliga fall. Jag anser därför att reglerna nu bör ändras. Detsamma gäller bestämmelserna om den tid inom vilken en man kan väcka talan om att han inte är far till ett visst barn. Det kan med fog göras gällande att de nuvarande tidsfristerna är alltför korta.

Vad därefter angår bestämmelserna om vårdnad har det vid upprepade tillfällen rests krav på att även ogifta eller frånskilda föräldrar skall få möj-

lighet att gemensamt utöva vårdnaden om sina barn. Vad som har framkommit i den allmänna debatten tyder på att många föräldrar rent känslomässigt upplever det som viktigt för de inbördes relationerna att modern och fadern har samma rättsliga ställning i förhållande till barnen. Den av föräldrarna som inte har den rättsliga vårdnaden kan uppfatta detta som orättvist, vilket kan skapa onödiga störningar både mellan föräldrarna och i förhållande till barnen. Inte minst gäller detta i en skilsmässosituation. Den ändrade uppfattning om äktenskap och skilsmässa som har utvecklats under en följd av år och kommit till uttryck i 1973 års äktenskapsreform torde också ha gett frånskilda makar bättre förutsättningar att ta ett gemensamt rättsligt ansvar för sina barn.

Det sagda talar enligt min mening starkt för att man ändrar gällande vårdnadsregler så att frånskilda och ogifta föräldrar får möjlighet att utöva gemensam rättslig vårdnad om sina barn. Även i övrigt, t. ex. när det gäller rättegångskostnader i vårdnadsmål, finns det skäl att ändra nuvarande bestämmelser om vårdnad.

Det reformbehov som sålunda finns i fråga om FB:s bords- och vårdnadsregler tillgodoses i allt väsentligt, om promemorians förslag genomförs. Jag förordar alltså att förslaget läggs till grund för lagstiftning. I det följande ämnar jag närmare behandla olika detaljer i förslaget. Jag ämnar därvid bl. a. uppehålla mig vid frågan om samordning mellan vårdnadsreglerna och bestämmelserna på sociallagstiftningens och skattelagstiftningens område.

I promemorian berörs inte närmare de internationellt-rättsliga verkningarna av de olika förslagen. Enligt min mening finns det inte heller nu anledning att gå in på sådana frågor. Hithörande problem får prövas i andra sammanhang.

Jag vill i detta avsnitt slutligen erinra om att familjelagssakkunniga enligt sina direktiv (Ju 1970:52) har att se över bl. a. reglerna om barns och föräldrars inbördes underhållsskyldighet. Frågan om en eventuell ändring av dessa regler bör i allt väsentligt anstå i avvaktan på förslag från de sakkunniga.

6.2 Faderskap till barn

6.2.1 Äkta makes faderskap m. m.

Sedan lång tid tillbaka har det haft stor betydelse för ett barns rättsliga ställning om det har varit fött inom eller utom äktenskap. Barn i äktenskap har haft en i rättsligt avseende mer gynnad ställning än andra barn. De nuvarande bördsreglerna bör ses mot denna bakgrund. Dessa regler innebär att barn anses ha äktenskaplig börd om det föds under bestående äktenskap eller så kort tid efter ett äktenskaps upplösning genom skilsmässa eller mannens död att det kan vara avlat dessförinnan. Att barnet har äktenskaplig

börd innebär att mannen i äktenskapet anses som far till barnet. Presumtionen om mannens faderskap gäller i alla rättsliga sammanhang och kan brytas endast genom att domstol i mål om äktenskaplig börd förklarar att barnet saknar sådan börd. Som närmare skall beröras i det följande är vidare mannens möjligheter att föra bördstalan mot barnet starkt begränsade.

Genom att barn i så stor utsträckning har presumerats ha äktenskaplig börd och genom begränsningarna i mannens rätt att föra talan om upphävande av den äkta börden har de nuvarande reglerna tjänat som skydd för barnet. Det kan emellertid ifrågasättas om inte denna grund för bördsreglerna i stor utsträckning har fallit bort i och med att de utomäktenskapliga barnens situation numera har förbättrats, så att de i alla väsentliga avseenden har en rättsställning som motsvarar andra barns. Denna utveckling har gjort att det inte längre är så angeläget att presumera att ett barn har äktenskaplig börd och att sålunda moderns make eller förutvarande make skall anses som far till barnet. Viktigare är att så säkert som möjligt kunna fastställa vem som verkligen är barnets far.

I de fall då modern är gift vid barnets födelse kan man utgå från att de nuvarande presumtionsreglerna i det alldeles övervägande antalet fall leder till ett materiellt riktigt resultat. I allmänhet torde det alltså vara riktigt att anse den äkta mannen som far till barnet. På samma sätt torde presumtionsreglerna i allmänhet ge ett riktigt resultat i fall då modern så nyligen har blivit änka att barnet kan vara avlat före mannens död.

I de nyss angivna situationerna, dvs. när modern vid barnets födelse är gift eller nyss har blivit änka, talar alltså starka skäl för att man behåller de nuvarande bördsreglerna. I promemorian föreslås också att faderskapspresumtionen skall fortsätta att gälla i dessa fall. Remissinstanserna har allmänt godtagit promemorieförslaget på denna punkt, och även jag ansluter mig till det.

Enligt promemorian är situationen en annan i fall då barn föds efter en skilsmässa. I sådana fall torde oftast en annan man än den förre maken vara far till barnet. På grund därav föreslås i promemorian att man slopar den nuvarande presumtionen för den frånskilde makens faderskap. Enligt promemorian skall faderskapet för barn som föds efter en skilsmässa i stället bedömas på samma sätt som när det gäller barn vars mor inte har varit gift. Faderskapet skall sålunda fastställas genom erkännande eller dom.

Praktiskt taget samtliga remissinstanser godtar promemorieförslaget på denna punkt. Från socialnämndshåll understryks att det erfarenhetsmässigt ytterst sällan torde vara den frånskilde maken som är far till ett barn som föds efter en skilsmässa. Enligt riksskatteverket stämmer det också överens med folkbokföringsmyndigheternas erfarenheter att den nuvarande faderskapspresumtionen ofta slår fel i hithörande fall.

Även jag anser att den nuvarande presumtionsregeln är mindre lämplig i fall då barn föds efter en skilsmässa. Som har uttalats från flera håll torde

det i den angivna situationen vara ovanligt att det är moderns förre make som är far till barnet. Hur stor frekvensen är kan det naturligtvis vara svårt att uttala sig om med säkerhet, såvida man inte gör ingående sociologiska undersökningar. Att genomföra sådana undersökningar kan av bl. a. integritetsskäl inte gärna komma i fråga. Man kan dock utgå från att i flertalet hithörande fall annan än den förre maken är far till barnet. Att trots detta presumera att maken är far kan uppenbarligen medföra avsevärda nackdelar. Visserligen finns det möjlighet att genom bördstalan relativt snabbt få faderskapspresumtionen hävd. Det är emellertid självklart att de inblandade parterna ofta måste uppfatta denna procedur som onödig och irriterande. Särskilt stora problem uppstår, om maken eller barnet skulle avlida innan en bördsprocess har hunnit inledas eller avgöras.

Med hänsyn till det sagda ansluter jag mig till förslaget att man slopar den nuvarande presumtionen för frånskild makes faderskap. I stället bör faderskapet till barn som föds efter en äktenskapsskillnad i samtliga fall fastställas på samma sätt som nu sker i fråga om barn som föds av ogift kvinna. Det bör alltså krävas antingen erkännande eller dom.

Påpekas bör att om det i det angivna fallet skulle stå klart för såväl modern som hennes frånskilde make att det är han som är far till barnet, så torde faderskapet i regel kunna fastställas snabbt genom ett erkännande. Erkännande kan dessutom ske före barnets födelse.

När det gäller barn som föds av änka kort tid efter hennes makes död kan det naturligtvis ibland, liksom hittills i sådana fall, uppkomma svårigheter för folkbokföringsmyndigheterna att avgöra om barnet verkligen är avlat på sådan tid att mannen kan vara far. Fall då tvekan kan uppkomma i detta avseende måste dock antas vara mycket sällsynta. Jag finner därför inte skäl att, som ett par remissinstanser har föreslagit, föra in regler i lagen om en bestämd tidsgräns. Skulle i ett visst fall modern till barnet eller senare barnet självt ha en annan uppfattning än folkbokföringsmyndigheterna i saken, finns möjlighet att föra talan mot den avlidne mannens arvingar om att denne skall anses som far resp. frånkännas faderskapet.

I de fall då en man direkt av lagen anges som far till ett barn har han, som tidigare nämnts, enligt gällande regler möjlighet att föra talan om att barnet inte har äktenskaplig börd. Bifalls hans talan, innebär det att faderskapspresumtionen hävs. Bestämmelserna om talan angående äktenskaplig börd är relativt restriktiva. Så t. ex. gäller vissa tidsfrister för mannens rätt att väcka talan. Huvudregeln är att talan måste väckas inom tre år från det att mannen fick kunskap om barnets födelse. Bakgrunden till reglerna om tidsfrist är att det har ansetts att barnet inte onödigt länge skall löpa risk att frågan om dess äkta börd angrips. Barnets intresse av att behålla ställningen som barn i äktenskap har härvid tillmätts särskild vikt.

Även barnet kan väcka talan om äktenskaplig börd. För dess talerätt gäller däremot inte någon tidsbegränsning.

Enligt vad jag nyss har anfört bör den legala faderskapspresumtionen

behållas i fall då barnets mor är gift eller nyss har blivit änka. Givetvis måste lagen med tanke på dessa fall även i fortsättningen innehålla bestämmelser som gör det möjligt att häva presumtionen. I första hand bör detta liksom nu kunna ske efter förklaring av domstol. Detta är också innebörden i promemorieförslaget, mot vilket ingen remissinstans i den delen har haft något att invända. Frågan är emellertid om man måste ha ett sådant relativt omständligt förfarande även i de fall då en annan man är villig att erkänna faderskapet. I en sådan situation skulle man kunna tänka sig att ett erkännande fick samma verkan som en förklaring av domstol att moderns make inte är far till barnet. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

Ett viktigt spörsmål, när det gäller talan om hävande av faderskapspresumtion, är om lagen alltjämt bör innehålla bestämmelser om vissa frister inom vilka mannen måste väcka sådan talan. På denna punkt har nuvarande regler kritiserats vid upprepade tillfällen.

Som jag tidigare har berört kan det inte längre hävdas att ett barns rättsliga ställning blir nämnvärt gynnsammare om föräldrarna är eller har varit gifta. Att i lagen behålla bestämmelser om att mannen måste väcka talan om hävande av faderskapspresumtionen inom viss tid kan därför inte längre grundas på tanken att barnet har ett väsentligt rättsligt intresse av att inte få sin ställning som barn till gifta föräldrar ifrågasatt och undanröjd. Tvärtom borde det ligga i såväl barnets som mannens intresse att det legala faderskapet upphävs, om det visar sig att det inte stämmer överens med det verkliga. En annan sak är att det kan uppstå bevissvårigheter, om talan väcks efter avsevärd tid. Dessa svårigheter är dock inte större om talan väcks av mannen än om det är barnet som väcker talan. Och i det sistnämnda fallet gäller som nämnts inte någon talefrist.

I promemorian föreslås att man helt och hållet slopar de tidsfrister som nu är föreskrivna för mannens rätt att väcka talan om hävande av den legala faderskapspresumtionen. Förslaget härom tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Så t. ex. menar familjelagssakkunniga att barnets intresse av att få utrett vem som i själva verket är dess far när faderskapet sätts i fråga måste anses väga tyngre än dess intresse av att anses som barn i äktenskap. Några remissinstanser som i och för sig godtar förslaget understryker dock angelägenheten av att bördstalan väcks relativt tidigt och inte under den känsliga period då barnet befinner sig i puberteten. Det framhålls i sammanhanget att förhållandet far-barn bör ses inte enbart som en juridisk relation utan också som en relation av känslomässig natur.

För egen del anser jag att det från flera synpunkter måste vara bäst för barnet att det blir utrett vem som verkligen är dess far. Samtidigt är det angeläget att fastställelsen sker så tidigt som möjligt. Uppenbarligen kan det i vissa fall skapa psykiska störningar hos barnet, om det under en följd av år har haft den uppfattningen att en viss man är dess far och faderskapet

därefter ifrågasätts. Detta förhållande kan synas tala för att man ställer upp en tidsgräns inom vilken en äkta make måste väcka talan om att han inte är barnets far. Beaktas bör dock att även om man skär av makens formella möjligheter att väcka talan om faderskapet, så hindrar det naturligtvis inte honom från att i sitt umgänge med barnet och modern ge uttryck för sin uppfattning att han inte är far till barnet. Barnet kan alltså i vilket fall som helst utsättas för störningar. Att talerätten är förlorad kan också helt allmänt skapa en bitterhet hos mannen som går ut över barnet. Det får därför i allmänhet anses bäst för samtliga inblandade parter, även barnet, att mannen har möjlighet att väcka talan om faderskapet även om lång tid skulle ha gått efter barnets födelse. Det kan därvid inte anses ändamålsenligt att, som ett par remissinstanser har föreslagit, förlänga den nuvarande treårsfristen till fem år. I stället talar starka skäl för att mannen liksom barnet skall kunna väcka talan inom obegränsad tid.

Farhågor har under remissbehandlingen framförts för att även helt ogrundade misstankar skulle kunna föranleda mannen att väcka bördstalan. Detta har ansetts utgöra ett skäl för att ha en begränsad talefrist. Mot detta vill jag säga att jag i det följande kommer att föreslå att såväl mannen som barnets vårdnadshavare i övrigt skall kunna vända sig till barnavårdsnämnden och begära utredning om vem som kan vara far till barnet. På det sättet kan mannen i viss utsträckning få klarlagt om hans misstankar är grundade eller ej. Man undviker då också att rättegång anställs i onödan.

Med hänsyn till det sagda förordar jag att man slopar de nuvarande tidsfristerna för mannens rätt att väcka talan om sitt faderskap.

Enligt nuvarande regler om talan angående äktenskaplig börd är mannen, oavsett hur lång tid som har förflutit från barnets födelse, avskuren från sin rätt att väcka talan, om han har erkänt barnet som sitt efter det att barnet har fötts och efter det att han har fått kunskap om att modern har haft samlag med annan under tid då barnet kan vara avlat. Vissa skäl talar för att man behåller en sådan bestämmelse även om man i övrigt slopar gällande tidsfrister. För barnet kan det synas innebära en trygghet att mannen inte kan få till stånd en omprövning av faderskapet sedan han en gång har erkänt barnet som sitt och därmed gett uttryck för sin vilja till samhörighet med barnet. Det bör emellertid beaktas att mannens intresse av att även i fortsättningen gälla som far till barnet måste vara starkt beroende av att samhörigheten mellan honom, å ena sidan, och barnet och dess mor, å andra sidan, består. Det är naturligt att mannen, om denna samhörighet brister, önskar få klarlagt om han verkligen är far till barnet eller ej. I en sådan situation kan det även från barnets synpunkt vara värdefullt att frågan om mannens faderskap blir utredd. Det förhållandet att barnet härigenom skulle löpa risk att förlora status som barn i äktenskap kan, i enlighet med vad som tidigare har sagts, inte tillmätas någon avgörande betydelse.

På de anförda skälen föreslås i promemorian att man slopar det hinder för mannens rätt att väcka bördstalan som ett erkännande f. n. utgör. Några

remissinstanser som annars ställer sig positiva till en utvidgning av mannens rätt att föra talan om sitt faderskap avstyrker förslaget i denna del. Det måste enligt dessa remissinstanser antas att mannen före erkännandet noga har övervägt situationen och sannolikheten för att han är far till barnet. Erkännandet måste vidare ge barnet uppfattningen att mannen verkligen är dess far. Tar mannen sedan efter lång tid upp faderskapsfrågan på nytt kan det få förödande konsekvenser i personligt avseende för barnet. En remissinstans jämför ett erkännande med adoption och menar att lika litet som en adoption kan hävas bör mannen kunna gå ifrån ett erkännande i de här avsedda fallen.

Vid en bedömning av om ett erkännande skall medföra hinder för mannen att senare väcka talan om sitt faderskap till barnet måste man enligt min mening beakta att det inte finns något krav på att erkännandet skall ges i viss form. Det räcker alltså med ett konkludent handlande från mannens sida. Enligt min mening kan man inte alltid räkna med att mannen noga har övervägt konsekvenserna av detta handlande. Att jämföra ett erkännande av det slag som här diskuteras med det omständliga förfarande som en adoption utgör, anser jag därför missvisande. Inte heller bör man enligt min mening räkna med att erkännandet alltid skapar en speciell känslomässig trygghet för barnet, särskilt som barnet i de flesta fall inte torde känna till erkännandet eller de omständigheter som har föranlett det.

För min del anser jag att man måste se mannens erkännande främst som ett uttryck för hans känsla av samhörighet med hustrun och barnet och hans önskan att inte bryta denna samhörighet. Om vid en senare tidpunkt denna samhörighet inte längre är för handen talar enligt min mening övervägande skäl för att mannen skall ha möjlighet att väcka talan om sitt faderskap. Jag har redan tidigare, i samband med att jag förordade ett slopande av gällande tidsgränser för väckande av bördstalan, sagt att det i allmänhet torde vara bäst för barnet om mannen kan väcka bördstalan när han har grundad misstanke om att han inte är far till barnet, trots att lång tid har förflutit efter barnets födelse. Detsamma torde generellt sett gälla även när mannen i och för sig har erkänt barnet som sitt. Inte heller i detta fall torde alltså barnet normalt vara betjänt av att mannens talerätt är avskuren.

Sammanfattningsvis anser jag således att mannen bör ha rätt att väcka talan om att han inte är far till barnet även i de fall då han först har erkänt det som sitt.

Har en man presumerats vara far till ett barn och är han avliden, har hans arvingar enligt gällande rätt möjlighet att föra talan mot barnet om att mannen inte är att anse som far. En förutsättning för arvingarnas talerätt är dock att mannen vid sin död inte hade försuttit sin egen rätt till talan eller efter barnets födelse erkänt det som sitt. Är denna förutsättning uppfylld har var och en som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv efter mannen ett år på sig att väcka talan från det han fick kännedom om mannens

död och om barnets födelse. Om mannen inte hade varaktigt sammanbott med barnet, förlorar arvingarna sin talerätt först sedan ett år har förflutit från det att talan som grundas på att barnet har äktenskaplig börd har framställts mot dödsboet.

Enligt min mening bör arvingarna till en man som har presumerats vara far även i fortsättningen ha vissa möjligheter att föra talan om att mannen inte skall anses som far. Denna rätt bör dock, som har föreslagits i promemorian, begränsas väsentligt i förhållande till vad som gäller f. n. Jag återkommer till denna fråga i specialmotiveringen.

Som tidigare nämnts har barnet enligt gällande regler en i tiden oinskränkt rätt att väcka talan om äktenskaplig börd mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Om mannen jämte maka efterlämnar efterarvingar enligt 3 kap. 1 § ärvdabalken, skall därvid talan såvitt dem angår riktas mot dem som då talan väcks är närmast till arv.

Barnet bör även i fortsättningen ha rätt att väcka talan om hävande av faderskapspresumtionen. Lika litet som hittills bör i lagen anges någon tidsfrist för väckande av sådan talan. Talan bör liksom enligt gällande rätt riktas mot den man som av lagen utpekas som barnets far eller, om mannen är död, mot hans arvingar.

När det gäller förutsättningarna för bifall till en talan om hävande av faderskapspresumtion är huvudregeln f. n. den att det i målet måste utredas att modern haft samlag med annan än maken och att det måste antas att barnet har avlats vid det samlaget. Även i annat fall kan emellertid talan bifallas, om det på grund av barnets arvsanlag eller annan särskild omständighet kan hållas för visst att mannen inte är far till barnet. Om barnet har avlats före äktenskapet eller under det att makarna efter domstols beslut eller annars på grund av söndring levde åtskilda, får talan bifallas, om det inte görs sannolikt att makarna har haft samlag med varandra under konceptionstiden.

Enligt promemorian bör de nu återgivna bestämmelserna om förutsättningarna för bifall till talan om hävande av faderskapspresumtion gälla i sina huvuddrag även i fortsättningen. Det föreslås emellertid att, om modern har haft samlag med annan än mannen, det skall anses tillräckligt att det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av den andre. Med ett sådant förslag uppnår man överensstämmelse med de regler som f. n. gäller för fastställande av faderskap beträffande barn utom äktenskap. I fall då makarna har levt åtskilda under konceptionstiden föreslås vidare att talan om hävande av faderskapspresumtionen skall kunna bifallas oberoende av orsaken till att makarna har bott i sär.

Förslagen har tillstyrkts under remissbehandlingen och bör även enligt min mening genomföras.

Att väcka talan vid domstol om hävande av faderskapspresumtionen kan naturligtvis te sig onödigt omständligt för de inblandade parterna i sådana fall då det står helt klart för dem att annan man än moderns make är

far till barnet och denne dessutom är villig att erkänna faderskapet. Med nuvarande regler kan ett sådant erkännande inte ges förrän presumtionen för den äkta mannens faderskap har hävts av domstol. Praktiska skäl talar för att man ändrar denna ordning och gör det möjligt att lämna ett giltigt faderskapserkännande även i de fall då bördstalan inte har väckts eller avgjorts.

I promemorian föreslås också att, i de fall då modern är gift, annan man än hennes make skall kunna erkänna faderskapet med verkan bl. a. att presumtionen för den äkta mannens faderskap hävs.

Enligt nuvarande regler skall faderskapserkännande för att vara giltigt bevittnas av två personer och skriftligen godkännas dels av modern till barnet eller särskilt förordnad förmyndare för barnet, dels av barnavårdsnämnden. Nämnden får lämna sitt godkännande bara om det kan antas att den man som har erkänt faderskapet är barnets far. Har barnet uppnått myndig ålder skall i stället barnet självt godkänna erkännandet.

För att erkännande i fall då modern är gift skall få den verkan att faderskapspresumtionen hävs bör enligt promemorian fordras att även moderns make har godkänt erkännandet.

För egen del anser jag i likhet med flertalet remissinstanser att promemorians förslag om hävande av faderskapspresumtionen genom erkännande innebär en praktisk lösning. Genom kravet på barnavårdsnämndens godkännande skapas enligt min mening tillräckliga garantier för att faderskapet blir riktigt fastställt. Förslaget bör därför genomföras. Det får ankomma på socialstyrelsen att lämna barnavårdsnämnderna närmare anvisningar i fråga om den utredning som bör föregå ett godkännande av nämnden i hithörande fall. Givetvis kan barnavårdsnämnden inte utan vidare godta ett påstående från parterna om vem som enligt deras mening är barnets far. Föreligger minsta tvekan bör godkännande inte lämnas. Ofta torde emellertid denna tvekan kunna hävas genom att parterna låter genomföra blodundersökning. I annat fall får talan om hävande av den äkta mannens faderskap föras i vanlig ordning vid domstol.

Som har framhållits i promemorian bör kravet på att såväl modern som hennes make skall ha godkänt erkännandet gälla även i fall då barnet är vuxet. Är modern eller hennes make inte längre i livet eller är de inte kapabla att lämna sitt godkännande kan det förenklade förfarandet inte komma till användning. Även i sådant fall får då vanlig bördstalan föras.

I fall då man vill få fastslaget att annan man än moderns make är far till barnet och möjligheten med faderskapserkännande inte kan användas, måste man f. n. dela upp förfarandet i två processer, en bördsprocess, varigenom fastställs att den äkta mannen inte är barnets far, och en process om fastställande av att en annan man är far till barnet. Från processekonomisk synpunkt framstår detta förfarande många gånger som alltför omständligt. Detta gäller inte minst om man, som jag har föreslagit, ändrar förutsättningarna för hävande av den äkta mannens faderskap i ett av de

fall som kan komma i fråga, så att förutsättningarna helt stämmer överens med dem som gäller för fastställande av att annan man är barnets far. Härtill kommer att ett utnyttjande av de förbättrade metoder att bestämma faderskapet som den medicinska vetenskapen under de senaste decennierna tillhandahållit stundom kan försvåras av att bestämningen av faderskapet delas upp på en bördsprocess och en faderskapsprocess. Vad gäller fall då barnavårdsnämnden har att sörja för fastställande av faderskapet tillkommer ytterligare att det givetvis kan vara till nytta för bördsprocessen om man där kan utnyttja den utredning som nämnden ändå måste ombesörja för den efterföljande processen om fastställande av faderskapet.

Med hänsyn till de nu anförda synpunkterna föreslås i promemorian regler som gör det möjligt att till gemensam handläggning med en talan om att moderns make inte är far väcka talan om fastställande av faderskapet till barnet. Vidare föreslås en bestämmelse som, när den äkta mannens faderskap har ifrågasatts, gör det möjligt för barnavårdsnämnden att börja utreda vem som eljest kan vara far till barnet.

Promemorieförslaget har i dessa delar tillstyrkts av remissinstanserna. Även jag anser att det bör genomföras. Till den närmare utformningen av reglerna återkommer jag i specialmotiveringen.

6.2.2 Fastställande av faderskap genom erkännande eller dom

Faderskapet till barn utom äktenskap fastställs enligt nu gällande regler genom erkännande eller genom dom varigenom rätten förklarar viss man vara far till barnet. Som jag tidigare har föreslagit bör bestämmelserna tillämpas också när barn föds av frånskild kvinna och hennes äktenskap har upplösts så kort tid före barnets födelse att barnet kan ha avlats dessförinnan.

När det gäller förutsättningarna för att ett faderskapserkännande skall vara giltigt bör enligt promemorian någon ändring inte göras, utöver vad som har föreslagits beträffande erkännande före det att makes faderskapspresumtion har hävts. Inte heller finns det enligt promemorian skäl att ändra de materiella förutsättningarna för att en man av domstol skall förklaras vara far till ett barn. Det bör alltså liksom hittills krävas dels att det är utrett att mannen har haft samlag med barnets mor under tid då barnet kan vara avlat, dels att det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av mannen.

Vad som sålunda anförts i promemorian har godtagits under remissbehandlingen. Även jag anser att man bör behålla nuvarande regler om faderskapserkännande och om förutsättningarna för domstols förklaring om faderskap.

När det gäller erkännande av faderskap måste detta för att bli giltigt godkännas av bl. a. barnavårdsnämnden. Nämnden får lämna sitt godkännande endast om det kan antas att mannen är far till barnet. Givetvis måste nämnden genom frågor till mannen och kvinnan skaffa sig upplysningar om om-

ständigheterna vid barnets tillkomst för att kunna bedöma om mannen kan antas vara fadern. Lever mannen och kvinnan samman i en stadigvarande förbindelse torde dock barnavårdsnämnden kunna inskränka sin utredning. Nämnden måste dock även i detta fall ställa vissa frågor för att få underlag för en bedömning av faderskapsfrågan. Ett felaktigt erkännande av faderskapet kan nämligen leda till olyckliga konsekvenser för parterna längre fram. Det får givetvis förutsättas att undersökningen görs med all den respekt för de inblandades integritet som ämnet kräver. Liksom hittills bör det ankomma på socialstyrelsen att meddela närmare anvisningar om barnavårdsnämndens förfarande i hithörande fall.

När det gäller rätten att föra talan om faderskap förutsätts i gällande lag att barnet eller dess ställföreträdare instämmer den presumtive fadern till domstol med yrkande om att han skall förklaras vara far till barnet. Någon uttrycklig lagbestämmelse om att en man är förhindrad att föra talan om att bli förklarad som far till ett utomäktenskapligt barn finns inte. Någon rätt för honom att föra sådan talan har emellertid inte ansetts föreligga (jfr NJA 1970 s. 347).

Under remissbehandlingen har från ett par håll ifrågasatts om inte den man som anser sig vara far till ett barn bör kunna själv väcka talan om fastställande av faderskapet. Det framhålls att mannen går miste om möjligheten att få vårdnaden om eller umgängesrätt med barnet, om modern underlåter att uppge hans namn vid barnavårdsnämndens utredning av faderskapet eller om hon före barnets födelse gifter sig med någon annan. En remissinstans anser också att en utomstående man som anser sig vara far till ett barn som har fötts i ett bestående äktenskap bör ha rätt att hos barnavårdsnämnden påkalla utredning beträffande faderskapet till barnet.

För egen del finner jag det till en början uteslutet att införa en ordning enligt vilken en utomstående man skulle kunna påkalla utredning av faderskapet till ett barn som har fötts under ett äktenskap och till vilket alltså moderns make är att anse som far. Vad sedan gäller frågan om införande av talerätt för män i fråga om barn som föds av en ogift kvinna kan det naturligtvis undantagsvis förekomma att kvinnan underlåter att vid barnavårdsnämndens utredning av faderskapsfrågan uppge en person som själv anser att han är möjlig som far. Anledningarna härtill kan givetvis vara flera. Vilken anledningen än kan vara föreligger dock inte något hinder för mannen att själv anmäla till barnavårdsnämnden att han anser sig vara far till barnet. Barnavårdsnämnden, som utför sin utredning i barnets intresse, har naturligtvis att vid utförandet av denna beakta mannens uppgifter och lika noga undersöka sannolikheten för hans faderskap till barnet som övriga eventuella fäders.

Enligt min mening kan mannen alltså få sina intressen väl tillgodosedda genom att hos barnavårdsnämnden anmäla sin uppfattning att det är han som är barnets far. Jag anser därför inte att det föreligger något behov av en ordning enligt vilken mannen ges rätt att själv väcka talan vid domstol om

fastställande av faderskap.

I redogörelsen för gällande rätt har nämnts att närmare bestämmelser om barnavårdsnämndens medverkan vid fastställande av faderskap och om rättegången i fall då barnavårdsnämnden medverkar finns intagna i en särskild lag, lagen (1969:618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap. Denna lag, vars bestämmelser i viss utsträckning får anses analogiskt tillämpliga i de fall då barnavårdsnämnden inte medverkar vid fastställande av faderskapet, bör, som föreslås i promemorian, arbetas in i FB. Härvid torde de bestämmelser som handlar om barnavårdsnämndens utredning kunna flyttas över i sak oförändrade. I enlighet med vad som har föreslagits i det föregående bör bestämmelserna dock kompletteras med en regel som gör det möjligt för barnavårdsnämnden att inleda utredning om vem som är ett barns far även i sådana fall då moderns make i och för sig är att anse som far enligt FB men faderskapet har satts i fråga av modern eller maken.

Faderskapslagens bestämmelser om rättegången i faderskapsmål är, som jag nyss antydde, direkt tillämpliga endast i fall då det åligger barnavårdsnämnden att sörja för fastställande av faderskapet. Vid inarbetandet av bestämmelserna i FB bör de i stor utsträckning kunna göras tillämpliga även i sådana faderskapsmål där det inte åligger barnavårdsnämnden att sörja för att faderskapet fastställs. Till hithörande frågor återkommer jag närmare i specialmotiveringen.

6.3 Vårdnad m. m.

Enligt gällande rätt kan föräldrar ha gemensam vårdnad om sina barn endast om de är gifta med varandra. Bestämmelserna om gemensam vårdnad bygger dessutom på förutsättningen att föräldrarna lever tillsammans. Emellertid uppställer lagen inte något uttryckligt krav på samboende. Gifta föräldrar kan alltså leva i sär men ändå ha vårdnaden om sina barn gemensamt. Beror särlevnaden på söndring måste rätten dock på ansökan av endera maken förordna att vårdnaden skall tillkomma endast den ene av dem eller eventuellt, om de har flera barn, att vårdnaden om de olika barnen skall fördelas mellan makarna. Vidare skall rätten självmant i samband med att det döms till äktenskapsskillnad i ett äktenskap där det finns barn förordna angående vårdnaden om barnen.

Som framgått av den tidigare redogörelsen har det vid upprepade tillfällen rests krav på att även ogifta eller frånskilda föräldrar skall få möjlighet att gemensamt utöva vårdnaden om sina barn. I första hand har man härvid yrkat att sammanboende föräldrar skall kunna få gemensam vårdnad. Under senare tid har emellertid framkommit önskemål om att också frånskilda eller ogifta föräldrar som inte sammanlever skall kunna ha gemensam vårdnad om sina barn.

Genom 1973 års ändringar i giftermålsbalken avdramatiserades väsentligt

skilsmässosituationen. Make som vill skiljas har rätt att få skilsmässa utan att inför domstol behöva ange några skäl för sin önskan. Den nya lagen innehåller inga regler om att domstol skall pröva makarnas inbördes personliga förhållanden. Det är inte längre möjligt att åberopa andra makens skuld för att få skadestånd eller vårdnaden om gemensamma barn eller för att slippa betala underhållsbidrag.

Jag har redan tidigare framhållit att den ändrade uppfattning om äktenskap och skilsmässa som har utvecklats under en följd av år och kommit till uttryck i 1973 års äktenskapsreform torde ha gett många frånskilda makar bättre förutsättningar att på ett mindre känsloladdat och prestigebetonat sätt se på sina relationer efter skilsmässan inbördes och i förhållande till barnen. Därigenom har föräldrarna också fått ökade möjligheter att ta ett gemensamt rättsligt ansvar för barnen efter äktenskapets upplösning och efter det att de har flyttat i sär. Visserligen kan det i undantagsfall vara bättre för barnen att banden till den ena av föräldrarna definitivt klipps av efter en skilsmässa framför att barnen skall användas som ett vapen i föräldrarnas fortsatta inbördes stridigheter. I de allra flesta situationer måste det emellertid vara till fördel för barnen om de efter skilsmässan kan bevara nära och goda förhållanden till båda föräldrarna. Om en ordning med gemensam rättslig vårdnad kan främja sådana goda förhållanden finns det uppenbarligen skäl att allvarligt pröva införandet av en sådan möjlighet.

Påpekas bör att en ordning med gemensam rättslig vårdnad inte nödvändigtvis innebär att föräldrarna i lika mån skall utöva den rent faktiska vårdnaden. Oavsett om barnet bor omväxlande hos båda föräldrarna eller om det vistas mera stadigvarande endast hos den ene, kan den rättsliga vårdnaden utövas av föräldrarna gemensamt. Om den gemensamma vårdnaden skall ha någon reell innebörd får man likväl – som barnmiljöutredningen har påpekat – förutsätta att vårdnaden också innebär något mått av delad faktisk omsorg om barnet.

Vad som har framkommit i den allmänna debatten tyder enligt promemorian på att många föräldrar rent känslomässigt upplever det som viktigt för de inbördes relationerna att modern och fadern har samma rättsliga ställning i förhållande till barnen. Den av föräldrarna som inte har den rättsliga vårdnaden kan uppfatta detta som orättvist, vilket kan skapa onödiga störningar. En ordning med gemensam vårdnad ses ofta som betydelsefull inte minst med tanke på den situationen att den ena föräldern skulle avlida. Även om det enligt gällande rätt bara undantagsvis kan förekomma att annan än den efterlevande förordnas till vårdnadshavare, om det är den vårdnadshavande föräldern som avlider, kan det innebära en trygghet för föräldrarna att veta att vid den enes död den andre automatiskt står kvar som vårdnadshavare för barnen.

På de anförda skälen föreslås i promemorian att frånskilda makar skall kunna behålla den gemensamma vårdnaden om sina barn även efter skilsmässan. Förslaget tillstyrks av flertalet remissinstanser, som anser att en

möjlighet för frånskilda att behålla den gemensamma vårdnaden om barnen skulle kunna minska riskerna för de svåra känslomässiga konflikter som annars lätt kan uppstå i vårdnadsfrågan och skapa bättre förutsättningar för att barnet efter skilsmässan skall kunna ha harmoniska relationer till båda föräldrarna. Det framhålls också att det måste innebära en trygghet för föräldrarna att veta att den ena av dem automatiskt står kvar som vårdnadshavare om den andre skulle bli ur stånd att utöva vårdnaden vid sjukdom eller död.

Några remissinstanser är emellertid tveksamma eller direkt avvisande till förslaget om gemensam vårdnad efter skilsmässa. Det framhålls från dessa instansers sida att gemensam vårdnad förutsätter livliga kontakter mellan makarna och att det kan ifrågasättas om föräldrar vilkas samliv har brutit samman verkligen är i stånd att upprätthålla förtroendefulla sådana kontakter. Det påpekas också att en ordning med gemensam vårdnad kan innebära att föräldrarna och barnen skjuter upp problemen som då kan komma att utgöra en ständig orosfaktor.

För egen del vill jag först understryka att en ordning med gemensam vårdnad om barn efter skilsmässa självfallet inte passar alla frånskilda föräldrar. I en del fall kan föräldrarnas inbördes förhållanden vara sådana att de inte gärna kan vara rättsliga vårdnadshavare gemensamt. Man kan emellertid inte bortse från att åtskilliga föräldrar som står i begrepp att skiljas torde se relativt lidelsefritt på sin situation och vara beredda att även i fortsättningen ta ett gemensamt ansvar för barnen. Att föräldrar i dessa fall skall kunna ha möjlighet till fortsatt gemensam vårdnad om barnen finner jag önskvärt. Som har framhållits både i promemorian och under remissbehandlingen torde ett delat rättsligt ansvar många gånger kunna främja ett harmoniskt förhållande mellan föräldrarna och barnen. Inte minst för äldre barn kan det också framstå som en trygghetsfaktor att de rättsliga relationerna till båda föräldrarna förblir oförändrade och barnet alltså inte behöver uppleva den ena föräldern som en mer eller mindre utanförstående person.

Beaktas bör vidare att det vid många skilsmässor är vårdnadsfrågan som vållar de allvarligaste motsättningarna mellan makarna. Det är också förklarligt att nuvarande regler, som ju innebär att den ena maken alltid måste förlora föräldramyndigheten över ett barn, skapar prestigekonflikter. I många fall torde förhållandena vara sådana att den ena maken förhållandevis lätt kan acceptera att den andre får hand om den faktiska vårdnaden, om han bara själv får stå kvar som rättslig vårdnadshavare jämte den andre.

Givetvis medför en ordning med gemensam rättslig vårdnad vissa praktiska problem för de föräldrar som bor i sär. Att vårdnaden är gemensam innebär att föräldrarna i princip skall fatta beslut gemensamt i angelägenheter som rör barnet. Detta i sin tur förutsätter att föräldrarna hela tiden står i nära kontakt med varandra. Man får emellertid förutsätta att de föräldrar som väljer att gemensamt ha vårdnaden om sina barn efter skilsmässan

bägge är inställda på att samarbeta och att de känner ett starkt tryck på sig att verkligen göra det, eftersom en följd av bristande samarbete kan bli att den gemensamma vårdnaden måste upphöra.

Beaktas bör också att det i praktiken inte kan krävas av föräldrarna att de skall i samråd bestämma om varje vårdnadsåtgärd beträffande barnet. Så torde inte heller ske beträffande gifta föräldrar. Är det fråga om en mera vardaglig angelägenhet kan den avgöras av den förälder som är närmast till hands, oberoende av att också den andre föräldern har den rättsliga vårdnaden om barnet. Det är alltså bara när mera ingripande beslut skall fattas som det krävs samråd. Även i sådant fall har emellertid den ena föräldern viss möjlighet att ensam besluta. Sålunda gäller redan nu enligt 6 kap. 5 § FB att en av föräldrarna kan handla på bådas vägnar, när den andre av någon anledning är hindrad från att delta i beslut rörande vårdnaden. Som några remissinstanser har påpekat har bestämmelserna i 6 kap. 5 § FB tillkommit för att användas endast i undantagsfall. Om möjlighet till gemensam vårdnad införs för frånskilda föräldrar torde bestämmelserna dock komma att få tillämpas i större omfattning än hittills.

Öppnar man möjlighet till gemensam vårdnad för frånskilda föräldrar, är det uppenbart att man också måste allvarligt pröva att införa en motsvarande möjlighet för ogifta föräldrar, dvs. sådana föräldrar som inte är eller har varit gifta med varandra. Som påpekas i promemorian har det under senare år blivit allt vanligare att föräldrar bor tillsammans utan att gifta sig. I sådana fall torde de också i praktiken utöva den faktiska vårdnaden om sina barn gemensamt, även om endast den ene av dem är rättslig vårdnadshavare. Detta gäller t. ex. den löpande uppsikten över barnen och omsorgen om barnens uppfostran och utbildning. Beslut rörande barnens personliga förhållanden som är av mer ingripande betydelse fattas med all sannolikhet av föräldrarna i samråd. Är det fråga om mera vardagliga angelägenheter torde de avgöras av den förälder som är närmast till hands, oberoende av om han är den som är rättslig vårdnadshavare för barnet. Över huvud taget torde situationen inte nämnvärt skilja sig från den som råder i en familj där föräldrarna är gifta med varandra.

Även om det praktiskt sett i allmänhet inte torde innebära några egentliga olägenheter att den rättsliga vårdnaden tillkommer endast en av föräldrarna, kan man enligt promemorian inte bortse från att det i många familjer där föräldrarna är ogifta finns ett starkt önskemål att de gemensamt skall få hand om vårdnaden om barnen. Liksom när det gäller frånskilda föräldrar kan ett gemensamt rättsligt ansvar vara ägnat att främja de inbördes relationerna och förhindra onödiga störningar. Vidare kan det också för de ogiftas del vara tryggt att veta att vid den enes död den andre står automatiskt kvar som vårdnadshavare.

Mot en ordning med gemensam vårdnad för ogifta föräldrar har tidigare framför allt anförts att det uppstår problem för den händelse föräldrarna skulle separera. Enligt promemorian kommer emellertid denna fråga i ett

nytt läge, om man inför en möjlighet för frånskilda att behålla den gemensamma vårdnaden om sina barn. Det är ju i sådant fall fråga om föräldrar som normalt inte bor tillsammans. På motsvarande sätt skulle man kunna låta ogifta föräldrar få gemensamt utöva vårdnaden, även om de inte delar bostad.

På de anförda skälen föreslås i promemorian att man inför en möjlighet för föräldrar som inte är eller har varit gifta med varandra att få gemensam rättslig vårdnad om barnen. Denna rätt bör i princip vara oberoende av om föräldrarna bor tillsammans eller ej.

De allra flesta remissinstanserna har ställt sig positiva till förslaget om en möjlighet till gemensam vårdnad för ogifta föräldrar, åtminstone när det är fråga om sammanboende föräldrar. Däremot är man på flera håll tveksam till om ogifta föräldrar som inte bor tillsammans skall kunna utöva vårdnad gemensamt. Flertalet remissinstanser godtar dock förslaget också i den delen. Det påpekas emellertid att en viktig förutsättning för att förslaget skall genomföras är att man anpassar reglerna om sociala förmåner och skatter till det. I annat fall kan det befaras att föräldrar med begränsade ekonomiska möjligheter kommer att utnyttja möjligheten till gemensam vårdnad endast i mindre omfattning.

För min del anser jag att de skäl som kan anföras till stöd för en ordning med gemensam vårdnad för frånskilda föräldrar till stor del är giltiga också när det gäller föräldrar som inte är eller har varit gifta med varandra. Också för ogifta föräldrar kan det uppenbarligen ha stor betydelse från psykologisk synpunkt att de delar det rättsliga vårdnadsansvaret. En sådan ordning kan främja både föräldrarnas inbördes relationer och deras förhållande till barnen.

Skälen för att möjliggöra gemensam vårdnad är naturligtvis särskilt starka när det gäller föräldrar som bor tillsammans. Sådana föräldrar kan många gånger direkt jämställas med dem som är gifta. I båda fallen bildar föräldrarna och barnen en familj där det är naturligt att vårdnadsansvaret är delat.

Enligt min mening talar emellertid starka skäl för att införa en möjlighet till gemensam vårdnad också i fall då föräldrarna inte är sammanboende. Även för föräldrar som inte vill eller har möjlighet att bo tillsammans kan det vara av stort värde att dela det rättsliga ansvaret för de gemensamma barnen. Den av föräldrarna som inte har den faktiska vårdnaden torde ofta få ett större intresse för barnet, om han är rättslig vårdnadshavare jämte den andre. Avsevärda praktiska problem skulle också uppstå, om man ställde upp ett krav på samboende som förutsättning för gemensam vårdnad. Myndigheterna skulle då för att bedöma vårdnadsfrågan behöva forska i parternas privatliv på ett sätt som inte kan anses önskvärt. Till det sagda kommer att om man, som nyss har diskuterats, öppnar en möjlighet till gemensam vårdnad för frånskilda föräldrar, som ju normalt inte bor tillsammans, skulle det te sig egendomligt att inte införa samma möjlighet för icke sammanboende, ogifta föräldrar. De förut anförda skälen för att frånskilda föräldrar skall ha möjlighet till gemensam vårdnad är också i stor utsträckning till-

lämpliga beträffande ogifta föräldrar som tidigare har sammanbott och då haft gemensam vårdnad om barnen.

Givetvis kan det ibland uppstå komplikationer, om ogifta föräldrar har gemensam rättslig vårdnad om ett barn utan att bo tillsammans. Viss risk finns då för att beslut i vårdnadsfrågor skall fördröjas på grund av svårigheter att få ett ståndpunktstagande från den av föräldrarna som inte har hand om barnet. På samma sätt som jag tidigare anförde beträffande frånskilda föräldrar torde emellertid beslut i vårdnadsfrågor många gånger kunna fattas av den förälder som är närmast till hands. I nödfall kan man även när det gäller ogifta föräldrar lösa uppkommande problem med hjälp av bestämmelserna i 6 kap. 5 § FB.

Av stor betydelse såväl när det gäller frånskilda som ogifta föräldrar är naturligtvis föräldrarnas egen inställning till frågan om gemensam vårdnad. I den allmänna debatten har ifrågasatts om det inte skulle vara tillräckligt att den ena föräldern önskar gemensam vårdnad för att en sådan ordning skall komma till stånd. Liknande tankar har förts fram under remissbehandlingen. Enligt min mening skulle dock en sådan ordning innebära att man lade en alltför svår uppgift på den av föräldrarna som inte anser sig kunna upprätthålla de nära fortsatta kontakter med den andra föräldern som en gemensam vårdnad förutsätter. Det bör därför vara ett villkor för en ordning med gemensam vårdnad att föräldrarna är ense om att de vill ha vårdnadsfrågan ordnad på det sättet. Skulle det visa sig att den gemensamma vårdnaden inte fungerar, bör vardera parten kunna utverka myndighets beslut om att vårdnaden inte längre skall vara gemensam. Det får då ankomma på myndigheten att utse vårdnadshavare. Ett sådant beslut torde i allmänhet kunna meddelas så snabbt att det inte hinner uppkomma några egentliga olägenheter till följd av att en ordning med gemensam vårdnad inte fungerar. Om så behövs, kan myndigheten meddela interimistiskt beslut i avvaktan på det slutliga avgörandet.

Av stor betydelse är naturligtvis också de ekonomiska konsekvenserna av en ordning med gemensam vårdnad. Jag kommer därmed in på frågorna om underhållsbidrag och bidragsförskott.

Nuvarande regler om underhållsbidrag till barn innebär att sådant bidrag skall betalas av förälder som är skild från vårdnaden om barnet. Däremot utgår inte underhållsbidrag om föräldrar utövar den rättsliga vårdnaden gemensamt. I sådant fall gäller i stället den allmänna regeln i 7 kap. 2 § FB om att var och en av föräldrarna skall efter sin förmåga ta del i kostnaden för barnets underhåll.

Bidragsförskott utgår till barn som står under vårdnad av endast den ena eller ingen av sina föräldrar. Är det bara den ena av föräldrarna som har vårdnaden utgår bidragsförskott med högst ett årligt belopp som motsvarar 40 % av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring, dvs. f. n. omkring 3 800 kr. Avdrag görs dock för vad den icke vårdnadsberättigade föräldern betalar i underhållsbidrag. Bor barnet tillsammans med den un-

derhållsskyldige utgår inte något bidragsförskott.

Bidragsförskott betalas ut av barnavårdsnämnden, som därefter har att vända sig till den underhållsskyldige och återkräva så mycket av bidragsförskottet som motsvarar fastställt men ej utgivet underhållsbidrag. Under vissa förutsättningar kan dock länsstyrelsen besluta att återkrav mot den underhållsskyldige skall efterges.

F. n. utbetalas årligen ca 600 milj. kr. i bidragsförskott. Sammanlagt berörs omkring 200 000 barn.

Om man inför en möjlighet till gemensam vårdnad för frånskilda och ogifta föräldrar innebär de angivna reglerna för dem som väljer en sådan ordning att ingen av dem blir skyldig att betala underhållsbidrag för barnet och att inte heller något bidragsförskott kommer att utgå. Beaktas bör dock, såvitt gäller bidragsförskott, att rätten till sådant förskott redan nu faller bort om föräldrarna bor tillsammans och har barnet hos sig. Från bidragsförskottssynpunkt är det därför likgiltigt om samboende föräldrar utövar den rättsliga vårdnaden gemensamt eller ej. Bor föräldrarna i sär är det däremot av avgörande betydelse om vårdnaden är gemensam eller inte.

Vad underhållsbidrag beträffar har någon remissinstans fört fram tanken att man skulle införa en ordning med underhållsbidrag även för föräldrar som är gemensamma rättsliga vårdnadshavare. Enligt min mening stöter det dock på stora praktiska svårigheter att genomföra en sådan ordning. Det synes heller inte nödvändigt att införa ett system med underhållsbidrag bara för att säkerställa att ingen av föräldrarna undandrar sig sitt ekonomiska ansvar. Som har framhållits i promemorian får det förutsättas att föräldrar som väljer att utöva vårdnaden gemensamt följer huvudprincipen i 7 kap. 2 § FB och gemensamt tar del i kostnaderna för barnens underhåll, var och en efter sin förmåga. Skulle någon av föräldrarna undandra sig sin skyldighet att bidra, kan detta vara ett skäl att upplösa den gemensamma vårdnaden.

Ett större problem utgör frågan om bidragsförskott. Flera remissinstanser har pekat på att kretsen av dem som kommer att utnyttja systemet med gemensam vårdnad kan komma att begränsas till följd av de villkor som gäller för rätt till bidragsförskott.

Det är enligt min mening inte möjligt att lösa de problem i detta avseende som kan uppkomma vid gemensam vårdnad genom en enkel ändring av bidragsförskottslagen. Den nu aktuella frågan om gemensam vårdnad kan inte heller föranleda ändring av de grundläggande reglerna för bidragsförskotten. Frågan om bidragsförskott vid gemensam vårdnad har ett direkt samband med reglerna om underhållsbidrag eftersom bidragsförskottens funktion är att ersätta eller komplettera ett underhållsbidrag. Viktigt är också att inte skapa orättvisor i förhållande till samboende föräldrar med låga inkomster. Det är därför angeläget att frågan om ekonomiskt stöd vid delad bosättning och gemensam vårdnad får ingå i en mer allsidig prövning av de frågor rörande bidragsförskott m. m. som anknyter till reglerna om underhållsbidrag.

Som tidigare nämnts har familjelagssakkunniga enligt sina direktiv i uppdrag att bl. a. se över reglerna om underhållsbidrag. Detta kunde synas tala för att man låter de sakkunniga pröva även den nyss angivna frågan. Mot detta kan emellertid invändas att man här kommer in på ett område som ligger utanför den civilrättsliga lagstiftning som de sakkunniga annars har att syssla med. Det är dessutom angeläget att de sakkunnigas arbete, som redan nu rör ett flertal betydelsefulla frågor, inte försenas.

Med hänsyn till det sagda har jag kommit fram till att det inom justitiedepartementet bör tillsättas en särskild arbetsgrupp med representanter för berörda departement och med uppgift att i nära samråd med familjelagssakkunniga och socialpolitiska samordningsutredningen (S 1975:02) pröva de frågor rörande bidragsförskott m. m. som anknyter till reglerna om underhållsbidrag och att därvid även överväga frågan om ekonomiskt stöd i de situationer som kan uppkomma vid delad bosättning och gemensam vårdnad.

Till övriga regler på det sociala stödområdet liksom till skattelagstiftningen återkommer jag i det följande. Jag vill emellertid redan här säga att dessa regler i allmänhet torde sakna betydelse för frågan om ett system med gemensam vårdnad bör införas eller ej.

Mot bakgrund av vad jag tidigare anfört om angelägenheten av att reformera vårdnadsreglerna anser jag att de problem som möter beträffande bidragsförskotten inte bör hindra att man nu inför en möjlighet till gemensam vårdnad för frånskilda och ogifta föräldrar. Inte heller i övrigt har jag funnit några avgörande hinder föreligga mot ett sådant system. Tvärtom anser jag med hänsyn till vad jag tidigare har anfört att övervägande skäl talar för att man nu inför den berörda möjligheten till gemensam vårdnad.

Jag förordar alltså att FB ändras så att såväl frånskilda som ogifta föräldrar får möjlighet att utöva gemensam rättslig vårdnad om sina barn. Denna möjlighet bör gälla oberoende av om föräldrarna bor tillsammans eller inte.

Införs en möjlighet för frånskilda att behålla den gemensamma rättsliga vårdnaden om sina barn, uppkommer frågan om det i fall då makarna önskar utnyttja denna möjlighet bör åligga rätten att meddela ett formellt beslut i vårdnadsfrågan i samband med skilsmässan. I promemorian understryks att det måste vara till stor fördel för förhållandet mellan frånskilda föräldrar och deras barn om de i möjligaste mån kunde slippa att vid skilsmässan ta ställning till frågan vem av dem som skall ha den rättsliga vårdnaden om barnen. Från både makarnas och barnens synpunkt torde det enligt promemorian många gånger vara bäst, om domstolen avstår från att tvinga fram ett ställningstagande i fall då ingen av makarna yrkar att vårdnadsfrågan skall tas upp. På grund därav föreslås i promemorian att domstolen endast om någon av föräldrarna yrkar upplösning av den gemensamma vårdnaden skall ta upp frågan till prövning och att i annat fall den gemensamma vårdnaden utan vidare skall fortsätta automatiskt.

Vad sålunda föreslagits har i allmänhet godtagits under remissbehand-

lingen. Några remissinstanser har dock framfört invändningar mot förslaget och menat att det skapar risk för att parterna utan att tillräckligt diskutera igenom vårdnadsfrågan låter den gemensamma vårdnaden fortsätta med senare uppkommande problem som följd. Det har vidare hävdats att rätten måste ha möjlighet att gå ifrån makarnas lösning i vårdnadsfrågan i fall då den uppenbarligen måste anses strida mot barnens bästa.

För egen del kan jag i och för sig ansluta mig till promemorians uppfattning att det många gånger kan innebära fördelar för de inblandade parterna om föräldrar som vill skiljas slipper att ta upp vårdnadsfrågan inför domstol. Beaktas bör dock att även om vårdnadsfrågan inte behöver behandlas i domstolsförfarandet, så måste föräldrarna naturligtvis själva ta ställning till hur de vill ha vårdnadsfrågan ordnad efter skilsmässan. Inte minst med tanke på de ekonomiska verkningar som kan följa av en ordning med gemensam vårdnad är det viktigt att parterna verkligen penetrerar hithörande problem. På denna punkt får man självfallet bättre garantier, om vårdnadsfrågan alltid måste tas upp vid domstolen, låt vara att domstolen i princip skall vara skyldig att meddela beslut i enlighet med parternas önskemål.

På grund av det sagda förordar jag att beslut i vårdnadsfrågan alltid skall meddelas i samband med en skilsmässa. Är parterna ense om att behålla den gemensamma vårdnaden, skall domstolen i princip besluta i enlighet med deras önskemål. I annat fall får en av föräldrarna utses till vårdnadshavare. Även i en sådan situation bör domstolen i allmänhet följa parternas önskemål, på samma sätt som gäller nu. Är föräldrarna oense, får vårdnadsfrågan avgöras efter vad som är skäligt med hänsyn till barnens bästa. Om det med hänsyn till barnens bästa är uppenbart att ingen av föräldrarna bör ha vårdnaden bör den liksom nu anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Givetvis kan det efter en skilsmässa visa sig att en ordning med gemensam vårdnad inte fungerar. I enlighet med vad jag tidigare har anfört bör vardera föräldern då kunna begära att den gemensamma vårdnaden upplöses och att en av föräldrarna utses till vårdnadshavare. Enligt min mening bör det ankomma på domstolen att meddela beslut i vårdnadsfrågan. Är föräldrarna ense om vem som skall vara vårdnadshavare bör domstolen på samma sätt som vid en skilsmässa besluta i enlighet med deras önskemål, såvida det ej skulle uppenbart strida mot barnens bästa.

När det därefter gäller frågan hur gemensam vårdnad skall komma till stånd för ogifta föräldrar sägs i promemorian att det i sådant fall bör krävas beslut av domstol. Domstolen skall enligt promemorieförslaget i princip förordna om gemensam vårdnad i alla de fall då föräldrarna önskar det. Domstolen skall dock kunna vägra att följa föräldrarnas önskemål, om det skulle uppenbart strida mot barnets bästa.

Promemorieförslaget har i denna del godtagits av de allra flesta remissinstanserna. På några håll ifrågasätter man dock om det är nödvändigt med ett domstolsbeslut för att ogifta föräldrar skall få utöva vårdnaden gemen-

samt, i varje fall om föräldrarna lever tillsammans. En remissinstans anser att gemensam vårdnad borde kunna komma till stånd enbart genom en anmälan till förslagsvis barnavårdsnämnden.

För egen del ansluter jag mig till promemorieförslaget i den nu aktuella frågan. Jag har nyss förordat att det i en skilsmässosituation alltid skall krävas domstolsbeslut för att parterna efter skilsmässan skall kunna behålla den gemensamma vårdnaden om barnen. Är situationen den att två ogifta föräldrar vill ha gemensam vårdnad är skälen för att alltid kräva domstolsbeslut starkare. Det är ju då fråga om föräldrar som i princip inte tidigare har utövat rättslig vårdnad gemensamt. Ibland kanske inte heller den faktiska vårdnaden har varit gemensam. Jag vill emellertid betona att domstolen liksom i skilsmässosituationen normalt bör följa föräldrarnas önskemål och alltså förordna om gemensam vårdnad, när föräldrarna begär det. Endast om ett sådant arrangemang uppenbart skulle strida mot barnets bästa bör förordnande kunna vägras.

Skulle det efter det att beslut om gemensam vårdnad har meddelats visa sig att en sådan ordning inte kan fortsätta, bör, som jag tidigare har anfört, envar av föräldrarna kunna gå till domstol och begära att vårdnaden upplöses. Det ankommer då på domstolen att förordna vem av föräldrarna som skall ha vårdnaden om barnen eller eventuellt hur barnen skall fördelas mellan föräldrarna. Domstolen skall i den situationen tillämpa samma grunder för sitt beslut som när frånskilda föräldrar begär att en gemensam vårdnad skall upplösas.

Såväl i skilsmässosituationen som i övriga fall när beslut skall meddelas i en vårdnadsfråga ankommer det på domstolen att ta ställning till vilken utredning som behövs. Är parterna ense om hur vårdnaden skall ordnas, bör dock några större krav på utredning inte ställas. Sålunda torde domstolen endast i undantagsfall behöva kontakta barnavårdsnämnden.

Uppenbarligen ligger det normalt i både barnens och samhällets intresse att ett vårdnadsbeslut har en viss stabilitet. Detta hindrar inte att ett vårdnadsbeslut ibland kan behöva ändras efter ganska kort tid. De regler som jag nu har förordat innebär också att exempelvis ett beslut om gemensam vårdnad skall ändras, så snart föräldrarna eller någon av dem finner att de inte kan fortsätta med den gemensamma vårdnaden. Har en gemensam vårdnad en gång blivit upplöst, bör det i och för sig inte föreligga något hinder för parterna att på nytt få till stånd en ordning med gemensam vårdnad, om de är ense om att göra ett nytt försök. I praktiken torde det dock sällan bli aktuellt att upprepade gånger ändra vårdnaden på detta sätt.

Liksom nu bör samhället alltid ha möjlighet att gripa in, om en vårdnadshavare visar sig vara grovt försumlig. Barnavårdsnämnden bör då kunna ta initiativ till att vårdnaden fråntas den försumlige. Däremot kan det, som anförs i promemorian, inte anses motiverat att behålla den nuvarande befogenheten för allmän åklagare att föra sådan talan. Åklagarens initiativrätt bör alltså slopas.

Utöver de tidigare behandlade bestämmelserna om underhållsbidrag och bidragsförskott finns det skäl att i detta sammanhang beröra också vissa andra regler inom social- och skattelagstiftningen. Vid tillämpningen av dessa regler har det i flera fall betydelse om en person har barn och om barnet bor tillsammans med föräldern. När det t. ex. gäller bostadstillägg enligt kungörelsen (1968:425) om statliga bostadstillägg till barnfamiljer utgår sådant tillägg bara till förälder eller föräldrar som har barn boende hos sig. Däremot kan kommunalt bostadstillägg enligt kungörelsen (1973:379) om statsbidrag till statskommunala bostadstillägg utgå även till personer utan barn. Det är dock möjligt för kommunerna att lämna högre tillägg till barnfamiljer än till dem som inte har barn boende hos sig.

Det kan vidare vara av betydelse för rätten att erhålla sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring om den försäkrade sammanbor med barn. Försäkrad som är inskriven hos allmän försäkringskassa har enligt huvudregeln rätt till sjukpenning, om den sjukpenninggrundande inkomsten uppgår till ett visst minsta belopp. Understiger inkomsten detta belopp föreligger ändå rätt till sjukpenning i vissa fall, bl. a. om den försäkrade sammanbor med barn under 16 år. Han har då också rätt att teckna frivillig sjukpenningförsäkring.

Enligt kommunalskattelagen (1928:370) har i vissa fall skattskyldig med hemmavarande barn under 16 år rätt till förvärvsavdrag på högst 2 000 kr. Å andra sidan får den som har barn som inte är hemmavarande tillgodogöra sig avdrag för underhåll som han har utgett till barnet, dock högst 2 500 kr. per barn och år. Förekomsten av hemmavarande barn påverkar också rätten till avdrag i andra hänseenden, liksom rätten till skattereduktion för ensamstående försörjare. Vid bedömningen av barnets ålder och av om barnet är hemmavarande eller inte utgår man från förhållandena den 1 november beskattningsåret.

De nu behandlade reglerna visar att det i vissa situationer är av betydelse om en förälder har barn boende hos sig eller inte. Denna fråga påverkas i och för sig inte av de nya vårdnadsregler som har föreslagits i det föregående. Att en far eller mor har del i den rättsliga vårdnaden av ett barn betyder ju inte att barnet också rent faktiskt måste bo hos den föräldern. I fall då föräldrarna har gemensam rättslig vårdnad om ett barn utan att bo tillsammans kan det tänkas att barnet antingen bor huvudsakligen hos den ena av föräldrarna eller att det bor växelvis hos båda. Det får avgöras från fall till fall var barnet vid tillämpningen av de olika bestämmelserna skall anses ha sitt hemvist. Att, som några remissinstanser har föreslagit, införa bestämmelser enligt vilka det skulle för alla sammanhang fastställas i förväg hos vilken av föräldrarna barnet skall anses hemmavarande, kan enligt min mening inte gärna komma i fråga.

Vid sidan av de regler som nyss har berörts och som fäster avseende vid om någon rent faktiskt har ett barn boende hos sig finns det också bestämmelser där det är av betydelse inte bara om en person har hem-

mavarande barn utan också om personen är rättslig vårdnadshavare. Hit hör framför allt de tidigare behandlade reglerna om underhållsbidrag och bidragsförskott. Vidare kan nämnas reglerna om studiehjälp enligt studiestödslagen (1973:349) och studiestödsförordningen (1973:418). Vid avgörandet av om barn skall få studiehjälp i form av inkomstprövat eller behovsprövat tillägg till studiebidrag eller återbetalningspliktiga studiemedel skall hänsyn tas till föräldrarnas ekonomiska förhållanden. Som förälder i det sammanhanget räknas fader eller moder som är vårdnadshavare samt fader eller moder som visserligen inte har del i den rättsliga vårdnaden men som bor tillsammans med förälder som är vårdnadshavare. Av betydelse är även styvförälders ekonomiska förhållanden. Vidare kan det för återbetalning av återbetalningspliktiga studiemedel ha betydelse om den återbetalningsskyldige har vårdnaden om barn.

Det sagda innebär att en ordning med gemensam vårdnad för frånskilda och ogifta föräldrar kan påverka barnets möjligheter att få studiehjälp, eftersom hänsyn skall tas till båda föräldrarnas ekonomi. Så skall emellertid ske redan nu i fall då föräldrarna bor tillsammans. Det är alltså bara när föräldrarna inte är sammanboende och ändå vill ha gemensam vårdnad som ett nytt läge från studiestödssynpunkt inträffar.

Även om nuvarande regler om studiestöd i den situation som nyss har angetts kan innebära vissa nackdelar för de föräldrar som vill ha gemensam vårdnad om sina barn, kan man enligt min mening räkna med att dessa nackdelar står kvar endast övergångsvis, eftersom hela studiestödssystemet är under utredning. Redan nu bör emellertid vissa ändringar göras i studiestödslagen, så att man i de berörda fallen åtminstone inte tar hänsyn till styvförälders ekonomi. Jag återkommer till den frågan i specialmotiveringen.

I sammanhanget kan ytterligare nämnas bestämmelserna om barntillägg till ålderspension eller förtidspension enligt lagen om allmän försäkring. Sådant tillägg kan utgå för barn till den försäkrade eller hans make, om den försäkrade har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med barnet. Pensionskommittén har emellertid i sitt betänkande (SOU 1975:74) Socialförsäkringsavgifter på uppdragsinkomster m. m. föreslagit att barntillägg skall utgå för varje barn under 16 år till försäkrad förälder oberoende av om föräldern har vårdnaden om barnet eller om barnet bor hos föräldern.

I anslutning till de olika frågor om sociala förmåner och skatter som jag nu har diskuterat vill jag framhålla att den omständigheten att icke sammanboende föräldrar har gemensam vårdnad om ett barn inte i och för sig bör leda till att de och barnet sammantaget kommer i åtnjutande av större ekonomiska förmåner än som skulle ha varit fallet, om endast endera av föräldrarna hade varit vårdnadshavare.

Som har påpekats under remissbehandlingen kan man räkna med att en ordning med gemensam vårdnad för frånskilda eller ogifta föräldrar kräver insatser från samhällets sida i form av information samt stöd och hjälp

till föräldrarna. Särskilt gäller detta frågorna om hur de ekonomiska problemen i anledning av den gemensamma vårdnaden skall lösas och om hur den faktiska vårdnaden skall ordnas för att barnen skall få så trygga uppväxtvillkor som möjligt. Stöd behövs också åt föräldrar som utövar gemensam vårdnad men som överväger att begära förordnande om att vårdnaden skall upplösas. Innan föräldrarna eller någon av dem tar ett sådant steg kan det finnas skäl att pröva andra möjligheter att komma till rätta med de uppkomna problemen.

Erinras bör om att föräldrar redan nu har möjlighet att söka råd och hjälp hos medlare eller familjerådgivare. Varje vårdnadshavare kan också, oavsett civilstånd, vända sig till barnavårdsnämnden för stöd och hjälp. Om vårdnadshavare begär det, kan nämnden i en sådan situation utse lämplig person (barnavårdsman) med uppgift att lämna vårdnadshavaren bistånd. Ett sådant bistånd kan få formen av ett samtal vid vilket barnavårdsmannen och vårdnadshavaren eller vårdnadshavarna gemensamt söker vägar att lösa de uppkomna problemen.

En särskild fråga är vem som skall vara förmyndare för ett barn. Av redogörelsen för gällande rätt framgår att de båda funktionerna vårdnadshavare och förmyndare i princip har kopplats samman i lagen. Den som är vårdnadshavare för ett barn är också barnets förmyndare, om inte vårdnadshavaren själv är omyndig och på den grunden inte kan vara förmyndare. Det kan också förekomma att vårdnadshavaren entledigas från förmynderskapet utan att samtidigt entledigas som vårdnadshavare. I sådant fall kommer vårdnaden och förmynderskapet att utövas av olika personer.

Föräldrar som gemensamt är vårdnadshavare för sina barn är också gemensamt förmyndare för barnen, om inte den ene är omyndig eller har entledigats från förmynderskapet. Förordnas genom beslut av domstol att endast den ena föräldern skall vara vårdnadshavare för ett barn, skall han också ensam vara barnets förmyndare.

Om vårdnadshavaren eller vårdnadshavarna inte klarar av att ensam eller ensamma vara förmyndare för ett barn skall en eller flera medförmyndare förordnas.

De nyss föreslagna ändringarna i vårdnadsreglerna aktualiserar frågan om förmynderskapet även i fortsättningen automatiskt skall följa med innehavet av vårdnaden. Beaktas bör bl. a. att de nya reglerna kan komma att medföra att vårdnaden beträffande ett och samma barn ändras oftare än f. n. En motsvarande överflyttning av förmynderskapet mellan föräldrarna skulle kunna tänkas medföra vissa svårigheter när det gäller t. ex. förmyndarens redovisning för förmynderskapet. För att komma till rätta med dessa svårigheter skulle man kunna tänka sig att om en av föräldrarna från början har varit ensam vårdnadshavare och därmed också förmyndare för ett barn, så fortsätter den föräldern att ensam ha hand om förmynderskapet, trots att beslut meddelas om gemensam vårdnad. Man kan också tänka sig en ordning enligt vilken förmynderskapet alltid utövas av båda föräldrarna.

oberoende av om vårdnaden utövas av dem bägge eller endast en av dem.

Enligt promemorian talar emellertid övervägande skäl för att man behåller det nuvarande systemet och alltså i princip låter förmynderskapet följa vårdnaden. Praktiskt taget samtliga remissinstanser har godtagit denna ordning.

Även jag finner att det nuvarande systemet bör behållas. Det kan inte bortses från att de båda funktionerna vårdnad och förmynderskap är starkt beroende av varandra. Så t. ex. ankommer det på förmyndaren att förvalta barnets medel, samtidigt som det är dessa medel som i första hand skall användas för barnets upphälle och utbildning. Det skulle också otvivelaktigt vålla irritation hos föräldrarna om de inte, samtidigt som de hade gemensam vårdnad om sina barn, också gemensamt ansvarade för barnens ekonomi. Även i fortsättningen bör alltså principen vara att förälder som är vårdnadshavare också är barnets förmyndare.

6.4 Överflyttning av barn

Av redogörelsen för gällande rätt framgår att länsrätts förordnande om verkställighet av dom eller beslut rörande vårdnad, umgängesrätt eller överlämnande av barn liksom förordnande om handräckning för överflyttning av barn länder till omedelbar efterrättelse, om inte annat förordnas. Bakgrunden till denna regel är att hithörande ärenden har en exekutiv prägel och att det, liksom vid andra typer av exekutiva förfaranden, är angeläget att sökanden skall få sin rätt förverkligad utan dröjsmål. Samtidigt bör dock observeras att länsrättens prövning inte är av rent formell karaktär utan att den omfattar också den materiella sidan av saken. I vissa fall är prövningen nästan att jämställa med en omprövning av den sakfråga som har avgjorts genom domen eller beslutet. Under alla förhållanden skall länsrätten pröva om en överflyttning är förenlig med barnets bästa. Detta innebär att det inte är självklart hur utgången i verkställighetsfrågan slutligen skall bli.

Med hänsyn till att länsrättens avgöranden har en delvis materiell karaktär och till att avgörandena ofta rör mycket känsliga frågor kan det med fog ifrågasättas om det är lämpligt att ha en huvudregel som innebär att avgörandena skall lända till omedelbar efterrättelse. Det kan visserligen invändas att länsrätten har möjlighet att förordna att dess beslut inte skall lända till efterrättelse förrän det har vunnit laga kraft. I praktiken torde det emellertid mycket sällan förekomma att länsrätten använder sig av denna möjlighet.

Det kan också invändas att överrätten efter besvär kan förordna om inhibition med stöd av 28 § förvaltningsprocesslagen. För att ett inhibitionsbeslut skall kunna meddelas fordras inte obetingat att klaganden uttryckligen yrkat inhibition. Det är tillräckligt att det av besvären eller av handlingarna i ärendet framgår att det överklagade beslutet t. v. inte bör få verkställas

(prop. 1971:30 s. 422 och 576).

Även de tidigare återgivna tillämpningsföreskrifterna till 21 kap. FB bör beaktas i detta sammanhang. Bestämmelserna innebär bl. a. att om länsrätten har meddelat beslut om hämtning som får verkställas omedelbart, så skall polismyndigheten genast underrättas härom. Inkommer besvär över beslutet skall överrätten genast underrätta länsrätten om detta. Länsrätten skall i sin tur genast underrätta den polismyndighet som skall verkställa hämtningen om besvären. Polismyndigheten får då inte verkställa hämtningen, förrän den har erhållit besked om att frågan om inhibition har prövats i besvärsärendet.

Bestämmelserna om att överinstansen ex officio skall pröva frågan om inhibition jämte de refererade tillämpningsföreskrifterna kan tyckas ge tillräckliga garantier för att ett beslut om hämtning inte blir verkställt innan överrätten har hunnit pröva inhibitionsfrågan. Det fordras emellertid att länsrättens beslut kommer den enskilde till handa i så god tid att besvär hinner anföras och meddelande härom nå polismyndigheten innan denna hunnit verkställa det överklagade beslutet. Detta torde inte alltid vara fallet. Den enskilde har heller inte alla gånger klart för sig vikten av att omedelbart anföra besvär. Dessa blir därför ofta ett slag i luften.

Även i fall då länsrätten har avstått från att förordna om hämtning och i stället meddelat vitesföreläggande kan en otillfredsställande situation uppstå. Ofta torde den i vitesföreläggandet utsatta fristen ha gått ut innan besvären hinner avgöras. Det blir i sådana fall omöjligt för klaganden att förutse om han kan avvakta besvärsinstansens prövning innan han överlämnar barnet. Han riskerar nämligen att vitet döms ut om hans besvär inte leder till ändring i beslutet.

I promemorian understryks att frågan om överflyttning av barn är en för berörda parter mycket allvarlig och känslig fråga och att det uppenbarligen många gånger är olyckligt om överflyttning sker innan saken har hunnit prövas i besvärsmålet. Det föreslås därför att huvudregeln skall vara att beslut om överflyttning av barn inte länder till efterrättelse förrän det har vunnit laga kraft. I det enskilda fallet bör dock länsrätten ha befogenhet att förordna att dess beslut skall lända till omedelbar efterrättelse.

Vad som sålunda föreslagits i promemorian har godtagits av praktiskt taget samtliga remissinstanser. Även jag anser att förslaget bör genomföras. Bestämmelserna i 21 kap. 12 § FB bör alltså ändras så, att länsrättens beslut länder till omedelbar efterrättelse endast om rätten särskilt har förordnat om det. Ett exempel på fall där sådant förordnande kan vara påkallat är att saken rör umgängesrätt som skall utövas vid en nära förestående tidpunkt.

Som har påpekats i promemorian kräver den nu föreslagna lagändringen att man ändrar tillämpningsföreskrifterna till 21 kap. FB. Denna fråga får anmälas senare för regeringen.

6.5 Rättegångskostnad i vårdnadstvister

Enligt huvudregeln i 18 kap. 1 § rättegångsbalken (RB) skall part som förlorar ett mål ersätta motparten hans rättegångskostnad. Gäller målet ett rättsförhållande som inte kan bestämmas annat än genom dom, t. ex. äktenskapsskillnad eller vårdnad om barn, kan domstolen dock förordna att vardera parten skall bära sin kostnad. I praktiken torde emellertid denna möjlighet användas sparsamt. Kvittning torde framför allt ske när parterna är ense i den fråga som målet gäller. Annars tillämpas regeln om förlorande parts ersättningsskyldighet även i indispositiva mål.

I olika sammanhang, bl. a. i motioner i riksdagen, har krävts att bestämmelserna ändras så att rättegångskostnaderna i vårdnadsmål alltid kvittas, dvs. att vardera parten får bära sin kostnad.

Enligt promemorian är det flera omständigheter som talar för att man vidgar domstolarnas möjligheter att förordna om kvittning av rättegångskostnaderna i vårdnadsmål. Det framhålls emellertid att även om man genomför en sådan reform, så behöver man inte för den skull föreskriva att kvittning alltid skall ske. Man skulle i stället kunna tänka sig en regel enligt vilken kvittning alltid skall ske, om inte särskilda skäl föranleder annat. Domstolen skulle i så fall kunna ta hänsyn till exempelvis i vad mån tappande part har haft fog för sin talan. Tanken på en sådan regel avvisas emellertid i promemorian. De bestämmelser som redan nu finns i 18 kap. 3 och 6 §§ RB om ersättningsskyldighet vid illojal och försumlig processföring torde enligt promemorian ge domstolen tillräckliga möjligheter att ingripa, om en rättegång om vårdnad inleds helt utan skäl. Det föreslås alltså att man i FB för in en regel om att vardera parten skall bära sin kostnad i vårdnadsmål.

Remissinstanserna har allmänt anslutit sig till tanken att man bör ge domstolarna större möjligheter att förordna om kvittning av rättegångskostnaderna i vårdnadsmål. På de flesta håll godtar man också promemorieförslaget. Några remissinstanser framhåller emellertid att det kan förekomma mål där 18 kap. 3 eller 6 § RB inte kan tillämpas men där förhållandena ändå är sådana att det skulle framstå som stötande att kvitta rättegångskostnaderna. De berörda remissinstanserna föreslår därför en regel om att kvittning skall ske när särskilda skäl inte föranleder annat.

Även jag anser att flera omständigheter talar för att domstolarnas möjligheter att förordna om kvittning i vårdnadsmål vidgas. Det kan i många fall vara naturligt att föräldrar går till domstol med en vårdnadsfråga och att de därvid har olika uppfattning om hur vårdnaden bör ordnas. Från barnets synpunkt kan det också vara angeläget att frågan om föräldrarnas lämplighet blir föremål för domstolsprövning. Detta gäller både i fall då föräldrarna vill upplösa en ordning med gemensam vårdnad och då det är fråga om att flytta över vårdnaden från den ene föräldern till den andre.

När en rättegång om vårdnad äger rum och vårdnadsfrågan är tvistig, är domstolens uppgift inte primärt att avgöra vem av makarna som har

rätt eller fel utan att träffa ett avgörande med hänsyn uteslutande till barnets bästa. I övervägande antalet tvistiga vårdnadsmål är förhållandena dessutom sådana att bägge föräldrarna i och för sig får anses lämpliga som vårdnadshavare. Domstolens uppgift är då att avgöra vem av dem som med hänsyn till barnets bästa är lämpligast. Med nuvarande ersättningsregler innebär detta att en förälder som i och för sig är lämplig som vårdnadshavare kan komma att ensam få stå för samtliga rättegångskostnader. Beaktas bör också att högre instans inte sällan kan komma till en annan slutsats än den lägre i vårdnadsfrågan. Part som då förlorar i överrätten blir tvungen att betala både sina egna och motpartens rättegångskostnader inte bara i högre utan också i lägre instans.

På grund av det sagda anser jag att gällande regler bör ändras så, att vardera parten i princip skall bära sina egna kostnader i vårdnadsmål. Samtidigt är det uppenbart att det måste finnas ett korrektiv mot part som inleder rättegång helt utan skäl eller som annars gör sig skyldig till illojal eller försumlig processföring. Domstolarna måste alltså ha vissa möjligheter att avvika från en huvudregel om kvittning. Jag delar på den punkten den uppfattning som har kommit fram under remissbehandlingen om att bestämmelserna i 18 kap. 3 och 6 §§ RB inte ger domstolarna tillräckliga möjligheter att ingripa. Observeras bör bl. a. att bestämmelsen i 18 kap. 3 § om ersättningsskyldighet vid inledande av onödig rättegång gäller endast det fallet att det är den vinnande parten som har inlett rättegången.

Enligt min mening uppnår man en tillfredsställande ordning om man för vårdnadsmålens del för in regler motsvarande dem som f. n. gäller i sådana faderskapsmål där barnavårdsnämnden för talan. Huvudregeln bör alltså vara att vardera parten bär sina egna rättegångskostnader. Oberoende av utgången i målet bör dock part kunna förpliktas att helt eller delvis ersätta motparten dennes rättegångskostnader, om den förstnämnde har förfarit på sätt som avses i 18 kap. 3 eller 6 § RB eller om annars särskilda skäl föreligger.

Observeras bör att vårdnadstvister vid domstol handläggs som ärenden i sådana fall där yrkande om vårdnad inte har framställts i mål om äktenskapsskillnad eller underhållsbidrag. Självfallet bör de nu föreslagna särskilda reglerna om kostnader i vårdnadsmål gälla även vårdnadsärenden.

6.6 Följdändringar i andra författningar m. m.

I promemorian föreslås att termerna äktenskaplig börd, barn i äktenskap och barn utom äktenskap rensas ut ur lagstiftningen i samband med att börds- och vårdnadsreglerna ändras. Enligt promemorian kan det visserligen inte alltid undvikas att man på olika områden har skilda regler, beroende på om ett barns föräldrar var gifta med varandra eller inte vid tiden för barnets födelse eller om de senare har ingått äktenskap med varandra. I så fall bör emellertid det angivna förhållandet direkt anges i de berörda

bestämmelserna.

Vad som sålunda föreslagits har hälsats med tillfredsställelse av de flesta remissinstanserna. Det betonas från flera håll att ett slopande av termerna barn i och barn utom äktenskap kan få betydelse när det gäller att få bort de fördomsfulla attityder som barn till ogifta mödrar fortfarande kan bli utsatta för.

Några remissinstanser är emellertid avvisande till att de berörda termerna utgår ur lagtexten. Det framhålls att termerna är lättfattliga och lätthanterliga och att ett slopande nödvändiggör omständliga omskrivningar.

För min del ansluter jag mig till den uppfattning som har förts fram i promemorian och i de flesta remissvaren. Även om det allmänna synsättet i familjefrågor har förändrats torde det alltjämt kvarstå en känsla av moralisk värdering i samband med termerna barn i och barn utom äktenskap. Det är därför angeläget att termerna rensas ut ur lagstiftningen. Att man därvid, i fall då moderns civilstånd har betydelse för en viss lagregel, tvingas använda en något längre formulering än f. n. får enligt min mening accepteras. Jag tillstyrker alltså promemorieförslaget i den nu aktuella delen.

Vad nu har sagts föranleder i första hand ändringar i FB. Ändringar behöver emellertid göras också i andra författningar där det talas om barn i och barn utom äktenskap. Vidare påverkas vissa regler av förslaget att en frånskild man inte automatiskt skall anses som far till barn som föds kort tid efter äktenskapets upplösning. Även förslaget att en utomstående man skall kunna erkänna faderskapet till gift kvinnas barn föranleder lagändringar.

De författningar som bör ändras i detta sammanhang är militärersättningsförordningen (1950:261), lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring, lagen (1958:642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap, barnavårdslagen (1960:97), lagen (1962:381) om allmän försäkring, namnlagen (1963:521), lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag, rättshjälpslagen (1972:429) samt studiestödslagen (1973:349).

Även i lagen (1950:382) om svenskt medborgarskap och religionsfrihetslagen (1951:680) behöver ändringar göras. Beaktas bör emellertid, såvitt gäller religionsfrihetslagen, att den är av kyrkolags karaktär och att den således inte kan ändras utan medverkan av kyrkomötet. Eftersom kyrkomöte inte torde komma att äga rum under de närmaste åren innebär detta att frågan om ändring i lagen t. v. får anstå.

Lagen om svenskt medborgarskap är f. n. föremål för en allmän översyn inom arbetsmarknadsdepartementet. Jag har i samråd med statsrådet Leijon kommit fram till att de ändringar i lagen som bör göras med anledning av de nu aktuella ändringarna i FB:s faderskapsregler lämpligen kan vidtas inom ramen för arbetet inom arbetsmarknadsdepartementet. Något förslag om ändring i medborgarskapslagen läggs därför inte fram i detta sammanhang.

Också de nya reglerna om vårdnad föranleder vissa följdändringar i författningar utanför FB. Till de författningar som bör ändras nu hör, utöver studiestödslagen, brottsbalken. Jag ämnar i detta sammanhang också föreslå att ändringar görs i utsökningslagen (1877 nr 31 s. 1), lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag och införsellagen (1968:621).

Påpekas bör att det i och för sig kan finnas skäl att ändra såväl FB som andra av de nu angivna författningarna, utöver vad som föreslås här. Författningarna är emellertid f. n. föremål för visst utredningsarbete. Sålunda har familjelagssakkunniga (Ju 1970:52) i uppdrag att se över bl. a. FB:s regler om underhåll, medan namnlagen är föremål för översyn av namnlagsutredningen (Ju 1972:06).

De följdändringar som bör göras i detta sammanhang ämnar jag kommentera närmare i specialmotiveringen. Jag vill här endast beröra ändringarna i lagen om allmänna barnbidrag.

Enligt 4 § lagen om allmänna barnbidrag är det modern som har rätt att uppbära sådant bidrag för barnet, om barnet står under båda föräldrarnas vårdnad. Är modern till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak för längre tid förhindrad att delta i vårdnaden har fadern rätt att uppbära bidraget. I andra fall än då föräldrarna gemensamt är vårdnadshavare uppbärs barnbidraget av den som har vårdnaden om barnet (4 § första stycket).

Har barn placerats i enskilt hem genom barnavårdsnämndens försorg kan allmän försäkringskassa på framställning av barnavårdsnämnd förordna att barnbidraget skall uppbäras av den som fostrar barnet. Har barnet placerats i enskilt hem av annan än barnavårdsnämnden, kan försäkringskassan meddela sådant förordnande efter framställning av modern eller annan som normalt har rätt att uppbära bidraget (4 § andra stycket).

Om det befinns att den som enligt 4 § har rätt att uppbära barnbidrag inte är skickad härför, kan försäkringskassan på framställning av barnavårdsnämnd förordna att bidraget skall betalas ut till den andra av föräldrarna eller till annan lämplig person. Om det föreligger synnerliga skäl kan försäkringskassan förordna att bidraget skall betalas ut till nämnden att användas till barnets bästa (5 §).

När barnbidragen tillkom anfördes som skäl för att modern skulle tillerkännas rätt till bidraget bl. a. att man då med större säkerhet torde kunna räkna med att bidraget verkligen kom barnet till godo och fick den standardhöjande effekt som avsågs. Enligt min mening speglar det principiella företrädet för modern framför fadern en föråldrad syn på kvinnans och mannens roller i hem och yrkesliv. Den naturliga utgångspunkten bör vara att föräldrarna skall ha valfrihet när det gäller att bestämma till vem av dem som barnbidraget skall betalas ut. Denna uppfattning har också framförts av familjepolitiska kommittén i betänkandet (SOU 1972:34) Familjestöd och av riksförsäkringsverket i dess yttrande över promemorian.

Riksförsäkringsverket föreslår att bestämmelserna om barnbidrag ändras på så sätt att rätten att uppbära bidraget då föräldrarna gemensamt har vårdnaden skall tillkomma modern, om föräldrarna inte anmäler att det

skall betalas ut till fadern, och att det i annat fall skall utgå till den som har vårdnaden om barnet. Jag finner riksförsäkringsverkets förslag lämpligt och förordar att det genomförs i detta sammanhang.

6.7 Avgift för vård av omyndigs värdehandlingar

Aktier, obligationer, pantbrev, skuldebrev och andra sådana värdehandlingar som tillhör omyndig skall enligt FB sättas ned i öppet förvar hos riksbanken eller annan bank, om handlingarnas sammanlagda värde överstiger 5 000 kr. Om underåriga syskon har gemensam förmyndare, skall värdehandlingarna räknas samman. Fr. o. m. den 1 januari 1976 gäller att nedsättning behöver ske endast om handlingarnas sammanlagda värde överstiger ett belopp motsvarande två gånger gällande basbelopp enligt lagen om allmän försäkring samt att förmyndaren därvid skall räkna samman värdehandlingarna i samtliga förmynderskap som han innehar.

Nedsatta handlingar skall vårdas av banken i enlighet med bestämmelserna i lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar (VL). För sin vård får banken tillgodoräkna sig en årlig avgift som inte får överstiga, när det gäller inhemska värdehandlingar två kronor och när det gäller utländska värdehandlingar en krona för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde (8 § VL).

De nu gällande förvaringsavgifterna fastställdes år 1963. Genom en lagändring år 1974 (SFS 1974:1042) har emellertid bestämts att avgifterna skall höjas till tre resp. två kronor för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde. Lagändringen träder i kraft den 1 januari 1976.

Bankföreningen har i en skrivelse fört fram uppfattningen att de avgifter som bankerna har rätt att ta ut för vård av omyndigs värdehandlingar inte förslår att täcka kostnaderna för bankernas förvaltningsarbete samt att kostnadstäckning inte heller kommer att uppnås med de högre avgifter som får tas ut för förvaltning som sker efter den 1 januari 1976.

Bankföreningens uppfattning delas av flertalet av de remissinstanser som har hörts i anledning av skrivelsen, bl. a. bankinspektionen och sparbanksföreningen. Dessa instanser anser det alltså motiverat med en höjning av avgifterna utöver den som inträder vid kommande årsskifte.

För min del anser jag att en utgångspunkt vid bestämmandet av ifrågavarande avgifter är att bankerna skall få kostnadstäckning för den vård av omyndigs värdehandlingar som det enligt lag åligger dem att utföra. Jag anser mig böra godta bankföreningens uppfattning att ytterligare avgiftshöjningar behövs för att full kostnadstäckning skall uppnås.

När det gäller frågan om hur avgifterna närmare skall bestämmas anser jag till en början liksom bankföreningen att den nuvarande lägre avgiften för vård av utländska värdehandlingar bör slopas, så att samma avgift gäller för utländska och inhemska värdehandlingar. I praktiken torde nämligen, som bankföreningen har framhållit, arbetet med vården av de utländska

handlingarna vara lika arbetskrävande som vården av de inhemska.

När det sedan gäller själva konstruktionen av avgifterna framgår såväl av bankföreningens skrivelse som av remissyttrandena att enbart värdebaserade avgifter inte ger ett riktigt resultat, eftersom kostnaderna för vården till stor del står i proportion till antalet värdeposter som var för sig ur förvaltningssynpunkt utgör en särskild enhet och kräver individuella insatser i form av bevakning m. m. På grund härav bör följande ändringar i systemet göras. Den värdebaserade avgiften bör behållas som en grundavgift och härvid höjas, så att den per år utgör högst fyra kronor för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde. Samtidigt bör den värdebaserade grundavgiften kompletteras med ett system av tilläggsavgifter. Lämpligen kan tilläggsavgifterna efter förebild av vad som gäller för andra förvar än omyndigförvar bestämmas så, att bankerna får ta ut högst 12 kronor dels för varje vid avgiftsperiodens början inneliggande handling, post av ensartade handlingar eller slutet konvolut, dels för varje deponering eller uttag under avgiftsperioden av sådana handlingar. Härvid bör begreppet post av ensartade handlingar tolkas så, att exempelvis aktier skall anses utgöra en post, oavsett om det är fråga om aktier i ett eller flera bolag.

I likhet med sparbanksföreningen finner jag det överflödigt att, som bankföreningen har föreslagit, ytterligare komplicera avgiftsbestämmelserna med en tilläggsbestämmelse om en minsta sammanlagd avgift.

Jag vill betona att samtliga de avgifter som jag nu har förordat är maximiavgifter. I den mån kostnaden för ett förvar eller för en åtgärd understiger den högsta tillåtna avgiften, bör alltså endast det lägre belopp som motsvarar kostnaden tas ut.

6.8 Ikraftträdande m. m.

Den nya lagstiftningen bör lämpligen träda i kraft den 1 januari 1977.

Vissa övergångsfrågor uppstår i samband med ikraftträdandet av de nya reglerna om faderskap. Klart är naturligtvis att de nya bestämmelserna blir tillämpliga fullt ut i fråga om barn som föds efter ikraftträdandet. När det gäller barn som har fötts dessförinnan blir äldre rätt tillämplig på så sätt att om en man enligt de äldre bestämmelserna har varit att anse som far, så skall han anses som far även efter ikraftträdandet av de nya reglerna. Om alltså frånskild kvinna har fött barn före ikraftträdandet och födelsen har ägt rum så kort tid efter äktenskapsskillnaden att barnet kan vara avlat dessförinnan, så skall den frånskilde mannen även efter ikraftträdandet anses som far till barnet. Detta torde inte kräva någon särskild övergångsbestämmelse.

De nya reglerna om att en utomstående man kan erkänna faderskapet till barn, vartill moderns make enligt lagen är att anse som far, bör gälla, oavsett om barnet är fött före ikraftträdandet eller ej. Mera tveksamt är i vad mån moderns make eller hennes förutvarande make skall få föra talan om att han inte är far till barnet, i fall då det är fött före ikraftträdandet.

Har han inte försuttit de frister som tidigare gällt för väckande av sådan talan, är det dock klart att han efter ikraftträdandet bör kunna föra talan om faderskapet. Övervägande skäl talar för att han bör kunna väcka talan även i fall då han har försuttit en äldre talefrist. I annat fall skulle de nya bestämmelserna få alltför liten räckvidd. Om däremot en tidigare väckt talan har ogillats genom lagakraftägande dom på annan grund än att en talefrist har försuttits, bör ny talan om samma sak i enlighet med allmänna principer vara utesluten.

Är mål angående makes faderskap anhängigt vid tidpunkten för de nya reglernas ikraftträdande, bör de nya reglerna om förutsättning för talans bifall tillämpas. Om det alltså utreds att modern har haft samlag med annan än maken, bör talan bifallas om det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av den andre.

De nya reglerna innebär en kraftig inskränkning i rätten för arvingar till avliden man att väcka talan om dennes faderskap. Har talan väckts före ikraftträdandet med iakttagande av gällande tidsfrister och är målet alltjämt anhängigt vid ikraftträdandet, bör dock talan prövas slutligt utan hinder av att rätten att föra talan har fallit bort enligt de nya bestämmelserna. När det gäller förutsättningarna för bifall till talan bör emellertid även i detta fall de nya reglerna tillämpas.

Vad därefter beträffar de nya reglerna om vårdnad torde några övergångsproblem knappast uppstå. Reglerna bör gälla fullt ut i och med ikraftträdandet.

Vid faderskapslagens tillkomst fogades vissa övergångsbestämmelser till lagen. Bestämmelserna innebar till en början att i fråga om barn utom äktenskap, som har fötts före utgången av år 1969, skulle alltjämt äldre lags bestämmelser gälla beträffande barnavårdsmannens skyldighet att sörja för att barnets börd fastställs. Den nya bestämmelsen om skyldighet att föra talan mot den man eller de män som skäligen kan komma i fråga som far till barnet skulle dock äga tillämpning även i sådant fall.

I övergångsbestämmelserna till faderskapslagen föreskrivs vidare att i mål om faderskap till barn utom äktenskap kan talan om barnets egenskap av trolovningsbarn enligt äldre lag tas upp till prövning, om barnet är fött före den nya lagens ikraftträdande eller den uppgivne fadern har avlidit före ikraftträdandet.

I samband med barnavårdsmannainstitutionens avskaffande den 1 januari 1974 kompletterades övergångsbestämmelserna med en föreskrift om att äldre lags bestämmelser om barnavårdsman i stället skulle gälla barnavårdsnämnden.

Tidigare har föreslagits att de nuvarande reglerna i faderskapslagen skall arbetas in i FB. Detta innebär att faderskapslagen bör upphävas i samband med att de nya reglerna sätts i kraft. De nu behandlade övergångsbestämmelserna till faderskapslagen bör dock alltjämt gälla. Lämpligen bör de tas in bland övergångsreglerna till ändringarna i FB.

7 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i föräldrabalken,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i utsökningslagen (1877 nr 31 s. 1),
4. lag om ändring i lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar,
5. lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
6. lag om ändring i militärersättningsförordningen (1950:261),
7. lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring,
8. lag om ändring i lagen (1958:642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap,
9. lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97),
10. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
11. lag om ändring i namnlagen (1963:521),
12. lag om ändring i införsellagen (1968:621),
13. lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag,
14. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),
15. lag om ändring i studiestödslagen (1973:349).

Vid upprättande av lagförslagen har samråd skett, såvitt gäller 5, 7, 9 och 10 med chefen för socialdepartementet, beträffande 6 med chefen för försvarsdepartementet och beträffande 15 med chefen för utbildningsdepartementet.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

8 Specialmotivering

8.1 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

De förslag som har lagts fram i det föregående föranleder omfattande ändringar i FB. Utöver ändringar av saklig natur är ett flertal redaktionella ändringar påkallade. Jag har härvid också ansett det lämpligt att i viss omfattning ändra FB:s disposition. Utgångspunkten har varit att faderskapslagens bestämmelser, som till övervägande del är av processuell natur, bör flyttas över till FB. På grund av sammanhanget med de materiella reglerna om faderskap har de placerats i 2 och 3 kap. För att man skall vinna större enhetlighet och överskådlighet har jag då ansett att också de processuella bestämmelser i 20 kap. som rör särskilda mål- eller ärendegrupper, nämligen faderskap, adoption, vårdnad, underhåll, omyndighetsförklaring och hävan-

de av sådan förklaring samt förordnande och entledigande av förmyndare och god man, bör flyttas från 20 kap. och placeras i de kapitel som innehåller de materiella reglerna om de olika instituten. Kvar i 20 kap. står enligt departementsförslaget i huvudsak vissa allmänna rättegångsbestämmelser.

1 kap. Om faderskapet till barn

1 §

Första stycket anger de fall i vilka faderskapet till ett barn följer direkt av lagen. Som har berörts i avsnittet 6.2.1 har dessa fall inskränkts till sådana situationer då modern är gift vid barnets födelse eller då hon vid denna tidpunkt är änka och maken har avlidit inom sådan tid att barnet har kunnat avlas dessförinnan. Mannen i äktenskapet är då enligt lagrummet att anse som far till barnet. Är modern vid barnets födelse omgift följer direkt av lagen att det är mannen i det nya äktenskapet som är att anse som barnets far, oberoende av om barnet har fötts på sådan tid att det har kunnat avlas i moderns tidigare äktenskap. Det fallet att modern vid barnets födelse är ogift eller frånskild omfattas inte alls av lagrummet. Utanför lagrummet faller också den situationen att modern är änka sedan så lång tid tillbaka att barnet inte kan ha avlats före mannens död.

Med de nu föreslagna reglerna undviker man det problem som finns i dag, nämligen att i vissa fall två män enligt lagens ordalydelse kan vara att anse som barnets far. Om en änka gifter om sig kort tid efter mannens död och i det nya äktenskapet föder barn på sådan tid att det kan vara avlat i det tidigare äktenskapet kan enligt de nya reglerna endast maken i det nya äktenskapet anses som far till barnet. Detta överensstämmer också med de anvisningar till folkbokföringsmyndigheterna som f. n. gäller i motsvarande situation.

Lagrummet innehåller inte någon regel om konceptionstid i fall då modern har blivit änka, dvs. någon regel om hur lång tid efter mannens död ett barn kan födas för att anses vara avlat av honom. Denna fråga får liksom hittills avgöras i praxis.

Presumtionen om den äkta mannens faderskap kan hävas av domstol, som alltså kan förklara att den äkta mannen inte är barnets far. Presumtionen om makens faderskap kan också hävas genom att en annan man erkänner faderskapet. Närmare regler i dessa frågor finns i 2 och 4 §§. I *andra stycket* av förevarande paragraf föreskrivs därför att vad som sägs i första stycket inte gäller, om rätten enligt 2 § förklarar att moderns make inte är far till barnet eller om annan man enligt 4 § erkänner faderskapet.

2 §

I paragrafen anges under vilka förutsättningar faderskapspresumtionen enligt 1 § första stycket kan hävas av domstol. De olika fall som kan föranleda

hävning av faderskapet har tagits upp i tre olika punkter. Reglerna motsvarar i sina huvuddrag bestämmelserna i nuvarande 2 kap. 4 § FB.

Den första punkten avser det fallet att det är utrett att modern har haft samlag med annan man än sin make under tid då barnet kan vara avlat. Under förutsättning att domstolen med hänsyn till samtliga omständigheter finner det sannolikt att den andre mannen är far till barnet skall faderskapspresumtionen hävas. Bestämmelsen skiljer sig något från motsvarande regel i 2 kap. 4 § FB. Enligt sistnämnda lagrum krävs att det måste antas att den andre mannen är barnets far. I departementsförslaget har kravet alltså något mildrats så att det överensstämmer med förutsättningen för att någon skall förklaras som far i mål om fastställande av faderskap (5 §). Detta gör det bl. a. lättare att i samma mål behandla frågan om hävande av faderskapspresumtionen enligt förevarande paragraf och frågan om fastställande av nytt faderskap för barnet. Möjligheterna härtill skall behandlas närmare under 3 kap. 16 §.

Andra och tredje punkterna tar sikte på fall då det inte är visat att modern har haft samlag med annan man än maken. Faderskapspresumtionen för maken skall i så fall hävas om det på grund av barnets arvsanlag eller annan särskild omständighet måste hållas för visst att maken inte är barnets far (andra punkten) eller om barnet har avlats före äktenskapet eller under det att makarna levde åtskilda och det inte är sannolikt att de haft samlag med varandra under den tid då barnet kan ha avlats (tredje punkten). I nuvarande 2 kap. 4 § krävs ytterligare att den omständigheten att makarna levde åtskilda berodde på söndring mellan dem eller på att domstol förordnat om sammanlevnadens hävande. Enligt departementsförslaget räcker det med att det utreds att makarna rent faktiskt inte har levt samman.

Bestämmelser motsvarande nuvarande 2 kap. 1–3 §§ om vem som får föra talan om hävande av faderskapspresumtionen enligt 1 § första stycket har tagits upp i 3 kap. 1 och 2 §§.

Som närmare skall behandlas under 4 § kan faderskapspresumtionen enligt 1 § första stycket under vissa omständigheter hävas också genom att annan man erkänner faderskapet till barnet.

3 §

Paragrafen gäller i första hand fall då antingen förhållandena inte är sådana att make enligt 1 § första stycket skall presumeras vara far till barnet eller då faderskapspresumtionen har hävts. Enligt *första stycket* fastställs faderskap i sådana fall genom erkännande eller genom dom. I likhet med vad som nu gäller enligt 3 kap. 2 § FB föreskrivs i *andra stycket* att erkännande kan ske även före barnets födelse.

Som har nämnts vid 1 § skall faderskap till barn som föds efter skilsmässa alltid fastställas enligt denna paragraf och detta oberoende av om födelsen skett på sådan tid att barnet kan ha avlats före upplösningen av moderns äktenskap.

Som närmare skall beröras i anslutning till 4 § kan erkännande i vissa fall komma i fråga även om 1 § första stycket är tillämpligt och moderns make alltså skall anses som far till barnet. En erinran härom har tagits upp i första stycket av förevarande paragraf.

4 §

Första stycket motsvarar nuvarande 3 kap. 2 § FB första och andra styckeena med undantag av föreskriften om att erkännande kan ske även före barnets födelse. Denna föreskrift har som tidigare nämnts fått ny placering i 3 § andra stycket.

Andra stycket innehåller en ny regel om erkännande av faderskapet i sådana fall då modern var gift vid barnets födelse och hennes make alltså enligt 1 § första stycket skall anses som far till barnet. Lagrummet är avsett att tillämpas i sådana fall då det för såväl modern som hennes make står klart att annan man är far till barnet och denne är villig att erkänna faderskapet. Genom erkännandet fastställs att det är den andre mannen och inte moderns make som är barnets far. För att erkännandet skall vara giltigt krävs alltid, förutom vad som föreskrivs i första stycket, att det godkänns skriftligen av såväl modern som av den man som var hennes make vid tiden för barnets födelse. Moderns godkännande är alltså nödvändigt även om barnet har uppnått myndig ålder. Är barnet myndigt krävs däremot inte godkännande av barnavårdsnämnden, utan i stället skall barnet självt godkänna erkännandet. Det sagda innebär att det anvisade förenklade förfarandet för hävande av presumtionen om den äkta mannens faderskap kan komma till användning endast om både den äkta mannen och modern är i livet och är kapabla att avge en viljeförklaring av angivet innehåll.

I *tredje stycket* föreskrivs att rätten skall förklara erkännande sakna verkan mot den som har avgett det, om det senare visas att han inte är far till barnet. Bestämmelsen överensstämmer nästan helt med motsvarande regel i nuvarande 3 kap. 2 § tredje stycket FB. Uttrycket att erkännandet saknar verkan "mot" den som har avgett det har valts med tanke på erkännanden som har lämnats enligt paragrafens andra stycke. Härigenom förhindras att moderns make automatiskt kommer att på nytt anses som far till barnet, om erkännandet förklaras sakna verkan.

5 §

Paragrafen, som innehåller den materiella bestämmelsen om när domstol skall förklara en man vara far, överensstämmer i sak helt med nuvarande 3 kap. 3 § FB.

2 kap. Om barnavårdsnämnds medverkan vid fastställande av faderskap

1 §

Första stycket motsvarar nuvarande 3 kap. 4 § första stycket FB.

Andra stycket är nytt. Det ger barnavårdsnämnden möjlighet att utreda frågan om vem som är far till ett barn, även om enligt 1 kap. 1 § första stycket moderns make presumeras vara far till barnet. En förutsättning är emellertid att vårdnadshavare för barnet, dvs. i normalfallet modern eller hennes make, begär att barnavårdsnämnden skall verkställa utredning. Har vårdnaden om barnet tillagts en särskilt förordnad förmyndare är det han som är behörig att begära att barnavårdsnämnden skall verkställa utredning. Det krävs emellertid att någon av vårdnadshavarna är kyrkobokförd eller vistas i landet. Om så inte är fallet krävs att barnet är svensk medborgare. Skulle moderns make inte vara vårdnadshavare, har han ändå rätt att påkalla barnavårdsnämndsutredning.

En ytterligare förutsättning för att utredning skall sättas i gång är i samtliga fall att nämnden finner det lämpligt. Nämnden bör alltså göra en viss förhandsprövning av det befogade i att sätta i gång en utredning. Skulle exempelvis en makes misstankar om att han inte är far till barnet framstå som uppenbart obefogade, bör nämnden kunna vägra att göra utredning.

Är de nu angivna villkoren uppfyllda, skall barnavårdsnämnden börja utreda frågan om faderskapet utan att avvakta att det genom lagakraftägande dom har fastställts att moderns make inte är far till barnet. Som närmare skall beröras under 3 kap. 16 § blir det enligt departementsförslaget också möjligt att i samband med en talan om hävande av den äkte mannens faderskap föra talan mot annan man om fastställande av faderskapet.

I *tredje stycket* föreskrivs att talan mot barnavårdsnämnds beslut att inte påbörja utredning då sådan har påkallats enligt andra stycket förs hos länsstyrelsen genom besvär samt att talan mot länsstyrelsens beslut förs genom besvär hos kammarrätten.

2 §

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar nuvarande 3 kap. 5 § FB, innehåller bestämmelser om vilken barnavårdsnämnd som det åligger att fullgöra uppgift enligt 1 §, att sörja för att faderskapet till barnet fastställs eller att i övrigt göra faderskapsutredning. Påpekas bör att i sådana fall då utredning skall göras till följd av begäran enligt 1 § andra stycket utövas vårdnaden om barnet normalt av modern och maken gemensamt. Enligt sista punkten i förevarande paragraf skall man då ta hänsyn till var modern är kyrkobokförd eller vistas, när det gäller att avgöra vilken barnavårdsnämnd som skall verkställa utredning.

3 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 3 kap. 6 § FB. Den blir tillämplig också i fråga om sådan utredning som avses i 1 § andra stycket.

4–7 §§

I enlighet med vad som har föreslagits i avsnittet 6.2.2 har bestämmelserna i lagen (1969:618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap (faderskapslagen) arbetats in i FB. Förevarande paragrafer motsvarar 2–5 §§ faderskapslagen och blir tillämpliga även i fråga om utredning som avses i 1 § andra stycket.

Vad gäller *5 §*, där det sägs att barnavårdsnämnden bör bereda den som kan antas vara far tillfälle att erkänna faderskapet, är det naturligtvis i fall då utredning har begärts enligt 1 § andra stycket en förutsättning att såväl modern som hennes make är införstådda med att erkännande skall ske.

Enligt *6 §* bör barnavårdsnämnden verka för att blodundersökning äger rum beträffande modern, barnet och den som kan eller skall anses vara far till barnet, om denne begär det eller anledning finns till antagande att modern har haft samlag med mer än en man under tid då barnet kan vara avlat. I fall då utredningen har begärts enligt 1 § andra stycket kan alltså alltid moderns make begära blodundersökning, liksom annan man som enligt barnavårdsnämndens utredning kan vara barnets far.

8 §

Paragrafen motsvarar 6 § faderskapslagen. Första stycket, som handlar om barnavårdsnämndens skyldighet att föra protokoll, är tillämpligt både när nämnden enligt 1 § första stycket har att sörja för att faderskap fastställs och när nämnden enligt 1 § andra stycket har påbörjat faderskapsutredning.

Andra stycket innehåller en föreskrift om att barnavårdsnämndens utredning bör bedrivas skyndsamt och att den skall vara avslutad inom ett år från barnets födelse, om inte särskilda skäl föranleder annat. Det anges uttryckligen att denna tidsangivelse gäller endast sådana fall då barnavårdsnämnden enligt 1 § första stycket har att sörja för att faderskapet till barnet fastställs.

3 kap. Vissa bestämmelser om rättegången i mål om faderskap

Mål om förklaring att viss man ej är fader

De mål som avses under denna rubrik är mål enligt 1 kap. 2 § om hävande av den legala faderskapspresumtionen.

1 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 2 kap. 1 och 2 §§ FB. I enlighet med vad som har föreslagits i avsnittet 6.2.1 har emellertid i departementsförslaget de frister som f. n. gäller för mannens rätt att väcka talan om hävande av faderskapspresumtionen slopats. I *första stycket* föreskrivs därför endast att mannen, om han vill vinna förklaring att han inte är far till barnet,

skall väcka talan härom mot barnet eller mot dess arvingar, om det har avlidit.

I *andra* och *tredje styckena* anges under vilka förutsättningar mannens arvingar, om denne har avlidit, kan väcka talan om att mannen inte är far till barnet. I enlighet med vad som gäller enligt nuvarande 2 kap. 2 § FB är det var och en som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv efter mannen som under vissa förutsättningar har rätt att väcka sådan talan. Efterlämnar mannen jämte maka efterarvingar som anges i 3 kap. 1 § ärvdabalken har var och en av dem motsvarande rätt att väcka talan.

Arvingarnas rätt att väcka talan om mannens faderskap har begränsats väsentligt i förhållande till vad som gäller f. n. Bakgrunden till bestämmelserna är följande.

Enligt gällande rätt är arvingarna uteslutna från talerätt, om mannen efter barnets födelse har erkänt det som sitt. Denna princip har jag ansett böra gälla även i fortsättningen. Principen bör gälla oberoende av om mannen har känt till eller haft skäl att anta att modern under konceptionstiden haft samlag med annan man.

Vad därefter gäller det fallet att den avlidne mannen inte har erkänt barnet som sitt bör beaktas att det vid hans frånfälle kan ha förflutit åtskilliga år från barnets födelse. Att mannens arvingar i en sådan situation skulle ha rätt att väcka talan om mannens faderskap kan inte anses lämpligt. Frågan är då om arvingarna bör ha en sådan rätt, om mannens död har inträffat kortare tid efter barnets födelse. Olika synpunkter gör sig här gällande. Jag har dock ansett övervägande skäl tala för att mannens arvingar inte skall ha någon rätt att väcka talan om hans faderskap till barnet när han själv inte har vidtagit några åtgärder för att få detta upphävt. Huvudregeln bör därför vara att arvingarna till mannen inte har någon talerätt. Denna ståndpunkt intas också i promemorian. Vidare har så gott som samtliga remissinstanser anslutit sig till förslaget i den delen.

Fullt ut kan emellertid den angivna huvudregeln inte gälla. I promemorian sägs att arvingarna till en början bör ha rätt att väcka talan, om mannen har dött före barnets födelse. Talerätt bör vidare föreligga, om mannen visserligen avled efter barnets födelse men han aldrig kände till födelsen.

Vad som sålunda föreslås har allmänt godtagits under remissbehandlingen, och även jag har ansett att förslaget på denna punkt är lämpligt.

Enligt gällande rätt är mannen bevarad i sin talerätt utan tidsbegränsning, om han visserligen känner till barnets existens men inte har varaktigt sammanbott med barnet. Anledningen härtill är att det i sådant fall ofta står klart för berörda parter att mannen inte är far till barnet. Om barnet i detta läge väcker talan mot mannen som grundas på att barnet har äktenskaplig börd, t. ex. en talan om underhåll, prekluderas mannens rätt att väcka talan mot barnet inom ett år från det han erhåller del härav. Om emellertid barnet inte väcker sådan talan och mannen avlider, har mannens arvingar motsvarande rätt att väcka talan mot barnet om äktenskaplig börd. En regel

av detta slag bör enligt promemorian finnas även i fortsättningen. Jag delar den uppfattningen. Om mannen inte har varaktigt sammanbott med barnet och heller inte har erkänt barnet bör alltså, om han avlider, hans arvingar ha rätt att väcka talan mot barnet om hans faderskap. Deras rätt härtill bör dock, som föreslås i promemorian, vara utesluten, om talan som grundats på att mannen är far till barnet har väckts mot honom under hans livstid och det därefter vid hans död har förflutit mer än ett år från det han fick del av barnets talan.

I enlighet med det anförda föreskrivs i *andra stycket* att arvingarna har rätt att väcka talan om mannens faderskap, om han inte har varaktigt sammanbott med barnet och heller inte efter barnets födelse har erkänt det som sitt. Arvingarnas talerätt är dock utesluten, om vid mannens död mer än ett år förflutit från det att han fått del av talan som väckts mot honom och som grundats på att han är far till barnet.

Har arvingarna enligt andra stycket rätt att väcka talan om mannens faderskap och har dödsboet utsatts för anspråk som grundas på att mannen är far till barnet, måste arvingarna enligt *tredje stycket* instämma sin talan inom ett år från det att anspråket mot dödsboet framställdes. Bestämmelsen har sin motsvarighet i nuvarande 2 kap. 2 § andra punkten FB.

2 §

Paragrafen, som handlar om barnets rätt att väcka talan om hävande av faderskapspresumtion, motsvarar nuvarande 2 kap. 3 § FB.

3 §

Paragrafen, som innehåller forumbestämmelser, motsvarar nuvarande 20 kap. 1 och 14 §§ FB.

4 §

Paragrafen, som bl. a. reglerar frågan om vem som får föra talan för underårig part, motsvarar nuvarande 20 kap. 2 § FB i dess lydelse enligt SFS 1974:1038.

I promemorieförslaget har som ett tredje stycke tagits upp vissa bestämmelser om rätt för svaranden att påkalla prövning av frågan om hävande av faderskapspresumtion i fall då käranden återkallar sin talan. Bestämmelserna har utsatts för kritik av ett par remissinstanser. För min del har jag ansett bestämmelserna onödiga. Någon motsvarighet till dem har därför inte tagits upp i departementsförslaget.

Mål om fastställande av faderskap

5 §

I paragrafen anges vilka som är berättigade att föra talan om fastställande av faderskap för ett barn som är underårigt. I fall som avses i 2 kap. 1 § förs barnets talan av barnavårdsnämnden. Härmed avses i första hand fall då ingen man enligt 1 kap. 1 § automatiskt skall anses som barnets far och då det enligt 2 kap. 1 § första stycket åligger barnavårdsnämnden att sörja för att faderskapet fastställs. Barnavårdsnämnden har emellertid rätt att föra talan även i fall då visserligen viss man skall presumeras vara far men talan har väckts om att han skall frånkännas faderskapet. Som jag närmare skall beröra vid 16 § har då nämnden möjlighet att – sedan faderskapsutredning har skett – till gemensam handläggning med nyssnämnda talan väcka talan om fastställande av faderskap.

Vid sidan om barnavårdsnämnden får barnets talan alltid föras av modern, om hon är vårdnadshavare. Denna talerätt gäller, även om modern inte har uppnått myndig ålder. Talan får vidare alltid föras av särskilt förordnad förmyndare för barnet. Dessa bestämmelser motsvarar dem som nu är intagna i 7 § första stycket faderskapslagen.

Påpekas bör att moderns resp. särskild förmyndares talerätt gäller även i andra mål om fastställande av faderskap till underårig än sådana där barnavårdsnämnden enligt 2 kap. 1 § har att verka för faderskapets fastställande.

6 §

Paragrafens *första punkt* motsvarar delvis 7 § andra stycket faderskapslagen. Bestämmelsen gäller emellertid inte bara fall då det åligger barnavårdsnämnden att verka för faderskapets fastställande utan också övriga situationer. Vad barnavårdsnämndsfallen beträffar innebär bestämmelsen liksom nu att nämnden är skyldig att föra talan mot den eller de män som skäligen kan komma i fråga som far till barnet. Härvid skall beaktas vad som har kommit fram vid nämndens utredning eller under målets handläggning vid domstolen.

Även i fall då barnavårdsnämnden beslutar att väcka talan om fastställande av faderskap till gemensam handläggning med talan om förklaring att viss man inte är far till barnet, skall talan föras mot den eller de män som enligt nämndens utredning skäligen kan komma i fråga som far till barnet. Kan flera män komma i fråga som far, kan det dock ibland vara lämpligt att nämnden avstår från sådan gemensam handläggning som nu har nämnts och i stället avvaktar utgången av den talan som är anhängig för att, om denna talan bifalls, väcka talan om fastställande av faderskapet för sig.

Andra punkten motsvarar 9 § faderskapslagen och föreskriver att i avliden mans ställe skall stämmas de arvingar till honom som anges i 2 §. Detta torde ha gällt redan tidigare även i mål där barnavårdsnämnden inte haft

att föra talan. Bestämmelsen blir nu, genom placeringen i FB, tillämplig i alla mål om fastställande av faderskap.

7 §

Första stycket motsvarar helt 10 § första stycket faderskapslagen. I lagrummet regleras alltså vid vilken domstol talan skall väckas i sådana mål där det enligt 2 kap. 1 § första stycket åligger barnavårdsnämnden att sörja för att faderskapet till barnet fastställs. Vidare innehåller lagrummet en bestämmelse om överflyttning av mål.

Andra stycket avser mål i vilka det inte åligger barnavårdsnämnden att sörja för att faderskapet fastställs. I sådana mål får talan väckas vid rätten i den ort där mannen eller, om det är flera män som instäms, en av dem har sitt hemvist. Har mannen eller en av de män som talan gäller dött, får talan väckas vid rätten i den ort där dödsboet efter honom svarar. Som reservforum anges Stockholms tingsrätt.

I fall då enligt 16 § talan om fastställande av faderskap väcks till gemensam handläggning med talan enligt 1 kap. 2 §, dvs. talan om förklaring att viss man ej är far till barnet, skall talan om fastställande av faderskapet givetvis instämmas vid den domstol där talan enligt 1 kap. 2 § är anhängig. En föreskrift härom har tagits in i paragrafens *tredje stycke*.

8 §

Paragrafen överensstämmer med 10 § andra och tredje styckena faderskapslagen. Enligt paragrafens *första stycke* får, då mål om fastställande av faderskap är anhängigt, frågan om faderskapet prövas endast i det målet. Enligt *andra stycket* får talan inte prövas slutligt före barnets födelse. Paragrafen är tillämplig i alla mål om fastställande av faderskap och alltså inte endast i sådana mål då barnavårdsnämnden har att sörja för att faderskapet fastställs.

9 §

I paragrafen, som motsvarar 8 § faderskapslagen, föreskrivs att rätten på ansökan av svarande skall utfärda stämning på man som inte redan är instämd i målet och pröva om han är far till barnet. Om sådan ansökan skall i tillämpliga delar gälla vad som är föreskrivet om stämningsansökan. Paragrafen gäller i samtliga mål om fastställande av faderskap och alltså inte bara i mål där barnavårdsnämnden har att sörja för att faderskapet till barnet fastställs.

10 §

Paragrafen motsvarar 11 § faderskapslagen. Är omständigheterna sådana att barnavårdsnämnden enligt 2 kap. 1 § första stycket har att sörja för att faderskapet till barnet fastställs föreligger givetvis alltid en av barnavårdsnämnden gjord faderskapsutredning. En utredning kan emellertid ha gjorts också till följd av en begäran härom enligt 2 kap. 1 § andra stycket. I bägge fallen är barnavårdsnämnden enligt 2 kap. 8 § skyldig att föra protokoll över vad som har förekommit av betydelse i faderskapsfrågan.

11 §

I paragrafen, som motsvarar 12 § första stycket faderskapslagen, föreskrivs att envar som kan föra talan på barnets vägnar skall beredas tillfälle att yttra sig i målet. Paragrafens tillämpningsområde är inte inskränkt till mål vari barnavårdsnämnden har att föra talan utan gäller generellt i mål om fastställande av faderskap.

12 §

Paragrafen motsvarar 13 § första och andra styckena faderskapslagen. Bestämmelserna har genom överflyttningen till FB fått generell tillämpning i alla mål om fastställande av faderskap.

Vad gäller *andra stycket*, som föreskriver att vittnesförhör inte får ske i syfte att styrka att vittnet har haft samlag med modern under den tid då barnet kan antas vara avlat, kan följande framhållas. Om en man kan komma i fråga som far till barnet, är det, för att frågan om faderskapet skall kunna bli så allsidigt behandlad som möjligt i målet, lämpligare att han stäms in som svarande än att han hörs som vittne. Genom att barnavårdsnämnden har ålagts att stämma in alla de män som kan komma i fråga som far till barnet, finns det garantier för att mannen i fråga också blir instämd i sådana mål där barnavårdsnämnden har att sörja för att faderskapet till barnet fastställs. I andra mål finns inte några motsvarande garantier. Å andra sidan ligger det i de redan instämda svarandenas intresse att stämma in annan man som kan misstänkas ha haft samlag med barnets mor under konceptionstiden. I praktiken torde man därför även i andra mål än sådana där barnavårdsnämnden har att sörja för faderskapets fastställande kunna räkna med att ansökan om stämning görs mot icke instämd man under de angivna förhållandena. Något hinder mot att låta det berörda förbudet mot vittnesförhör gälla generellt i mål om fastställande av faderskap har därför inte ansetts föreligga.

En bestämmelse om att rätten kan hålla förhandling inom stängda dörrar finns nu i 20 kap. 39 § FB. I departementsförslaget har bestämmelsen flyttats till 20 kap. 10 § FB. Någon motsvarighet till 13 § tredje stycket faderskaps-

lagen, som innehåller en bestämmelse av motsvarande innehåll, är därför inte erforderlig i detta sammanhang.

13 §

Paragrafen, som motsvarar 14 § faderskapslagen, innehåller bestämmelser om avskrivning av mål efter återkallelse. Genom överflyttningen till FB blir bestämmelserna direkt tillämpliga i alla mål om fastställande av faderskap.

14 §

Paragrafen, som motsvarar 15 § faderskapslagen, innehåller bestämmelser om rättegångskostnad i mål där barnavårdsnämnden för talan om fastställande av faderskapet till barnet. Bestämmelserna gäller i stället för 18 kap. 1–7 §§ rättegångsbalken.

Vid tillkomsten av bestämmelserna i 15 § faderskapslagen anförde departementschefen (prop. 1969:124 s. 114 och 115) att den allmänna regeln i 18 kap. 1 § rättegångsbalken om att förlorande part skall ersätta vinnande part dennes rättegångskostnad var mindre väl lämpad i mål enligt faderskapslagen, såvitt angick kärandesidans ansvar. Om en av barnavårdsmannen (numera barnavårdsnämnden) väckt faderskapstalan ogillades, borde detta inte rimligtvis gå ut över barnet. Departementschefen anförde vidare att kravet på positiv sannolikhet för faderskap ökade risken för att talan kunde komma att ogillas och att olägenheterna av de allmänna ersättningsreglerna blev särskilt framträdande i sådana fall där barnavårdsmannen blev skyldig att stämma in flera män. Barnet borde därför aldrig kunna förpliktas att ersätta motparts kostnad i faderskapsmål. Beträffande frågan om svarandes ersättningsskyldighet för motpartens rättegångskostnader anförde departementschefen att de nya reglerna, bl. a. den vidgade taleplikten för barnavårdsmannen, innebar att faderskapsprocessen fick ett starkare inslag av officialförfarande än indispositiva mål i allmänhet. Mot bakgrund bl. a. härav syntes det rimligt att svaranden i fortsättningen normalt inte skulle kunna förpliktas ersätta kärandens rättegångskostnader. Enligt departementschefen borde därför som huvudregel gälla att vardera parten skulle bära sin kostnad i faderskapsmål.

Av de nu återgivna uttalandena framgår att de särskilda rättegångskostnadsreglerna i faderskapslagen har kommit till framför allt med hänsyn till att en företrädare för det allmänna tillagts en taleplikt i faderskapsmålen. Med hänsyn härtill har jag ansett att dessa särskilda ersättningsregler bör gälla även i fortsättningen i mål där barnavårdsnämnden för talan. I andra faderskapsmål föreligger däremot inte samma skäl att införa en huvudregel om att vardera parten skall bära sin kostnad. I dessa mål gäller alltså de allmänna bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken i sin helhet.

Under remissbehandlingen har Stockholms tingsrätt påpekat att gällande

bestämmelser innebär att svaranden i ett faderskapsmål där barnavårdsnämnden för talan i allmänhet skall åläggas att till statsverket återgälda hälften av kostnaderna för blodundersökning eller annan undersökning av ärftliga egenskaper även när käromålet ogillas eller återkallas. Enligt tingsrättens mening är denna ordning inte tillfredsställande. Tingsrätten anser därför att domstolarna bör ha möjlighet att avstå från att ålägga svaranden återbetalningsskyldighet.

För min del anser jag liksom tingsrätten att det givetvis kan förekomma fall då det inte är skäligt att ålägga svaranden återbetalningsskyldighet beträffande kostnader för blodundersökning m. m. Som exempel kan nämnas att modern felaktigt har uppgett att hon har haft samlag med svaranden. Enligt min mening erbjuder emellertid de bestämmelser som har tagits upp i förevarande paragraf tillräckliga möjligheter att komma till rätta med den angivna situationen. Dessa bestämmelser innebär bl. a. att barnets ställföreträdare kan förpliktas ersätta kostnad som ställföreträdaren har vållat svaranden genom illojal eller försumlig processföring.

15 §

Paragrafen, som motsvarar 16 § faderskapslagen, innehåller bestämmelser för det fall att talan i faderskapsmål fullföljs till högre rätt. Enligt *första stycket* åligger det då den högre rätten att pröva faderskapsfrågan i hela dess vidd. Vidare föreskrivs i *andra stycket* att om den högre rätten härvid finner att någon som inte är part i målet skäligen kan komma i fråga som far till barnet, skall på yrkande av part domen undanröjas och målet i dess helhet återförvisas till den domstol som först har dömt i det. Till följd av barnavårdsnämndens åliggande att sörja för att faderskapet till barnet fastställs är det i praktiken garanterat att nämnden begär undanröjande och återförvisning för den händelse den högre rätten skulle finna att någon som inte är part i målet skäligen kan komma i fråga som far till barnet. Givetvis kommer barnavårdsnämnden också att i ett sådant fall ansöka om stämning på den mannen.

I ett mål där barnavårdsnämnden inte för talan har man inte samma garanti för att part yrkar undanröjande och återförvisning och sedan ansöker om stämning på man som inte tidigare har varit part i målet. Å andra sidan har den som företräder barnet även i ett sådant mål ett starkt tryck på sig att agera på det angivna sättet. Syftet med bestämmelsen, att få faderskapsfrågan allsidigt prövad i ett sammanhang, torde därför uppfyllas även i andra faderskapsmål än dem där barnavårdsnämnden har att sörja för fastställande av faderskapet. Med hänsyn till det sagda har första och andra styckena gjorts generellt tillämpliga i alla mål om fastställande av faderskap.

I *tredje stycket* föreskrivs att 11–13 §§ äger motsvarande tillämpning i högre rätt och att detsamma gäller 10 § tredje stycket och 14 § i fall då barnavårdsnämnd för talan i målet.

Förening av mål

16 §

För sådana fall då det för såväl modern som hennes make står klart att barn för vilket maken enligt 1 kap. 1 § första stycket skall anses som far i verkligheten är barn till annan man har det, som tidigare nämnts, öppnats möjlighet att genom erkännande av faderskapet i ett sammanhang få den äkta mannens faderskap hävt och den andre mannens faderskap fastställt. Bestämmelse härom finns i 1 kap. 4 § andra stycket. Emellertid är förhållandena givetvis inte alltid sådana att det för de inblandade står klart vem som är barnets verklige far. Även om så är fallet är det inte säkert att den andre mannen är villig att erkänna faderskapet. I vissa fall kan dessutom mer än en man komma i fråga som far till barnet. Möjligheten att genom erkännande i ett sammanhang få makens faderskap hävt och den verklige faderns faderskap fastställt är då utesluten. Det krävs i så fall att parterna går till domstol. Genom förevarande paragraf har emellertid skapats en möjlighet att i en och samma rättegång få prövat frågan om hävande av den äkta mannens faderskap och frågan om fastställande av faderskapet till barnet. Det föreskrivs sålunda att om talan som avses i 1 kap. 2 § har anhängiggjorts, så får till gemensam handläggning med sådan talan väckas talan om fastställande av att annan man än som avses i 1 kap. 1 § första stycket är barnets far. Till denna bestämmelse är knuten en forumregel i 7 § tredje stycket.

Moderns make har inte rätt att väcka talan om att annan man skall förklaras vara far till barnet. Detta gäller även om han, ensam eller tillsammans med modern, är vårdnadshavare för barnet. Maken kan bara väcka talan med yrkande om att han själv inte skall anses vara far. Har han emellertid väckt sådan talan kan barnet medge hans talan och å sin sida yrka att rätten skall fastställa att annan man är far till barnet. Skulle moderns make återkalla sin talan eller utebli från sammanträde för muntlig förberedelse eller huvudförhandling, medför detta att det mål vari han för talan skall avskrivas och därmed även målet om fastställande av att annan man är far till barnet. Barnet kan emellertid förekomma att detta sker genom att självt väcka talan om hävande av makens faderskap.

Tidigare har i anslutning till 2 kap. 1 § andra stycket nämnts att barnavårdsnämnden har möjlighet att under vissa förutsättningar börja utreda frågan om vem som är far till ett barn, även om det föreligger fall som avses i 1 kap. 1 § första stycket, dvs. fall då moderns make skall anses som far. Visar nämndens utredning att annan man än den som enligt 1 kap. 1 § första stycket skall anses som far till barnet skäligen kan komma i fråga som barnets far och väcks talan om hävande av den legala faderskapspresumtionen, torde det i allmänhet få anses åligga nämnden att till gemensam handläggning med denna talan väcka talan om fastställande av faderskapet till barnet. Omständigheterna kan emellertid vara sådana att

det är naturligt för nämnden att först avvakta utgången av målet om förklaring av att viss man ej är far till barnet innan talan om faderskap väcks.

Om modern fortfarande är gift med den man som enligt 1 kap. 1 § första stycket skall anses som barnets far, måste god man förordnas för barnet, om fråga uppkommer att väcka talan om förklaring enligt 1 kap. 2 §. Detsamma gäller om makarna är skilda och mannen har tillagts vårdnaden om barnet. Däremot torde modern, om hon är vårdnadshavare för barnet, kunna föra barnets talan om att annan man är barnets far. Detta gäller oberoende av om hon fortfarande är gift med den man som enligt 1 kap. 1 § första stycket skall anses som barnets far eller om hon är vårdnadshavare gemensamt med honom.

4 kap. Om adoption

5 §

I tredje stycket har för tydlighetens skull gjorts ett tillägg som innebär att bestämmelserna där om samtycke avser endast samtycke enligt andra stycket.

8 §

I paragrafen har endast gjorts en mindre ändring till följd av att termen barn i äktenskap har slopats.

Jag vill här nämna att familjelagssakkunniga i sitt remissyttrande har tagit upp frågan om möjligheterna för sammanboende ogift par att adoptera. Denna fråga får emellertid enligt min mening prövas i annat sammanhang.

9–11 §§

Paragraferna motsvarar nuvarande 20 kap. 5 och 14 samt 6 och 8 §§.

6 kap. Om vårdnaden

1 §

Paragrafen innehåller en allmän bestämmelse om att barn står under vårdnad av bägge eller den ena av sina föräldrar eller av särskilt förordnad förmyndare, tills det fyllt aderton år eller ingått äktenskap.

2–5 §§

Paragraferna innehåller liksom nuvarande 2–5 §§ bestämmelser om vårdnadshavares uppgifter m. m. I departementsförslaget utgår 2–4 §§ från den situationen att det är endast en av föräldrarna som är vårdnadshavare. I 5 § sägs därefter att bestämmelserna i de föregående paragraferna skall

gälla föräldrarna i förening, om de gemensamt är vårdnadshavare för sina barn. Vidare ges i 5 § föreskrifter om hur uppkommande vårdnadsfrågor skall lösas, om den ene av föräldrarna på grund av frånvaro, sjukdom eller liknande är hindrad att delta i beslut rörande vårdnaden. Dessa föreskrifter överensstämmer med motsvarande regler i nuvarande 5 § och innebär att den andre föräldern i sådant fall ensam får utöva bestämmanderätten. Är det fråga om beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, får dock beslut fattas på det sättet endast om barnets bästa uppenbarligen kräver det.

Bestämmelserna i 5 § får inte tolkas så att båda föräldrarna, om ingen är direkt förhindrad, skulle behöva delta i alla de vardagliga avgöranden som måste träffas när det gäller vårdnaden om barnet. Det ligger i sakens natur att bestämmanderätten utövas än av den ene och än av den andre föräldern, beroende på vilken av dem som för tillfället är till hands eller på hur föräldrarna har organiserat utövandet av vårdnaden. Någon rättslig påföljd drabbar inte den förälder som driver igenom sin vilja i strid mot den andres. En utomstående tredje man som berörs av vårdnadsbeslutet måste också i allmänhet vara berättigad att anta att den förälder som han har att göra med handlar i samförstånd med den andre föräldern, om det inte finns någon särskild anledning att anta att det föreligger meningsskiljaktighet mellan föräldrarna.

Om föräldrarna inte sammanbor måste det med nödvändighet bli så att den av dem som har barnet hos sig till stor del kommer att träffa de vardagliga besluten i fråga om vårdnaden. Det kan gälla frågor om barnets mat och kläder, sovtider, hur barnet skall tillbringa sin fritid osv. Man kan utgå från att föräldrarna i dessa fall vanligtvis kommer överens om hur vårdnaden i stort skall utövas och vem som skall fatta de nödvändiga besluten.

När det gäller beslut av mera ingripande betydelse för barnets framtid, t. ex. frågor som rör barnets skolgång och bosättning, måste, som redan har nämnts, bägge föräldrarna delta, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver att beslut fattas, trots att den ene av föräldrarna är förhindrad att medverka. Är förhållandena inte sådana att beslut snabbt måste fattas, torde den förälder som inte har deltagit i beslutet i vissa fall kunna hävda att detta inte skall gälla.

Uppenbarligen förutsätter ett system med gemensam rättslig vårdnad att föräldrarna åtminstone i huvudsak kan komma överens i fråga om vårdnadens utövande. Är detta inte fallet, har föräldrarna möjlighet att begära att den gemensamma vårdnaden skall upplösas. Bestämmelser härom finns i 7 §.

6 §

I paragrafen anges vem eller vilka som är vårdnadshavare för ett barn, så länge inte något annat har förordnats. Barnet står från födelsen under

vårdnad av bägge föräldrarna, om dessa är gifta med varandra, och i annat fall av modern ensam. Om föräldrarna efter barnets födelse gifter sig med varandra blir de från den tidpunkten gemensamt vårdnadshavare för barnet.

Observeras bör att moderns make inte blir vårdnadshavare, om barnet visserligen föds under bestående äktenskap men en annan man före födelsen har erkänt barnet som sitt. I sådant fall är enligt reglerna i 1 kap. maken inte att anse som förälder till barnet. Den man som har erkänt barnet blir å andra sidan inte heller vårdnadshavare, eftersom han inte är gift med modern. I det angivna fallet blir i stället modern ensam vårdnadshavare. Detsamma gäller, om modern vid barnets födelse är ogift eller om hon är änka eller frånskild, oberoende av tidpunkten för äktenskapets upplösning.

Om barnet står under vårdnad av bägge föräldrarna till följd av att dessa är gifta med varandra kan det inträffa att mannens faderskap senare hävs, antingen genom en förklaring enligt 1 kap. 2 § eller genom att en annan man lämnar faderskapserkännande enligt 1 kap. 4 §. I fall då föräldrarna har gift sig efter barnets födelse kan det också inträffa att mannens faderskap hävs genom att ett av honom lämnat faderskapserkännande förklaras sakna verkan mot honom eller genom att en dom varigenom hans faderskap till barnet har fastställts ändras. I samtliga fall blir mannen inte längre att anse som förälder till barnet. Indirekt innebär detta enligt paragrafen att han inte längre kan vara vårdnadshavare för barnet. Detsamma blir förhållandet om mannen i egenskap av far har blivit förordnad som vårdnadshavare för barnet enligt 7–10 §§ och hans faderskap senare blir hävt på sätt som nyss har sagts.

7 §

Första stycket behandlar det fallet att ett barn står under vårdnad av bägge föräldrarna och de eller en av dem vill att den gemensamma vårdnaden skall upplösas. Att föräldrarna har gemensam vårdnad kan bero på att de var gifta med varandra vid barnets födelse eller att de senare har ingått äktenskap med varandra utan att det därefter har förordnats att vårdnaden skall tillkomma endast den ene av dem. Det kan också förhålla sig så att förordnande har meddelats enligt 8 § om att vårdnaden från att ha tillkommit endast den ene föräldern skall utövas av dem båda i förening. Enligt första stycket första punkten måste domstolen, om den ene eller bägge föräldrarna begär det, upplösa den gemensamma vårdnaden, antingen så att den ene föräldern får vårdnaden om barnet eller barnen eller så att barnen fördelas mellan föräldrarna. I likhet med vad som gäller enligt nuvarande 7 § skall domstolen enligt andra punkten besluta i enlighet med vad föräldrarna önskar, om de är ense och deras önskan inte är uppenbart stridande mot barnens bästa. Är föräldrarna inte eniga skall rätten enligt tredje punkten fatta sitt beslut på grundval uteslutande av vad som befinns vara skäligt med hänsyn till barnets bästa. Finner domstolen med hänsyn härtill uppenbart att inte

någon av föräldrarna bör utöva vårdnaden, skall denna anförtros åt en särskilt förordnad förmyndare.

Frågan huruvida föräldrarna bor tillsammans eller ej är i och för sig utan betydelse, när det gäller att avgöra om en gemensam vårdnad skall upplösas. Det krävs alltså inte att föräldrarna flyttar ifrån varandra för att de skall kunna få den gemensamma vårdnaden upplöst. Vad nu sagts gäller också för det fall att föräldrarna är gifta. Ett krav på att föräldrarna skall flytta i sär för att vårdnaden skall kunna upplösas skulle vålla avsevärda svårigheter i den praktiska tillämpningen. En begäran från den ene föräldern om att ensam tillerkännas vårdnaden skulle kunna mötas med påstående från den andre att samlevnaden fortfarande bestod. Härigenom skulle domstolsprövningen kunna fördröjas. Utredningen i vårdnadsärendet skulle dessutom inriktas på föräldrarnas inbördes relationer, något som man i övrigt sökt undvika. Man kan emellertid utgå från att den ene av två samboende föräldrar i de allra flesta fall tar upp frågan om vårdnad bara om det är hans avsikt att samlevnaden skall upphöra.

Enligt *andra stycket* skall domstolen alltid meddela beslut om vårdnaden i samband med att det döms till skilsmässa. Detta stämmer överens med vad som nu gäller enligt 7 § andra stycket. Liksom nu föreskrivs vidare att bestämmelserna i första stycket skall äga motsvarande tillämpning i skilsmässosituationen. Ett tillägg har dock gjorts med anledning av förslaget i avsnittet 6.3 att föräldrar skall kunna behålla den gemensamma rättsliga vårdnaden efter en skilsmässa. Bestämmelsen innebär att om föräldrarna är ense om att behålla vårdnaden gemensamt, så skall domstolen i princip alltid besluta i enlighet med deras önskemål. Bara om ett sådant arrangemang skulle uppenbart strida mot barnets bästa får domstolen förordna på annat sätt.

Vill föräldrarna eller en av dem att den gemensamma vårdnaden om barnen skall upplösas i och med skilsmässan, skall detta ske. Domstolen skall då tillämpa bestämmelserna i första stycket. Detta betyder bl. a. att domstolen i princip skall följa föräldrarnas önskemål när det gäller att utse vårdnadshavare.

8 §

Paragrafen utgår från det fallet att ett barn står under vårdnad av endast den ene av sina föräldrar. Att så är fallet kan bero på att modern inte var gift vid barnets födelse eller att hon då var gift med en man, som trots äktenskapet inte skulle anses som far till barnet på grund av att annan man före födelsen erkänt barnet som sitt. Det kan också förhålla sig så att vårdnaden ursprungligen tillkommit gifta föräldrar i förening men att domstol på deras yrkande i samband med dom på skilsmässa eller eljest meddelat förordnande enligt 7 § att vårdnaden om barnet skall tillkomma

endast den ene av föräldrarna.

Står barnet under vårdnad av endast den ene av föräldrarna skall enligt *första punkten* domstolen på ansökan av den andre överföra vårdnaden till honom, om det befinns skäligt med hänsyn till barnets bästa.

Är föräldrarna, då vårdnaden tillkommer endast en av dem, ense om att vårdnaden skall överföras till den andre eller att vårdnaden skall tillkomma dem gemensamt, skall domstolen enligt *andra punkten* efter ansökan besluta i enlighet med föräldrarnas önskan, om detta inte är uppenbart stridande mot barnets bästa.

I departementsförslaget ställs inte upp något krav på att föräldrarna skall bo tillsammans för att domstolen skall kunna förordna om att vårdnaden skall tillkomma dem gemensamt. Som har framhållits i avsnittet 6.3 bör lagstiftningen inte lägga hinder i vägen för föräldrar att gemensamt få den rättsliga vårdnaden om sina barn, om de är ense om att ta detta ansvar. Det är härvid i princip utan betydelse om föräldrarna är gifta eller ogifta och om de bor tillsammans i en familj eller ej. Vad gäller de ekonomiska konsekvenserna av ett beslut om gemensam vårdnad hänvisas till avsnittet 6.3.

9 §

Paragrafen behandlar det fallet att vårdnadshavare gör sig skyldig till grovt missbruk eller grov försummelse vid vårdnadens utövande.

I *första stycket* regleras den situationen att bägge föräldrarna från början är vårdnadshavare och någon av dem grovt missbrukar eller försummar vårdnaden. Domstolen skall då på anmälan av barnavårdsnämnd förordna att vårdnaden skall tillkomma endast den andre, såvida det inte är uppenbart med hänsyn till barnets bästa att vårdnaden bör anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Bestämmelserna i första stycket motsvarar delvis nuvarande 6 §. Några ändringar har dock gjorts i förhållande till gällande rätt. Sålunda har den omständigheten att vårdnadshavare är hemfallen åt missbruk av rusgivande medel eller för ett lastbart liv slopats som självständig grund för förverkande av rätten till vårdnad. Om emellertid ett sådant förhållande medför att vårdnaden grovt missbrukas eller försummas, kan vederbörande förälder fråntas vårdnaden. Som grund för förverkande av vårdnadsrätten anges i de nuvarande bestämmelserna också att vårdnadshavare är förhindrad för längre tid att delta i vårdnaden på grund av frånvaro, sjukdom eller annan orsak. Även detta rekvisit har fått utgå i departementsförslaget. Det förhållandet att någon för längre tid är förhindrad att delta i vårdnaden torde dock i vissa fall kunna anses utgöra grov försummelse vid vårdnadens utövande och på det sättet åberopas som grund för att vederbörande skall fråntas vårdnaden.

I departementsförslaget har vidare gjorts den ändringen att allmänne åkla-

garens roll som initiativtagare slopats. Det har ansetts vara tillräckligt att domstolen kan på anmälan av barnavårdsnämnden ta upp vårdnadsfrågan till prövning. Den nuvarande bestämmelsen om att även den ene vårdnadshavaren i fall som avses i paragrafen kan ansöka om att den andre skall entledigas har dessutom slopats som överflödig. Enligt 7 § skall vid gemensam vårdnad domstolen alltid på begäran av den ene eller båda vårdnadshavarna förordna att vårdnaden skall tillkomma allenast den ene av dem eller i undantagsfall anförtros åt en särskilt förordnad förmyndare.

Om barnavårdsnämnden anmäler att den ene av två vårdnadshavare har gjort sig skyldig till grovt missbruk eller grov försummelse skall domstolen, som nyss nämnts, normalt förordna att vårdnaden skall tillkomma den andre vårdnadshavaren ensam. I undantagsfall kan dock domstolen överflytta vårdnaden på särskilt förordnad förmyndare. Så bör ske, om det framkommer att även den andre vårdnadshavaren har gjort sig skyldig till grovt missbruk eller grov försummelse eller om han är förhindrad att utöva vårdnaden.

Andra stycket behandlar det fallet att barnet står under endast den ene förälderns vårdnad. Bestämmelserna, som delvis motsvarar nuvarande 12 § andra stycket, innebär att om den förälder som utövar vårdnaden grovt missbrukar eller försummar den, så skall rätten på anmälan av barnavårdsnämnden förordna den andre föräldern att utöva vårdnaden, om det inte är uppenbart med hänsyn till barnets bästa att vårdnaden bör anförtros åt en särskilt förordnad förmyndare.

Jag får beträffande andra stycket hänvisa till de kommentarer som jag har gjort till första stycket.

10 §

Paragrafen behandlar frågan om vårdnaden då förälder som är vårdnadshavare dör. Bestämmelserna överensstämmer i huvudsak med vad som nu gäller enligt 8 § och 12 § andra stycket.

Står barn under vårdnad av bägge föräldrarna och dör en av dem, tillkommer enligt *första stycket* vårdnaden den andre.

Står barn under vårdnad av endast den ena av föräldrarna och dör han, skall rätten enligt *andra stycket* förordna den andre som vårdnadshavare, om det inte är uppenbart med hänsyn till barnets bästa att vårdnaden bör anförtros åt en särskilt förordnad förmyndare.

Är bägge föräldrarna döda, utövas vårdnaden enligt *tredje stycket* av förmyndaren.

11 §

Paragrafen, som behandlar frågan om umgängesrätt för förälder som inte är vårdnadshavare, överensstämmer i sak med nuvarande 10 §.

12 §

I paragrafen, som motsvarar nuvarande 20 kap. 9 § första och tredje styckena samt 20 kap. 14 §, anges vilken domstol som är behörig att pröva frågor om vårdnad. Enligt *första stycket* skall vårdnadsfrågor i första hand tas upp av rätten i den ort där vårdnadshavare har sitt hemvist. Är bägge föräldrarna vårdnadshavare och har de skilda hemvist är varderas forum behörig att pröva frågan. Den angivna forumbestämmelsen medför dock inte hinder mot att en vårdnadsfråga prövas i samband med äktenskapsmål.

Andra stycket anger Stockholms tingsrätt som reservforum.

13 §

Paragrafen, som motsvarar nuvarande 20 kap. 10 §, behandlar frågan om interimistiska beslut i mål eller ärenden angående vårdnad om barn.

14 §

Bestämmelserna i paragrafen är nya. De rör frågan om rättegångskostnadernas fördelning i mål eller ärenden angående vårdnad om barn. Observeras bör härvid att även sådana mål eller ärenden som bara rör umgängesrätt omfattas av paragrafen.

Som har anförts i avsnittet 6.5 bör i mål och ärenden rörande vårdnad huvudprincipen vara att vardera parten står sin kostnad. Denna princip bör gälla i stället för de huvudregler om rättegångskostnadernas fördelning som finns i 18 kap. 1 och 2 §§ rättegångsbalken (RB). Samtidigt måste det finnas ett korrektiv mot part som inleder rättsligt förfarande helt utan skäl eller som annars gör sig skyldig till illojal eller försumlig processföring.

Vissa allmänna regler om ersättningsskyldighet för part som gör sig skyldig till illojal eller försumlig processföring finns i 18 kap. 3 och 6 §§ RB. 3 § avser fall då vinnande part uppsåtligen eller genom försummelse har föranlett onödig rättegång. 6 § gäller försumlighet under rättegången. Som jag redan har anfört i avsnittet 6.5 bör i mål och ärenden rörande vårdnad om barn båda parter kunna åläggas att utge ersättning för rättegångskostnader enligt de principer som ligger till grund för 3 och 6 §§. Även om part inte har förfarit på sätt som avses i de nämnda paragraferna kan ändå omständigheterna vara sådana att en part bör förpliktas att helt eller delvis ersätta motpartens rättegångskostnader. Jag tänker här närmast på det fallet att den förälder som inte har vårdnaden gång på gång utan framgång ansöker om att få vårdnaden överflyttad på sig. Huvudregeln om att vardera parten skall bära sin rättegångskostnad bör alltså kunna frångås även i sådant fall.

18 kap. 4 § RB innehåller bestämmelser för fall då parterna har ömsom vunnit och förlorat eller då parts yrkande har bifallits endast till en del. Sådana situationer kan väl i och för sig uppkomma i vårdnadsmål. Oavsett

om ett sådant fall är för handen eller inte bör huvudregeln om att vardera parten skall bära sin kostnad vara tillämplig också i dessa fall. Med hänsyn härtill har jag ansett att 18 kap. 4 § RB inte bör gälla i vårdnadssammanhang.

I 18 kap. 5 § RB finns regler om fördelning av rättegångskostnaderna i fall då talan avvisas, målet avskrivs på grund av parts återkallelse eller utevaro eller då parterna förliks. Regeln beträffande förlikning saknar aktualitet i mål eller ärenden om vårdnad, eftersom förlikning inte kan ske där. Vad gäller de övriga regler som finns i 18 kap. 5 § har jag ansett att de inte behöver vara tillämpliga i mål eller ärenden om vårdnad. Den tidigare förordade huvudregeln om att vardera parten skall bära sin kostnad jämte den därtill knutna undantagsbestämmelsen torde ge domstolarna tillräckliga möjligheter att avgöra frågan om rättegångskostnadernas fördelning, om talan skulle avvisas eller om målet eller ärendet skulle avskrivas.

I 18 kap. 7 § RB finns vissa specialregler rörande skyldighet för parts ställföreträdare, ombud eller biträde att vid fall av sådan illojal eller försumlig processföring som avses i 18 kap. 3 och 6 §§ RB jämte parten utge ersättning för rättegångskostnad. Motsvarande regler har jag ansett böra tillämpas i mål och ärenden rörande vårdnad om barn.

I överensstämmelse med vad jag nu har anfört föreskrivs i *första stycket* av förevarande paragraf att andra och tredje styckena skall gälla i stället för 18 kap. 1–7 §§ RB i mål och ärenden rörande vårdnad om barn.

I *andra stycket* föreskrivs att vardera parten skall bära sin kostnad men att, oberoende av utgången i målet eller ärendet, part dock kan förpliktas att ersätta motparten dennes rättegångskostnad, om parten har förfarit på sätt som avses i 18 kap. 3 eller 6 § RB eller om det annars föreligger särskilda skäl.

I *tredje stycket* föreskrivs att om part enligt andra stycket skall förpliktas att helt eller delvis ersätta motpartens rättegångskostnad och partens ställföreträdare, ombud eller biträde har förfarit på sätt som avses i 18 kap. 3 eller 6 § RB och därigenom helt eller delvis vållat kostnaden, han kan förpliktas att jämte parten ersätta denna, även om yrkande härom inte har framställts.

I *fjärde stycket* slutligen föreskrivs att första–tredje styckena skall äga motsvarande tillämpning vid målets eller ärendets handläggning i högre rätt.

Påpekas bör att de regler i 18 kap. RB som inte har undantagits i förevarande paragraf, dvs. 18 kap. 8–15 §§, blir tillämpliga i mål och ärenden rörande vårdnad.

7 kap. Om underhållsskyldighet

2, 4 och 7 §§

I paragraferna har gjorts en del redaktionella ändringar som i huvudsak är föranledda av att termerna barn i äktenskap och barn utom äktenskap har slopats. Vidare har i 2 § andra stycket gjorts en saklig ändring som innebär att om den ene av två makar är skild från vårdnaden av ett barn

och makarna lever åtskilda, så skall underhållsbidrag alltid utgå, oavsett anledningen till särlevnaden.

10 §

Paragrafen innehåller f. n. regler om skyldighet för fader till barn utom äktenskap att bidra till moderns underhåll i samband med förlossningen. Numera utgår ekonomiskt stöd från det allmänna i samband med nedkomsten och det kan ifrågasättas om ogifta mödrars situation verkligen är sådan att barnets far bör åläggas att utge underhållsbidrag. Under remissbehandlingen har också några instanser, bl. a. familjelagssakkunniga och Malmö sociala centralnämnd föreslagit att ifrågavarande bestämmelser skall slopas. Som skäl har härvid åberopats att nuvarande socialförsäkringsförmåner har gjort underhållsbidraget från fadern överflödigt.

Själv delar jag de angivna remissinstansernas uppfattning och föreslår alltså att de nuvarande bestämmelserna i paragrafen upphävs. Till följd härav bör även bestämmelser på andra håll om sådant underhållsbidrag till moder som avses här upphävas. Sådana bestämmelser finns f. n. bl. a. i 18 och 20 §§ faderskapslagen och 20 kap. 9 § andra stycket tredje punkten FB samt i 54 a § utsökningslagen och 5 § andra stycket införsellagen.

I stället för berörda underhållsbestämmelser innehåller förevarande paragraf i departementsförslaget föreskrifter om vid vilken domstol talan om underhåll skall väckas.

Första stycket motsvarar nuvarande 20 kap. 9 § andra stycket första och andra punkterna FB samt 18 § faderskapslagen, såvitt detta lagrum angår talan om underhållsbidrag till barn. Bestämmelserna innebär att talan angående underhåll till barn tas upp av rätten i den ort, där svaranden har sitt hemvist, samt att sådan fråga också kan väckas i samband med mål rörande fastställande av faderskap till barn. Har rätten i sådant mål att avgöra vilken av flera män som är far till barnet, får talan om underhållsbidrag inte prövas slutligt, innan faderskapsfrågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft.

I *andra stycket*, som motsvarar nuvarande 20 kap. 9 § tredje stycket FB, sägs att bestämmelserna om behörig domstol i paragrafens första stycke inte utgör hinder att ta upp fråga om underhåll i samband med äktenskapsmål.

Tredje stycket slutligen motsvarar nuvarande 20 kap. 14 § FB. Där föreskrivs att målet skall tas upp av Stockholms tingsrätt, om det inte finns behörig domstol enligt bestämmelserna i första eller andra stycket.

11 §

Paragrafen, som innehåller regler om talerätt och om bestämmande av underhållsbidrag, motsvarar nuvarande 20 kap. 11 § FB och 19 § första punkten faderskapslagen.

12 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om interimistiska beslut i mål om underhåll.

Första stycket motsvarar nuvarande 20 kap. 12 § första stycket FB och 19 § andra punkten faderskapslagen.

Andra och *tredje styckena* motsvarar nuvarande 20 kap. 12 § andra stycket, jämfört med 20 kap. 10 § andra och tredje styckena FB.

13 §

Paragrafen motsvarar 20 § faderskapslagen med den ändringen att vad som där sägs om underhåll till barnets mor har slopats. Detta har närmare berörts vid 10 §.

14 §

I paragrafen har tagits in en ny bestämmelse som rör möjligheten för den som presumerats vara far till ett barn, dvs. moderns make, att återkräva utgiven ersättning till barnet från annan man, om det senare fastställs att denne är far till barnet. Det kan härvid röra sig såväl om kostnader som mannen har haft under äktenskapets bestånd som om underhållsbidrag som har betalats efter en skilsmässa. Enligt förevarande bestämmelse får kostnaderna återkrävas av den andre mannen endast om särskilda skäl föreligger. Detta innebär en ändring av rådande praxis (se NJA 1968 s. 183).

Särskilda skäl för återkrav torde kunna föreligga, om den andre mannen har haft skäl att misstänka att han är far till barnet men undandragit sig att medverka till att faderskapsfrågan avgörs. Däremot torde återkrav normalt få anses uteslutet, om maken trots vetskap eller misstanke om det rätta förhållandet dröjer med att väcka talan om att han inte skall anses som far.

10 kap. Om omyndighet på grund av rättens beslut

9–17 §§

Paragraferna motsvarar nuvarande 20 kap. 15–23 §§ FB.

11 kap. Om förmyndare

1 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 11 kap. 1 och 2 §§ FB. Bestämmelserna har ändrats som följd bl. a. av att även föräldrar som inte är gifta med varandra kan ha gemensam vårdnad om sina barn.

Liksom gällande regler bygger departementsförslaget på principen att förmynderskapet följer vårdnaden. Är föräldrarna gemensamt vårdnadshavare för sina barn är de också tillsammans förmyndare för barnet. Är endast den ene föräldern vårdnadshavare är han ensam barnets förmyndare. Är föräldrarna gemensamt vårdnadshavare och dör en av dem eller kan någon av dem inte vara förmyndare på grund av att han själv är underårig eller blir en av dem entledigad från förmynderskapet, är den andre ensam förmyndare för barnet.

2 §

De nuvarande reglerna i 2 § har arbetats in i 1 §. I stället har i 2 § en ny bestämmelse införts för att reglera frågan om vem som skall vara barnets förmyndare, om barnet före uppnådd myndighetsålder ingår äktenskap. Barnet står nämligen från den tidpunkten inte längre under någons vårdnad. Det har härvid ansetts mest lämpligt att den som vid äktenskapets ingående var förmyndare för barnet fortsätter att vara barnets förmyndare. Stod barnet vid äktenskapets ingående under vårdnad av bägge föräldrarna, fortsätter de att gemensamt utöva förmynderskapet.

12–16 §§

Paragraferna motsvarar nuvarande 20 kap. 24, 24 a och 25–27 §§ FB.

17 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 20 kap. 28 § till den del som rör förmyndares förordnande och entledigande. Den nuvarande 28 § innehåller en bestämmelse om att förmyndare i fall av försumlighet får entledigas på ansökan av bl. a. allmän åklagare och barnavårdsnämnd. I departementsförslaget har allmänne åklagarens behörighet i detta avseende slopats. I den situation det är fråga om torde den underåriges intressen bli tillräckligt tillgodosedda genom barnavårdsnämndens möjligheter att ingripa. Det måste dessutom anses vara en främmande uppgift för allmänne åklagaren att bevaka att förmyndare inte är försumlig när det gäller utövande av vårdnaden om underårig.

12 kap. Om inskrivning av förmynderskap

1 §

I paragrafen har gjorts endast en mindre ändring, föranledd av förslaget om att föräldrar skall kunna gemensamt vara förmyndare för sina barn, även om de inte är gifta med varandra.

18 kap. Om god man

12 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 20 kap. 30 § FB.

13 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 20 kap. 31 § FB samt nuvarande 20 kap. 32 § i vad bestämmelserna däri hänvisar till föreskrifterna i 20 kap. 28 § om förordnande och entledigande av förmyndare.

20 kap. Vissa gemensamma bestämmelser om rättegången

De nuvarande bestämmelserna i 1, 2, 5, 6, 8–12, 14–24, 24 a, 25–27, 28 (delvis), 30, 31 och 32 (delvis) §§ har, som framgått av det föregående, med vissa ändringar flyttats över till 3, 4, 6, 7, 10, 11 och 18 kap. Kvar i 20 kap. är vissa av de bestämmelser som f. n. är intagna i 28 och 32 §§ samt bestämmelserna i 29 och 33–41 §§. De har i förslaget placerats i 1–12 §§. De angivna ändringarna har också påverkat kapitlets rubrik, som fått lydelsen Vissa gemensamma bestämmelser om rättegången. Kapitlets mellanrubriker har slopats.

1 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 20 kap. 36 § FB. Enligt sistnämnda paragraf skall vad som föreskrivs i 15 kap. 29 och 30 §§ giftermålsbalken äga motsvarande tillämpning i mål om äktenskaplig börd, vårdnad, umgängesrätt, underhåll och omyndighetsförklaring eller dess hävande. Mål om äktenskaplig börd motsvaras i departementsförslaget av mål om förklaring att viss man ej är far till ett barn. Vad gäller mål om fastställande av faderskapet till barn föreskrivs i 12 § faderskapslagen att 20 kap. 36 § FB skall äga motsvarande tillämpning. Bestämmelserna i faderskapslagen har i promemorieförslaget arbetats in i FB. Förevarande paragraf bör därför avse såväl mål om förklaring att viss man ej är far som mål om fastställande av faderskap. Dessa båda slag av mål har fått samlingsbeteckningen mål om faderskap.

2 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 20 kap. 37 § FB.

3 §

Paragrafen motsvarar 20 kap. 28 § FB i den del detta lagrum inte rör förordnande och entledigande av förmyndare.

4 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 20 kap. 29 §.

5 §

Paragrafen motsvarar 20 kap. 32 § FB i vad bestämmelserna inte hänvisar till föreskrifterna i 20 kap. 28 § om förordnande och entledigande av förmyndare. I sistnämnda del motsvaras 20 kap. 32 § FB, som jag tidigare har nämnt, av bestämmelser i 18 kap. 13 § i departementsförslaget.

6 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 20 kap. 33 § FB.

7 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 20 kap. 34 § FB.

8 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 20 kap. 35 § FB. Med hänsyn till bestämmelsernas ändrade placering har det fått anges uttryckligen att bestämmelserna gäller endast mål om omyndighetsförklaring samt ärenden om förmynderskap och godmanskap.

9 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 20 kap. 38 § FB. På grund av att allmänne åklagaren inte längre skall vara behörig att ansöka om entledigande av förmyndare har viss ändring gjorts i paragrafens *första stycke*.

Andra stycket i 38 § föreskriver att vad som sägs i paragrafens första stycke inte skall gälla mål om underhåll till barn utom äktenskap. Denna bestämmelse har med en redaktionell jämkning flyttats över till *andra stycket* av förevarande paragraf. Lagrummet har vidare kompletterats med en bestämmelse om att första stycket inte gäller mål om fastställande av faderskap. Sistnämnda komplettering har föranletts av att faderskapslagens regler har arbetats in i FB.

10–12 §§

Paragraferna motsvarar nuvarande 20 kap. 39–41 §§.

21 kap. Om verkställighet av dom eller beslut rörande vårdnad m. m.

12 §

I paragrafen föreskrivs f. n. att beslut enligt 21 kap. FB som inte avser utdömande av vite eller ersättning för parts kostnad skall lända till omedelbar efterrättelse, om inte annat förordnas. I departementsförslaget har bestämmelsen ändrats på så sätt att ifrågavarande beslut skall lända till omedelbar efterrättelse endast om länsrätten förordnar om det. Vad gäller skälen till denna ändring hänvisas till avsnittet 6.4.

Övergångsbestämmelserna

I första punkten av övergångsbestämmelserna föreskrivs att lagen om ändring i FB skall träda i kraft den 1 januari 1977 och att i samband härmed faderskapslagen skall upphöra att gälla.

I punkterna 2–5 har tagits upp vissa övergångsregler som är föranledda av de nya bestämmelserna om faderskap och vårdnad. Jag får beträffande dessa övergångsregler hänvisa till vad som har anförts i avsnittet 6.8.

Som har framgått av specialmotiveringen till 7 kap. 10 § FB innebär departementsförslaget att de nuvarande bestämmelserna i nämnda lagrum om underhållsbidrag till mor till barn utom äktenskap slopas. Detta medför behov av vissa övergångsbestämmelser för sådana fall då talan om bidrag till modern har väckts före den nya lagstiftningens ikraftträdande men inte dessförinnan har kommit att slutligt prövas. I sådana fall bör gälla att talan skall prövas enligt äldre lag. En bestämmelse härom har tagits in som en sjätte punkt bland övergångsbestämmelserna.

I 7 kap. 7 och 8 §§ FB finns vissa bestämmelser om möjligheten att få ändring i avtal om underhållsbidrag. Dessa bestämmelser är tillämpliga också i fråga om avtal rörande underhållsbidrag enligt nuvarande 7 kap. 10 §. En särskild bestämmelse härom är intagen i fjärde stycket i sistnämnda lagrum. Upphävandet av 7 kap. 10 § aktualiserar frågan huruvida bestämmelserna i 7 kap. 7 och 8 §§ om ändring av underhållsbidrag alltjämt bör vara tillämpliga i fråga om sådana avtal om underhållsbidrag enligt 7 kap. 10 § som har slutits före ikraftträdandet. För min del anser jag att denna fråga bör besvaras nekande. Rent allmänt måste behovet av en möjlighet till ändring av avtal om bidrag enligt 7 kap. 10 § vara ganska litet, eftersom underhållsbidrag i dessa fall torde utgå under en mycket begränsad tid. Vad särskilt gäller möjligheten att få ett avtalat bidrag höjt, synes den mindre lämplig sedan rätten att alls få bidrag har upphört. Sammanfattningsvis anser jag alltså att 7 kap. 7 och 8 §§ efter ikraftträdandet inte längre bör tillämpas i fråga om avtal om sådant underhållsbidrag som avses i nuvarande 7 kap. 10 §. Någon övergångsbestämmelse blir därför inte erforderlig i detta sammanhang.

Bestämmelserna i 20 § faderskapslagen har, som förut nämnts, i depar-

tementsförslaget flyttats över till 7 kap. 13 § FB. Första stycket i nuvarande 20 § faderskapslagen rör verkställighet på grund av provisorisk förbindelse. Där föreskrivs att om någon genom skriftlig, av två personer bevittnad handling har åtagit sig att utge underhållsbidrag till barn utom äktenskap eller barnets mor för tid intill dess resultatet av blodundersökning om faderskapet föreligger, så skall i fråga om verkställighet på grund av handlingen gälla vad som är föreskrivet om verkställighet på grund av förbindelse att utge underhållsbidrag enligt FB. I andra stycket av 20 § faderskapslagen föreskrivs att beträffande sådan provisorisk förbindelse som avses i paragrafens första stycke skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som i lag eller annan författning är föreskrivet för fall då rätten har meddelat interimistiskt förordnande om underhållsbidrag till barn utom äktenskap eller barnets mor.

Vid överflyttningen till FB har vad som i 20 § faderskapslagen föreskrivs om underhållsbidrag till barnets mor slopats som en följd av upphävandet av de nuvarande bestämmelserna i 7 kap. 10 § FB. Har emellertid någon före ikraftträdandet jämlikt de nuvarande bestämmelserna i 20 § faderskapslagen skriftligen åtagit sig att utge underhållsbidrag till barnets mor, bör givetvis paragrafens bestämmelser om sådant åtagande alltjämt gälla. En särskild bestämmelse härom har intagits i punkt 7 av övergångsbestämmelserna.

8.2 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

I brottsbalken har en ändring gjorts i 7 kap. 4 § andra stycket. Där föreskrivs nu att make skall dömas för egenmäktighet med barn, om maken utan beaktansvärt skäl egenmäktigt bortför barn under 15 år, som står under båda makarnas vårdnad, eller om make eller annan som skall ha vårdnaden själv tar sig rätt genom att obehörigen bemäktiga sig barnet. De nya reglerna i FB innebär bl. a. att föräldrar kan ha vårdnaden om sina barn gemensamt, även om de inte är gifta med varandra och alltså inte är makar. Det angivna lagrummet i brottsbalken har med hänsyn härtill ändrats så att det avser även de fall då föräldrarna, utan att vara gifta med varandra, gemensamt har vårdnaden om barnet.

8.3 Förslaget till lag om ändring i utsökningslagen

Andra stycket i 54 a § har ändrats som följd av att reglerna om underhållsbidrag till ogift mor i 7 kap. 10 § FB upphävs. Några övergångsbestämmelser har inte ansetts behövliga.

8.4 Förslaget till lag om ändring i lagen om vård av omyndigs värdehandlingar

Avgiftsbestämmelserna i 8 § lagen om vård av omyndigs värdehandlingar har ändrats i enlighet med vad som har föreslagits i avsnittet 6.7 i den allmänna motiveringen.

8.5 Förslaget till lag om ändring i lagen om allmänna barnbidrag

I 4 § lagen om allmänna barnbidrag föreskrivs som huvudregel för det fall att föräldrarna har vårdnaden gemensamt att rätten att uppbära allmänt barnbidrag tillkommer modern. Som jag har anfört i avsnittet 6.6 i den allmänna motiveringen bör möjlighet införas för föräldrarna att anmäla till försäkringskassan att bidraget i stället skall betalas ut till barnets far. Paragrafen har ändrats i enlighet härmed.

8.6 Förslaget till lag om ändring i militärersättningsförordningen

I 7 § 3 mom. har gjorts vissa smärre ändringar som en följd av att termerna barn i och barn utom äktenskap utmönstras ur lagstiftningen. I övrigt har en del redaktionella ändringar vidtagits i förordningen. Förordningen har vidare fått beteckningen lag.

8.7 Förslaget till lag om ändring i lagen om yrkesskadeförsäkring

I 21 § har gjorts ett par ändringar motsvarande dem i 7 § 3 mom. militärersättningsförordningen.

8.8 Förslaget till lag om ändring i lagen angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap

I rubriken samt i 1, 5 och 6 §§ har gjorts vissa redaktionella ändringar till följd av de föreslagna ändringarna i FB. 7 §, som handlar om att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar tillämpningsföreskrifter, har upphävts som onödig.

8.9 Förslaget till lag om ändring i barnavårdslagen

I 12 § fjärde punkten har vissa redaktionella ändringar gjorts med hänsyn till ändringarna i FB och upphävandet av faderskapslagen.

8.10 Förslaget till lag om ändring i lagen om allmän försäkring

I 8 kap. 5 § har gjorts en redaktionell ändring på grund av att termen barn utom äktenskap har rensats ut ur lagstiftningen.

8.11 Förslaget till lag om ändring i namnlagen

Namnlagen innehåller olika regler för barns förvärv av släktnamn beroende på om barnet är fött i eller utom äktenskap. Med hänsyn framför allt till förslaget om att slopa termerna barn i äktenskap, barn utom äktenskap och äktenskaplig börd har vissa ändringar måst göras i 1, 2, 15 och 37 §§ namnlagen.

1 §

I *första stycket* föreskrivs f. n. att barn i äktenskap förvärvar faderns släktnamn vid födelsen. Departementsförslaget anknyter i stället till de nya reglerna i 1 kap. 1 § FB om i vilka fall en viss man skall presumeras vara far till ett barn. I överensstämmelse med dessa regler föreskrivs att om modern är gift vid barnets födelse, så förvärvar barnet vid födelsen makens släktnamn. Motsvarande skall enligt förslaget gälla om modern vid barnets födelse är änka sedan så kort tid tillbaka att barnet kan vara avlat före mannens död. Eftersom annan man än moderns make enligt 1 kap. FB kan erkänna barnet som sitt med verkan att presumtionen för den äkta mannens faderskap hävs, anges vidare i förevarande lagrum att vad som har sagts om barnets förvärv av makens släktnamn inte skall gälla, om det före barnets födelse har fastställts att annan än maken är far till barnet.

Andra stycket föreskriver f. n. att barn som får äktenskaplig börd genom att föräldrarna ingår äktenskap med varandra, härigenom automatiskt förvärvar faderns släktnamn, om barnet är under 18 år, och i annat fall kan förvärva faderns namn genom anmälan hos pastor. I lagrummet har gjorts vissa redaktionella ändringar som en följd av utmönstringen av uttrycket äktenskaplig börd.

Tredje stycket innehåller regler om hur barn i äktenskap kan förvärva moderns släktnamn som ogift. Lagrummet har ändrats redaktionellt till följd av att uttrycket barn i äktenskap slopas.

2 §

Paragrafen innehåller f. n. regler om släktnamn för barn utom äktenskap. Huruvdregeln är att barnet vid födelsen förvärvar moderns släktnamn. Barnet kan också genom anmälan hos pastor anta faderns namn.

Slopandet av uttrycket barn utom äktenskap har medfört vissa redaktionella ändringar i paragrafen. Bl. a. har första och andra styckena slagits ihop till ett stycke.

15 §

Paragrafen innehåller regler om förlust av släktnamn i vissa fall. Där föreskrivs f. n. att om barn förklaras sakna äktenskaplig börd och modern har annat släktnamn än mannen, så förlorar barnet mannens namn och förvärvar i stället moderns namn. Om synnerliga skäl föreligger kan rätten dock tillåta barnet att behålla mannens namn.

Departementsförslaget utgår från sådana fall då barnet har förvärvat faderns släktnamn enligt 1 § första eller andra stycket namnlagen, dvs. dels fall då barnet genast vid födelsen har förvärvat moderns makes släktnamn, dels fall då barnets föräldrar senare har ingått äktenskap med varandra och barnet härigenom antingen automatiskt eller efter anmälan hos pastor har förvärvat faderns släktnamn. Skulle det i sådant fall senare fastställas att mannen inte är far till barnet och har barnets mor annat släktnamn än mannen, förlorar barnet dennes namn och förvärvar i stället moderns släktnamn. Liksom hittills skall rätten dock kunna tillåta att barnet behåller mannens namn, om det föreligger synnerliga skäl härför.

Bestämmelsen om fastställande av att viss man inte är far avser till en början fall då rätten har meddelat förklaring enligt 1 kap. 2 § FB om hävande av den legala faderskapspresumtionen. Vidare avses fall då rätten enligt 1 kap. 4 § tredje stycket FB har förklarat ett av mannen avgivet faderskapserkännande sakna verkan samt då dom varigenom mannens faderskap fastställts har blivit ändrad. Slutligen omfattar bestämmelsen den situationen att barnet vid födelsen har förvärvat moderns makes släktnamn men annan man därefter har erkänt faderskapet med verkan att presumtionen för den äkta mannens faderskap hävs.

37 §

I ett nytt andra stycke i paragrafen har tagits in en forumregel för fall då barn gör ansökan om att enligt 15 § få behålla släktnamn.

8.12 Förslaget till lag om ändring i införsellagen

Andra stycket i 5 § har ändrats som en följd av att reglerna om underhållsbidrag till ogift mor i 7 kap. 10 § FB upphävs. Några övergångsbestämmelser har inte ansetts behövliga.

8.13 Förslaget till lag om ändring i lagen om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

1 §

Paragrafen innehåller regler om återbetalning av belopp som på grund av interimistiskt beslut i mål om fastställande av faderskap utgivits till barn eller, på grundval av reglerna i 7 kap. 10 § FB, till barnets mor. Med hänsyn

till att de nuvarande bestämmelserna i 7 kap. 10 § föreslås upphävda bör vad som sägs i förevarande paragraf om underhållsbidrag till barns mor också slopas. Bestämmelserna härom i paragrafen har därför fått utgå. I övrigt har i paragrafen gjorts vissa redaktionella ändringar med hänsyn främst till att uttrycket barn utom äktenskap har mönstrats ut ur lagstiftningen.

2 §

I paragrafen har gjorts smärre ändringar motsvarande dem i 1 §.

Övergångsbestämmelser

Till lagen har fogats vissa övergångsbestämmelser som tar sikte på det fallet att underhållsbidrag enligt 7 kap. 10 § FB i dess hittillsvarande lydelse har getts ut före lagens ikraftträdande.

8.14 Förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen

I 9 § andra stycket fjärde punkten har gjorts en redaktionell ändring som följd av att uttrycken äktenskaplig börd och barn utom äktenskap rensas ut ur lagstiftningen.

I 9 § andra stycket sjunde punkten har gjorts en redaktionell ändring som följd av förslaget om ändrad rubrik till den nuvarande lagen angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap.

I 9 § tredje stycket har gjorts en redaktionell ändring som följd av att uttrycken äktenskaplig börd och barn utom äktenskap rensas ut ur lagstiftningen.

8.15 Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen

I 3 kap. 28 § studiestödslagen i dess nuvarande lydelse föreskrivs att om den ena av två makar har vårdnaden om ett barn i tidigare äktenskap eller utom äktenskap, skall vid prövning av frågan om barnets rätt till studiemedel andra makens inkomst och förmögenhet beaktas i stället för inkomst och förmögenhet hos den av föräldrarna som är skild från vårdnaden. Paragrafen har ändrats på så sätt att den avser det fallet att make är ensam vårdnadshavare för barn som ej är även andra makens barn. I sådant fall skall andra makens inkomst och förmögenhet beaktas vid prövning av frågan om barnets rätt till studiehjälp i stället för inkomst och förmögenhet hos den av barnets föräldrar som är skild från vårdnaden. Däremot skall någon hänsyn till styvförälders ekonomi inte tas i sådana fall då barnets föräldrar gemensamt har vårdnaden om det. I sådana fall skall i stället föräldrarnas ekonomi beaktas.

9 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. lag om ändring i föräldrabalken,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i utsökningslagen (1877 nr 31 s. 1),
4. lag om ändring i lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar,
5. lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
6. lag om ändring i militärersättningsförordningen (1950:261),
7. lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring,
8. lag om ändring i lagen (1958:642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap,
9. lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97),
10. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
11. lag om ändring i namnlagen (1963:521),
12. lag om ändring i införsellagen (1968:621),
13. lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag,
14. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),
15. lag om ändring i studiestödslagen (1973:349).

10 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

1 Förslag till
Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrives i fråga om föräldrabalken[1]

dels att 11 kap. 2 § skall upphöra att gälla,

dels att 1–3 kap., 4 kap. 8 §, 6 kap., 7 kap. 2, 4, 7 och 10 §§, 11 kap. 1 §, 12 kap. 1 §, 20 kap., 21 kap. 12 § samt rubrikerna till 1–3 kap. skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i balken skall införas sjutton nya paragrafer, 4 kap. 9–11 §§, 7 kap. 11–15 §§ samt 10 kap. 9–17 §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse[2]	*Föreslagen lydelse*
1 kap. Om barnets börd	**1 kap. Om faderskapet till barn**
	1 §
Barn, som födes under äktenskap eller å sådan tid efter dess upplösning att det kan vara avlat dessförinnan, har äktenskaplig börd (barn i äktenskap), såvida ej, i den ordning som sägs i 2 kap., förklaras att barnet icke har sådan börd.	*Är vid barns födelse modern gift, skall hennes make anses som barnets fader. Motsvarande gäller, om modern vid barnets födelse är änka och hennes make har avlidit på sådan tid att barnet kan vara avlat dessförinnan.* *Vad som sagts i första stycket gäller ej, om rätten enligt 2 § förklarar att mannen ej är att anse som fader till barnet eller om annan man enligt 4 § erkänner faderskapet till barnet.*
	2 §
Faderskapet till barn som ej har äktenskaplig börd (barn utom äktenskap) fastställes enligt 3 kap.	*Rätten kan förklara att man som avses i 1 § första stycket ej är att anse som fader till barnet, om* *1. det är utrett att modern har haft samlag med annan än mannen och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av den andre,* *2. det på grund av barnets arvsan-*

[1] Balken omtryckt 1974:1038.

[2] Som nuvarande lydelse anges lydelse enligt 1974:1038, som träder i kraft den 1 januari 1976.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	lag eller annan särskild omständighet kan hållas för visst att mannen ej är barnets fader, eller
	3. barnet har avlats före äktenskapet eller under det att makarna levde åtskilda och det ej är sannolikt att makarna haft samlag med varandra under tid då barnet kan vara avlat.
	3 §
Barn utom äktenskap erhåller äktenskaplig börd, om föräldrarna ingå äktenskap med varandra.	*Föreligger annat fall än som avses i 1 § första stycket eller har rätten meddelat förklaring enligt 2 §, skall faderskapet fastställas genom erkännande eller dom. Skall någon enligt 1 § första stycket anses som fader, kan genom erkännande fastställas att annan man är fader till barnet.*
	Erkännande kan ske även före barnets födelse.
	4 §
	Erkännande av faderskap sker skriftligen och skall bevittnas av två personer samt skriftligen godkännas av barnavårdsnämnden och av modern eller särskilt förordnad förmyndare för barnet. Har barnet uppnått myndig ålder, skall erkännandet i stället godkännas av barnet självt. Barnavårdsnämnden får lämna sitt godkännande endast om det kan antagas att mannen är fader till barnet.
	Avser erkännande faderskapet till barn vartill någon enligt 1 § första stycket är att anse som fader, krävs utöver vad som anges i första stycket alltid godkännande av denne samt av modern.
	Visas senare att den som har lämnat erkännande ej är fader till barnet, skall rätten förklara att erkännandet saknar verkan mot honom.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Skall faderskap fastställas genom dom, skall rätten förklara en man vara fader, om det är utrett att han har haft samlag med barnets moder under tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av honom.

2 kap. Om talan angående äktenskaplig börd

2 kap. Barnavårdsnämndens medverkan vid fastställande av faderskap

1 §

Vill mannen vinna förklaring, att barn som avses i 1 kap. 1 § icke har äktenskaplig börd, skall han väcka talan mot barnet eller, om barnet avlidit, dess arvingar inom tre år från det han fick kunskap om barnets födelse. Har mannen ej varaktigt sammanbott med barnet, vare han dock ej förlustig sin talan förrän ett år förflutit från det att talan, som grundats på att barnet har äktenskaplig börd, blivit väckt mot mannen och han erhållit del därav.

Talan enligt första stycket må ej äga rum, om mannen, sedan han fått kunskap om att modern haft samlag med annan under tid, då barnet kan vara avlat, efter barnets födelse erkänt barnet såsom sitt.

Skall ej enligt 1 kap. 1 § första stycket viss man anses som barns fader, åligger det barnavårdsnämnden att sörja för att faderskapet till barnet fastställes, om den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd i riket eller eljest vistas här eller om i annat fall vårdnadshavaren begär det och barnet är svensk medborgare.

Skall viss man enligt 1 kap. 1 § första stycket anses som barns fader och är vårdnadshavare för barnet kyrkobokförd i riket eller vistas vårdnadshavare eljest här eller är barnet i annat fall svensk medborgare, får barnavårdsnämnden, om vårdnadshavare eller, om vårdnaden om barnet icke tillkommer mannen, denne begär det och det finnes lämpligt, utreda vem som eljest kan vara fader till barnet.

2 §

Är mannen död, och har han varken försuttit tid till talan enligt 1 § eller efter barnets födelse erkänt barnet såsom sitt, må envar, som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv

Uppgiften att sörja för att faderskapet till barnet fastställes åvilar barnavårdsnämnden i den kommun där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd. Är vårdnadshavaren ej

Nuvarande lydelse

efter honom, väcka sådan talan inom ett år från det han erhållit kännedom om barnets födelse och om mannens död. Har mannen ej varaktigt sammanbott med barnet, vare arvinge dock ej förlustig sin talan förrän ett år förflutit från det att anspråk, som grundats på att barnet har äktenskaplig börd, framställts mot dödsboet. Efterlämnar den avlidne, jämte maka, arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, äge envar av dem sådan rätt.

Föreslagen lydelse

kyrkobokförd i riket, åvilar uppgiften barnavårdsnämnden i den kommun där han vistas eller, om han ej vistas i riket, barnavårdsnämnden i Stockholm. Vad nu sagts om vårdnadshavare gäller modern i fall då vårdnaden om barnet utövas gemensamt av henne och av man som avses i 1 kap. 1 § första stycket.

3 §

Vill barn som avses i 1 kap. 1 § vinna förklaring, att det icke har äktenskaplig börd, äge barnet väcka talan därom mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Efterlämnar mannen, jämte maka, arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, skall talan, såvitt dessa angår, riktas mot dem som då talan väckes äro närmast till arv.

Inträder ändring i förhållande som anges i 2 § sedan barnavårdsnämnden inlett utredning för att få faderskapet till barnet fastställt, är nämnden ändock skyldig att slutföra utredningen.

Barnavårdsnämnden kan förordna att ärendet skall överflyttas till barnavårdsnämnden i annan kommun, om det skulle avsevärt underlätta utredningen. Om sådant beslut skall den andra barnavårdsnämnden ofördröjligen underrättas.

Talan mot barnavårdsnämnds beslut enligt andra stycket föres hos länsstyrelsen genom besvär. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos kammarrätten genom besvär.

4 §

Talan som avses i 1–3 §§ må ej bifallas, med mindre det är utrett, att modern haft samlag med annan än mannen och det måste antagas att barnet avlats vid samlaget, eller ock, på grund av barnets arvsanlag eller annan särskild omständighet, det eljest kan hållas för visst, att mannen ej är barnets fader. Är barnet avlat före äktenskapet eller under det makarna efter domstols beslut eller eljest på

Då barnavårdsnämnd har att sörja för att faderskap fastställes, skall nämnden försöka utreda vem som är fader till barnet. För detta ändamål skall nämnden inhämta upplysningar från modern och andra personer som kunna lämna uppgifter av betydelse för utredningen.

Barnavårdsnämnden i annan kommun skall på begäran av den barnavårdsnämnd som det åligger att sörja

Nuvarande lydelse

grund av söndring levde åtskilda, må dock talan bifallas, såvida det ej göres sannolikt att makarna haft samlag med varandra å tid, då barnet kan vara avlat.

Föreslagen lydelse

för att faderskapet fastställes biträda denna.

5 §

Om faderskapsfrågan kan bedömas med tillräcklig säkerhet på grund av barnavårdsnämndens utredning, bör barnavårdsnämnden bereda den som sålunda antages vara fader till barnet tillfälle att erkänna faderskapet.

6 §

Barnavårdsnämnden bör verka för att blodundersökning äger rum beträffande modern, barnet och den som kan vara fader till barnet, om denne begär det eller anledning finns till antagande att modern haft samlag med mer än en man under tid då barnet kan vara avlat.

7 §

Barnavårdsnämnden får lägga ned påbörjad utredning angående faderskapet, om det

1. visar sig omöjligt att få erforderliga upplysningar för bedömning av faderskapsfrågan,

2. framstår som utsiktslöst att försöka få faderskapet fastställt av domstol,

3. föreligger samtycke av modern eller särskilt förordnad förmyndare enligt 4 kap. 5 § föräldrabalken till adoption av barnet, eller

4. av särskilda skäl finns anledning till antagande att fortsatt utredning eller rättegång skulle vara till men för barnet eller utsätta modern för på-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

frestningar som innebära fara för hennes psykiska hälsa.

Talan mot barnavårdsnämnds beslut att lägga ned påbörjad faderskapsutredning föres genom besvär hos länsstyrelsen. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos kammarrätten genom besvär.

8 §

Vid barnavårdsnämnden skall föras protokoll över vad som förekommer vid utredningen av betydelse för faderskapsfrågan. I protokollet skall antecknas även sådana uppgifter som kunna ha betydelse för skyldigheten att utge bidrag till barnets underhåll.

Utredningen bör bedrivas skyndsamt. Om ej särskilda skäl föranleda annat, skall utredningen vara slutförd inom ett år från barnets födelse.

3 kap. Om faderskapet till barn utom äktenskap

Faderskapet till barn utom äktenskap fastställes genom erkännande eller dom.

3 kap. Rättegången i mål om faderskap

Mål om förklaring att viss man ej är fader

1 §

Vill den som enligt 1 kap. 1 § första stycket skall anses som fader vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § att han icke är att anse som fader till barnet, kan han väcka talan härom mot barnet eller, om barnet avlidit, dess arvingar.

Är mannen död och har han icke varaktigt sammanbott med barnet och heller icke erkänt barnet, kan envar, som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv efter mannen, väcka talan om att mannen ej är fader till barnet. Efterlämnar den avlidne jämte

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

maka arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, har envar av dem rätt att väcka talan. Rätt att väcka talan enligt detta stycke föreligger dock ej, om vid mannens död mer än ett år förflutit från det att han erhållit del av talan som har väckts mot honom på den grund att han är fader till barnet.

Talan som avses i andra stycket skall väckas inom ett år från det att anspråk, som grundas på att mannen är fader till barnet, har framställts mot dödsboet.

2 §

Erkännande av faderskapet till barn utom äktenskap sker skriftligen. Erkännandet skall bevittnas av två personer och skriftligen godkännas av barnavårdsnämnden samt av modern eller särskilt förordnad förmyndare för barnet. Har barnet uppnått myndig ålder, skall erkännandet i stället godkännas av barnet självt. Erkännande kan ske även före barnets födelse.

Barnavårdsnämnden får lämna sitt godkännande endast om det kan antagas att mannen är fader till barnet.

Visas senare att mannen ej är fader till barnet, skall rätten förklara, att erkännandet saknar verkan.

Vill barn vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § att man som avses där icke är dess fader, kan barnet väcka talan härom mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Efterlämnar mannen jämte maka arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, skall talan, såvitt angår dessa, riktas mot dem som då talan väckes äro närmast till arv.

3 §

Rätten skall förklara en man vara fader till barn utom äktenskap, om det är utrett att han haft samlag med barnets moder under tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet avlats av honom.

Talan som avses i 1 eller 2 § får väckas vid rätten i den ort där barnet har sitt hemvist eller, om det har avlidit, vid den rätt som har att upptaga tvist om arv efter barnet.

Finns ej annan behörig domstol, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

Nuvarande lydelse

Det åligger barnavårdsnämnden att sörja för att faderskapet till barn utom äktenskap fastställes, om den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd i riket eller eljest vistas här. Barnavårdsnämnden skall sörja för att faderskapet till annat barn utom äktenskap fastställes, om vårdnadshavaren begär det och barnet är svensk medborgare.

Närmare bestämmelser om förfarandet vid fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap i fall som avses i första stycket meddelas i särskild lag.

Föreslagen lydelse

4 §

Är part i mål som avses i 1 eller 2 § underårig, får förmyndaren eller god man, där sådan enligt 18 kap. skall förordnas, föra talan för honom.

Modern skall höras i målet, om det kan ske.

Återkallar kärande i mål som avses i 1 eller 2 § sin talan sedan svaranden har ingått i svaromål, skall målet likväl prövas, om svaranden begär det.

Mål om fastställande av faderskap

5 §

Uppgiften att sörja för att barnets börd fastställes åvilar barnavårdsnämnden i den kommun där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd. Är vårdnadshavaren ej kyrkobokförd i riket, åvilar uppgiften barnavårdsnämnden i den kommun där han vistas eller, om han ej vistas i riket, barnavårdsnämnden i Stockholm.

Talan om fastställande av faderskap för underårig föres i fall som avses i 2 kap. 1 § av barnavårdsnämnden. Talan får vidare alltid föras av modern, om hon har vårdnaden om barnet, eller av särskilt förordnad förmyndare för barnet. Har modern vårdnaden om barnet, får hon föra talan även om hon ej uppnått myndig ålder.

6 §

Inträder ändring i förhållande som anges i 5 § sedan barnavårdsnämnden inlett utredning för att få barnets börd fastställd, är nämnden ändock skyldig att slutföra utredningen.

Barnavårdsnämnden kan förordna att ärendet skall överflyttas till barnavårdsnämnden i annan kommun, om det skulle avsevärt underlätta utred-

Talan om fastställande av faderskap föres mot den man eller de män som skäligen kunna komma i fråga som fader till barnet.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
ningen. Om sådant beslut skall den andra barnavårdsnämnden ofördröjligen underrättas.	
Talan mot barnavårdsnämnds beslut enligt andra stycket föres hos länsstyrelsen genom besvär. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos kammarrätten genom besvär.	
	7 §
	I fall då barnavårdsnämnd har att sörja för att faderskap fastställes väckes talan vid rätten i den ort där barnavårdsnämnden finns. Rätten kan förordna att målet skall flyttas över till annan domstol, om det skulle avsevärt underlätta handläggningen av målet.
	I andra fall än som avses i första stycket väckes talan om fastställande av faderskap vid rätten i den ort där mannen eller, om talan föres mot flera män, en av dem har sitt hemvist. Är man som här avses död, får talan väckas vid den rätt där dödsboet efter honom svarar. Finns ej behörig domstol efter vad nu är sagt, upptages målet av Stockholms tingsrätt.
	8 §
	Är mål om fastställande av faderskap anhängigt, kan frågan om faderskapet till barnet prövas endast i det målet.
	Talan får ej prövas slutligt före barnets födelse.
	9 §
	På ansökan av svarande skall rätten utfärda stämning på man, som ej redan är instämd i målet, och pröva om mannen är fader till barnet. Om sådan ansökan gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet om stämningsansökan.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §

I avliden mans ställe stämmas de arvingar till den döde som anges i 3 kap. 2 §.

11 §

I samband med att barnavårdsnämnden väcker talan skall protokollet över nämndens utredning ges in till rätten. Väckes talan av annan, skall rätten infordra barnavårdsnämndens protokoll.

Svarande skall delges protokollet i samband med stämning.

Rätten kan förelägga barnavårdsnämnden att fullständiga utredningen om faderskapet.

12 §

Var och en som kan föra talan på barnets vägnar skall beredas tillfälle att yttra sig i målet.

13 §

Rätten skall vaka över att frågan om barnets börd blir tillbörligen utredd.

Vittnesförhör får ej äga rum i syfte att styrka att vittnet haft samlag med modern under tid då barnet kan antagas vara avlat.

14 §

Återkallas talan mot en av flera män, får målet avskrivas i den delen endast om de alla samtycka. Avser återkallelse den som stämts enligt 9 §, krävs samtycke även från barnet.

Samtidigt med att mål avskrives i viss del skall rätten fatta beslut om rättegångskostnaden i den delen.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

15 §

I fall då barnavårdsnämnd har att sörja för att faderskap fastställes gälla följande bestämmelser om rättegångskostnad i mål om fastställande av faderskapet i stället för 18 kap. 1–7 §§ rättegångsbalken.

Part skall bära sin rättegångskostnad, om ej annat följer av denna paragraf.

Oberoende av utgången i målet kan svarande förpliktas att helt eller delvis ersätta annan part dennes rättegångskostnader, om han förfarit på sätt som avses i 18 kap. 3 eller 6 § rättegångsbalken eller om andra särskilda skäl föreligga.

Har parts ställföreträdare, ombud eller biträde förfarit på sätt som avses i 18 kap. 3 eller 6 § rättegångsbalken, kan han förpliktas ersätta kostnad som därigenom vållats annan part, oavsett om hans huvudman kan anses som vinnande part eller ej. Rätten kan beslutа härom även utan yrkande.

16 §

Fullföljes talan skall den högre rätten pröva faderskapsfrågan i hela dess vidd. Erinran härom skall intagas i föreläggande att inkomma med genmäle.

Finner högre rätt att någon som icke är part i målet skäligen kan komma i fråga som fader till barnet, skall domen på yrkande av part undanröjas och målet i dess helhet visas åter till den domstol som först dömt i målet.

Bestämmelserna i 12–14 §§ äga motsvarande tillämpning vid målets handläggning i högre rätt. I fall då bar-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

navårdsnämnd har att sörja för att faderskap fastställes äga även bestämmelserna i 11 § tredje stycket och 15 § motsvarande tillämpning i högre rätt.

Förening av mål

17 §

Till gemensam prövning med talan som avses i 1 kap. 2 § får väckas talan om fastställande av att annan man än som avses i 1 kap. 1 § första stycket är barnets fader.

4 kap.

8 §

Vid tillämpning av bestämmelse i lag eller annan författning som tillägger släktskap eller svågerlag rättslig betydelse skall adoptivbarn anses som adoptantens barn *i äktenskap* och icke som barn till sina biologiska föräldrar. Har make adopterat andre makens barn eller adoptivbarn, skall dock barnet anses som makarnas gemensamma.

Vid tillämpning av bestämmelse i lag eller annan författning som tillägger släktskap eller svågerlag rättslig betydelse skall adoptivbarn anses som adoptantens barn och icke som barn till sina biologiska föräldrar. Har make adopterat andre makens barn eller adoptivbarn, skall dock barnet anses som makarnas gemensamma.

Första stycket gäller ej, om annat är särskilt föreskrivet eller följer av rättsförhållandets natur.

9 §

Laga domstol i ärende om antagande av adoptivbarn är rätten i den ort där adoptanten har sitt hemvist. Finns ej behörig domstol efter vad nu sagts, upptages ärendet av Stockholms tingsrätt.

10 §

I ärende om antagande av adoptivbarn skall rätten inhämta upplysningar om barnet och sökanden även-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

som huruvida vederlag eller bidrag till barnets underhåll är givet eller utfäst. Har barnet ej fyllt aderton år, skall yttrande inhämtas från barnavårdsnämnden i den kommun där sökanden är kyrkobokförd och från barnavårdsnämnden i den kommun där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd.

Fader eller moder, vars samtycke till adoptionen ej erfordras, skall ändock höras, om det kan ske. Vid adoption av adoptivbarn skall vad nu sagts i stället gälla adoptanten eller, om make adopterat andra makens barn, envar av makarna. Finns särskild förmyndare, vars samtycke ej erfordras, skall även han höras.

11 §

Mot rättens beslut i ärende om antagande av adoptivbarn får talan fullföljas av sökanden eller den som skall höras i ärendet.

6 kap.

1 §

Barn *i äktenskap* står under *föräldrarnas* vårdnad *enligt vad nedan sägs* till dess det fyllt aderton år eller ingått äktenskap.

Barn står *enligt bestämmelserna i detta kapitel* under vårdnad *av bägge eller den ena av sina föräldrar eller av särskilt förordnad förmyndare* till dess det fyllt aderton år eller ingått äktenskap.

2 §

Föräldrarna äro pliktiga att sörja för barnets person och att giva det sorgfällig uppfostran. *De skola tillse,* att barnet erhåller uppehälle och utbildning efter vad med hänsyn till föräldrarnas villkor och de tillgångar

Vårdnadshavare skall sörja för barnets person och giva det sorgfällig uppfostran. *Han skall se till* att barnet erhåller uppehälle och utbildning efter vad *som är tillbörligt* med hänsyn till föräldrarnas villkor och de

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
barnet kan äga ävensom barnets anlag *må finnas tillbörligt.*	tillgångar barnet kan äga ävensom barnets anlag.
3 §	
Föräldrarna skola utöva den uppsikt över barnet som är erforderlig med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter.	*Vårdnadshavare skall* utöva den uppsikt över barnet som är erforderlig med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter.
4 §	
Hava föräldrarna låtit barnet taga tjänst eller annat arbete, varigenom barnet blivit i stånd att försörja sig, *äge* barnet, sedan det fyllt sexton år, själv *uppsäga* avtalet *ävensom* sluta avtal om annat arbete av liknande art.	*Har vårdnadshavare* låtit barnet taga tjänst eller annat arbete, varigenom barnet blivit i stånd att försörja sig, *får* barnet, sedan det fyllt sexton år, själv *säga upp* avtalet *samt* sluta avtal om annat arbete av liknande art.
Avtal, som barnet slutit *efter vad i* första stycket *sägs, äge föräldrarna häva,* om det *må anses* erforderligt med hänsyn till barnets uppfostran eller välfärd. Har avtalet hävts, *äge* barnet ej därefter själv sluta arbetsavtal.	*Vårdnadshavare har rätt att häva* avtal som barnet *har* slutit *enligt* första stycket, om det är erforderligt med hänsyn till barnets uppfostran eller välfärd. Har avtalet hävts, *får* barnet ej därefter själv sluta arbetsavtal.

I fråga om verkan av avtal, som barnet slutit utan erforderligt samtycke, stadgas i 9 kap.

5 §	
Är en av föräldrarna i följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak hindrad att deltaga i beslut rörande vårdnaden, vilket icke utan olägenhet kan uppskjutas, utövas bestämmanderätten av den andre. Denne *må* dock icke ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, med mindre barnets bästa uppenbarligen kräver det.	*Står barn under vårdnad av bägge föräldrarna skall vad som sägs i 2–4 §§ gälla föräldrarna i förening.* Är en av föräldrarna i följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak hindrad att deltaga i beslut rörande vårdnaden, vilket icke utan olägenhet kan uppskjutas, utövas bestämmanderätten av den andre. Denne *får* dock icke ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, med mindre barnets bästa uppenbarligen kräver det.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	6 §
Gör en av föräldrarna sig skyldig till grovt missbruk eller till grov försummelse vid vårdnadens utövande, eller är han hemfallen åt missbruk av rusgivande medel, eller för han ett lastbart liv, eller är han till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak för längre tid förhindrad att deltaga i vårdnaden, äge rätten på ansökan av den andre eller på anmälan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd förordna, att vårdnaden skall tillkomma allenast den andre. Inträffar sådant fall i fråga om bägge föräldrarna, äge rätten överflytta vårdnaden å särskilt förordnad förmyndare.	*Är modern ogift vid barnets födelse, står barnet under hennes vårdnad. Äro föräldrarna gifta med varandra vid barnets födelse eller ingå de senare äktenskap med varandra, står barnet från den tidpunkten under vårdnad av dem bägge. Vad som nu sagts om vårdnaden gäller till dess annat har förordnats.*
	7 §
Leva föräldrarna på grund av söndring åtskilda, har rätten på ansökan av endera att förordna, *vilken* av dem skall *hava* vårdnaden om barnen eller, om ej alla barnen böra stå under den enes vårdnad, *huru* de skola fördelas mellan föräldrarna. Äro föräldrarna ense, *give* rätten *sitt beslut* i överensstämmelse med vad de önska, *såframt* det ej är uppenbart stridande mot barnens bästa; *åsämjas de ej, bestämme* rätten efter vad *med hänsyn till barnens bästa* finnes skäligt. Finnes med hänsyn till barnens bästa uppenbart, att ingendera av föräldrarna bör utöva vårdnaden, skall denna anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.	*Står barn under vårdnad av bägge föräldrarna och vilja de eller en av dem att vårdnaden icke längre skall tillkomma dem gemensamt,* har rätten på ansökan av endera att förordna *vem* av dem *som* skall *ha* vårdnaden om barnen eller, om ej alla barnen böra stå under den enes vårdnad, *hur* de skola fördelas mellan föräldrarna. Äro föräldrarna ense, *skall* rätten *besluta* i överensstämmelse med vad de önska, *om* det ej är uppenbart stridande mot barnens bästa. *I annat fall beslutar* rätten efter vad *som* finnes skäligt *med hänsyn till barnens bästa.* Finnes med hänsyn till barnens bästa uppenbart att ingendera av föräldrarna bör utöva vårdnaden, skall denna anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.
Dömes till äktenskapsskillnad mellan föräldrarna, meddele rätten tillika förordnande angående vårdnaden om	

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
barnen; och skall därvid vad i första stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning.	
8 §	
Dör en av föräldrarna, tillkommer vårdnaden den andre. Äro bägge föräldrarna döda, utövas vårdnaden av förmyndaren.	*Står barn under vårdnad av endast den ena av föräldrarna, skall rätten på ansökan av den andre överföra vårdnaden till honom, om det finnes skäligt med hänsyn till barnets bästa. Äro föräldrarna ense att vårdnaden skall överföras till den andre eller att vårdnaden skall tillkomma dem gemensamt, skall rätten på ansökan besluta i enlighet därmed, om det ej är uppenbart stridande mot barnets bästa.*
9 §	
Har vårdnaden enligt 7 § tillerkänts den ene av föräldrarna, och inträffar i fråga om honom fall, varom i 6 § sägs, eller dör han, förordne rätten den andre att utöva vårdnaden, såvida ej denna med hänsyn till barnets bästa finnes böra anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.	*Står barn under vårdnad av bägge föräldrarna och gör sig en av dem skyldig till grovt missbruk eller till grov försummelse vid vårdnadens utövande eller är han till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak för längre tid förhindrad att deltaga i vårdnaden, skall rätten på ansökan av den andre eller på anmälan av barnavårdsnämnd förordna att vårdnaden skall tillkomma endast den andre. Inträffar sådant fall i fråga om bägge föräldrarna, skall rätten överflytta vårdnaden på särskilt förordnad förmyndare.* *Står barn under vårdnad av endast den ene av föräldrarna och inträffar i fråga om honom sådan omständighet som avses i första stycket, skall rätten på ansökan av den andre eller på anmälan av barnavårdsnämnd förordna den andre att utöva vårdnaden, såvida ej denna med hänsyn till barnets bästa finnes böra anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §

Fader eller moder, som är skild från vårdnaden, må ej betagas tillfälle till umgänge med barnet, med mindre särskilda omständigheter föranleda därtill. Nöjes han ej med vad som härom bestämmes av den som har vårdnaden, skilje rätten dem emellan.

Står barn under vårdnad av bägge föräldrarna och dör en av dem, tillkommer vårdnaden den andre.

Står barn under vårdnad av endast den ene av föräldrarna och dör han, skall rätten på ansökan av den andre eller på anmälan av barnavårdsnämnd förordna den andre att utöva vårdnaden, såvida ej denna med hänsyn till barnets bästa finnes böra anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Äro bägge föräldrarna döda, utövas vårdnaden av förmyndaren.

11 §

Fader eller moder som är skild från vårdnaden får ej betagas tillfälle till umgänge med barnet, med mindre särskilda omständigheter föranleda det. Nöjes han ej med vad som härom bestämmes av den som har vårdnaden, skall rätten skilja mellan dem.

12 §

Barn utom äktenskap står under moderns vårdnad till dess det fyllt aderton år eller ingått äktenskap. På ansökan av fadern skall dock rätten överföra vårdnaden till honom, om det finnes skäligt med hänsyn till barnets bästa. Äro föräldrarna ense, att vårdnaden skall överföras till fadern, skall rätten på anmälan besluta i enlighet därmed, om det ej är uppenbart stridande mot barnets bästa.

Fråga rörande vårdnaden om barn upptages av rätten i den ort där den som har vårdnaden om barnet har sitt hemvist. Vad nu sagts utgör dock ej hinder att upptaga fråga om vårdnad i samband med äktenskapsmål.

Finns ej behörig domstol enligt vad som sägs i första stycket, upptages målet eller ärendet av Stockholms tingsrätt.

Inträffar i fråga om den av föräldrarna som har vårdnaden om barnet

Nuvarande lydelse

sådant fall som avses i 6 § eller dör han, skall rätten på ansökan av den andre eller på anmälan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd förordna den andre att utöva vårdnaden, såvida ej denna med hänsyn till barnets bästa finnes böra anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Vad i 2–4 och 10 §§ stadgas med avseende på vårdnad om barn i äktenskap skall äga motsvarande tillämpning beträffande barn utom äktenskap.

Föreslagen lydelse

13 §

Utan hinder av vad rätten beslutit i fråga som avses i detta kapitel äge rätten annorlunda förordna därom, när väsentligt ändrade förhållanden påkalla det.

I mål eller ärende som angår vårdnad om barn äger rätten att för tiden intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna därom efter vad som finnes skäligt.

Förordnande enligt första stycket kan på yrkande meddelas utan huvudförhandling. Innan förordnande meddelas, skall motparten beredas tillfälle att yttra sig över yrkandet. Har förordnande meddelats, prövar rätten när målet eller ärendet avgöres, om åtgärden skall bestå.

Förordnande som nu nämnts går i verkställighet lika med laga kraft ägande dom men kan när som helst återkallas av rätten.

14 §

I fråga om rättegångskostnad i mål eller ärende som angår vårdnad om barn gäller i stället för 18 kap. 1, 2 och 4 §§ rättegångsbalken att vardera parten skall bära sin kostnad.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

7 kap.

2 §

I kostnaden för barnets underhåll tage envar av föräldrarna del efter sin förmåga.

Fader eller moder, som ej har vårdnaden om barnet, skall betala underhållsbidrag. Tillkommer vårdnaden om *barn i bestående äktenskap* endast den ene av *föräldrarna* och leva de ej efter domstols beslut eller eljest *på grund av söndring* åtskilda, *gälle* dock vad i 5 kap. giftermålsbalken stadgas.

Det åligger barnavårdsnämnd, som enligt *3 kap. 4 §* skall sörja för att faderskapet till barn *utom äktenskap* fastställes, att tillse att barnet tillförsäkras underhåll.

Fader eller moder, som ej har vårdnaden om barnet, skall betala underhållsbidrag. *Äro föräldrarna gifta med varandra men* tillkommer vårdnaden om *barnet* endast den ene av *dem* och leva de ej efter domstols beslut eller eljest åtskilda, *gäller* dock vad i 5 kap. giftermålsbalken stadgas.

Det åligger barnavårdsnämnd, som enligt *2 kap. § 1* skall sörja för att faderskapet till barn fastställes, att tillse att barnet tillförsäkras underhåll.

4 §

Har make under sin vårdnad barn *i tidigare gifte eller utom äktenskap, vare* andra maken jämte honom skyldig att efter sin förmåga bidraga till barnets underhåll, så länge äktenskapet består.

Har make under sin vårdnad barn *till vilket den andra maken ej är fader eller moder,* är andra maken jämte honom skyldig att efter sin förmåga bidraga till barnets underhåll, så länge äktenskapet består.

Vad nu sagts medför ej ändring i den underhållsskyldighet som må åligga den andre av barnets föräldrar.

7 §

Avtal angående fullgörande för framtiden av underhållsskyldighet som ovan sägs utgöre ej hinder för den underhållsberättigade att göra gällande rätt till högre underhållsbidrag.

Gäller avtalet underhåll enligt 1 § till barn *utom äktenskap, vare* det dock bindande för den underhållsberättigade, om avtalet slutits genom skriftlig, av två personer bevittnad handling och godkänts av barnavårdsnämnden. Har modern vårdnaden om barnet, *äge* hon sluta avtal som nu sagts, ändå att hon ej

Gäller avtalet underhåll enligt 1 § till barn *vars föräldrar varken vid dess födelse eller därefter varit gifta med varandra, är* det dock bindande för den underhållsberättigade, om avtalet slutits genom skriftlig, av två personer bevittnad handling och godkänts av barnavårdsnämnden. Har modern vårdnaden om barnet, *äger*

Nuvarande lydelse

uppnått myndig ålder. Innefattar avtalet åtagande att till barnets underhåll utgiva visst belopp en gång för alla, skall beloppet betalas till barnavårdsnämnden, och *varde* med beloppet så *förfaret* som i 4 kap. 6 § sägs med avseende *å* där nämnt engångsbelopp.

Föreslagen lydelse

hon sluta avtal som nu sagts, ändå att hon ej uppnått myndig ålder. Innefattar avtalet åtagande att till barnets underhåll utgiva visst belopp en gång för alla, skall beloppet betalas till barnavårdsnämnden, och *skall* med beloppet så *förfaras* som i 4 kap. 6 § sägs med avseende *på* där nämnt engångsbelopp.

Avtal angående underhåll till barn må slutas jämväl före barnets födelse.

10 §

Fader till barn utom äktenskap vare skyldig, att efter vad med hänsyn till hans och moderns villkor må anses skäligt, bidraga till hennes underhåll under sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten. Vid beräknande av detta underhållsbidrag skall hänsyn tagas jämväl till de särskilda kostnader som orsakas av förlossningen. Medför havandeskap eller amning eller annan vård om barnet avsevärt hinder i moderns förvärvsverksamhet, eller ådrager hon sig sjukdom genom havandeskapet eller nedkomsten, må fadern kunna förpliktas att bidraga till hennes underhåll under längre tid än nu sagts, dock högst under fyra månader före och nio månader efter nedkomsten.

Är då barn födes modern ogift, är fadern skyldig, att efter vad med hänsyn till hans och moderns villkor må anses skäligt, bidraga till hennes underhåll under sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten. Vid beräknande av detta underhållsbidrag skall hänsyn tagas jämväl till de särskilda kostnader som orsakas av förlossningen. Medför havandeskap eller amning eller annan vård om barnet avsevärt hinder i moderns förvärvsverksamhet, eller ådrager hon sig sjukdom genom havandeskapet eller nedkomsten, må fadern kunna förpliktas att bidraga till hennes underhåll under längre tid än nu sagts, dock högst under fyra månader före och nio månader efter nedkomsten.

Dör fadern, äge modern rätt att av behållningen i boet, innan arvs- och testamentslotter utgå, erhålla det belopp som erfordras till fullgörande av underhållsskyldigheten emot henne för tiden efter dödsfallet.

Vad i första och andra styckena sägs om fadern skall, där barnet födes dött eller havandeskapet avbrutits, i den mån det finnes skäligt gälla den som haft samlag med modern å tid då barnet kan vara avlat, om det ej framstår såsom osannolikt att han är barnets fader.

Vad i 7 § första stycket, andra stycket första punkten samt tredje stycket ävensom 8 § är stadgat om

Vad i 7 § första stycket, andra stycket första punkten samt tredje stycket ävensom 8 § är stadgat om

Nuvarande lydelse

avtal eller dom rörande underhåll till barn *utom äktenskap* skall äga motsvarande tillämpning med avseende *å* underhåll, som enligt vad i förevarande paragraf sägs tillkommer modern.

Föreslagen lydelse

avtal eller dom rörande underhåll till barn *vars föräldrar varken vid dess födelse eller därefter varit gifta med varandra* skall äga motsvarande tillämpning med avseende *på* underhåll, som enligt vad i förevarande paragraf sägs tillkommer modern.

11 §

Talan angående underhåll till barn upptages av rätten i den ort där svaranden har sitt hemvist. Sådan fråga kan väckas även i samband med mål rörande fastställande av faderskapet till barn. Har rätten att avgöra vilken av flera män som är fader till barnet, får talan om underhållsbidrag ej prövas slutligt innan faderskapsfrågan har avgjorts genom dom som vunnit laga kraft.

Angående talan om underhåll enligt 10 § åt moder skall vad som är föreskrivet angående talan om underhåll till barn för vilket faderskapet skall fastställas äga motsvarande tillämpning.

Vad som sägs i första stycket utgör ej hinder att upptaga fråga om underhåll i samband med äktenskapsmål.

Finns ej behörig domstol enligt vad som sagts ovan i denna paragraf, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

12 §

I mål om underhåll till barn får vårdnadshavare föra talan för barnet, även om vårdnadshavaren ej uppnått myndig ålder. Är särskild förmyndare förordnad för barnet, har han samma rätt att föra talan för barnet. I fall som avses i 2 § tredje stycket får även

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

barnavårdsnämnden föra sådan talan. Var och en som kan föra talan för barnet skall få tillfälle att yttra sig i målet.

Underhållsbidrag får bestämmas till olika belopp för särskilda delar av underhållstiden.

Underhåll till barn får ej mot den underhållsskyldiges bestridande bestämmas för tid efter det barnet fyllt aderton år, innan det kan tillförlitligen bedömas, huruvida underhållsskyldighet föreligger därefter.

13 §

I mål angående underhåll kan rätten för tiden intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna därom efter vad som finnes skäligt. Skyldighet att utge bidrag må dock ej åläggas någon, med mindre sannolika skäl föreligga att han är bidragsskyldig. Har fråga om underhåll väckts i samband med mål om fastställande av faderskap till barn får förordnande som nu nämnts ej meddelas, om flera män äro instämda i målet.

Förordnande enligt första stycket kan på yrkande meddelas utan huvudförhandling. Innan förordnande meddelas, skall motparten beredas tillfälle att yttra sig över yrkandet. Har förordnande meddelats, prövar rätten när målet avgöres, om åtgärden skall bestå.

Förordnande som nu nämnts går i verkställighet lika med laga kraft ägande dom men kan när som helst återkallas av rätten.

14 §

När någon genom skriftlig, av två personer bevittnad handling åtagit sig att utge underhållsbidrag till barn för

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

vilket faderskapet skall fastställas eller till barnets moder för tid intill dess resultatet av blodundersökning om faderskapet föreligger, gäller i fråga om verkställighet på grund av handlingen vad som är föreskrivet om verkställighet på grund av förbindelse att utge underhåll enligt denna balk.

Beträffande åtagande enligt första stycket skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som i lag eller annan författning är föreskrivet för fall då rätten enligt 13 § meddelat förordnande om underhållsbidrag till barn som avses i första stycket eller till barnets moder.

Om rätt att i vissa fall få ersättning av allmänna medel för utgivna underhållsbidrag finnas särskilda bestämmelser.

15 §

Har viss man varit att anse som fader till barn enligt 1 kap. 1 § första stycket och fastställes sedan att annan man är fader till barnet, har den förstnämnde endast om särskilda skäl föreligga rätt till ersättning av den andre för kostnader som han har haft för barnets försörjning.

10 kap.

9 §

Ansökan att någon skall förklaras omyndig skall, då fråga är om den som uppnått myndig ålder, upptagas av rätten i den ort där den som avses med ansökningen har sitt hemvist. Finns ej behörig domstol efter vad nu är sagt, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

Avser ansökningen att underårig skall förbli omyndig jämväl efter upp-

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	nådd myndighetsålder, hör målet till den rätt där förmynderskapet är inskrivet eller, om inskrivning icke ägt rum, till den rätt där inskrivning skall ske.
	Ansökan om hävande av omyndighetsförklaring upptages av den rätt där förmynderskapet för den omyndige är inskrivet.
	10 §
	Ansökan om omyndighetsförklaring får göras, förutom av den som avses med ansökningen, jämväl av hans make och närmaste fränder så ock av överförmyndaren samt, i fall som avses i 2 §, av förmyndaren.
	Omyndighetsförklarings hävande får sökas av den omyndige själv, hans förmyndare eller överförmyndaren.
	11 §
	Har ansökan om omyndighetsförklaring gjorts av den, om vars försättande i omyndighet är fråga, eller har denne eljest medgivit att omyndighetsförklaring meddelas, äger rätten utan huvudförhandling omedelbart företaga målet till avgörande.
	I annat fall än som avses i första stycket skall rätten utfärda föreläggande för den, om vars försättande i omyndighet är fråga, att svara i målet. Angående sådant föreläggande gäller vad om stämning är stadgat.
	Om den, vars försättande i omyndighet har satts i fråga, uppenbarligen ej förstår vad saken gäller eller skulle lida allvarlig skada av att få del av ansökningen om omyndighetsförklaring, skall rätten förordna god man varom sägs i 18 kap. att i målet företräda honom och bevaka hans rätt. I fråga om ersättning till sådan god

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

man äga bestämmelserna i 13 § andra stycket om ersättning till biträde motsvarande tillämpning.

12 §

Ansökan av den som försatts i omyndighet att bli förklarad myndig får, om den finnes uppenbart ogrundad, utan huvudförhandling omedelbart avslås. Har ansökan om hävande av omyndighetsförklaring gjorts eller tillstyrkts av såväl förmyndaren som överförmyndaren, får målet ock utan huvudförhandling omedelbart företagas till avgörande, såvida förmyndarens eller överförmyndarens inställelse ej finnes vara behövlig för målets utredning.

I annat fall än som avses i första stycket skall rätten utfärda föreläggande för den som ansökningen avser, förmyndaren och överförmyndaren att svara i målet, allt i den mån de ej gjort eller tillstyrkt ansökningen. Angående sådant föreläggande gäller vad om stämning är stadgat.

13 §

Har ansökan gjorts att någon skall förklaras omyndig och föreligger ej fall som avses i 11 § tredje stycket, förordnar rätten biträde att bevaka hans rätt i målet, om det ej är uppenbart att biträde ej erfordras. Begär den som försatts i omyndighet att förklaras åter myndig, skall ock rättegångsbiträde förordnas, om det ej är uppenbart att biträde ej erfordras.

Den som förordnats till rättegångsbiträde åtnjuter av allmänna medel efter rättens prövning skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Ersättningen skall

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

stanna på statsverket, såvida ej motparten till den, för vilken rättegångsbiträde förordnats, finnes böra åläggas att gottgöra statsverket kostnaden.

14 §

Kan i mål om omyndighetsförklaring dom ej ges omedelbart, äger rätten, om dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den om vars försättande i omyndighet är fråga eller för hans egendom, förordna att han skall vara omyndig under tiden intill dess målet av rätten avgöres. Förordnande som nu nämnts får meddelas utan huvudförhandling.

Innan förordnande enligt första stycket meddelas, skall, om det kan ske utan märklig tidsutdräkt, tillfälle beredas den, om vars försättande i omyndighet är fråga, att yttra sig. Förordnandet kan när som helst återkallas av rätten.

15 §

Ej må någon förklaras omyndig eller den som försatts i omyndighet förklaras myndig, med mindre läkarintyg angående hans sinnestillstånd blivit företett. Närmare bestämmelser om sådant intyg meddelas av regeringen.

16 §

Har den som förklarats omyndig blivit förklarad åter myndig, får talan mot domen fullföljas av envar, som enligt 10 § är behörig att föra talan om hans försättande i omyndighet, så ock av förmyndaren.

17 §

Om dom, varigenom någon förklarats omyndig, så ock om förordnande som avses i 14 § skall ofördröjligen genom rättens försorg kungörelse in-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

föras i Post- och Inrikes Tidningar.

Har dom, varigenom någon förklarats omyndig, blivit ändrad i högre rätt genom dom som vunnit laga kraft, eller har den som förklarats omyndig förklarats åter myndig genom laga kraft ägande dom, eller har förordnande som avses i 14 § återkallats eller i högre rätt upphävts, skall kungörelse därom ske efter vad som sägs i första stycket.

11 kap.

1 §

För underårigt barn *i äktenskap vare* föräldrarna förmyndare. Dör en av föräldrarna, eller kan någon av dem enligt 4 § icke vara förmyndare, eller *varder* någon av dem entledigad från förmyndarskapet, *vare* den andre barnets förmyndare.

Dömes till äktenskapsskillnad mellan föräldrarna, vare den barnets förmyndare, som skall hava vårdnaden om det. Varder eljest förordnat att vårdnaden skall tillkomma allenast den ene av föräldrarna, vare han ock förmyndare.

För underårigt barn *som står under vårdnad av bägge föräldrarna, äro* föräldrarna förmyndare. Dör en av föräldrarna eller kan någon av dem enligt 4 § inte vara förmyndare, eller *blir* någon av dem entledigad från förmynderskapet, *är* den andra barnets förmyndare.

För underårigt barn som står under vårdnad av endast den ena av sina föräldrar, är denne ensam förmyndare.

Ingår underårigt barn äktenskap, skall den som vid äktenskapets ingående var förmyndare för barnet alltjämt vara barnets förmyndare.

2 §

För underårigt barn utom äktenskap vare modern förmyndare. Har vårdnaden om barnet tillagts fadern, vare han dess förmyndare.

12 kap.

1 §

Förmynderskap för underårig skall inskrivas, då

1. särskild förmyndare förordnas för den underårige,

2. den underårige annorledes än genom upptagande av lån har för-

Förmynderskap för underårig skall inskrivas, då

1. särskild förmyndare förordnas för den underårige,

2. den underårige annorledes än genom upptagande av lån har för-

Nuvarande lydelse

värvat egendom, som skall stå under förmyndarens förvaltning och som till sitt värde överstiger ett belopp motsvarande två gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

3. rätten av annan särskild anledning finner att inskrivning bör ske.

Inskrivningen skall ske hos rätten i den ort, där den som utövar förmynderskapet har hemvist inom riket eller, om inskrivningen föranledes av att fader eller moder som ensam utövat förmynderskapet avlidit, där denne senast haft sådant hemvist. *Hava* föräldrar *till barn i äktenskap, som utöva* förmynderskapet gemensamt, skilda hemvist, skall inskrivningen ske där fadern har hemvist eller, om den föranledes av fråga om moderns entledigande från förmynderskapet, där hon har hemvist. *Finnes* ej domstol som efter vad ovan stadgas är behörig att verkställa inskrivningen, skall denna ske vid Stockholms tingsrätt.

Föreslagen lydelse

värvat egendom, som skall stå under förmyndarens förvaltning och som till sitt värde överstiger ett belopp motsvarande två gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

3. rätten av annan särskild anledning finner att inskrivning bör ske.

Inskrivningen skall ske hos rätten i den ort, där den som utövar förmynderskapet har hemvist inom riket eller, om inskrivningen föranledes av att fader eller moder som ensam utövat förmynderskapet avlidit, där denne senast haft sådant hemvist. *Utöva* föräldrar förmynderskapet gemensamt *och ha de* skilda hemvist, skall inskrivningen ske där fadern har hemvist eller, om den föranledes av fråga om moderns entledigande från förmynderskapet, där hon har hemvist. *Finns* ej domstol som efter vad ovan stadgas är behörig att verkställa inskrivningen, skall denna ske vid Stockholms tingsrätt.

20 kap.

Mål och ärenden rörande äktenskaplig börd, adoption, vårdnad och underhåll

Ärenden angående förmynderskap och godmanskap

1 §

Talan angående äktenskaplig börd må väckas vid rätten i den ort, där barnet har sitt hemvist, eller, om det avlidit, vid den rätt som har att upptaga tvist om arv efter barnet.

Fråga om förordnande av förmyndare för underårig upptages av den rätt där förmynderskapet är inskrivet eller, om inskrivning av förmynderskapet icke ägt rum, av den rätt, där inskrivning skall ske.

Då någon som uppnått myndig ålder förklaras omyndig, skall förmyndare förordnas av den rätt där ansökningen

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	om omyndighetsförklaring gjordes. Erfordras ny förmyndare, skall sådan förordnas av den rätt där förmynderskapet är inskrivet.
	Fråga om entledigande av förmyndare upptages av den rätt där förmynderskapet är inskrivet eller skall inskrivas.
	2 §
Är part i mål som avses i 1 § underårig, äge förmyndaren eller god man, där sådan enligt 18 kap. skall förordnas, föra talan för honom.	*I ärende om förordnande av förmyndare skall rätten bereda överförmyndaren tillfälle att lämna förslag på person som är lämplig för uppdraget.*
Modern skall höras i målet, om det kan ske.	
	3 §
	Ej må någon förordnas till förmyndare eller entledigas från sådan befattning, med mindre han erhållit tillfälle att yttra sig i ärendet.
	4 §
	Kan i ärende angående förmyndares förordnande slutligt beslut ej ges omedelbart, får rätten, om omedelbar vård erfordras om den omyndiges angelägenheter, förordna förmyndare för tiden intill dess ärendet avgöres av rätten.
	Har i mål om omyndighetsförklaring rätten meddelat beslut enligt 10 kap. 14 § om att den, om vars försättande i omyndighet är fråga, skall vara omyndig under tiden intill dess målet avgöres, skall rätten i där angiven ordning förordna förmyndare för honom med avseende på nämnda tid.
	5 §
Laga domstol i ärende om antagande av adoptivbarn vare rätten i den ort, där adoptanten har sitt hemvist.	*Uppkommer fråga om förmyndares entledigande av orsak som anges i 11 kap. 9 § och kan slutligt beslut ej ges*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

omedelbart, får rätten, om dröjsmål skulle medföra fara för den omyndiges rätt och bästa, förordna om förmyndarens skiljande från utövningen av förmynderskapet under tiden intill dess ärendet avgöres av rätten.

Innan beslut fattas om förmyndarens skiljande från utövningen av förmynderskapet, skall, om det kan ske utan märklig tidsutdräkt, förmyndaren beredas tillfälle att yttra sig.

6 §

I ärende om antagande av adoptivbarn skall rätten inhämta upplysningar om barnet och sökanden ävensom huruvida vederlag eller bidrag till barnets underhåll är givet eller utfäst. Har barnet ej fyllt aderton år, skall yttrande inhämtas från barnavårdsnämnden i den kommun där sökanden är kyrkobokförd och från barnavårdsnämnden i den kommun där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd.

Fader eller moder, vars samtycke till adoptionen ej erfordras, varde ändock hörd, där det kan ske. Vid adoption av adoptivbarn skall vad nu sagts i stället gälla adoptanten eller, om make adopterat andra makens barn, envar av makarna. Finnes särskild förmyndare, vars samtycke ej erfordras, skall ock han höras.

Ansökan om förmyndares förordnande eller entledigande eller om annan rättens åtgärd med avseende på förmynderskap får, såvida fråga ej är om ärende enligt 9 kap. 2 a §, göras, förutom av överförmyndaren och förmyndare, av den omyndige själv, om han fyllt sexton år, så ock av hans make och närmaste fränder. Förmyndare, som gjort sig skyldig till försummelse i vårdnaden om underårig, får entledigas jämväl på ansökan av barnavårdsnämnd. Frågor som avses i denna paragraf skall ock rätten, när anledning är därtill, upptaga utan att särskild ansökan blivit gjord.

I ärende som avses i första stycket skall rätten, när det rör omyndig som fyllt sexton år, bereda denne tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Mot rättens beslut i ärende som avses i första stycket får talan fullföljas, förutom av den som beslutet särskilt rör, av envar som äger göra ansökan efter vad nyss är sagt.

Mot beslut, varigenom det förelagts förmyndare att vid vite fullgöra visst åliggande, får talan fullföljas endast i samband med klagan över rättens beslut om utdömande av vitet.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Överförmyndares tillstånd till åtgärd beträffande omyndigs egendom får sökas endast av förmyndaren. Mot överförmyndarens beslut med avseende på sådant tillstånd så ock mot överförmyndarens förordnande, att förbehåll enligt 15 kap. 9 § andra stycket ej skall gälla, får talan föras endast av förmyndaren samt, såvida ärendet angår omhändertagande av egendom, varöver den omyndige äger råda, eller återkallelse av förmyndarens eller överförmyndarens tillstånd för omyndig att driva näring, av den omyndige själv, om han fyllt sexton år.

Mot överförmyndarens beslut i fall som avses i 13 kap. 8 § tredje stycket får talan ej föras.

8 §

Mot rättens beslut i ärende om antagande av adoptivbarn må talan fullföljas av sökanden eller den som skall höras i ärendet.

Fråga om förordnande eller entledigande av god man som avses i 18 kap. 1 eller 2 § skall upptagas av den rätt där förmynderskapet för den omyndige är inskrivet eller skall inskrivas. Skall förmynderskapet ej vara inskrivet, avgöres frågan om behörig domstol med motsvarande tillämpning av 12 kap. 1 § andra stycket.

Uppkommer vid utredning av dödsbo fråga om förordnande av god man enligt 18 kap. 4 §, hör ärendet till den rätt varunder boet lyder. Skall god man eljest förordnas enligt nämnda lagrum eller ock enligt 3 § samma kapitel, ankommer det på rätten i den ort där den för vilken god man förordnas har egendom eller eljest behov av god man yppat sig. Erfordras ny god man eller uppstår fråga om entledigande av god man, upptages ärendet av den rätt där godmanskapet är inskrivet.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Fråga rörande vårdnaden om barn upptages av rätten i den ort, där den som har vårdnaden om barnet har sitt hemvist.

Talan angående underhåll till barn upptages av rätten i den ort, där svaranden har sitt hemvist. Sådan fråga kan väckas även i samband med mål rörande faderskapet till barn utom äktenskap. Angående talan om underhåll enligt 7 kap. 10 § åt modern till barn utom äktenskap skall vad angående talan om underhåll till barnet är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Vad i första och andra styckena stadgas utgör ej hinder att upptaga fråga som där avses i samband med äktenskapsmål.

Vad i 3–5 §§ stadgas beträffande förmyndare skall i tillämpliga delar gälla i fråga om god man.

10 §

I mål eller ärende som angår vårdnaden äge rätten att för tiden intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna därom efter vad som finnes skäligt.

Förordnande, varom i första stycket sägs, må på yrkande meddelas utan huvudförhandling. Innan förordnande meddelas, skall tillfälle att yttra sig över yrkandet beredas motparten. Har förordnande meddelats, pröve rätten när målet eller ärendet avgöres, om åtgärden skall bestå.

Förordnande, varom ovan sagts, gånge i verkställighet lika med laga kraft ägande dom men kan när som helst av rätten återkallas.

Vad i 6 och 7 §§ stadgas om förmyndare och förmynderskap skall i tillämpliga delar gälla jämväl beträffande god man och godmanskap, och skall vad där sägs om omyndig, hans make och närmaste fränder, då fråga är om godmanskap som avses i 18 kap. 3 eller 4 §, gälla den, för vilken god man förordnats, samt dennes make och närmaste fränder. Då fråga är om godmanskap för omyndig, skall i ärende som avses i 6 § även förmyndaren äga den behörighet, varom där sägs; dock äger förmyndaren i fall som avses i 18 kap. 2 § första stycket ej föra talan mot rättens beslut.

11 §

I mål om underhåll till barn får modern, om hon har vårdnaden om barnet, föra talan för barnet, även om hon

Talan mot överförmyndarens beslut i ärende enligt denna balk föres skriftligen hos rätten inom två veckor från

Nuvarande lydelse

ej uppnått myndig ålder. Är särskild förmyndare för barnet förordnad, har han samma rätt att föra talan för barnet. I fall som avses i 7 kap. 2 § tredje stycket får även barnavårdsnämnden föra sådan talan. Var och en som kan föra talan för barnet skall få tillfälle att yttra sig i målet.

Underhållsbidrag må bestämmas till olika belopp för särskilda delar av underhållstiden.

Underhåll till barn må ej mot den underhållsskyldiges bestridande bestämmas för tid efter det barnet fyllt aderton år, innan det kan tillförlitligen bedömas, huruvida underhållsskyldighet föreligger därefter.

Föreslagen lydelse

den dag klaganden erhöll del av beslutet.

Gemensamma bestämmelser

12 §

I mål angående underhåll äge rätten att för tiden intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna därom efter vad som finnes skäligt. Skyldighet att utgiva bidrag må dock ej åläggas någon, med mindre sannolika skäl föreligga att han är bidragsskyldig.

I fråga om förordnande som här avses skall vad i 10 § andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

I mål om faderskap, vårdnad, umgängesrätt, underhåll och omyndighetsförklaring eller dess hävande äger vad som föreskrives i 15 kap. 29 och 30 §§ giftermålsbalken motsvarande tillämpning.

13 §

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, på okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man enligt 18 kap. Detsamma gäller, om han vistas på känd ort utom riket men stämningen eller andra handlingar i målet ej kunna delges honom eller han underlåter att ställa ombud för sig och särskilda skäl föreligga att förordna god man. Gode mannen skall samråda

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

med part för vilken han förordnats, i den mån det kan ske.

I fråga om ersättning till god man som avses i första stycket gäller vad som föreskrives i 10 kap. 13 § om ersättning åt rättegångsbiträde.

Vad som föreskrives i rättegångsbalken om hämtning av part äger motsvarande tillämpning på den som i annan egenskap än vittne eller sakkunnig skall höras i mål eller ärende som avses i denna balk.

Då fråga är om omyndighetsförklaring, bör iakttagas att förordnande om skyldighet att inställa sig personligen ej ges beträffande den som avses med ansökningen, om inställelsen skulle kunna medföra men eller fara för honom.

14 §

Finnes ej enligt vad ovan sagts behörig domstol, upptages målet eller ärendet av Stockholms tingsrätt.

I mål eller ärende, där överförmyndaren fört talan, äger rätten, när skäl äro därtill, vid målets eller ärendets avgörande tillerkänna överförmyndaren ersättning av allmänna medel för det arbete han nedlagt på målets eller ärendets utförande ävensom för nödiga utgifter. Rätten prövar ock huruvida ersättningen skall återgäldas av överförmyndarens motpart eller stanna på statsverket.

Överförmyndaren äger anlita ombud i mål eller ärende, där han för talan.

Mål rörande omyndighetsförklaring eller dess hävande samt ärenden angående förmynderskap och godmanskap

15 §

Ansökan, att någon skall förklaras omyndig, varde, då fråga är om den

Beslut eller dom, som i mål om omyndighetsförklaring eller i ärende

Nuvarande lydelse

som uppnått myndig ålder, upptagen av rätten i den ort, där den som avses med ansökningen har sitt hemvist. Finnes ej behörig domstol efter vad nu är sagt, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

Avser ansökningen, att underårig skall förbliva omyndig jämväl efter uppnådd myndighetsålder, höre målet till den rätt, där förmynderskapet är inskrivet, eller, om inskrivning icke ägt rum, till den rätt, där inskrivning skall ske.

Ansökan om hävande av omyndighetsförklaring upptages av den rätt, där förmynderskapet för den omyndige är inskrivet.

Föreslagen lydelse

om förmynderskap eller godmanskap enligt denna balk meddelas av överförmyndaren eller rätten, skall lända till efterrättelse utan hinder av att talan föres däremot, utom såvitt angår dom, som innefattar hävande av omyndighetsförklaring, eller rättens avgörande, varigenom avtal om sammanlevnad i oskiftat bo häves eller förmyndare eller god man dömes till utgivande av försuttet vite.

16 §

Ansökan om omyndighetsförklaring må göras, förutom av den som avses med ansökningen, jämväl av hans make och närmaste fränder så ock av överförmyndaren samt i fall, varom i 10 kap. 2 § sägs, av förmyndaren.

Omyndighetsförklarings hävande må sökas av den omyndige själv, hans förmyndare eller överförmyndaren.

I fråga om mål eller ärende, där barnavårdsnämnd eller överförmyndare äger föra talan, skall 20 § lagen om införande av nya rättegångsbalken äga motsvarande tillämpning.

Första stycket gäller ej mål om fastställande av faderskap eller underhåll till barn.

17 §

Har ansökan om omyndighetsförklaring gjorts av den, om vars försättande i omyndighet är fråga, eller har denne eljest medgivit, att omyndighetsförklaring må meddelas, äge rätten utan huvudförhandling omedelbart företaga målet till avgörande.

I annat fall än som avses i första stycket skall rätten utfärda föreläggande för den, om vars försättande i omyndighet är fråga, att svara i målet. Angående sådant föreläggande gälle vad om stämning är stadgat.

Om den, vars försättande i omyn-

I mål eller ärende som avses i denna balk kan rätten, när det finnes lämpligt, förordna att förhandling skall ske inom stängda dörrar.

Nuvarande lydelse

dighet har satts i fråga, uppenbarligen ej förstår vad saken gäller eller skulle lida allvarlig skada av att få del av ansökningen om omyndighetsförklaring, skall rätten förordna god man varom i 18 kap. sägs att i målet företräda honom och bevaka hans rätt. I fråga om ersättning till sådan god man äga bestämmelserna i 19 § andra stycket om ersättning till biträde motsvarande tillämpning.

Föreslagen lydelse

18 §

Ansökan av den som försatts i omyndighet att bliva förklarad myndig må, om den finnes uppenbart ogrundad, utan huvudförhandling omedelbart avslås. Har ansökan om hävande av omyndighetsförklaring gjorts eller tillstyrkts av såväl förmyndaren som överförmyndaren, må målet ock utan huvudförhandling omedelbart företagas till avgörande, såvida förmyndarens eller överförmyndarens inställelse ej finnes vara behövlig för målets utredning.

I annat fall än som avses i första stycket skall rätten utfärda föreläggande för den som ansökningen avser, förmyndaren och överförmyndaren att svara i målet, allt i den mån de ej gjort eller tillstyrkt ansökningen. Angående sådant föreläggande gälle vad om stämning är stadgat.

Mot beslut som underrätt meddelat under rättegången i fråga, som avses i 4, 5 eller 9 § eller i 6 kap. 13 §, 7 kap. 13 § eller 10 kap. 14 §, skall talan föras särskilt.

19 §

Har ansökan gjorts, att någon skall förklaras omyndig och föreligger ej fall som avses i 17 § tredje stycket, förordne rätten biträde att bevaka hans rätt i målet, om det ej är uppenbart att biträde ej erfordras. Begär den som försatts i omyndighet att förklaras åter myndig, skall ock rättegångsbiträde

Över hovrättens beslut i fråga som avses i 18 § får talan ej föras. Detsamma gäller ärende som först handlagts av överförmyndaren.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
förordnas, om det ej är uppenbart att biträde ej erfordras.	
Den som förordnats till rättegångsbiträde åtnjute av allmänna medel efter rättens prövning skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Ersättningen skall stanna på statsverket, såframt ej motparten till den, för vilken rättegångsbiträde förordnats, finnes böra åläggas att gottgöra statsverket kostnaden.	

21 kap.

12 §

Beslut enligt detta kapitel som ej avser utdömande av vite eller ersättning för parts kostnad *länder omedelbart* till efterrättelse, *om ej annat förordnas.*	*Länsrätten kan förordna att* beslut enligt detta kapitel som ej avser utdömande av vite eller ersättning för parts kostnad *skall lända* till *omedelbar efterrättelse.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976, då lagen (1969:618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap skall upphöra att gälla.

De nya bestämmelserna om rätt för man som avses i 1 kap. 1 § första stycket att väcka talan mot barn eller dess arvingar enligt 3 kap. 1 § gäller utan hinder av att motsvarande rätt att väcka talan enligt äldre bestämmelser har försuttits.

Har arvinge till man som enligt äldre bestämmelser skall anses som fader till visst barn väckt talan angående barnets äktenskapliga börd och är målet anhängigt vid ikraftträdandet av denna lag, skall talan slutligt prövas utan hinder av att motsvarande rätt att föra talan ej föreligger enligt de nya bestämmelserna. I fråga om förutsättningarna för bifall till talan gäller 1 kap. 2 § i dess nya lydelse.

I fråga om barn som har fötts före utgången av år 1969 gäller beträffande barnavårdsnämndens skyldighet att sörja för att faderskapet fastställes vad som före utgången av år 1969 var föreskrivet om barnavårdsmans skyldighet i sådant avseende. Den nya bestämmelsen i 3 kap. 6 § äger dock tillämpning även i sådant fall.

I mål om fastställande av faderskap till barn kan talan om barnets egenskap av trolovningsbarn enligt äldre rätt upptagas till prövning, om barnet är fött före utgången av år 1969 eller den uppgivne fadern har avlidit dessförinnan.

2 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1950:382) om svenskt medborgarskap

Härigenom föreskrives att 1, 5 och 13 a §§ lagen (1950:382) om svenskt medborgarskap skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §	
Svenskt medborgarskap förvärvas vid födelsen *av*	*I fall som avses i 1 kap. 1 § första stycket föräldrabalken förvärvar barn* svenskt medborgarskap vid födelsen, *om*
1. *barn i äktenskap vars fader* är svensk medborgare;	1. *fadern* är svensk medborgare, *eller*
2. *här i riket fött barn i äktenskap av vars föräldrar endast* modern är svensk medborgare, *om* fadern ej har medborgarskap i någon stat eller *om* barnet icke vid födelsen förvärvar faderns medborgarskap;	2. modern är svensk medborgare *och barnet är fött här i riket samt dessutom* fadern ej har medborgarskap i någon stat eller barnet icke vid födelsen förvärvar faderns medborgarskap.
3. *barn utom äktenskap, vars moder är svensk medborgare.*	*I andra fall än som avses i 1 kap. 1 § första stycket föräldrabalken förvärvar barn svenskt medborgarskap vid födelsen, om modern är svensk medborgare.*

Hittebarn som anträffas här i riket anses såsom svensk medborgare intill dess annat utrönes.

5 §	
Blir utländsk man svensk medborgare enligt 3 eller 4 §, medför detta svenskt medborgarskap jämväl för hans ogifta barn *i äktenskap* som har hemvist här i riket och ej fyllt aderton år. *Vad nu sagts gäller dock icke barn, som efter äktenskapets återgång eller äktenskapsskillnad eller under hemskillnad står under moderns vårdnad.*	Blir utländsk man svensk medborgare enligt 3 eller 4 §, medför detta svenskt medborgarskap jämväl för hans ogifta barn som har hemvist här i riket och ej fyllt aderton år, *om han har vårdnaden om dem.*
Vad i första stycket är stadgat om	Vad i första stycket är stadgat om

Nuvarande lydelse

att barn *i äktenskap* förvärvar medborgarskap tillsammans med fadern skall äga motsvarande tillämpning

1. *å* förhållandet mellan barn *utom äktenskap* och modern, om ej fadern är utlänning och har vårdnaden om barnet;

2. *å förhållandet mellan barn i äktenskap och modern, som är änka;*

3. *å förhållandet mellan barn i äktenskap och modern, vars äktenskap eljest är upplöst eller som är hemskild, om barnet står under moderns vårdnad.*

Föreslagen lydelse

att barn förvärvar medborgarskap tillsammans med fadern skall äga motsvarande tillämpning *på* förhållandet mellan barn och modern, om ej fadern är utlänning och har vårdnaden om barnet.

13 a §[1]

Bestämmelserna i denna lag om barns förvärv och förlust av svenskt medborgarskap med anledning av att barnets fader eller moder förvärvar eller förlorar sådant medborgarskap gäller i fråga om adoptivbarn endast om barnet också är adoptivfaderns eller adoptivmoderns barn *i eller utom äktenskap.*

Bestämmelserna i denna lag om barns förvärv och förlust av svenskt medborgarskap med anledning av att barnets fader eller moder förvärvar eller förlorar sådant medborgarskap gäller i fråga om adoptivbarn endast om barnet också är adoptivfaderns eller adoptivmoderns *biologiska* barn.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

[1]Senaste lydelse 1971:881.

3 Förslag till
Lag om ändring i religionsfrihetslagen (1951:680)

Härigenom föreskrives att 7 och 8 §§ religionsfrihetslagen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
7 §	
Barn *i äktenskap* inträder vid födelsen i svenska kyrkan, om *båda* föräldrarna tillhöra kyrkan.	Barn inträder vid födelsen i svenska kyrkan, om föräldrarna *äro gifta med varandra och båda* tillhöra *svenska* kyrkan.

Vad nu sagts skall även gälla, då endast den ene av föräldrarna tillhör kyrkan; dock skall barnet i sådant fall icke anses hava inträtt i kyrkan, om föräldrarna eller, då vårdnaden ej tillkommer dem gemensamt, den som har vårdnaden inom sex veckor från barnets födelse till pastor i den församling, där barnet skall kyrkobokföras, anmäler att barnet icke skall tillhöra kyrkan. Hava föräldrarna, i fall som nu sagts, före äktenskapets ingående eller eljest före barnets födelse skriftligen med vittnen överenskommit att barnet icke skall tillhöra kyrkan, må en av dem, utan hinder av att även den andra har del i vårdnaden, göra sådan anmälan.

	Är modern icke gift vid barnets födelse inträder barnet vid födelsen i svenska kyrkan, om modern tillhör kyrkan.
8 §	
Barn utom äktenskap inträder vid födelsen i svenska kyrkan, om modern tillhör kyrkan.	*Barn, som icke enligt 7 § har inträtt i svenska kyrkan och vars föräldrar ingå äktenskap med varandra efter barnets födelse men innan barnet fyllt tolv år, inträder i kyrkan vid föräldrarnas giftermål, om en av föräldrarna tillhör kyrkan; dock skall barnet icke anses ha inträtt i kyrkan, om föräldrarna eller, då vårdnaden ej tillkommer dem gemensamt, den som har vårdnaden inom sex veckor från äktenskapets ingående till pastor i den församling, där barnet är kyrkobokfört, anmäler att barnet icke skall tillhöra kyrkan.*

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Erhåller barn, som icke enligt första stycket inträtt i kyrkan, innan det fyllt tolv år äktenskaplig börd genom att föräldrarna ingå äktenskap med varandra och tillhör en av föräldrarna kyrkan, inträder barnet i kyrkan vid föräldrarnas giftermål; dock skall barnet icke anses hava inträtt i kyrkan, om föräldrarna eller, då vårdnaden ej tillkommer dem gemensamt, den som har vårdnaden inom sex veckor från äktenskapets ingående till pastor i den församling, där barnet är kyrkobokfört, anmäler att barnet icke skall tillhöra kyrkan.	

Denna lag träder i kraft den

4 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1958:642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1958:642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap[1]

dels att 7 § skall upphöra att gälla,

dels att rubriken till lagen samt 1, 5 och 6 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Lag angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap	**Lag angående blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap**
1 §	
I mål om *äktenskaplig börd eller om faderskapet till barn utom äktenskap* äger rätten, där det yrkas av part eller eljest finnes erforderligt, förordna att blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper, som kan ske utan nämnvärt men, skall äga rum med avseende *å* modern och barnet *ävensom,* såvitt angår mål om *äktenskaplig börd,* mannen i äktenskapet och, i mål om *faderskapet till barn utom äktenskap,* man mot vilken talan föres. Förekommer anledning till antagande, att annan haft samlag med modern *å* tid, då barnet kan vara avlat, *må* förordnande om undersökning avse jämväl honom.	I mål om *faderskap enligt föräldrabalken* äger rätten, där det yrkas av part eller eljest finnes erforderligt, förordna att blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper, som kan ske utan nämnvärt men, skall äga rum med avseende *på* modern och barnet *samt,* såvitt angår mål *om förklaring att viss man ej är fader,* mannen i äktenskapet och, i mål *om fastställande av faderskap,* man mot vilken talan föres. Förekommer anledning till antagande, att annan haft samlag med modern *på* tid, då barnet kan vara avlat, *får* förordnande om undersökning avse jämväl honom.

Innan förordnande meddelas, skall tillfälle att yttra sig lämnas den som förordnandet skulle avse.

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 1969:619.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
5 §[2]	
Har blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper utförts på anmodan av barnavårdsnämnd för utredning av faderskapet till barn *utom äktenskap*, skall nämnden ersätta kostnad som avses i 4 §.	Har blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper utförts på anmodan av barnavårdsnämnd för utredning av faderskapet till barn, skall nämnden ersätta kostnad som avses i 4 §.
6 §[3]	
Föres talan om faderskapet till barn *utom äktenskap*, äger 18 kap. 13 § rättegångsbalken motsvarande tillämpning i fråga om parts skyldighet att återgälda barnavårdsnämnd kostnad som ersatts enligt 5 §.	Föres talan om *fastställande av* faderskapet till barn, äger 18 kap. 13 § rättegångsbalken motsvarande tillämpning i fråga om parts skyldighet att återgälda barnavårdsnämnd kostnad som ersatts enligt 5 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

[2] Senaste lydelse 1973:804.

[3] Senaste lydelse 1969:619.

5 Förslag till
Lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97)

Härigenom föreskrives att 12 § barnavårdslagen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

12 §[1]

Om kommunfullmäktige så bestämma, äger barnavårdsnämnden uppdraga åt särskild avdelning, bestående av ledamöter eller suppleanter i nämnden, eller åt ledamot eller suppleant eller åt tjänsteman hos kommunen att på nämndens vägnar avgöra vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i fullmäktiges beslut. Nämnden må dock icke annorledes än genom samfällt beslut

1. utdöma förelagt vite,

2. vidtaga åtgärd enligt 26 §, 2, 3 eller 4 eller enligt 29 eller 30 § eller göra framställning om intagning i ungdomsvårdsskola,

3. meddela beslut som avses i 46 § andra stycket, tillstånd eller förhandsbesked som avses i 47 § eller förbud som avses i 50 eller 51 §,

4. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt *föräldrabalken i andra avseenden än som sägs i 3 kap. 2 eller 4 §, 7 kap. 2 eller 7 §, om avtalet ej innefattar åtagande att utge engångsbelopp, eller 20 kap. 11 §, enligt 5 § lagen (1969:618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap,* enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller enligt 9, 11 eller 18 § lagen (1964:143) om bidragsförskott eller

4. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt *2 kap. 7 §, 4 kap. 6 och 10 §§, 6 kap. 9 och 10 §§, 7 kap. 7 §, om avtalet innefattar åtagande att utge engångsbelopp, samt 20 kap. 6 § föräldrabalken,* enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller enligt 9, 11 eller 18 § lagen (1964:143) om bidragsförskott eller

5. göra framställning eller avgiva yttrande till kommunfullmäktige.

Beslut som fattats på grund av uppdrag enligt första stycket skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

[1] Senaste lydelse 1973:808.

6 Förslag till
Lag om ändring i namnlagen (1963:521)

Härigenom föreskrives att 1, 2 och 15 §§ namnlagen (1963:521) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 §
Barn i äktenskap förvärvar vid födelsen faderns släktnamn.	*I fall som avses i 1 kap. 1 § första stycket föräldrabalken* förvärvar *barn* vid födelsen faderns släktnamn. *I övriga fall förvärvar barn vid födelsen moderns släktnamn. Har modern förvärvat sitt namn genom vigsel eller genom anmälan som avses i 6 § andra stycket, får barnet genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift.*
Barn under aderton år, som erhåller äktenskaplig börd genom att föräldrarna ingå äktenskap med varandra, förvärvar därvid faderns släktnamn. Får barn äktenskaplig börd sedan det fyllt aderton år, äger barnet genom anmälan hos pastor antaga faderns släktnamn.	
Barn i äktenskap, som ej fyllt aderton år, må genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift, såframt rätten funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa. Har barn i äktenskap fyllt aderton år må barnet, om särskilda skäl äro därtill, efter ansökan hos namnmyndigheten erhålla släktnamn som nu sagts.	
	2 §[1]
Barn utom äktenskap förvärvar vid födelsen moderns släktnamn. Har mo-	*Har barn förvärvat moderns släktnamn enligt 1 § och ingå föräldrarna*

[1] Senaste lydelse 1969:622.

Nuvarande lydelse

dern förvärvat sitt namn genom vigsel eller genom anmälan som avses i 6 § andra stycket, må barnet genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift.

Barn utom äktenskap må genom anmälan hos pastor antaga faderns släktnamn.

Föreslagen lydelse

äktenskap med varandra, förvärvar barnet därvid faderns släktnamn, om barnet är under aderton år.

I annat fall än som avses i första stycket får barn som enligt 1 § har förvärvat moderns släktnamn antaga faderns släktnamn genom anmälan hos pastor.

Har barn förvärvat faderns släktnamn enligt 1 § eller enligt första eller andra stycket ovan, får barnet genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift, om rätten funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa och barnet är under aderton år. Har barnet fyllt aderton år får barnet, om särskilda skäl föreligga, efter ansökan hos namnmyndigheten erhålla moderns släktnamn som ogift.

15 §[2]

Förklaras någon icke hava äktenskaplig börd och har hans moder annat släktnamn än mannen, förlorar han dennes släktnamn och förvärvar i stället moderns släktnamn. *Om* synnerliga skäl *äro därtill, må* dock rätten tillåta att *han* behåller mannens namn.

Förklarar domstol att viss man icke är fader till barn och har barnet dessförinnan förvärvat mannens släktnamn enligt 1 § eller 2 § första stycket första punkten, förlorar barnet mannens släktnamn, om modern har annat släktnamn. I stället förvärvar barnet moderns släktnamn. *Föreligga* synnerliga skäl, *får* dock rätten tillåta att *barnet* behåller mannens namn.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

[2] Senaste lydelse 1973:657.

7 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

Härigenom föreskrives att 1 och 2 §§ lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Den som på grund av förordnande enligt *20 kap. 12 §* föräldrabalken utgivit underhållsbidrag till barn *utom äktenskap* eller till barnets moder har rätt att av allmänna medel återfå vad han utgivit, om domstolen genom dom eller beslut som vunnit laga kraft skilt målet från sig utan att mannen blivit underhållsskyldig.	Den som på grund av förordnande enligt *7 kap. 13 §* föräldrabalken *i mål om faderskap* utgivit underhållsbidrag till barn eller till barnets moder har rätt att av allmänna medel återfå vad han utgivit, om domstolen genom dom eller beslut som vunnit laga kraft skilt målet från sig utan att mannen blivit underhållsskyldig.

Vad som sägs i första stycket om rätt till ersättning av allmänna medel gäller också för det fall att underhållsbidrag utgivits på grund av att mannen i skriftlig, av två personer bevittnad handling, som godkänts av barnavårdsnämnden, åtagit sig att utge underhåll för tid, intill dess resultatet av blodundersökning om faderskapet föreligger, och blodundersökningen visar att han icke kan vara fader till barnet. Är hans faderskap enligt blodundersökningen osannolikt, har han rätt till ersättning för utgivna underhållsbidrag, såvida talan om faderskapet icke väckes mot honom inom sex månader från det utlåtandet över blodundersökningen förelåg. Oavsett resultatet av blodundersökningen föreligger rätt till ersättning, om han genom lagakraftvunnen dom friats från faderskapet eller om annan man på grund av lagakraftvunnen dom eller erkännande är att anse som fader till barnet.

2 §	
Om faderskapet till barn *utom äktenskap* fastställts genom erkännande och detta förklarats ogiltigt genom lagakraftvunnen dom, har mannen rätt att av allmänna medel återfå vad han enligt dom eller avtal	Om faderskapet till barn fastställts genom erkännande och detta förklarats ogiltigt genom lagakraftvunnen dom, har mannen rätt att av allmänna medel återfå vad han enligt dom eller avtal utgivit i underhållsbidrag

[1] Senaste lydelse 1973:805.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
utgivit i underhållsbidrag till barnet och modern. Detsamma gäller om faderskapet fastställts genom dom och mannen efter anlitande av särskilt rättsmedel friats från faderskapet genom lagakraftvunnen dom.	till barnet och modern. Detsamma gäller om faderskapet fastställts genom dom och mannen efter anlitande av särskilt rättsmedel friats från faderskapet genom lagakraftvunnen dom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

8 Förslag till Lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)

Härigenom föreskrives att 3 kap. 28 § studiestödslagen (1973:349)[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
28 §	
Har make under sin vårdnad barn *i tidigare gifte eller utom äktenskap*, skall vid prövning av fråga om barnets rätt till studiehjälp andra makens inkomst och förmögenhet beaktas i stället för inkomst och förmögenhet hos den av barnets föräldrar som är skild från vårdnaden.	*Är* make *ensam vårdnadshavare för* barn *till vilket andra maken ej är fader eller moder*, skall vid prövning av fråga om barnets rätt till studiehjälp andra makens inkomst och förmögenhet beaktas i stället för inkomst och förmögenhet hos den av barnets föräldrar som är skild från vårdnaden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

[1] Lagen omtryckt 1974:483.

Bilaga 2

De remitterade förslagen

1 Förslag till

Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrives i fråga om föräldrabalken[1]

dels att 1–3 kap., 4 kap. 5 och 8 §§, 6 kap., 7 kap. 2, 4, 7 och 10 §§, 11 kap. 1 och 2 §§, 12 kap. 1 §, 20 kap., 21 kap. 12 § samt rubrikerna till 1–3 och 20 kap. skall ha nedan angivna lydelse.

dels att i balken skall införas nya paragrafer, 4 kap. 9–11 §§, 7 kap. 11–14 §§, 10 kap. 9–17 §§, 11 kap. 12–17 §§ samt 18 kap. 12 och 13 §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse[2]	*Föreslagen lydelse*
1 kap. Om barnets börd	**1 kap. Om faderskapet till barn**
	1 §
Barn, som födes under äktenskap eller å sådan tid efter dess upplösning att det kan vara avlat dessförinnan, har äktenskaplig börd (barn i äktenskap), såvida ej, i den ordning som sägs i 2 kap., förklaras att barnet icke har sådan börd.	*Är vid barns födelse modern gift, skall hennes make anses som barnets fader. Motsvarande gäller, om modern vid barnets födelse är änka och hennes make har avlidit på sådan tid att barnet kan vara avlat dessförinnan.* *Vad som sagts i första stycket gäller ej, om rätten enligt 2 § förklarar att maken ej är fader till barnet eller om annan man enligt 4 § erkänner faderskapet till barnet.*

[1] Balken omtryckt 1974:1038.

[2] Som nuvarande lydelse anges lydelse enligt 1974:1038, som träder i kraft den 1 januari 1976.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Faderskapet till barn som ej har äktenskaplig börd (barn utom äktenskap) fastställes enligt 3 kap.

Rätten skall förklara att man som avses i 1 § första stycket ej är fader till barnet, om

1. det är utrett att modern har haft samlag med annan än mannen under tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av den andre,

2. det på grund av barnets arvsanlag eller annan särskild omständighet kan hållas för visst att mannen ej är barnets fader, eller

3. barnet har avlats före äktenskapet eller under det att makarna levde åtskilda och det ej är sannolikt att makarna har haft samlag med varandra under tid då barnet kan vara avlat.

3 §

Barn utom äktenskap erhåller äktenskaplig börd, om föräldrarna ingå äktenskap med varandra.

Föreligger ej fall som avses i 1 § första stycket eller har rätten meddelat förklaring enligt 2 §, fastställes faderskapet genom erkännande eller dom. Skall moderns make enligt 1 § första stycket anses som fader, kan genom erkännande av annan man fastställas att denne är fader till barnet.

Erkännande kan ske även före barnets födelse.

4 §

Erkännande av faderskap sker skriftligen och skall bevittnas av två personer. Erkännandet skall skriftligen godkännas av barnavårdsnämnden och av modern eller särskilt förordnad förmyndare för barnet. Har barnet upp-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

nått myndig ålder, skall erkännandet i stället godkännas av barnet självt. Barnavårdsnämnden får lämna sitt godkännande endast om det kan antagas att mannen är fader till barnet.

Avser erkännande faderskapet till barn vartill moderns make enligt 1 § första stycket skall anses som fader, krävs utöver vad som anges i första stycket alltid godkännande av maken samt av modern.

Visas senare att den som har lämnat erkännande ej är fader till barnet, skall rätten förklara att erkännandet saknar verkan mot honom.

5 §

Skall faderskap fastställas genom dom, skall rätten förklara en man vara fader, om det är utrett att han har haft samlag med barnets moder under tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet har avlats av honom.

2 kap. Om talan angående äktenskaplig börd

2 kap. Om barnavårdsnämnds medverkan vid fastställande av faderskap

1 §

Vill mannen vinna förklaring, att barn som avses i 1 kap. 1 § icke har äktenskaplig börd, skall han väcka talan mot barnet eller, om barnet avlidit, dess arvingar inom tre år från det han fick kunskap om barnets födelse. Har mannen ej varaktigt sammanbott med barnet, vare han dock ej förlustig sin talan förrän ett år förflutit från det att

Skall ej enligt 1 kap. 1 § första stycket viss man anses som barns fader, åligger det barnavårdsnämnden att sörja för att faderskapet till barnet fastställes, om den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd i riket eller vistas här eller om i annat fall vårdnadshavaren begär det och barnet är svensk medborgare.

Nuvarande lydelse

talan, som grundats på att barnet har äktenskaplig börd, blivit väckt mot mannen och han erhållit del därav.

Talan enligt första stycket må ej äga rum, om mannen, sedan han fått kunskap om att modern haft samlag med annan under tid, då barnet kan vara avlat, efter barnets födelse erkänt barnet såsom sitt.

Föreslagen lydelse

Skall viss man enligt 1 kap. 1 § första stycket anses som barns fader och är vårdnadshavare för barnet kyrkobokförd i riket eller vistas vårdnadshavare här eller är barnet svensk medborgare, skall barnavårdsnämnden, om vårdnadshavare eller mannen begär det och det finnes lämpligt, utreda vem som eljest kan vara fader till barnet.

Talan mot barnavårdsnämnds beslut att icke påbörja utredning enligt andra stycket föres hos länsstyrelsen genom besvär. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos kammarrätten genom besvär.

2 §

Är mannen död, och har han varken försuttit tid till talan enligt 1 § eller efter barnets födelse erkänt barnet såsom sitt, må envar, som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv efter honom, väcka sådan talan inom ett år från det han erhållit kännedom om barnets födelse och om mannens död. Har mannen ej varaktigt sammanbott med barnet, vare arvinge dock ej förlustig sin talan förrän ett år förflutit från det att anspråk, som grundats på att barnet har äktenskaplig börd, framställts mot dödsboet. Efterlämnar den avlidne, jämte maka, arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, äge envar av dem sådan rätt.

Uppgift enligt 1 § åvilar barnavårdsnämnden i den kommun där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd. Är vårdnadshavaren ej kyrkobokförd i riket, åvilar uppgiften barnavårdsnämnden i den kommun där han vistas eller, om han ej vistas i riket, barnavårdsnämnden i Stockholm. Vad nu sagts om vårdnadshavare gäller modern i fall då vårdnaden om barnet utövas gemensamt av henne och hennes make.

3 §

Vill barn som avses i 1 kap. 1 § vinna förklaring, att det icke har äktenskaplig börd, äge barnet väcka talan därom mot mannen eller, om han är död, hans

Ändras förhållande som anges i 2 § sedan barnavårdsnämnden inlett sin utredning, är nämnden ändock skyldig att slutföra sin uppgift.

Nuvarande lydelse

arvingar. Efterlämnar mannen, jämte maka, arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, skall talan, såvitt dessa angår, riktas mot dem som då talan väckes äro närmast till arv.

Föreslagen lydelse

Barnavårdsnämnden kan flytta över ärendet till barnavårdsnämnden i annan kommun, om det skulle avsevärt underlätta utredningen. Om sådant beslut skall den andra barnavårdsnämnden genast underrättas.

Talan mot barnavårdsnämnds beslut enligt andra stycket föres hos länsstyrelsen genom besvär. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos kammarrätten genom besvär.

4 §

Talan som avses i 1–3 §§ må ej bifallas, med mindre det är utrett, att modern haft samlag med annan än mannen och det måste antagas att barnet avlats vid samlaget, eller ock, på grund av barnets arvsanlag eller annan särskild omständighet, det eljest kan hållas för visst, att mannen ej är barnets fader. Är barnet avlat före äktenskapet eller under det makarna efter domstols beslut eller eljest på grund av söndring levde åtskilda, må dock talan bifallas, såvida det ej göres sannolikt att makarna haft samlag med varandra å tid, då barnet kan vara avlat.

Barnavårdsnämnden skall vid sin utredning inhämta upplysningar från modern och andra personer som kunna lämna uppgifter av betydelse för utredningen.

På nämndens begäran skall barnavårdsnämnden i annan kommun lämna biträde vid utredningen.

5 §

Om faderskapsfrågan kan bedömas med tillräcklig säkerhet på grund av barnavårdsnämndens utredning, bör barnavårdsnämnden bereda den som antages vara fader till barnet tillfälle att erkänna faderskapet.

6 §

Barnavårdsnämnden bör verka för att blodundersökning äger rum beträf-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

fande modern, barnet och den som kan eller skall anses vara fader till barnet, om denne begär det eller anledning finns till antagande att modern haft samlag med mer än en man under tid då barnet kan vara avlat.

7 §

Barnavårdsnämnden får lägga ned påbörjad utredning angående faderskapet, om det

1. visar sig omöjligt att få erforderliga upplysningar för bedömning av faderskapsfrågan,

2. framstår som utsiktslöst att försöka få faderskapet fastställt av domstol,

3. föreligger samtycke av modern eller särskilt förordnad förmyndare enligt 4 kap. 5 § till adoption av barnet, eller

4. av särskilda skäl finns anledning till antagande att fortsatt utredning eller rättegång skulle vara till men för barnet eller utsätta modern för påfrestningar som innebära fara för hennes psykiska hälsa.

Talan mot barnavårdsnämnds beslut att lägga ned påbörjad faderskapsutredning föres hos länsstyrelsen genom besvär. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos kammarrätten genom besvär.

8 §

Vid barnavårdsnämnden skall föras protokoll över vad som förekommer vid utredningen av betydelse för faderskapsfrågan. I protokollet antecknas även sådana uppgifter som kunna ha betydelse för skyldigheten att utge bidrag till barnets underhåll.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Utredningen bör bedrivas skyndsamt. I fall som avses i 1 § första stycket skall utredningen vara slutförd inom ett år från barnets födelse, om ej särskilda skäl föranleda annat.

3 kap. Om faderskapet till barn utom äktenskap

3 kap. Vissa bestämmelser om rättegången i mål om faderskap

Mål om förklaring att viss man ej är fader

1 §

Faderskapet till barn utom äktenskap fastställes genom erkännande eller dom.

Vill den som enligt 1 kap. 1 § första stycket skall anses som fader vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § att han icke är fader till barnet, skall han väcka talan härom mot barnet eller, om barnet har avlidit, dess arvingar.

Är mannen död och har han icke varaktigt sammanbott med barnet och heller icke efter barnets födelse erkänt barnet som sitt, kan var och en som jämte eller näst efter barnet är berättigad till arv efter mannen väcka talan om att mannen ej är fader till barnet. Efterlämnar den avlidne förutom maka arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, har var och en av dem rätt att väcka talan. Rätt att väcka talan enligt detta stycke föreligger dock ej, om vid mannens död mer än ett år förflutit från det att han fått del av talan som har väckts mot honom på den grund att han är fader till barnet.

Har anspråk, som grundas på att mannen är fader till barnet, framställts mot mannens dödsbo, skall talan som avses i andra stycket väckas inom ett år från det att anspråket framställdes.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

2 §

Erkännande av faderskapet till barn utom äktenskap sker skriftligen. Erkännandet skall bevittnas av två personer och skriftligen godkännas av barnavårdsnämnden samt av modern eller särskilt förordnad förmyndare för barnet. Har barnet uppnått myndig ålder, skall erkännandet i stället godkännas av barnet självt. Erkännande kan ske även före barnets födelse.

Barnavårdsnämnden får lämna sitt godkännande endast om det kan antagas att mannen är fader till barnet.

Visas senare att mannen ej är fader till barnet, skall rätten förklara, att erkännandet saknar verkan.

Vill barn vinna förklaring enligt 1 kap. 2 § att viss man ej är dess fader, skall barnet väcka talan härom mot mannen eller, om han är död, hans arvingar. Efterlämnar mannen förutom maka arvingar som avses i 3 kap. 1 § ärvdabalken, skall talan, såvitt angår dessa, riktas mot dem som då talan väckes äro närmast till arv.

3 §

Rätten skall förklara en man vara fader till barn utom äktenskap, om det är utrett att han haft samlag med barnets moder under tid då barnet kan vara avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet avlats av honom.

Talan som avses i 1 eller 2 § får väckas vid rätten i den ort där barnet har sitt hemvist eller, om det har avlidit, vid den rätt som har att upptaga tvist om arv efter barnet.

Finns ej annan behörig domstol, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

4 §

Det åligger barnavårdsnämnden att sörja för att faderskapet till barn utom äktenskap fastställes, om den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd i riket eller eljest vistas här. Barnavårdsnämnden skall sörja för att faderskapet till annat barn utom äktenskap fastställes, om vårdnadshavaren begär det och barnet är svensk medborgare.

Är part i mål som avses i 1 eller 2 § underårig, får förmyndaren eller god man, om sådan enligt 18 kap. skall förordnas, föra talan för honom.

Nuvarande lydelse

Närmare bestämmelser om förfarandet vid fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap i fall som avses i första stycket meddelas i särskild lag.

Föreslagen lydelse

Modern skall höras i målet, om det kan ske.

Mål om fastställande av faderskap

5 §

Uppgiften att sörja för att barnets börd fastställes åvilar barnavårdsnämnden i den kommun där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd. Är vårdnadshavaren ej kyrkobokförd i riket, åvilar uppgiften barnavårdsnämnden i den kommun där han vistas eller, om han ej vistas i riket, barnavårdsnämnden i Stockholm.

I mål om fastställande av faderskap föres barnets talan i fall som avses i 2 kap. 1 § av barnavårdsnämnden. Har modern vårdnaden om barnet, får hon alltid föra barnets talan, även om hon ej har uppnått myndig ålder. Talan får vidare alltid föras av särskilt förordnad förmyndare för barnet.

6 §

Inträder ändring i förhållande som anges i 5 § sedan barnavårdsnämnden inlett utredning för att få barnets börd fastställd, är nämnden ändock skyldig att slutföra utredningen.

Barnavårdsnämnden kan förordna att ärendet skall överflyttas till barnavårdsnämnden i annan kommun, om det skulle avsevärt underlätta utredningen. Om sådant beslut skall den andra barnavårdsnämnden ofördröjligen underrättas.

Talan mot barnavårdsnämnds beslut enligt andra stycket föres hos länsstyrelsen genom besvär. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos kammarrätten genom besvär.

Talan om fastställande av faderskap föres mot den man eller de män som skäligen kunna komma i fråga som fader till barnet. I avliden mans ställe stämmas de arvingar till den döde som anges i 2 §.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

7 §

I fall då barnavårdsnämnd har att sörja för att faderskap fastställes väckes talan vid rätten i den ort där barnavårdsnämnden finns. Rätten kan flytta över målet till annan domstol, om det skulle avsevärt underlätta handläggningen av målet.

I andra fall än som avses i första stycket får talan om fastställande av faderskap väckas vid rätten i den ort där mannen eller, om talan föres mot flera män, en av dem har sitt hemvist. Är man som här avses död, får talan väckas vid den rätt där dödsboet efter honom svarar. Finns ej annan behörig domstol, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

I fall som avses i 16 § väckes talan om fastställande av faderskap vid den rätt där talan som avses i 1 kap. 2 § är anhängig.

8 §

Är mål om fastställande av faderskap anhängigt, kan frågan om faderskapet till barnet prövas endast i det målet.

Talan får ej prövas slutligt före barnets födelse.

9 §

På ansökan av svarande skall rätten utfärda stämning på man, som ej redan är instämd i målet, och pröva om mannen är fader till barnet. Om sådan ansökan gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet om stämningsansökan.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §

I samband med att barnavårdsnämnden väcker talan skall protokollet över nämndens utredning ges in till rätten. Väckes talan av annan och har barnavårdsnämnden gjort utredning i frågan, skall rätten infordra barnavårdsnämndens protokoll.

Svarande skall delges protokollet i samband med stämningen.

Rätten kan förelägga barnavårdsnämnden att fullständiga utredningen om faderskapet.

11 §

Var och en som kan föra talan på barnets vägnar skall beredas tillfälle att yttra sig i målet.

12 §

Rätten skall se till att frågan om faderskapet till barnet blir tillbörligen utredd.

Vittnesförhör får ej äga rum i syfte att styrka att vittnet har haft samlag med modern under tid då barnet kan antagas vara avlat.

13 §

Återkallas talan mot en av flera män, får målet avskrivas i den delen endast om alla samtycka. Avser återkallelse den som har stämts enligt 9 §, krävs samtycke även från barnet.

Samtidigt med att målet avskrives i viss del skall rätten fatta beslut om rättegångskostnaden i den delen.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

I fall då barnavårdsnämnd för talan om fastställande av faderskap gälla i fråga om rättegångskostnad andra och tredje styckena i stället för 18 kap. 1–7 §§ rättegångsbalken.

Part skall bära sin rättegångskostnad. Oberoende av utgången i målet kan dock svarande förpliktas att helt eller delvis ersätta annan part dennes rättegångskostnad, om han har förfarit på sätt som avses i 18 kap. 3 eller 6 § rättegångsbalken eller om annars särskilda skäl föreligga.

Har parts ställföreträdare, ombud eller biträde förfarit på sätt som avses i 18 kap. 3 eller 6 § rättegångsbalken, kan han förpliktas ersätta kostnad som därigenom vållats annan part, oavsett om huvudmannen kan anses som vinnande part eller ej. Rätten kan besluta härom även utan yrkande.

15 §

Fullföljes talan, skall den högre rätten pröva faderskapsfrågan i hela dess vidd. Erinran härom skall intagas i föreläggande att inkomma med genmäle.

Finner högre rätt att någon som icke är part i målet skäligen kan komma i fråga som fader till barnet, skall domen på yrkande av part undanröjas och målet i dess helhet visas åter till den domstol som först har dömt i målet.

Bestämmelserna i 11–13 §§ äga motsvarande tillämpning vid målets handläggning i högre rätt. I fall då barnavårdsnämnd för talan äga även 10 § tredje stycket och 14 § motsvarande tillämpning i högre rätt.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Förening av mål

16 §

Har talan som avses i 1 kap. 2 § anhängiggjorts, får till gemensam handläggning med sådan talan väckas talan om fastställande av att annan man än som avses i 1 kap. 1 § första stycket är barnets fader.

4 kap.

5 §

Utan eget samtycke må den som fyllt tolv år ej adopteras; dock må, utan hinder av att samtycke ej föreligger, adoption ske av den som är under sexton år, därest det kan antagas lända honom till skada att han tillfrågas.

Den som ej fyllt aderton år må ej adopteras utan föräldrarnas samtycke. Moderns samtycke skall hava lämnats sedan hon hunnit tillräckligt återhämta sig efter nedkomsten. Vid adoption av adoptivbarn skall i stället inhämtas samtycke av adoptanten eller, om make adopterat andre makens barn, av makarna.

Samtycke fordras ej av den som är sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdnaden eller å okänd ort. Är sådant fall för handen beträffande envar av dem som enligt andra stycket skall samtycka till adoptionen, skall i stället samtycke inhämtas från barnets förmyndare.

Samtycke *enligt andra stycket* fordras ej av den som är sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdnaden eller å okänd ort. Är sådant fall för handen beträffande envar av dem som enligt andra stycket skall samtycka till adoptionen, skall i stället samtycke inhämtas från barnets förmyndare.

Den som är förklarad omyndig må ej adopteras utan förmyndares samtycke.

8 §

Vid tillämpning av bestämmelse i lag eller annan författning som tilllägger släktskap eller svågerlag rättslig betydelse skall adoptivbarn anses som adoptantens barn *i äktenskap* och icke som barn till sina biologiska föräldrar. Har make adopterat andre makens barn eller adoptivbarn, skall

Vid tillämpning av bestämmelse i lag eller annan författning som tilllägger släktskap eller svågerlag rättslig betydelse skall adoptivbarn anses som adoptantens barn och icke som barn till sina biologiska föräldrar. Har make adopterat andre makens barn eller adoptivbarn, skall dock

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
dock barnet anses som makarnas gemensamma.	barnet anses som makarnas gemensamma.

Första stycket gäller ej, om annat är särskilt föreskrivet eller följer av rättsförhållandets natur.

9 §

Laga domstol i ärende om antagande av adoptivbarn är rätten i den ort där adoptanten har sitt hemvist. Finns ej behörig domstol enligt vad nu har sagts, upptages ärendet av Stockholms tingsrätt.

10 §

I ärende om antagande av adoptivbarn skall rätten inhämta upplysningar om barnet och sökanden samt huruvida vederlag eller bidrag till barnets underhåll är givet eller utfäst. Har barnet ej fyllt aderton år, skall yttrande inhämtas från barnavårdsnämnden i den kommun där sökanden är kykobokförd och från barnavårdsnämnden i den kommun där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd.

Fader eller moder, vars samtycke till adoptionen ej erfordras, skall ändock höras, om det kan ske. Vid adoption av adoptivbarn skall vad nu sagts i stället gälla adoptanten eller, om make adopterat andre makens barn, var och en av makarna. Finns särskild förmyndare vars samtycke ej erfordras, skall även han höras.

11 §

Mot rättens beslut i ärende om antagande av adoptivbarn får talan fullföljas av sökanden eller den som skall höras i ärendet.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

6 kap.

1 §

Barn *i äktenskap* står under *föräldrarnas* vårdnad *enligt vad nedan sägs* till dess det fyllt aderton år eller ingått äktenskap.	Barn står *enligt detta kapitel* under vårdnad *av bägge eller den ene av sina föräldrar eller av särskilt förordnad förmyndare* till dess det fyllt aderton år eller ingått äktenskap.

2 §

Föräldrarna äro pliktiga att sörja för barnets person och *att* giva det sorgfällig uppfostran. *De skola tillse,* att barnet erhåller uppehälle och utbildning efter vad med hänsyn till föräldrarnas villkor och de tillgångar barnet kan äga *ävensom* barnets anlag *må finnas tillbörligt.*	*Vårdnadshavare skall* sörja för barnets person och giva det sorgfällig uppfostran. *Det skall därvid tillses* att barnet erhåller uppehälle och utbildning efter vad *som är tillbörligt* med hänsyn till föräldrarnas villkor och de tillgångar barnet kan äga *samt* barnets anlag.

3 §

Föräldrarna skola utöva den uppsikt över barnet som är erforderlig med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter.	*Vårdnadshavare skall* utöva den uppsikt över barnet som är erforderlig med hänsyn till barnets ålder och övriga omständigheter.

4 §

Hava föräldrarna låtit barnet taga tjänst eller annat arbete, varigenom barnet blivit i stånd att försörja sig, *äge* barnet, sedan det fyllt sexton år, själv *uppsäga* avtalet *ävensom* sluta avtal om annat arbete av liknande art.	*Har vårdnadshavare* låtit barnet taga tjänst eller annat arbete, varigenom barnet blivit i stånd att försörja sig, *får* barnet, sedan det fyllt sexton år, själv *säga upp* avtalet *samt* sluta avtal om annat arbete av liknande art.
Avtal, som barnet slutit *efter vad i* första stycket *sägs, äge föräldrarna häva,* om det *må anses* erforderligt med hänsyn till barnets uppfostran eller välfärd. Har avtalet hävts, *äge* barnet ej därefter själv sluta arbetsavtal.	*Vårdnadshavare har rätt att häva* avtal som barnet *har* slutit *enligt* första stycket, om det *är* erforderligt med hänsyn till barnets uppfostran eller välfärd. Har avtalet hävts, *får* barnet ej därefter själv sluta arbetsavtal.

I fråga om verkan av avtal, som barnet slutit utan erforderligt samtycke, stadgas i 9 kap.

Nuvarande lydelse

5 §

Är en av föräldrarna i följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak hindrad att deltaga i beslut rörande vårdnaden, vilket icke utan olägenhet kan uppskjutas, utövas bestämmanderätten av den andre. Denne *må* dock icke ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, med mindre barnets bästa uppenbarligen kräver det.

Föreslagen lydelse

5 §

Står barn under vårdnad av bägge föräldrarna, skall vad som sägs i 2–4 §§ gälla föräldrarna i förening. Är en av föräldrarna i följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak hindrad att deltaga i beslut rörande vårdnaden, vilket icke utan olägenhet kan uppskjutas, utövas bestämmanderätten av den andre. Denne *får* dock icke ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, med mindre barnets bästa uppenbarligen kräver det.

6 §

Gör en av föräldrarna sig skyldig till grovt missbruk eller till grov försummelse vid vårdnadens utövande, eller är han hemfallen åt missbruk av rusgivande medel, eller för han ett lastbart liv, eller är han till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak för längre tid förhindrad att deltaga i vårdnaden, äge rätten på ansökan av den andre eller på anmälan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd förordna, att vårdnaden skall tillkomma allenast den andre. Inträffar sådant fall i fråga om bägge föräldrarna, äge rätten överflytta vårdnaden å särskilt förordnad förmyndare.

Barnet står från födelsen under vårdnad av bägge föräldrarna, om dessa äro gifta med varandra, och i annat fall av modern ensam. Ingå föräldrarna senare äktenskap med varandra, står barnet från den tidpunkten under vårdnad av dem bägge. Vad som nu sagts gäller till dess annat har förordnats.

7 §

Leva föräldrarna på grund av söndring åtskilda, har rätten på ansökan av endera att förordna, *vilken* av dem skall *hava* vårdnaden om barnen eller, om ej alla barnen böra stå under den enes vårdnad, *huru* de skola fördelas mellan föräldrarna. Äro föräldrarna ense, *give* rätten *sitt beslut* i

Står barn under vårdnad av bägge föräldrarna och vilja de eller en av dem att vårdnaden icke längre skall tillkomma dem gemensamt, har rätten på ansökan av endera att förordna *vem* av dem *som* skall *ha* vårdnaden om barnen eller, om ej alla barnen böra stå under den enes vårdnad, *hur*

Nuvarande lydelse

överensstämmelse med vad de önska, *såframt* det ej är uppenbart stridande mot barnens bästa; *åsämjas de ej, bestämme* rätten efter vad *med hänsyn till barnens bästa* finnes skäligt. Finnes med hänsyn till barnens bästa uppenbart, att ingendera av föräldrarna bör utöva vårdnaden, skall denna anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Dömes till äktenskapsskillnad mellan föräldrarna, *meddele* rätten tillika *förordnande* angående vårdnaden om barnen; *och skall därvid vad i* första stycket *är stadgat äga* motsvarande tillämpning.

Föreslagen lydelse

de skola fördelas mellan föräldrarna. Äro föräldrarna ense, *skall* rätten *besluta* i överensstämmelse med vad de önska, *om* det ej är uppenbart stridande mot barnens bästa. *I annat fall beslutar* rätten efter vad *som* finnes skäligt *med hänsyn till barnens bästa.* Finnes med hänsyn till barnens bästa uppenbart att ingendera av föräldrarna bör utöva vårdnaden, skall denna anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Dömes till äktenskapsskillnad mellan föräldrarna, *skall* rätten tillika *förordna* angående vårdnaden om barnen. *Härvid äger* första stycket motsvarande tillämpning *med det tillägget att, om föräldrarna äro ense härom och deras önskemål ej är uppenbart stridande mot barnens bästa, domstolen skall förordna att vårdnaden skall tillkomma dem gemensamt.*

8 §

Dör en av föräldrarna, tillkommer vårdnaden den andre. Äro bägge föräldrarna döda, utövas vårdnaden av förmyndaren.

Står barn under vårdnad av endast den ene av föräldrarna, skall rätten på ansökan av den andre överföra vårdnaden till honom, om det finnes skäligt med hänsyn till barnets bästa. Äro föräldrarna ense att vårdnaden skall överföras till den andre eller att vårdnaden skall tillkomma dem gemensamt, skall rätten på ansökan besluta i enlighet därmed, om det ej är uppenbart stridande mot barnets bästa.

9 §

Har vårdnaden enligt 7 § tillerkänts den ene av föräldrarna, och inträffar i fråga om honom fall, varom i 6 § sägs, eller dör han, förordne rätten den andre att utöva vårdnaden, såvida ej denna med hänsyn till barnets bästa

Står barn under vårdnad av bägge föräldrarna och gör sig en av dem skyldig till grovt missbruk eller grov försummelse vid vårdnadens utövande, skall rätten på anmälan av barnavårdsnämnd förordna att vårdnaden

Nuvarande lydelse

finnes böra anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Föreslagen lydelse

skall tillkomma endast den andre, om det ej är uppenbart med hänsyn till barnets bästa att vårdnaden bör anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Står barn under vårdnad av endast den ene av föräldrarna och inträffar i fråga om honom sådan omständighet som avses i första stycket, skall rätten på anmälan av barnavårdsnämnd förordna den andre att utöva vårdnaden, om det ej är uppenbart med hänsyn till barnets bästa att vårdnaden bör anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

10 §

Fader eller moder, som är skild från vårdnaden, må ej betagas tillfälle till umgänge med barnet, med mindre särskilda omständigheter föranleda därtill. Nöjes han ej med vad som härom bestämmes av den som har vårdnaden, skilje rätten dem emellan.

Står barn under vårdnad av bägge föräldrarna och dör en av dem, tillkommer vårdnaden den andre.

Står barn under vårdnad av endast den ene av föräldrarna och dör han, skall rätten på ansökan av den andre eller på anmälan av barnavårdsnämnd förordna den andre att utöva vårdnaden, om det ej är uppenbart med hänsyn till barnets bästa att vårdnaden bör anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Äro bägge föräldrarna döda, utövas vårdnaden av förmyndaren.

11 §

Fader eller moder som är skild från vårdnaden får ej betagas tillfälle till umgänge med barnet, med mindre särskilda omständigheter föranleda det. Nöjes han ej med vad som härom

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

bestämmes av den som har vårdnaden, skall rätten förordna om umgängesrätt.

12 §

Barn utom äktenskap står under moderns vårdnad till dess det fyllt aderton år eller ingått äktenskap. På ansökan av fadern skall dock rätten överföra vårdnaden till honom, om det finnes skäligt med hänsyn till barnets bästa. Äro föräldrarna ense, att vårdnaden skall överföras till fadern, skall rätten på anmälan besluta i enlighet därmed, om det ej är uppenbart stridande mot barnets bästa.

Inträffar i fråga om den av föräldrarna som har vårdnaden om barnet sådant fall som avses i 6 § eller dör han, skall rätten på ansökan av den andre eller på anmälan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd förordna den andre att utöva vårdnaden, såvida ej denna med hänsyn till barnets bästa finnes böra anförtros åt särskilt förordnad förmyndare.

Vad i 2–4 och 10 §§ stadgas med avseende på vårdnad om barn i äktenskap skall äga motsvarande tillämpning beträffande barn utom äktenskap.

Fråga rörande vårdnad om barn upptages av rätten i den ort där vårdnadshavare har sitt hemvist. Vad nu sagts utgör dock ej hinder att upptaga fråga om vårdnad i samband med äktenskapsmål.

Finns ej behörig domstol enligt vad som sägs i första stycket, upptages målet eller ärendet av Stockholms tingsrätt.

13 §

Utan hinder av vad rätten beslutit i fråga som avses i detta kapitel äge rätten annorlunda förordna därom, när väsentligt ändrade förhållanden påkalla det.

I mål eller ärende angående vårdnad om barn kan rätten för tiden intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna om vårdnaden efter vad som finnes skäligt.

Förordnande enligt första stycket kan på yrkande meddelas utan huvudförhandling. Innan förordnande med-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

delas, skall motparten beredas tillfälle att yttra sig över yrkandet. Har förordnande meddelats, prövar rätten när målet eller ärendet avgöres, om åtgärden skall bestå.

Förordnande som nu nämnts går i verkställighet lika med laga kraft ägande dom men kan när som helst återkallas av rätten.

14 §

I mål eller ärende angående vårdnad om barn gälla i fråga om rättegångskostnad andra och tredje styckena i stället för 18 kap. 1–7 §§ rättegångsbalken.

Vardera parten skall bära sin rättegångskostnad. Oberoende av utgången i målet eller ärendet kan dock part förpliktas att helt eller delvis ersätta motparten dennes rättegångskostnad, om han har förfarit på sätt som avses i 18 kap. 3 eller 6 § rättegångsbalken eller om annars särskilda skäl föreligga.

Skall part enligt andra stycket helt eller delvis ersätta motpartens rättegångskostnad och har partens ställföreträdare, ombud eller biträde förfarit på sätt som avses i 18 kap. 3 eller 6 § rättegångsbalken och därigenom vållat kostnaden eller del därav, kan han förpliktas att jämte parten ersätta kostnaden. Rätten kan besluta härom även utan yrkande.

Första–tredje styckena äga motsvarande tillämpning vid målets eller ärendets handläggning i högre rätt.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
7 kap.	
2 §	
I kostnaden för barnets underhåll *tage* envar av föräldrarna del efter sin förmåga.	I kostnaden för barnets underhåll *tager* envar av föräldrarna del efter sin förmåga.
Fader eller moder, som ej har vårdnaden om barnet, skall betala underhållsbidrag. Tillkommer vårdnaden om *barn i bestående äktenskap* endast den ene av *föräldrarna* och leva de ej efter domstols beslut eller eljest *på grund av söndring* åtskilda, *gälle* dock *vad i* 5 kap. giftermålsbalken *stadgas*.	Fader eller moder, som ej har vårdnaden om barnet, skall betala underhållsbidrag. *Äro föräldrarna gifta med varandra men* tillkommer vårdnaden om *barnet* endast den ene av *dem* och leva de ej efter domstols beslut eller eljest åtskilda, *gäller* dock 5 kap. giftermålsbalken.
Det åligger barnavårdsnämnd, som enligt *3 kap. 4 §* skall sörja för att faderskapet till barn *utom äktenskap* fastställes, att tillse att barnet tillförsäkras underhåll.	Det åligger barnavårdsnämnd, som enligt *2 kap. 1 §* skall sörja för att faderskapet till barn fastställes, att tillse att barnet tillförsäkras underhåll.
4 §	
Har make under sin vårdnad barn *i tidigare gifte eller utom äktenskap, vare* andra maken jämte honom skyldig att efter sin förmåga bidraga till barnets underhåll, så länge äktenskapet består.	Har make under sin vårdnad barn *som ej är även andra makens barn, är* andra maken jämte honom skyldig att efter sin förmåga bidraga till barnets underhåll, så länge äktenskapet består.
Vad nu sagts medför ej ändring i den underhållsskyldighet som må åligga den andre av barnets föräldrar.	
7 §	
Avtal angående fullgörande för framtiden av underhållsskyldighet som ovan sägs *utgöre* ej hinder för den underhållsberättigade att göra gällande rätt till högre underhållsbidrag.	Avtal angående fullgörande för framtiden av underhållsskyldighet som ovan sägs *utgör* ej hinder för den underhållsberättigade att göra gällande rätt till högre underhållsbidrag.
Gäller avtalet underhåll enligt 1 §	Gäller avtalet underhåll enligt 1 §

Nuvarande lydelse

till barn *utom äktenskap, vare* det dock bindande för den underhållsberättigade, om avtalet slutits genom skriftlig, av två personer bevittnad handling och godkänts av barnavårdsnämnden. *Har modern vårdnaden om barnet, äge hon* sluta avtal som nu *sagts, ändå att hon* ej uppnått myndig ålder. Innefattar avtalet åtagande att till barnets underhåll utgiva visst belopp en gång för alla, skall beloppet betalas till barnavårdsnämnden, och *varde* med beloppet så *förfaret* som i 4 kap. 6 § sägs med avseende *å* där nämnt engångsbelopp.

Avtal angående underhållsbidrag till barn *må* slutas *jämväl* före barnets födelse.

Föreslagen lydelse

till barn *vars föräldrar varken vid dess födelse eller därefter har varit gifta med varandra, är* det dock bindande för den underhållsberättigade, om avtalet slutits genom skriftlig, av två personer bevittnad handling och godkänts av barnavårdsnämnden. *Vårdnadshavare får* sluta avtal som nu *har angetts, även om vårdnadshavaren* ej *har* uppnått myndig ålder. Innefattar avtalet åtagande att till barnets underhåll utgiva visst belopp en gång för alla, skall beloppet betalas till barnavårdsnämnden, och *skall* med beloppet så *förfaras* som i 4 kap. 6 § sägs med avseende *på* där nämnt engångsbelopp.

Avtal angående underhållsbidrag till barn *kan* slutas *även* före barnets födelse.

10 §

Fader till barn utom äktenskap vare skyldig, att efter vad med hänsyn till hans och moderns villkor må anses skäligt, bidraga till hennes underhåll under sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten. Vid beräknande av detta underhållsbidrag skall hänsyn tagas jämväl till de särskilda kostnader som orsakas av förlossningen. Medför havandeskap eller amning eller annan vård om barnet avsevärt hinder i moderns förvärvsverksamhet, eller ådrager hon sig sjukdom genom havandeskapet eller nedkomsten, må fadern kunna förpliktas att bidraga till hennes underhåll under längre tid än nu sagts, dock högst under fyra månader före och nio månader efter nedkomsten.

Dör fadern, äge modern rätt att av

Talan om underhåll till barn upptages av rätten i den ort där svaranden har sitt hemvist. Sådan fråga kan väckas även i samband med mål rörande fastställande av faderskapet till barn. Har rätten att avgöra vilken av flera män som är fader till barnet, får talan om underhållsbidrag ej prövas slutligt innan faderskapsfrågan har avgjorts genom dom som vunnit laga kraft.

Första stycket utgör ej hinder att upptaga fråga om underhåll i samband med äktenskapsmål.

Finns ej behörig domstol enligt vad som sägs i första eller andra stycket, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

Nuvarande lydelse

behållningen i boet, innan arvs- och testamentslotter utgå, erhålla det belopp som erfordras till fullgörande av underhållsskyldigheten emot henne för tiden efter dödsfallet.

Vad i första och andra styckena sägs om fadern skall, där barnet födes dött eller havandeskapet avbrutits, i den mån det finnes skäligt gälla den som haft samlag med modern å tid då barnet kan vara avlat, om det ej framstår såsom osannolikt att han är barnets fader.

Vad i 7 § första stycket, andra stycket första punkten samt tredje stycket ävensom 8 § är stadgat om avtal eller dom rörande underhåll till barn utom äktenskap skall äga motsvarande tillämpning med avseende å underhåll, som enligt vad i förevarande paragraf sägs tillkommer modern.

Föreslagen lydelse

11 §

I mål om underhåll till barn får vårdnadshavare föra talan för barnet, även om vårdnadshavaren ej har uppnått myndig ålder. Är särskild förmyndare förordnad för barnet, har han samma rätt att föra talan för barnet. Även barnavårdsnämnd som enligt 2 § tredje stycket skall tillse att barnet tillförsäkras underhåll får föra sådan talan. Var och en som kan föra talan för barnet skall få tillfälle att yttra sig i målet.

Underhållsbidrag får bestämmas till olika belopp för särskilda delar av underhållstiden.

Underhåll till barn får ej mot den underhållsskyldiges bestridande bestämmas för tid efter det barnet fyllt

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

aderton år, innan det kan tillförlitligen bedömas huruvida underhållsskyldighet föreligger därefter.

12 §

I mål om underhåll kan rätten för tiden intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna om underhållet efter vad som finnes skäligt. Skyldighet att utge bidrag får dock ej åläggas någon, om icke sannolika skäl föreligga att han är bidragsskyldig. Har fråga om underhåll väckts i samband med mål om fastställande av faderskap till barn, får förordnande som nu nämnts ej meddelas, om flera män äro instämda i målet.

Förordnande enligt första stycket kan på yrkande meddelas utan huvudförhandling. Innan förordnande meddelas, skall motparten beredas tillfälle att yttra sig över yrkandet. Har förordnande meddelats, prövar rätten när målet avgöres, om åtgärden skall bestå.

Förordnande som nu nämnts går i verkställighet lika med laga kraft ägande dom men kan när som helst återkallas av rätten.

13 §

Har någon genom skriftlig, av två personer bevittnad handling åtagit sig att till barn för vilket faderskapet skall fastställas utge underhållsbidrag för tid intill dess resultatet av blodundersökning om faderskapet föreligger, gäller i fråga om verkställighet på grund av handlingen vad som är föreskrivet om verkställighet på grund av förbindelse att utge underhåll enligt denna balk.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Beträffande åtagande enligt första stycket skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som i lag eller annan författning är föreskrivet för fall då rätten enligt 12 § har meddelat förordnande om underhållsbidrag till barn.

Om rätt att i vissa fall få ersättning av allmänna medel för utgivna underhållsbidrag finnas särskilda bestämmelser.

14 §

Skall viss man enligt 1 kap. 1 § första stycket anses som barns fader och fastställes sedan att annan man är fader till barnet, har den förstnämnde endast om särskilda skäl föreligga rätt till ersättning av den andre för kostnader som han har haft för barnets försörjning.

10 kap.

9 §

Ansökan att någon skall förklaras omyndig skall, då fråga är om den som har uppnått myndig ålder, upptagas av rätten i den ort där den som avses med ansökningen har sitt hemvist. Finns ej behörig domstol enligt vad nu har sagts, upptages målet av Stockholms tingsrätt.

Avser ansökningen att underårig skall förbli omyndig, även efter uppnådd myndighetsålder, hör målet till den rätt där förmynderskapet är inskrivet eller, om inskrivning icke ägt rum, till den rätt där inskrivning skall ske.

Ansökan om hävande av omyndighetsförklaring upptages av den rätt där

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

förmynderskapet för den omyndige är inskrivet.

10 §

Ansökan om omyndighetsförklaring får göras, förutom av den som avses med ansökningen, av hans make och närmaste fränder så ock av överförmyndaren samt, i fall som avses i 2 §, av förmyndaren.

Hävande av omyndighetsförklaring får sökas av den omyndige själv, hans förmyndare eller överförmyndaren.

11 §

Har ansökan om omyndighetsförklaring gjorts av den, vars försättande i omyndighet det är fråga om, eller har denne medgivit att omyndighetsförklaring meddelas, får rätten utan huvudförhandling omedelbart företaga målet till avgörande.

I annat fall än som avses i första stycket skall rätten utfärda föreläggande för den, vars försättande i omyndighet det är fråga om, att svara i målet. Angående sådant föreläggande gäller vad som är föreskrivet om stämning.

Om den, vars försättande i omyndighet det är fråga om, uppenbarligen ej förstår vad saken gäller eller skulle lida allvarlig skada av att få del av ansökningen om omyndighetsförklaring, skall rätten förordna god man varom sägs i 18 kap. att i målet företräda honom och bevaka hans rätt. I fråga om ersättning till sådan god man äga bestämmelserna i 13 § andra stycket om ersättning till biträde motsvarande tillämpning.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

12 §

Ansökan av den som försatts i omyndighet att bli förklarad myndig får, om den finnes uppenbart ogrundad, avslås omedelbart utan huvudförhandling. Har ansökan om hävande av omyndighetsförklaring gjorts eller tillstyrkts av såväl förmyndaren som överförmyndaren, får målet också företagas till avgörande omedelbart utan huvudförhandling, om förmyndarens eller överförmyndarens inställelse ej finnes vara behövlig för målets utredning.

I annat fall än som avses i första stycket skall rätten utfärda föreläggande för den som ansökningen avser, förmyndaren och överförmyndaren att svara i målet, allt i den mån de ej har gjort eller tillstyrkt ansökningen. Angående sådant föreläggande gäller vad som är föreskrivet om stämning.

13 §

Har ansökan gjorts att någon skall förklaras omyndig och föreligger ej fall som avses i 11 § tredje stycket, skall rätten förordna biträde att bevaka hans rätt i målet, om det ej är uppenbart att biträde ej erfordras. Begär den som försatts i omyndighet att förklaras åter myndig, skall rättegångsbiträde också förordnas, om det ej är uppenbart att biträde ej erfordras.

Den som förordnats till rättegångsbiträde har efter rättens prövning rätt till skälig ersättning av allmänna medel för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Ersättningen skall stanna på statsverket, såvida ej motparten till den, för vilken rättegångsbiträde förordnats, finnes böra åläggas att gottgöra statsverket kostnaden.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

14 §

Kan dom i mål om omyndighetsförklaring ej ges omedelbart, får rätten, om dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den, vars försättande i omyndighet det är fråga om eller för hans egendom, förordna att han skall vara omyndig för tiden intill dess målet avgöres av rätten. Förordnande som nu nämnts får meddelas utan huvudförhandling.

Innan förordnande enligt första stycket meddelas, skall om det kan ske utan märklig tidsutdräkt, den, vars försättande i omyndighet det är fråga om, beredas tillfälle att yttra sig. Förordnandet kan när som helst återkallas av rätten.

15 §

Omyndighetsförklaring eller hävande av sådan förklaring får ske endast om läkarintyg angående den berördes sinnestillstånd har företetts. Närmare bestämmelser om sådant intyg meddelas av regeringen.

16 §

Har den som förklarats omyndig blivit förklarad åter myndig, får talan mot domen fullföljas av var och en som enligt 10 § är behörig att föra talan om hans försättande i omyndighet, så ock av förmyndaren.

17 §

Dom varigenom någon förklarats omyndig samt förordnande som avses i

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 § skall ofördröjligen genom rättens försorg kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

Har dom, varigenom någon förklarats omyndig, blivit ändrad i högre rätt genom dom som vunnit laga kraft, eller har den som förklarats omyndig förklarats åter myndig genom laga kraft ägande dom, eller har förordnande som avses i 14 § återkallats eller i högre rätt upphävts, skall kungörelse därom ske enligt första stycket.

11 kap.

1 §

För underårigt barn *i äktenskap vare* föräldrarna förmyndare. Dör en av föräldrarna, eller kan någon av dem enligt 4 § icke vara förmyndare, eller *varder* någon av dem entledigad från förmynderskapet, *vare* den andre barnets förmyndare.

Dömes till äktenskapsskillnad mellan föräldrarna, vare den barnets förmyndare, som skall hava vårdnaden om det. Varder eljest förordnat att vårdnaden skall tillkomma allenast den ene av föräldrarna, vare han ock förmyndare.

För underårigt barn *som står under vårdnad av bägge föräldrarna, äro* föräldrarna förmyndare. Dör en av föräldrarna eller kan någon av dem enligt 4 § icke vara förmyndare, eller *blir* någon av dem entledigad från förmynderskapet, *är* den andre barnets förmyndare.

För underårigt barn som står under vårdnad av endast den ene av sina föräldrar, är denne ensam förmyndare.

2 §

För underårigt barn utom äktenskap vare modern förmyndare. Har vårdnaden om barnet tillagts fadern, vare han dess förmyndare.

Ingår underårigt barn äktenskap, skall den som vid äktenskapets ingående var förmyndare för barnet alltjämt vara barnets förmyndare.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

12 §

Fråga om förordnande av förmyndare för underårig upptages av den rätt där förmynderskapet är inskrivet eller, om inskrivning av förmynderskapet icke ägt rum, av den rätt där inskrivning skall ske.

Då någon som uppnått myndig ålder förklaras omyndig, skall förmyndare förordnas av den rätt där ansökningen om omyndighetsförklaring gjordes. Erfordras ny förmyndare, skall sådan förordnas av den rätt där förmynderskapet är inskrivet.

Fråga om entledigande av förmyndare upptages av den rätt där förmynderskapet är inskrivet eller skall inskrivas.

13 §

I ärende om förordnande av förmyndare skall rätten bereda överförmyndaren tillfälle att lämna förslag på person som är lämplig för uppdraget.

14 §

Ingen får förordnas till förmyndare eller entledigas från sådan befattning utan att ha fått tillfälle att yttra sig i ärendet.

15 §

Kan slutligt beslut ej ges omedelbart i ärende om förordnande av förmyndare, får rätten, om omedelbar vård erfordras om den omyndiges angelägenheter, förordna förmyndare för tiden

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

intill dess ärendet avgöres av rätten.

Har i mål om omyndighetsförklaring rätten meddelat beslut enligt 10 kap. 14 § om att den, vars försättande i omyndighet det är fråga om, skall vara omyndig för tiden intill dess målet avgöres, skall rätten i där angiven ordning förordna förmyndare för honom för nämnda tid.

16 §

Uppkommer fråga om förmyndares entledigande av orsak som anges i 9 § och kan slutligt beslut ej ges omedelbart, får rätten, om dröjsmål skulle medföra fara för den omyndiges rätt och bästa, förordna om förmyndarens skiljande från utövningen av förmynderskapet för tiden intill dess ärendet avgöres av rätten.

Innan beslut fattas om förmyndarens skiljande från utövningen av förmynderskapet, skall, om det kan ske utan märklig tidsutdräkt, förmyndaren beredas tillfälle att yttra sig.

17 §

Ansökan om förmyndares förordnande eller entledigande får göras, förutom av överförmyndaren och förmyndare, av den omyndige själv, om han fyllt sexton år, samt av hans make och närmaste fränder. Förmyndare, som gjort sig skyldig till försummelse i vårdnaden om underårig, får dessutom entledigas på ansökan av barnavårdsnämnd. Fråga som avses i denna paragraf skall rätten taga upp självmant, när anledning förekommer.

I ärende som avses i första stycket

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

skall rätten, när det rör omyndig som fyllt sexton år, bereda denne tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Mot rättens beslut i ärende som avses i första stycket får talan föras, förutom av den som beslutet särskilt rör, av var och en som har rätt att göra ansökan.

12 kap.

1 §

Förmynderskap för underårig skall inskrivas, då

1. särskild förmyndare förordnas för den underårige,

2. den underårige annorledes än genom upptagande av lån har förvärvat egendom, som skall stå under förmyndarens förvaltning och som till sitt värde överstiger ett belopp motsvarande två gånger gällande basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

3. rätten av annan särskild anledning finner att inskrivning bör ske.

Inskrivningen skall ske hos rätten i den ort, där den som utövar förmynderskapet har hemvist inom riket eller, om inskrivningen föranledes av att fader eller moder som ensam utövat förmynderskapet avlidit, där denne senast haft sådant hemvist. *Hava* föräldrar *till barn i äktenskap, som utöva* förmynderskapet gemensamt, skilda hemvist, skall inskrivningen ske där fadern har hemvist eller, om den föranledes av fråga om moderns entledigande från förmynderskapet, där hon har hemvist. *Finnes* ej domstol som *efter* vad *ovan stadgas* är behörig att verkställa inskrivningen, skall denna ske vid Stockholms tingsrätt.

Inskrivningen skall ske hos rätten i den ort, där den som utövar förmynderskapet har hemvist inom riket eller, om inskrivningen föranledes av att fader eller moder som ensam utövat förmynderskapet avlidit, där denne senast haft sådant hemvist. *Utöva* föräldrar förmynderskapet gemensamt *och ha de* skilda hemvist, skall inskrivningen ske där fadern har hemvist eller, om den föranledes av fråga om moderns entledigande från förmynderskapet, där hon har hemvist. *Finns* ej domstol som *enligt* vad *nu har sagts* är behörig att verkställa inskrivningen, skall denna ske vid Stockholms tingsrätt.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

18. kap.

12 §

Fråga om förordnande eller entledigande av god man som avses i 1 eller 2 § upptages av den rätt där förmynderskapet för den omyndige är inskrivet eller skall inskrivas. Skall förmynderskapet ej vara inskrivet, avgöres frågan om behörig domstol med motsvarande tillämpning av 12 kap. 1 § andra stycket.

Uppkommer vid utredning av dödsbo fråga om förordnande av god man enligt 4 §, hör ärendet till den rätt varunder boet lyder. Skall god man eljest förordnas enligt nämnda lagrum eller enligt 3 §, ankommer det på rätten i den ort där den för vilken god man förordnas har egendom eller eljest behov av god man har yppat sig. Erfordras ny god man eller uppstår fråga om entledigande av god man, upptages ärendet av den rätt där godmanskapet är inskrivet.

13 §

Bestämmelserna i 11 kap. 14–17 §§ om förmyndare gälla i tillämpliga delar i fråga om god man. Härvid skola bestämmelserna i 11 kap. 17 § om omyndig, hans make och närmaste fränder, då fråga är om godmanskap som avses i 3 eller 4 §, gälla den, för vilken god man förordnats, samt dennes make och närmaste fränder. Då fråga är om godmanskap för omyndig, har även förmyndaren sådan behörighet som anges i 11 kap. 17 §. I fall som

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

avses i 2 § första stycket får dock förmyndaren ej föra talan mot rättens beslut.

20 kap.

Vissa bestämmelser om rättegången

Mål och ärenden rörande äktenskaplig börd, adoption, vårdnad och underhåll

Vissa gemensamma bestämmelser om rättegången

1 §

Talan angående äktenskaplig börd må väckas vid rätten i den ort, där barnet har sitt hemvist, eller, om det avlidit, vid den rätt som har att upptaga tvist om arv efter barnet.

I mål om faderskap, vårdnad, umgängesrätt, underhåll och omyndighetsförklaring eller dess hävande äga 15 kap. 29 och 30 §§ giftermålsbalken motsvarande tillämpning.

2 §

Är part i mål som avses i 1 § underårig, äge förmyndaren eller god man, där sådan enligt 18 kap. skall förordnas, föra talan för honom.

Modern skall höras i målet, om det kan ske.

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, på okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man enligt 18 kap. Detsamma gäller, om han vistas på känd ort utom riket men stämningen eller andra handlingar i målet ej kunna delges honom eller han underlåter att ställa ombud för sig och särskilda skäl föreligga att förordna god man. Gode mannen skall samråda med part för vilken han har förordnats, i den mån det kan ske.

I fråga om ersättning till god man som avses i första stycket gäller vad som föreskrives i 10 kap. 13 § om ersättning åt rättegångsbiträde.

Rättegångsbalkens bestämmelser om hämtning av part äga motsvarande tillämpning på den som i annan egen-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

skap än vittne eller sakkunnig skall höras i mål eller ärende som avses i denna balk.

Då fråga är om omyndighetsförklaring, bör iakttagas att förordnande om skyldighet att inställa sig personligen ej ges beträffande den som avses med ansökningen, om inställelsen skulle kunna medföra men eller fara för honom.

3 §

Ansökan om annan rättens åtgärd med avseende på förmynderskap än förmyndares förordnande eller entledigande får, såvida fråga ej är om ärende enligt 9 kap. 2 a §, göras, förutom av överförmyndaren och förmyndare, av den omyndige själv, om han fyllt sexton år, samt av hans make och närmaste fränder. Fråga som avses i denna paragraf skall rätten taga upp självmant när anledning förekommer.

I ärende som avses i första stycket skall rätten, när det rör omyndig som fyllt sexton år, bereda denne tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Mot rättens beslut i ärende som avses i första stycket får talan föras, förutom av den som beslutet särskilt rör, av var och en som har rätt att göra ansökan.

Mot beslut, varigenom det förelagts förmyndare att vid vite fullgöra visst åliggande, får talan föras endast i samband med klagan över rättens beslut om utdömande av vitet.

4 §

Överförmyndarens tillstånd till åtgärd beträffande omyndigs egendom

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

får sökas endast av förmyndaren. Mot överförmyndarens beslut i sådant ärende och mot överförmyndarens förordnande, att förbehåll enligt 15 kap. 9 § andra stycket ej skall gälla, får talan föras endast av förmyndaren samt, såvida ärendet angår omhändertagande av egendom, varöver den omyndige råder, eller återkallelse av förmyndarens eller överförmyndarens tillstånd för omyndig att driva näring, av den omyndige själv, om han fyllt sexton år.

Mot överförmyndarens beslut i fall som avses i 13 kap. 8 § tredje stycket får talan ej föras.

5 §

Laga domstol i ärende om antagande av adoptivbarn vare rätten i den ort, där adoptanten har sitt hemvist.

Bestämmelserna i 3 och 4 §§ om förmyndare och förmynderskap gälla i tillämpliga delar beträffande god man och godmanskap. Härvid skola bestämmelserna om omyndig, hans make och närmaste fränder, då fråga är om godmanskap som avses i 18 kap. 3 eller 4 §, gälla den, för vilken god man förordnats, samt dennes make och närmaste fränder. Då fråga är om godmanskap för omyndig, har i ärende som avses i 3 § även förmyndaren sådan behörighet som anges där.

6 §

I ärende om antagande av adoptivbarn skall rätten inhämta upplysningar om barnet och sökanden ävensom huruvida vederlag eller bidrag till barnets underhåll är givet eller utfäst. Har barnet ej fyllt aderton år, skall yttrande inhämtas från barnavårdsnämnden i

Talan mot överförmyndarens beslut i ärende enligt denna balk föres skriftligen hos rätten inom två veckor från den dag klaganden fick del av beslutet.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
den kommun där sökanden är kyrkobokförd och från barnavårdsnämnden i den kommun där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd.	
Fader eller moder, vars samtycke till adoptionen ej erfordras, varde ändock hörd, där det kan ske. Vid adoption av adoptivbarn skall vad nu sagts i stället gälla adoptanten eller, om make adopterat andra makens barn, envar av makarna. Finnes särskild förmyndare, vars samtycke ej erfordras, skall ock han höras.	
7 §	
	I mål eller ärende, där överförmyndaren fört talan, får rätten, när skäl föreligga, vid målets eller ärendets avgörande tillerkänna överförmyndaren ersättning av allmänna medel för det arbete han nedlagt på målets eller ärendets utförande samt för nödiga utgifter. Rätten prövar också huruvida ersättningen skall återgäldas av överförmyndarens motpart eller stanna på statsverket.
	Överförmyndaren får anlita ombud i mål eller ärende där han för talan.
8 §	
Mot rättens beslut i ärende om antagande av adoptivbarn må talan fullföljas av sökanden eller den som skall höras i ärendet.	*Beslut eller dom, som i mål om omyndighetsförklaring eller i ärende om förmynderskap eller godmanskap enligt denna balk meddelas av överförmyndaren eller rätten, länder till efterrättelse utan hinder av att talan föres däremot. Vad som nu har sagts gäller ej dom, som innefattar hävande av omyndighetsförklaring, eller rättens avgörande, varigenom avtal om sam-*

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	manlevnad i oskiftat bo häves eller förmyndare eller god man dömes till utgivande av försuttet vite.
9 §	
Fråga rörande vårdnaden om barn upptages av rätten i den ort, där den som har vårdnaden om barnet har sitt hemvist.	*I fråga om mål eller ärende, där barnavårdsnämnd eller överförmyndare har rätt att föra talan, skall 20 § lagen om införande av nya rättegångsbalken äga motsvarande tillämpning.*
Talan angående underhåll till barn upptages av rätten i den ort, där svaranden har sitt hemvist. Sådan fråga kan väckas även i samband med mål rörande faderskapet till barn utom äktenskap. Angående talan om underhåll enligt 7 kap. 10 § åt modern till barn utom äktenskap skall vad angående talan om underhåll till barnet är stadgat äga motsvarande tillämpning.	*Första stycket gäller ej mål om fastställande av faderskap eller underhåll till barn.*
Vad i första och andra styckena stadgas utgör ej hinder att upptaga fråga som där avses i samband med äktenskapsmål.	
10 §	
I mål eller ärende som angår vårdnaden äge rätten att för tiden intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna därom efter vad som finnes skäligt.	*I mål eller ärende som avses i denna balk kan rätten, när det finnes lämpligt, förordna att förhandling skall ske inom stängda dörrar.*
Förordnande, varom i första stycket sägs, må på yrkande meddelas utan huvudförhandling. Innan förordnande meddelas, skall tillfälle att yttra sig över yrkandet beredas motparten. Har förordnande meddelats, pröve rätten när målet eller ärendet avgöres, om åtgärden skall bestå.	
Förordnande, varom ovan sagts, gånge i verkställighet lika med laga	

Nuvarande lydelse

kraft ägande dom men kan när som helst av rätten återkallas.

Föreslagen lydelse

11 §

I mål om underhåll till barn får modern, om hon har vårdnaden om barnet, föra talan för barnet, även om hon ej uppnått myndig ålder. Är särskild förmyndare för barnet förordnad, har han samma rätt att föra talan för barnet. I fall som avses i 7 kap. 2 § tredje stycket får även barnavårdsnämnden föra sådan talan. Var och en som kan föra talan för barnet skall få tillfälle att yttra sig i målet.

Underhållsbidrag må bestämmas till olika belopp för särskilda delar av underhållstiden.

Underhåll till barn må ej mot den underhållsskyldiges bestridande bestämmas för tid efter det barnet fyllt aderton år, innan det kan tillförlitligen bedömas, huruvida underhållsskyldighet föreligger därefter.

Mot beslut som underrätt har meddelat under rättegången i fråga, som avses i 6 kap. 13 §, 7 kap. 12 §, 10 kap. 14 §, 11 kap. 15 eller 16 § eller 18 kap. 13 §, skall talan föras särskilt.

12 §

I mål angående underhåll äge rätten att för tiden intill dess laga kraft ägande dom eller beslut föreligger förordna därom efter vad som finnes skäligt. Skyldighet att utgiva bidrag må dock ej åläggas någon, med mindre sannolika skäl föreligga att han är bidragsskyldig.

I fråga om förordnande som här avses skall vad i 10 § andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

Över hovrättens beslut i fråga som avses i 11 § får talan ej föras. Detsamma gäller ärende som först har handlagts av överförmyndaren.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
21 kap.	
12 §	
Beslut enligt detta kapitel som ej avser utdömande av vite eller ersättning för parts kostnad *länder omedelbart* till efterrättelse, *om ej annat förordnas.*	*Länsrätten kan förordna att* beslut enligt detta kapitel som ej avser utdömande av vite eller ersättning för parts kostnad *skall lända* till *omedelbar efterrättelse.*

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977, då lagen (1969:618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap skall upphöra att gälla.

2. De nya bestämmelserna om rätt för man som avses i 1 kap. 1 § första stycket att väcka talan mot barn eller dess arvingar enligt 3 kap. 1 § gäller utan hinder av att motsvarande rätt att väcka talan enligt de äldre bestämmelserna har försuttits.

3. Har arvinge till man som enligt äldre bestämmelser skall anses som fader till visst barn väckt talan angående barnets äktenskapliga börd och är målet anhängigt vid ikraftträdandet av denna lag, skall talan slutligt prövas utan hinder av att motsvarande rätt att föra talan ej föreligger enligt de nya bestämmelserna. I fråga om förutsättningarna för bifall till talan gäller 1 kap. 2 § i dess nya lydelse.

4. I fråga om barn som har fötts före utgången av år 1969 gäller beträffande barnavårdsnämndens skyldighet att sörja för att faderskapet fastställes vad som före utgången av år 1969 var föreskrivet om barnavårdsmans skyldighet i sådant avseende. Den nya bestämmelsen i 3 kap. 6 § äger dock tillämpning även i sådant fall.

5. I mål om fastställande av faderskap till barn kan talan om barnets egenskap av trolovningsbarn enligt äldre rätt upptagas till prövning, om barnet är fött före utgången av år 1969 eller den uppgivne fadern har avlidit dessförinnan.

6. Är mål om underhållsbidrag enligt 7 kap. 10 § i dess äldre lydelse anhängigt vid ikraftträdandet av denna lag, prövas talan enligt äldre bestämmelser.

7. Har någon före ikraftträdandet enligt 20 § lagen (1969:618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap skriftligen åtagit sig att utge underhållsbidrag till moder till barn utom äktenskap, gäller äldre bestämmelser i fråga om verkställighet på grund av handlingen. I övrigt gäller i fråga om sådant åtagande i tillämpliga delar vad som i lag eller annan författning är föreskrivet för fall då rätten enligt 7 kap. 12 § föräldrabalken i dess nya lydelse har meddelat förordnande om underhållsbidrag till barn.

2 Förslag till
Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrives att 7 kap. 4 § brottsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
7 kap.	
4 §	
Skiljer någon obehörigen barn under femton år från den som har vårdnaden, dömes, om det ej är brott mot frihet, för *egenmäktighet med barn* till böter eller fängelse i högst sex månader.	
Detsamma skall gälla, om *make* utan beaktansvärt skäl egenmäktigt bortför barn under femton år, som står under båda *makarnas* vårdnad, eller om *make eller annan*, som skall hava vårdnaden, obehörigen bemäktigar sig barnet och därigenom själv tager sig rätt.	Detsamma skall gälla, om *fader eller moder* utan beaktansvärt skäl egenmäktigt bortför barn under femton år, som står under båda *föräldrarnas* vårdnad, eller om *den* som skall hava vårdnaden obehörigen bemäktigar sig barnet och därigenom själv tager sig rätt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

3 Förslag till
Lag om ändring i utsökningslagen (1877 nr 31 s. 1)

Härigenom föreskrives att 54 a § utsökningslagen (1877 nr 31 s. 1) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
54 a §[1]	
På grund av skriftlig, av två personer bevittnad förbindelse får utmätning äga rum för bidrag, som någon enligt förbindelsen skolat utgiva till fullgörande av underhållsskyldighet jämlikt giftermåls- eller föräldrabalken eller skolat erlägga till barnavårdsnämnd såsom ersättning för barns vård jämlikt	

[1]Senaste lydelse 1968:623.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

barnavårdslagen. Beträffande underhållsbidrag till make skall dock vad nu sagts ej äga tillämpning, med mindre makarna under den tid bidraget avser levde och alltjämt leva åtskilda på grund av söndring eller efter hemskillnad.

Har bidrag som avses i 1 mom. förfallit till betalning tidigare än tre år innan ansökan gjordes, får utmätning på grund av förbindelsen ej ske, om gäldenären påstår att bidraget guldits och invändningen ej kan med hänsyn till omständigheterna i övrigt lämnas utan avseende. *Vid tillämpning av vad nu sagts skall bidrag, varom sägs i 7 kap. 10 § föräldrabalken, icke anses förfallet till betalning innan det blivit genom förbindelsen till beloppet bestämt.*

Har bidrag som avses i 1 mom. förfallit till betalning tidigare än tre år innan ansökan gjordes, får utmätning på grund av förbindelsen ej ske, om gäldenären påstår att bidraget guldits och invändningen ej kan med hänsyn till omständigheterna i övrigt lämnas utan avseende.

Är talan om förbindelsen anhängig vid domstol, äger denna förordna, att utmätning på grund av förbindelsen tills vidare ej får äga rum.

Den som vill erhålla utmätning skall ingiva förbindelsen i huvudskrift till utmätningsmannen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

4 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar

Härigenom föreskrives att 8 § lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse[1] *Föreslagen lydelse*

8 §

För den vård av omyndigs värdehandlingar, som enligt denna lag åligger banken, *må* banken betinga sig en årlig *avgift*, icke överstigande *i fråga om inhemska värdehandlingar tre kronor och utländska värdehandlingar två* kronor för varje påbörjat tu-

För den vård av omyndigs värdehandlingar, som enligt denna lag åligger banken, *får* banken betinga sig en årlig *grundavgift*, icke överstigande *fyra* kronor för varje påbörjat tusental kronor av handlingarnas värde, *samt därutöver en tilläggsavgift*

[1] Lydelse enligt SFS 1974:1042, som träder i kraft den 1 januari 1976.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
sental kronor av handlingarnas värde. *Hava* underåriga syskon gemensam förmyndare, skola syskonens värdehandlingar sammanräknas.	*icke överstigande tolv kronor dels för varje vid avgiftsperiodens början innehållande handling, post av ensartade handlingar eller slutet konvolut, dels för varje deponering eller uttag under avgiftsperioden av sådana handlingar. Ha* underåriga syskon gemensam förmyndare, skola syskonens värdehandlingar sammanräknas.

Den avgift, varom i första stycket sägs, innefattar ej ersättning för bankens särskilda utgifter till följd av uppdraget, ej heller för åtgärd, som banken efter särskilt avtal vidtagit.

För fordran å avgift eller ersättning, varom ovan sägs, äge banken innehålla vad av de nedsatta handlingarna i värde svarar mot fordringen. Banken äge ock för sådan fordran uttaga betalning av medel, som för den omyndiges räkning uppburits av banken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om sådan vård av omyndigs värdehandlingar som har ägt rum före ikraftträdandet.

5 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrives att 4 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §[1]	
Rätten att uppbära allmänt barnbidrag för visst barn tillkommer, där barnet står under föräldrarnas gemensamma vårdnad, barnets moder eller, om *modern* till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är för längre tid förhindrad att deltaga i vårdnaden, *barnets fader samt i an-*	Rätten att uppbära allmänt barnbidrag för visst barn tillkommer, där barnet står under föräldrarnas gemensamma vårdnad, barnets moder eller, om *föräldrarna gjort anmälan härom till allmän försäkringskassa, barnets fader. Är fader eller moder som uppbär bidrag enligt vad nu har*

[1] Senaste lydelse 1973:449.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
nat fall den som har vårdnaden om barnet.	*sagts* till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak för längre tid förhindrad att deltaga i vårdnaden, *skall rätten att uppbära bidraget i stället tillkomma den andre av föräldrarna. Står barnet ej under föräldrarnas gemensamma vårdnad, tillkommer rätten att uppbära bidraget* den som har vårdnaden om barnet.

Allmän försäkringskassa får på framställning av barnavårdsnämnd förordna att allmänt barnbidrag för barn, som genom barnavårdsnämndens försorg placerats i enskilt hem, skall uppbäras av den som fostrar barnet. Har barnet placerats i enskilt hem av annan än barnavårdsnämnd, får sådant förordnande meddelas på framställning av den som enligt första stycket uppbär bidraget.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

6 Förslag till Lag om ändring i militärersättningsförordningen (1950:261)

Härigenom föreskrives i fråga om militärersättningsförordningen (1950:261)

dels att rubriken och 7 § 3 mom. skall ha nedan angivna lydelse,

dels att ordet "förordning" skall bytas ut mot "lag",

dels att i 1 § 2 mom. ordet "krigsmakten" skall bytas ut mot "försvarsmakten",

dels att i 11 § 3 mom. ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen".

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Förordning om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring (militärersättningsförordning)	**Militärersättningslag**
7 §	
3 mom. Varje barn till den avlidne äger till och med den månad, under vilken det fyller nitton år, uppbära livränta med belopp, som motsvarar	*3 mom.*[1] Varje barn till den avlidne äger till och med den månad, under vilken det fyller nitton år, uppbära livränta med belopp, som motsvarar

[1] Senaste lydelse 1971:897.

Nuvarande lydelse

en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Är barnet efter sagda tidpunkt till följd av sjukdom eller annan dylik orsak ur stånd att själv försörja sig, skall livräntan utgå, så länge anledningen till den bristande försörjningsförmågan fortfar, dock längst till och med den månad, under vilken barnet fyller tjuguett år. Livränta skall dock ej utgå *till barn utom äktenskap, därest* den avlidne enligt avtal som är bindande för barnet åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

Var den avlidne gift, skall med eget barn likställas jämväl makens barn *i tidigare gifte eller utom äktenskap*, såvida barnet stod under makens vårdnad; dock skall livränta till barn som nu nämnts ej utgå efter kvinna, med mindre barnet genom hennes frånfälle kommer att sakna erforderligt underhåll.

Föreslagen lydelse

en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Är barnet efter sagda tidpunkt till följd av sjukdom eller annan dylik orsak ur stånd att själv försörja sig, skall livräntan utgå, så länge anledningen till den bristande försörjningsförmågan fortfar, dock längst till och med den månad, under vilken barnet fyller tjuguett år. Livränta skall dock ej utgå, *om* den avlidne enligt avtal som är bindande för barnet åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

Var den avlidne gift, skall med eget barn likställas jämväl makens barn, såvida barnet stod under makens vårdnad; dock skall livränta till barn som nu nämnts ej utgå efter kvinna, med mindre barnet genom hennes frånfälle kommer att sakna erforderligt underhåll.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till militärersättningsförordningen, skall hänvisningen i stället avse militärersättningslagen.

7 Förslag till Lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring

Härigenom föreskrives att 21 § lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

21 §[1]

Varje barn till den avlidne äger till och med den månad, under vilken det fyller nitton år, uppbära livränta med belopp, som motsvarar en sjät-

Föreslagen lydelse

Varje barn till den avlidne äger till och med den månad, under vilken det fyller nitton år, uppbära livränta med belopp, som motsvarar en sjät-

[1] Senaste lydelse 1971:882.

Nuvarande lydelse

tedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Är barnet efter sagda tidpunkt till följd av sjukdom eller annan dylik orsak ur stånd att själv försörja sig, skall livräntan utgå, så länge anledningen till den bristande försörjningsförmågan fortfar, dock längst till och med den månad, under vilken barnet fyller tjuguett år. Livränta skall dock ej utgå *till barn utom äktenskap, därest* den avlidne enligt avtal som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

Var den avlidne gift, skall med eget barn likställas jämväl makens barn *i tidigare gifte eller utom äktenskap*, såvida barnet stod under makens vårdnad; dock skall livränta till barn som nu nämnts ej utgå efter kvinna, med mindre barnet genom hennes frånfälle kommer att sakna erforderligt underhåll.

Föreslagen lydelse

tedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Är barnet efter sagda tidpunkt till följd av sjukdom eller annan dylik orsak ur stånd att själv försörja sig, skall livräntan utgå, så länge anledningen till den bristande försörjningsförmågan fortfar, dock längst till och med den månad, under vilken barnet fyller tjuguett år. Livränta skall dock ej utgå, *om* den avlidne enligt avtal som är bindande för barnet åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

Var den avlidne gift, skall med eget barn likställas jämväl makens barn, såvida barnet stod under makens vårdnad; dock skall livränta till barn som nu nämnts ej utgå efter kvinna med mindre barnet genom hennes frånfälle kommer att sakna erforderligt underhåll.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

8 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1958:642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1958:642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap[1]

dels att 7 § skall upphöra att gälla,

dels att rubriken till lagen samt 1, 5 och 6 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 1969:619.

Nuvarande lydelse

Lag angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap

Föreslagen lydelse

Lag om blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap

1 §

I mål om *äktenskaplig börd eller om faderskapet till barn utom äktenskap äger* rätten, där det yrkas av part eller eljest finnes erforderligt, förordna att blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper, som kan ske utan nämnvärt men, skall äga rum med avseende *å* modern och barnet *ävensom*, såvitt angår mål om *äktenskaplig börd*, mannen i äktenskapet och, i mål om *faderskapet till barn utom äktenskap*, man mot vilken talan föres. Förekommer anledning till antagande, att annan haft samlag med modern *å* tid, då barnet kan vara avlat, *må* förordnande om undersökning avse jämväl honom.

Innan förordnande meddelas, skall *tillfälle att yttra sig lämnas* den som förordnandet skulle avse.

I mål om *faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken kan* rätten, där det yrkas av part eller eljest finnes erforderligt, förordna att blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper, som kan ske utan nämnvärt men, skall äga rum med avseende *på* modern och barnet *samt*, såvitt angår mål *om förklaring att viss man ej är fader*, mannen i äktenskapet och, i mål *om fastställande av faderskap*, man mot vilken talan föres. Förekommer anledning till antagande att annan haft samlag med modern *under* tid då barnet kan vara avlat, *får* förordnande om undersökning avse jämväl honom.

Innan förordnande meddelas, skall den som förordnandet skulle avse *beredas tillfälle att yttra sig*.

5 §[2]

Har blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper utförts på anmodan av barnavårdsnämnd för utredning av *faderskapet till barn utom äktenskap*, skall nämnden ersätta kostnad som avses i 4 §.

Har blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper utförts på anmodan av barnavårdsnämnd för utredning av *faderskap*, skall nämnden ersätta kostnad som avses i 4 §.

[2] Senaste lydelse 1973:804.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

6 §[3]

Föres talan om *faderskapet till barn utom äktenskap*, äger 18 kap. 13 § rättegångsbalken motsvarande tillämpning i fråga om parts skyldighet att återgälda barnavårdsnämnd kostnad som ersatts enligt 5 §.

Föres talan om *fastställande av faderskap*, äger 18 kap. 13 § rättegångsbalken motsvarande tillämpning i fråga om parts skyldighet att återgälda barnavårdsnämnd kostnad som ersatts enligt 5 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

[3]Senaste lydelse 1969:619.

9 Förslag till Lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97)

Härigenom föreskrives att 12 § barnavårdslagen (1960:97) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

12 §[1]

Om kommunfullmäktige så bestämma, äger barnavårdsnämnden uppdraga åt särskild avdelning, bestående av ledamöter eller suppleanter i nämnden, eller åt ledamot eller suppleant eller åt tjänsteman hos kommunen att på nämndens vägnar avgöra vissa grupper av ärenden, vilkas beskaffenhet skall angivas i fullmäktiges beslut. Nämnden må dock icke annorledes än genom samfällt beslut

1. utdöma förelagt vite,

2. vidtaga åtgärd enligt 26 §, 2, 3 eller 4 eller enligt 29 eller 30 § eller göra framställning om intagning i ungdomsvårdsskola,

3. meddela beslut som avses i 46 § andra stycket, tillstånd eller förhandsbesked som avses i 47 § eller förbud som avses i 50 eller 51 §,

4. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt föräldrabalken i andra avseenden än som sägs i *3 kap. 2 eller 4 §*, 7 kap. 2 eller 7 §, om avtalet ej innefattar åtagande att utge

4. fullgöra vad som ankommer på nämnden enligt föräldrabalken i andra avseenden än som sägs i *1 kap. 4 §, 2 kap. 1 eller 7 §*, 7 kap. 2 eller 7 §, om avtalet ej innefattar åtagande

[1] Senaste lydelse 1973:808.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
engångsbelopp, eller *20 kap. 11 §, enligt 5 § lagen (1969:618) om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap,* enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller enligt 9, 11 eller 18 § lagen (1964:143) om bidragsförskott eller	att utge engångsbelopp, eller *7 kap. 11 §,* enligt 5 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller enligt 9, 11 eller 18 § lagen (1964:143) om bidragsförskott eller

5. göra framställning eller avgiva yttrande till kommunfullmäktige.

Beslut som fattats på grund av uppdrag enligt första stycket skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

10 Förslag till Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrives att 8 kap. 5 § lagen (1962:381) om allmän försäkring[1] skall ha nedan angivna lydelse

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 kap.	
5 §	
Rätt till folkpension i form av *barnpension* tillkommer barn, vars fader eller moder eller båda föräldrar avlidit och som icke fyllt aderton år.	
Har avliden förälder enligt avtal, som är bindande för *barn utom äktenskap,* åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla, föreligger rätt till barnpension endast i den mån pensionen överstiger en livränta, som inköpts eller kunnat inköpas åt barnet för engångsbeloppet.	Har avliden förälder enligt avtal som är bindande för *barnet* åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla, föreligger rätt till barnpension endast i den mån pensionen överstiger en livränta, som inköpts eller kunnat inköpas åt barnet för engångsbeloppet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

[1] Lagen omtryckt 1973:908.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

11 Förslag till Lag om ändring i namnlagen (1963:521)

Härigenom föreskrives att 1, 2, 15 och 37 §§ namnlagen (1963:521) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

1 §

Barn i äktenskap förvärvar vid födelsen *faderns* släktnamn.

Är vid barns födelse modern gift, förvärvar *barnet* vid födelsen *makens* släktnamn, *om det ej före barnets födelse har fastställts att annan än maken är fader till barnet. Motsvarande gäller, om modern vid barnets födelse är änka och hennes make har avlidit på sådan tid att barnet kan vara avlat dessförinnan.*

Barn *under aderton år, som erhåller äktenskaplig börd genom att föräldrarna* ingå äktenskap med varandra, förvärvar därvid faderns släktnamn. *Får barn äktenskaplig börd* sedan *det* fyllt aderton år, *äger* barnet genom anmälan hos pastor antaga faderns släktnamn.

Barn *i äktenskap,* som *ej fyllt* aderton år, *må* genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift, *såframt* rätten funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa. Har *barn i äktenskap* fyllt aderton år *må* barnet, om särskilda skäl *äro därtill,* efter ansökan hos namnmyndigheten erhålla släktnamn *som nu sagts.*

Barn *vars föräldrar* ingå äktenskap med varandra förvärvar därvid faderns släktnamn, *om barnet är under aderton år. Ingå föräldrarna äktenskap* sedan *barnet* fyllt aderton år, *får* barnet genom anmälan hos pastor antaga faderns släktnamn.

Barn, som *har förvärvat släktnamn enligt första eller andra stycket och som är under* aderton år, *får* genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift, *om* rätten funnit namnbytet vara förenligt med barnets bästa. Har *barnet* fyllt aderton år *får* barnet, om särskilda skäl *föreligga,* efter ansökan hos namnmyndigheten erhålla *moderns släktnamn som ogift.*

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

2 §[1]

Barn utom äktenskap förvärvar vid födelsen moderns släktnamn. Har modern förvärvat sitt namn genom vigsel eller genom anmälan som avses i 6 § andra stycket, *må* barnet genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift.

Barn utom äktenskap må genom anmälan hos pastor antaga faderns släktnamn.

I annat fall än som avses i 1 § första stycket förvärvar *barn* vid födelsen moderns släktnamn. Har modern förvärvat sitt namn genom vigsel eller genom anmälan som avses i 6 § andra stycket, *får* barnet genom anmälan hos pastor antaga det släktnamn modern hade som ogift. *Barnet får också genom anmälan hos pastor antaga faderns släktnamn.*

15 §[2]

Förklaras någon icke hava äktenskaplig börd och har *hans* moder annat släktnamn *än mannen*, förlorar *han dennes* släktnamn och förvärvar i stället moderns släktnamn. *Om* synnerliga skäl *äro därtill, må* dock rätten tillåta att *han* behåller mannens namn.

Har barn förvärvat viss mans släktnamn enligt 1 § första eller andra stycket och fastställes att mannen icke är fader till barnet samt har barnets moder annat släktnamn, förlorar *barnet mannens* släktnamn och förvärvar i stället moderns släktnamn. *Föreligga* synnerliga skäl, *får* dock rätten tillåta att *barnet* behåller mannens släktnamn.

37 §

Ansökan om förklaring att namnbyte, som avses i 1 § tredje stycket, 3 § andra stycket, 4, 5 eller 12 §, är förenligt med barnets bästa upptages av den rätt som har att upptaga fråga rörande vårdnaden om barnet.

Ansökan om rättens tillstånd enligt 15 § att få behålla släktnamn upptages av den rätt där målet om faderskap är anhängigt eller, om sådant mål ej är anhängigt, av den rätt som har att upptaga fråga rörande vårdnaden om barnet eller av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

[1] Senaste lydelse 1969:622.
[2] Senaste lydelse 1973:657.

12 Förslag till
Lag om ändring i införsellagen (1968:621)

Härigenom föreskrives att 5 § införsellagen (1968:621) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

5 §

Införsel för underhållsbidrag får äga rum, om bidraget är fastställt genom skriftlig, av två personer bevittnad förbindelse eller genom lagakraftvunnen dom eller beslut som får verkställas lika med sådan dom. Vidare förutsättes, att antingen bidragsbelopp, som enligt andra stycket får uttagas, utestår obetalt eller gäldenären vid två eller flera tillfällen under de två senaste åren före införselbeslutet har underlåtit att betala i rätt tid och det är anledning antaga att detta skall upprepas.

Genom införsel får uttagas endast bidragsbelopp som förfallit till betalning tidigast två år före början av den kalendermånad under vilken verkställigheten skall ske. *Vid tillämpning av vad som nu sagts skall bidrag som avses i 7 kap. 10 § föräldrabalken ej anses förfallet till betalning innan det blivit bestämt till beloppet.*

Genom införsel får uttagas endast bidragsbelopp som förfallit till betalning tidigast två år före början av den kalendermånad under vilken verkställigheten skall ske.

Genom införsel får ej uttagas annat bidragsbelopp än sådant som är förfallet när verkställighet skall ske eller som förfaller näst därefter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

13 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag

Härigenom föreskrives att 1 och 2 §§ lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

1 §[1]

Den som på grund av förordnande enligt *20 kap. 12 §* föräldrabalken utgivit underhållsbidrag till barn *utom äktenskap eller till barnets moder* har

Den som på grund av förordnande enligt *7 kap. 12 §* föräldrabalken *i mål om fastställande av faderskap* utgivit underhållsbidrag till barn har

[1] Senaste lydelse 1973:805.

rätt att av allmänna medel återfå vad han utgivit, om domstolen genom dom eller beslut som vunnit laga kraft skilt målet från sig utan att mannen blivit underhållsskyldig.

rätt att av allmänna medel återfå vad han utgivit, om domstolen genom dom eller beslut som vunnit laga kraft skilt målet från sig utan att mannen blivit underhållsskyldig.

Vad som sägs i första stycket om rätt till ersättning av allmänna medel gäller också för det fall att underhållsbidrag utgivits på grund av att mannen i skriftlig, av två personer bevittnad handling, som godkänts av barnavårdsnämnden, åtagit sig att utge underhåll för tid, intill dess resultatet av blodundersökning om faderskapet föreligger, och blodundersökningen visar att han icke kan vara fader till barnet. Är hans faderskap enligt blodundersökningen osannolikt, har han rätt till ersättning för utgivna underhållsbidrag, såvida talan om faderskapet icke väckes mot honom inom sex månader från det utlåtandet över blodundersökningen förelåg. Oavsett resultatet av blodundersökningen föreligger rätt till ersättning, om han genom lagakraftvunnen dom friats från faderskapet eller om annan man på grund av lagakraftvunnen dom eller erkännande är att anse som fader till barnet.

2 §

Om faderskapet till barn *utom äktenskap* fastställts genom erkännande och detta förklarats ogiltigt genom lagakraftvunnen dom, har mannen rätt att av allmänna medel återfå vad han enligt dom eller avtal utgivit i underhållsbidrag till barnet *och modern*. Detsamma gäller om faderskapet fastställts genom dom och mannen efter anlitande av särskilt rättsmedel friats från faderskapet genom lagakraftvunnen dom.

Om faderskapet till barn fastställts genom erkännande och detta förklarats ogiltigt genom lagakraftvunnen dom, har mannen rätt att av allmänna medel återfå vad han enligt dom eller avtal utgivit i underhållsbidrag till barnet. Detsamma gäller om faderskapet fastställts genom dom och mannen efter anlitande av särskilt rättsmedel friats från faderskapet genom lagakraftvunnen dom.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977. Äldre bestämmelser gäller dock alltjämt i fråga om underhållsbidrag som har utgivits till barnets moder på grund av förordnande eller åtagande som anges i bestämmelserna.

14 Förslag till Lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)

Härigenom föreskrives att 9 § rättshjälpslagen (1972:429) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse[1] *Föreslagen lydelse*

9 §

Vid allmän rättshjälp betalar staten kostnaderna i den rättsliga angelägenhet som rättshjälpen avser. Bestämmelser om att den rättssökande har att själv helt eller delvis betala kostnad för rättshjälp finns i 16 § andra stycket och 27 § första stycket andra punkten.

Såsom kostnad för rättshjälpen anses den rättssökandes kostnad för

1. biträde som varit behövligt för tillvaratagande av den rättssökandes rätt,

2. bevisning vid allmän domstol, krigsrätt, arbetsdomstolen eller bostadsdomstolen samt nödvändig utredning i angelägenhet, som kan komma under sådan domstols prövning eller som skall prövas av skiljemän,

3. utredning i angelägenhet som skall prövas av förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet om utredningen är skäligen påkallad för tillvaratagande av den rättssökandes rätt och ej kan erhållas genom myndigheten,

4. resa och uppehälle för den rättssökande eller hans ställföreträdare och för vårdare eller annan, som måste anlitas i samband med inställelse inför domstol eller annan myndighet, om personlig inställelse ålagts, eller i samband med inställelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om *äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap.*

4. resa och upphälle för den rättssökande eller hans ställföreträdare och för vårdare eller annan, som måste anlitas i samband med inställelse inför domstol eller annan myndighet, om personlig inställelse ålagts, eller i samband med inställelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om *faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken.*

5. avgift som enligt expeditionskungörelsen (1964:618) utgår för ansökan och expedition vid allmän domstol, krigsrätt, arbetsdomstolen eller bostadsdomstolen, dock ej i fråga om sådan rättens expedition som utfärdas endast på särskild begäran om icke expeditionen begäres innan avgörandet i huvudsaken vunnit laga kraft, samt avgift som utgår enligt exekutionsavgiftskungörelsen (1971:1027),

6. kungörelse i mål eller ärende vid allmän domstol, krigsrätt, arbetsdomstolen eller bostadsdomstolen,

7. vad av allmänna medel utgått i ersättning för översättning eller i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958:642) *angående* blodundersökning m. m. *i mål om äktenskaplig*

7. vad av allmänna medel utgått i ersättning för översättning eller i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958:642) *om* blodundersökning m. m. vid utredning av *faderskap* el-

[1] Lydelse enligt prop. 1975/76:47.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
börd eller vid utredning av *faderskapet till barn utom äktenskap* eller enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten självmant föranstaltat om,	ler enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten självmant föranstaltat om,

8. skiftesman som av domstol förordnats att verkställa bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad.

Såsom kostnad för bevisning enligt andra stycket 2 anses ej den rättssökandes kostnad för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om *äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap.*	Såsom kostnad för bevisning enligt andra stycket 2 anses ej den rättssökandes kostnad för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om *faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

15 Förslag till Lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)

Härigenom föreskrives att 3 kap. 28 § studiestödslagen (1973:349)[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 kap.
	28 §
Har make *under sin vårdnad* barn *i tidigare gifte eller utom äktenskap,* skall vid prövning av fråga om barnets rätt till studiehjälp andra makens inkomst och förmögenhet beaktas i stället för inkomst och förmögenhet hos den av barnets föräldrar som är skild från vårdnaden.	*Är* make *ensam vårdnadshavare för* barn *som ej är även andra makens barn,* skall vid prövning av fråga om barnets rätt till studiehjälp andra makens inkomst och förmögenhet beaktas i stället för inkomst och förmögenhet hos den av barnets föräldrar som är skild från vårdnaden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

[1] Lagen omtryckt 1975:359.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1976-02-27

Närvarande: justitierådet Gyllensvärd, regeringsrådet Nordlund, justitierådet Ulveson, justitierådet Erik Nyman.

Enligt lagrådet den 13 februari 1976 tillhandakommet utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 23 oktober 1975 har regeringen på hemställan av statsrådet Lidbom beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i föräldrabalken,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i utsökningslagen (1877 nr 31 s. 1),
4. lag om ändring i lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar,
5. lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
6. lag om ändring i militärersättningsförordningen (1950:261),
7. lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring,
8. lag om ändring i lagen (1958:642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap,
9. lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97),
10. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
11. lag om ändring i namnlagen (1963:521),
12. lag om ändring i införsellagen (1968:621),
13. lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag,
14. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),
15. lag om ändring i studiestödslagen (1973:349).

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Ingegerd Sarman.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet:*

Allmänna synpunkter

De lagändringar som föreslås i remissen innebär, att familjelagstiftningen reformeras i två skilda hänseenden. I båda fallen – såväl beträffande faderskapsreglerna som i vad gäller bestämmelserna om vårdnaden om barn – är det fråga om att tillgodose reformbehov som i olika sammanhang har

gjort sig gällande och att tillhandahålla likartade lösningar för samlevnadsförhållanden oberoende av om äktenskap föreligger eller ej. De nu föreslagna lagändringarna utgör ett led i det redan inledda reformarbetet på familjerättens område och ligger i linje med de lagstiftningsåtgärder som har vidtagits på området under senare år. Mot den allmänna inriktningen av de nu aktuella åtgärderna finns det enligt lagrådets mening inte något att erinra. Lagrådet vill emellertid med anledning av några av de föreslagna vårdnadsreglerna understryka, att den vägledande synpunkten vid domstolarnas och myndigheternas bedömning av vårdnadsfrågor alltjämt skall vara att barnens bästa tillgodoses och att föräldrarnas personliga önskemål av att ha hand om vårdnaden eller att utöva umgängesrätt inte får gå ut över barnen.

I lagtekniskt hänseende föreslås tämligen genomgripande ändringar. Främst beror detta på att, i enlighet med vad som förutsattes redan vid tillkomsten 1969 av lagen om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap, bestämmelserna i den lagen nu förs över till FB. Detta medför att balkens disposition måste ändras och att en stor del av de processuella reglerna i 20 kap. bör flyttas till andra kapitel. Det är givet att vissa, inte helt lättlösta problem uppkommer vid en partiell reform, som innebär så betydande förändringar. Enligt lagrådets mening har svårigheterna på det stora hela kunnat bemästras tillfredsställande.

Speciella svårigheter har mött som följd av att termerna äktenskaplig börd, barn i äktenskap och barn utom äktenskap föreslås bli utmönstrade ur lagstiftningen. Dessa svårigheter gör sig kanske mest gällande utanför FB:s eget område, t. ex. i namnlagen, lagen om svenskt medborgarskap och religionsfrihetslagen. Man tvingas där till omskrivningar med ganska långa formuleringar som följd. Lagrådet ansluter sig emellertid till den principiella uppfattningen att termerna i fråga nu bör utgå, och lagrådet kan inte finna att konsekvenserna beträffande lagtexternas utformning behöver bli sådana att de inte kan godtas.

Ytterligare skall inledningsvis endast beröras den språkliga utformningen av de ändringar i FB som föreslås i remissen. I de nya lagbestämmelserna har språket så till vida anpassats till de ursprungliga stadgandena, att pluralformen av prejudikatverb kommit till användning. En viss modernisering har skett i de delar av balken som nu tas upp till behandling. Därvid har man dock inte varit helt konsekvent. Sålunda har exempelvis orden "må" och "äger" i regel ersatts med "får" eller "kan" men i flera fall fått stå kvar. Ibland har moderniseringen resulterat i att man fått en blandning mellan gammalt och nytt som ger ett föga tilltalande intryck. När exempelvis till 10 kap. överförts vissa stadganden från 20 kap. har det i dessa ofta förekommande uttrycket "den om vars försättande i omyndighet är fråga" ändrats till "den vars försättande i omyndighet det är fråga om". Här borde man antingen ha behållit det gamla uttryckssättet eller gått radikalare fram. Efter de ändringar i balken som genomfördes 1974 och de som nu föreslås

kommer balken i språkligt hänseende inte att ge samma intryck av en enhetlig och väl genomarbetad lagstiftningsprodukt som den gjorde från början. Det är önskvärt, att man vid det fortsatta reformarbetet försöker ge balken en mera enhetlig språkdräkt.

Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

1 kap.

1 §

Mot det sakliga innehållet i denna paragraf har lagrådet ej något att erinra. Som redan har framgått anser lagrådet att termerna äktenskaplig börd, barn i äktenskap och barn utom äktenskap nu kan rensas ut ur lagstiftningen. Emellertid är det enligt lagrådets mening lämpligt att något närmare än som har skett i det remitterade förslaget knyta an till den terminologi som hittills har använts i FB och flera andra lagar, såsom namnlagen och lagen om svenskt medborgarskap. Det är exempelvis önskvärt att undvika uttrycken "änka" och "make" och att formulera presumtionsreglerna så att de genomgående avser förhållandena vid tiden för barnets födelse. Lagtexten kan därigenom göras enklare och mera enhetlig. Lagrådet anser det vidare vara en vinst, om paragrafens innehåll skrivs samman till ett stycke. Detta underlättas om man, som lagrådet föreslår i det följande, till 2 § för även reglerna om hävande av faderskapspresumtionen genom att mannen i äktenskapet godkänner ett av annan man lämnat faderskapserkännande.

Lagrådet föreslår av dessa skäl att 1 § utformas på följande sätt: "Är vid barns födelse modern gift, skall mannen i äktenskapet anses som barnets fader, om ej annat följer av 2 §. Detsamma gäller, om äktenskapet har upplösts genom mannens död och barnet födes inom sådan tid efter dödsfallet att det kan vara avlat dessförinnan."

I flera paragrafer i förslaget till ändringar i FB hänvisas till 1 § första stycket. Om paragrafen skrivs ihop till ett stycke, bör dessa hänvisningar jämkas.

2 §

Utformas 1 § så som lagrådet nyss har föreslagit kan i ingressen till 2 § orden "man som avses i 1 § första stycket" lämpligen bytas ut mot "mannen i äktenskapet".

Beträffande punkterna 1 och 2 i fortsättningen av paragrafen har lagrådet ej något att anföra. Punkten 3 innebär i förhållande till motsvarande regel i nuvarande 2 kap. 4 § FB en ändring som inte har berörts i remissprotokollet. Det nu gällande stadgandet har en särskild betydelse genom att det innehåller en bevisbörderegel. Utreds det att makarna ej varit gifta under koncep-

tionstiden eller att de under den tiden levde åtskilda av skäl som anges i stadgandet, kan bördstalan bifallas, om det ej görs sannolikt att makarna har haft samlag med varandra under samma tid. I de tänkta fallen är alltså part som gör gällande att samlag har förekommit under konceptionstiden bevisskyldig för att denna uppgift är sannolik (jfr Walin, Kommentar till föräldrabalken m. m., 2 uppl. 1971, s. 37). Med den föreslagna lydelsen faller bevisbörderegeln bort och stadgandet förlorar därigenom en del av sin praktiska betydelse. Förutsättningar för dess tillämpning kan, på grund av bevissvårigheterna i denna typ av mål, knappast väntas föreligga i andra fall än sådana då barnets moder och den äkta mannen är ense om att den äkta mannen ej är fader och de lämnar samstämmande uppgifter om förhållandena. Möjligen kan man ifrågasätta om regeln har någon verklig funktion att fylla vid sidan av de under punkterna 1 och 2 upptagna grunderna för faderskapspresumtionens hävande och den nu föreslagna utvägen att den äkta mannen godkänner ett av annan man lämnat faderskapserkännande. Såvitt lagrådet kan bedöma finns emellertid inte tillräckliga skäl vare sig för att låta stadgandet utgå eller för att formulera om det så att bevisbörderegeln bibehålls.

Det i punkten 3 använda uttrycket "under det att makarna levde åtskilda" kan föranleda vissa svårigheter i tillämpningen. I nuvarande 2 kap. 4 § krävs att den omständigheten att makarna levde åtskilda berodde på söndring mellan dem eller på att domstol hade förordnat om sammanlevnadens hävande. Därmed görs det otvetydigt att särlevnaden skall vara av kvalificerat slag. Den omständigheten att, enligt förslaget, orsaken till särlevnaden saknar betydelse får inte anses innebära att man kan ställa mindre krav på hur särlevnaden faktiskt har gestaltat sig. Ett första krav som måste ställas är uppenbarligen att makarna har haft skilda bostäder under konceptionstiden (jfr NJA II 1973 s. 151 f). Till styrkande härav kan exempelvis företes utdrag ur folkbokföringen som visar att makarna då var skrivna på skilda håll. Även när ett sådant utdrag föreligger kan emellertid någon av makarna påstå att de faktiskt levde samman eller att de väl levde åtskilda men ändå hade samlag med varandra. Att åstadkomma tillräcklig motbevisning mot detta kan tydligen möta stora svårigheter.

Med hänsyn till vad som är känt om nuvarande giftermåls- och sammanboendevanor (se SOU 1975:24 s. 169) finns det anledning att hysa någon tvekan om det befogade i att behålla en särskild hävningsgrund för fall när barnet har avlats före äktenskapet. En närmare utredning kan tänkas visa att det finns skäl att i stället fästa avgörande vikt vid om barnet har avlats innan modern och mannen började sammanbo eller möjligen att låta den ifrågavarande hävningsgrunden helt utgå.

Sammanfattningsvis vill lagrådet framhålla, att de i punkten 3 upptagna reglerna bör övervägas på nytt när lämpligt tillfälle ges.

En väsentlig nyhet i det remitterade förslaget är att presumtionen om den äkta mannens faderskap skall kunna hävas också genom att mannen

godkänner ett faderskapserkännande som i föreskriven ordning har lämnats av annan man. Detta möter i sak inte någon invändning från lagrådets sida. I den föreslagna lagtexten har reglerna i ämnet skrivits in i 3 och 4 §§. Enligt lagrådets mening bör de i stället lämpligen föras samman i ett andra stycket i 2 § och där förslagsvis få följande utformning: "Godkänner mannen skriftligen annan mans erkännande av faderskapet och har i fråga om erkännandet iakttagits bestämmelserna i 4 §, skall anses fastställt att mannen ej är barnets fader. Erkännandet skall dock i detta fall alltid vara skriftligen godkänt av modern."

3 och 4 §§

Genomförs lagrådets förslag att föra samman de nyss angivna reglerna i ett andra stycke i 2 §, bör andra punkten i första stycket av 3 § och andra stycket i 4 § utgå.

Andra stycket i 3 § kan enligt lagrådets mening med fördel föras över till första stycket i 4 § och där utgöra en fjärde punkt. Den i förslaget upptagna fjärde punkten i sistnämnda stycke bör i så fall brytas ut till ett nytt andra stycke.

2 kap.

1 §

Enligt 3 kap. 4 § första stycket FB åligger det nu barnavårdsnämnden att, under vissa närmare angivna förutsättningar, sörja för att faderskapet till barn utom äktenskap fastställs, och enligt 2 § faderskapslagen skall nämnden i dessa fall försöka utreda vem som är fader till barnet. Däremot finns inte några särskilda föreskrifter om skyldighet – eller befogenhet – för nämnden att befatta sig med utredningen om faderskapet till barn i äktenskap.

Första stycket i förevarande paragraf motsvarar i sak helt 3 kap. 4 § första stycket FB. Någon motsvarighet till faderskapslagens regel om skyldighet för barnavårdsnämnden att försöka utreda vem som är fader återfinns inte. Detta utgör enligt lagrådets mening en brist, bl. a. med hänsyn till att i flera av de följande paragraferna i kapitlet talas om nämndens utredning. Lagrådet förordar därför, att en regel i ämnet skrivs in i första stycket av paragrafen, exempelvis på följande sätt: "Skall ej enligt 1 kap. 1 § viss man anses som barns fader, åligger det barnavårdsnämnden att försöka utreda vem som är fader till barnet och sörja för att faderskapet fastställes, om den – – –."

Enligt den i andra stycket föreslagna regeln skall barnavårdsnämnden i vissa fall också vara skyldig att utreda, om annan än den äkta mannen kan vara fader till ett barn som enligt presumtionsregeln i 1 kap. 1 § skall anses vara den äkta mannens barn. Detta innebär en betydelsefull nyhet.

Emellertid bör anmärkas att det även nu förekommer att barnavårdsnämnd medverkar i frågor om faderskapet till barn i äktenskap. Särskilt torde detta ske genom att nämnden, när den finner skäl till det, vänder sig till vederbörande förmynderskapsdomstol och begär att domstolen skall utse god man att på barnets vägnar föra talan om att barnet saknar äktenskaplig börd (se bl. a. NJA 1952 s. 465 och 1965 s. 337).

Som förutsättning för att barnavårdsnämnden skall vara skyldig att utreda om annan än den äkta mannen kan vara fader uppställer förslaget – utom att barnet skall ha viss anknytning till Sverige – dels att utredningen skall ha begärts av vårdnadshavare för barnet, d. v. s. normalt modern, eller av den äkta mannen, dels att det skall finnas lämpligt.

Kravet på att utredning skall ha begärts av vårdnadshavare eller mannen har inte närmare motiverats i remissprotokollet. Föredragande statsrådet uttalar endast helt allmänt, att han finner det uteslutet att införa en ordning enligt vilken en utomstående man skulle kunna påkalla utredning av faderskapet till ett barn som har fötts under ett äktenskap och till vilken alltså mannen i äktenskapet är att anse som fader.

Lagrådet har inte något att erinra mot att barnavårdsnämndens skyldighet att ta upp utredning av ifrågavarande slag begränsas till fall då det har begärts av vårdnadshavare eller mannen i äktenskapet. Emellertid vill lagrådet framhålla, att en sådan lösning inte får innebära att nämnden skulle vara förhindrad att utreda andra fall än just dessa. Liksom hittills bör nämnden kunna utan stöd av särskild bestämmelse medverka vid utredning om faderskapet till barn som har fötts under äktenskap, när nämnden med hänsyn till barnets bästa och övriga omständigheter finner skäl till det. Initiativ till en sådan utredning kan tas t. ex. av god man för barnet (jfr 18 kap. 2 § första stycket FB) eller av modern även när hon inte har vårdnaden om barnet. Men barnavårdsnämnden bör också kunna företaga utredning på eget initiativ. Det bör understrykas att nämnden inte bör göra någon utredning som kan vara till men för barnet.

För de fall då barnavårdsnämnden enligt förslaget skall vara skyldig att utreda frågan om den äkta mannens faderskap uppställs, som redan har nämnts, det kravet att utredningen skall finnas lämplig. Detta krav har något berörts i remissprotokollet. Det framhålls där att nämnden bör göra en viss förhandsprövning av det befogade i att sätta i gång en utredning och att nämnden exempelvis bör vägra utredning, om den äkta mannens misstankar att han inte är fader till barnet framstår som uppenbart obefogade. Enligt lagrådets mening bör utredning inte heller komma i fråga, om det finns anledning tro att den skulle vara till men för barnet eller utsätta modern för påfrestningar som innebär fara för hennes psykiska hälsa (jfr 7 § första stycket 4).

Den typ av utredningsfall som behandlas i andra stycket av förevarande paragraf och det därtill anknytande tredje stycket skiljer sig i väsentliga hänseenden från den typ av fall som avses i paragrafens första stycke. Det

visar sig i de följande paragraferna i kapitlet, särskilt 7 §, att det finns behov av att ge särskilda regler för de båda olika typerna. Lagrådet föreslår därför att andra och tredje styckena i 1 § får bilda en ny paragraf, som placeras sist i kapitlet och betecknas 9 §. I denna paragraf, till vilken sista punkten i 2 § även bör överföras, skall därjämte anges att 2–6 och 8 §§ äger motsvarande tillämpning. Också till 7 § bör hänvisning göras men endast till punkterna 1 och 4. Vad som sägs i punkterna 2 och 3 kan inte bli tillämpligt. I 9 § bör emellertid samtidigt med den nu angivna hänvisningen till 7 § föreskrivas, att utredningen får läggas ned, om det annars finnes lämpligt.

Den nya paragrafen bör enligt lagrådets mening få följande lydelse:

"9 §. Skall viss man enligt 1 kap. 1 § anses som barns fader och är vårdnadshavare för barnet kyrkobokförd i riket eller vistas vårdnadshavare här eller är barnet svensk medborgare, skall barnavårdsnämnden, om vårdnadshavare eller mannen begär det och det finnes lämpligt, utreda om annan man kan vara fader till barnet.

Beträffande utredningen skola 2–6 samt 8 §§ äga motsvarande tillämpning, varvid dock vad som sägs i 2 § om vårdnadshavare skall gälla modern, när vårdnaden om barnet utövas gemensamt av henne och mannen. Utredningen får läggas ned, om det föreligger skäl som anges i 7 § första stycket 1 eller 4 eller det annars finnes lämpligt.

Talan mot barnavårdsnämnds beslut att icke påbörja utredning enligt denna paragraf eller att lägga ned påbörjad utredning föres hos länsstyrelsen genom besvär. Mot länsstyrelsens beslut föres talan hos kammarrätten genom besvär."

2 §

Av vad som anförs vid 1 § framgår, att lagrådet föreslår att sista punkten i förevarande paragraf förs över till en ny paragraf, betecknad 9 §, och att bestämmelsens avfattning i samband därmed jämkas. Om lagrådets förslag till omdisponering inte bifalles och bestämmelsen alltså får stå kvar i 2 §, bör dock slutorden "hennes make" ändras till exempelvis "man som avses i 1 § andra stycket". I det fall av gemensam vårdnad som det här är fråga om kan det nämligen förhålla sig så att moderns äktenskap med mannen inte består.

8 §

Om lagrådets förslag att bryta ut en del av 1 § till en ny paragraf följs, bör 8 § andra stycket ges en något ändrad utformning. Beträffande barnavårdsnämndens utredning bör sålunda i andra punkten utan någon hänvisning till 1 § första stycket föreskrivas, att den skall vara slutförd inom ett år från barnets födelse, om ej särskilda skäl föranleder annat.

3 kap.

1 §

I förevarande paragraf ges i första stycket bestämmelser om vad en man, som enligt 1 kap. 1 § skall anses som fader, har att iakttaga, om han vill få faderskapspresumtionen hävd. Lagrådet har intet att erinra mot förslaget i denna del.

Har mannen avlidit, kan hans arvingar under vissa i andra och tredje styckena angivna förutsättningar föra talan om att han inte är fader till barnet. I remissen föreslås en väsentlig begränsning i arvinges nuvarande talerätt enligt 2 kap. 2 § FB, i det att talan över huvud taget inte skall få föras, om mannen har varaktigt sammanbott med barnet. Med hänsyn till att de frister som f. n. gäller för mannens rätt att väcka talan om faderskapspresumtionens hävande slopas och att därmed den nu gällande förutsättningen för arvinges talerätt att mannen inte försuttit tiden för sin talan bortfaller anser också lagrådet, att en inskränkning bör göras i arvinges talerätt i nu avhandlade fall. Det vore inte tillfredsställande om en man, som under många år bott tillsammans med ett barn utan att det kan anses att han har erkänt barnet som sitt, på talan av någon mannens arvinge skulle kunna förklaras icke vara fader till barnet. Mannen själv kanske aldrig skulle ha kommit på tanken att föra sådan talan. Det kunde möjligen övervägas att på något sätt ytterligare kvalificera sammanboendet för att talerätten skall bortfalla, t. ex. så att det skall ha varat lika lång tid som den nuvarande talefristen för mannen, dvs. tre år. Emellertid kan även ett sammanboende under kortare tid än tre år ses som ett uttryck för att mannen själv inte har velat ifrågasätta faderskapet. Arvingarna bör då inte heller ha rätt att få det hävt. Lagrådet vill därför inte förorda att någon bestämd tid för sammanboendet anges för att det skall medföra bortfall av arvingars talerätt. Emellertid måste fordras att sammanboendet, för att det skall få sådan effekt, har pågått under ej alltför kort tid. Vid bedömningen måste även beaktas hur sammanlevnaden faktiskt gestaltade sig.

I övrigt ger den föreslagna paragrafens sakliga innehåll inte anledning till något uttalande av lagrådet.

Vad beträffar avfattningen av paragrafen torde en förenkling kunna vinnas, om sista punkten i andra stycket förs till tredje stycket, vilket då förslagsvis kunde få följande lydelse: "Rätt för arvinge att väcka talan föreligger ej, om vid mannens död mer än ett år har förflutit från det att talan, som grundats på att han är fader till barnet, väckts mot honom och han fått del därav eller om mer än ett år har förflutit sedan anspråk på samma grund framställts mot mannens dödsbo."

5 §

Såsom angivits i remissprotokollet finns för närvarande inte någon uttrycklig lagbestämmelse om att en man är förhindrad att föra talan om

att bli förklarad som fader till ett utomäktenskapligt barn. Frågan huruvida sådan talerätt föreligger har varit föremål för högsta domstolens bedömning i rättsfallet NJA 1970 s. 347. Fastän vissa sakliga skäl, främst av etisk natur, onekligen kunde åberopas till stöd för att talerätt borde tillerkännas den som påstår sig vara fader, ansåg högsta domstolens majoritet talan om fastställande av faderskap kunna föras endast för barnets räkning. Avgörandet gäller emellertid endast fall, där 1969 års lag om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap varit tillämplig. Det är därför fortfarande en öppen fråga, om talerätt för mannen föreligger i de mera sällsynta fall, när 1969 års lag inte gäller.

Sedan 6 kap. 12 § FB ändrades 1973, är föräldrarna i princip likställda i fråga om rätten att få vårdnaden om barn utom äktenskap. Den som anser sig vara fader till ett sådant barn kan därför numera, om barnet är underårigt, ha ett starkare intresse än tidigare att bli förklarad som fader. Med hänsyn till vad som har anförts i remissen finner lagrådet likväl inte anledning till erinran mot att mannen inte skall ha rätt att själv väcka faderskapstalan.

Principen att rättegång om fastställande av faderskap får anhängiggöras endast om initiativ därtill tas från barnets sida bör enligt lagrådets mening komma till klart uttryck i lagen. Lagrådet förordar därför, att i förevarande paragraf skrivs in en regel om att talan om fastställande av faderskap väckes av barnet. Denna regel bör få bilda ett första stycke i paragrafen. I övrigt bör paragrafen innehålla de i remissen föreslagna bestämmelserna om vilka som är berättigade att för underårigt barn utföra dess talan. En obetydlig jämkning i avfattningen erfordras dock med hänsyn till innehållet i det nu föreslagna nya första stycket.

6 §

I denna paragraf meddelas vissa regler om talans väckande. Av vad som här föreslås i remissen kan man utläsa, att barnet får i ett och samma mål föra talan mot flera män. Lagrådet anser att denna mycket väsentliga grundsats bör få komma till tydligare uttryck. En särskild bestämmelse med detta innehåll bör alltså meddelas. Nära samband härmed har emellertid den i 8 § första stycket föreslagna regeln att, när mål om fastställande av faderskap är anhängigt, fråga om faderskapet till barnet kan prövas endast i det målet. Att placera denna regel i 8 § är inte särskilt välmotiverat. Den har en naturligare plats i 6 §. Lagrådet föreslår därför att regeln flyttas över från 8 § till förevarande paragraf. Enligt lagrådets mening bör den få inleda paragrafen och omedelbart följas av den nyss antydda bestämmelsen, att talan får i målet föras mot flera män. Det nya första stycke som sålunda bör bildas kan lämpligen avslutas med bestämmelsen, att i avliden mans ställe hans arvingar skall stämmas.

Vad härefter beträffar den i remissen föreslagna första punkten i denna

paragraf anges där närmare mot vem en faderskapstalan skall föras. Punkten motsvarar den nuvarande bestämmelsen i 7 § andra stycket faderskapslagen. Den bestämmelsen gäller emellertid endast i fråga om barnavårdsnämnden och får anses ha karaktär av instruktionsföreskrift. Den innebär att nämnden är skyldig att dels väcka talan mot varje man, som enligt vad som framkommit skäligen kan komma i fråga som fader, dels avstå från att föra talan mot man, som inte skäligen kan väntas bli förklarad vara fader. Annan än barnavårdsnämnden kan inte gärna åläggas någon skyldighet av detta slag. Det bör därför inte komma i fråga att på sätt föreslås i remissen utvidga bestämmelsen att gälla även beträffande barnet självt, när det på egen hand kan föra talan, eller annan företrädare för barnet än barnavårdsnämnden. Bestämmelsen skulle med en sådan utvidgning inte längre vara en instruktionsföreskrift, och den skulle komma i motsättning till eljest upprätthållna processrättsliga principer och kunna vålla svårigheter i tillämpningen. Lagrådet hemställer därför, att den nu föreslagna bestämmelsen omformuleras så att den anges gälla, när barnavårdsnämnd har att sörja för att faderskapet fastställs, och i övrigt får en avfattning som helt överensstämmer med den nuvarande regeln i faderskapslagen. Om den av lagrådet nyss förordade kompletteringen av denna paragraf godtages, bör bestämmelsen få bilda ett andra stycke i paragrafen.

Visst samband med nu behandlade spörsmål har de i 9 § föreslagna bestämmelserna. Lagrådet finner övervägande skäl tala för att dessa bestämmelser flyttas över till förevarande paragraf och där får bilda ett tredje stycke.

7 §

Andra stycket i denna paragraf har fått en inte helt lyckad utformning genom att lagtexten anger hemvistforum som tillåtet alternativ till ett annat, underförstått forum. Detta andra forum kan inte gärna vara något annat än det som framgår av 10 kap. 1 § rättegångsbalken, men enligt det lagrummet är det just hemvistet som är avgörande för forumfrågan så snart hemvistet är känt. Ifrågavarande stycke bör omformuleras så att man utan vidare förstår, att den allmänna forumregeln i 10 kap. 1 § rättegångsbalken skall gälla. Med några ytterligare jämkningar av redaktionell karaktär kan stycket lämpligen erhålla följande lydelse: "I andra fall än som avses i första stycket väckes talan om fastställande av faderskap vid den rätt där mannen skall svara i tvistemål i allmänhet eller, om talan föres mot flera män, en av dem har att svara. Talan mot avliden mans arvingar får väckas vid den rätt där dödsboet svarar. Finns ej behörig domstol enligt vad nu har sagts, upptages målet av Stockholms tingsrätt."

På sätt framgår av det följande föreslår lagrådet sådan omformulering av 16 § att någon särskild forumregel för det fall som behandlas i tredje stycket av förevarande paragraf ej erfordras. Enligt lagrådets mening bör därför tredje stycket få utgå.

8 och 9 §§

Första stycket i 8 § bör i enlighet med vad som anförs vid 6 § flyttas till den paragrafen. Andra stycket innehåller en regel angående rättegången. Sålunda stadgas att talan inte får slutligt prövas före barnets födelse. Att målet får företagas till slutlig handläggning först efter barnets födelse beror på att faderskapsutredningen dessförinnan inte kan bli fullständig. Stadgandet får betraktas som en närmare utveckling i visst hänseende av vad som föreskrivs i 12 § att rätten skall se till att faderskapsfrågan blir tillbörligen utredd. Stadgandet har sin naturliga plats i den paragrafen, och lagrådet föreslår att det förs över dit.

Vad 9 § beträffar framgår av det föregående att lagrådet anser de där upptagna bestämmelserna böra flyttas till 6 §.

Godtages lagrådets nu berörda förslag till omdisponeringar, faller såväl 8 § som 9 § ut ur paragrafföljden. Det blir då nödvändigt att numrera om följande paragrafer i kapitlet. Jämkning fordras också av hänvisningarna i 13 § första stycket och 15 § tredje stycket.

11 och 12 §§

Dessa båda paragrafer synes lämpligen kunna föras samman till en paragraf sålunda, att bestämmelsen i 11 § tas upp som en andra punkt i första stycket av 12 §. Ett nytt tredje stycke i paragrafen bör bildas av den bestämmelse i 8 § andra stycket i det remitterade förslaget som enligt vad tidigare har sagts bör få ändrad placering.

14 och 15 §§

I 14 § andra stycket andra punkten bör orden "Oberoende av utgången i målet" utgå, eftersom redan av första stycket i paragrafen följer att den i 18 kap. 1 § rättegångsbalken inskrivna principen om att tappande part skall ersätta motpart hans rättegångskostnad inte gäller. Vad som anges i första punkten av andra stycket äger för övrigt också tillämpning oberoende av utgången. Inte heller i tredje stycket bör anges, att vad som där föreskrivs om skyldighet att ersätta rättegångskostnad gäller, oavsett om huvudmannen kan anses som vinnande part eller ej. Det är att märka att enligt 18 kap. 7 § rättegångsbalken inte bara förlorande utan även vinnande parts ställföreträdare, ombud eller biträde i vissa fall kan bli betalningsskyldig för rättegångskostnad.

Bestämmelserna i 15 § tredje stycket innebär bl. a. att rättegångskostnadsreglerna i den närmast föregående paragrafen äger motsvarande tillämpning i den högre rätten, dock endast om barnavårdsnämnden för talan i den instansen. Det bör framhållas att särskilda skäl att ålägga svarande – varmed avses den som var svarande i första instansen – skyldighet att ersätta motparts kostnad torde förekomma oftare i högre rätt. Om svaranden visserligen

utan att göra sig skyldig till förfarande som sägs i 18 kap. 3 eller 6 § rättegångsbalken men helt obefogat fullföljer talan, kan det sålunda finnas anledning att låta honom svara för motpartens kostnader. Särskilt gäller detta, om talan fullföljs till högsta domstolen utan att skäl till prövningstillstånd föreligger.

16 §

Hittills har ansetts gälla, att talan om fastställande av faderskapet till ett barn inte får föras, om barnet enligt presumtionsregeln i 1 kap. 1 § har äktenskaplig börd (se Walin, a. a. s. 49 f). Av grunderna för den nya lagstiftningen följer, att motsvarande princip skall upprätthållas även i framtiden. Vad som föreslås i denna paragraf om förening av mål innebär emellertid att visst avsteg skall tillåtas. Att det här är fråga om ett undantag från den angivna principen är av stor betydelse, och undantaget bör markeras tydligare än som har skett i den föreslagna lagtexten. Vidare bör som förutsättning för att faderskapstalan skall få väckas anges inte bara att talan som avses i 1 kap. 2 § redan har anhängiggjorts utan också att denna talan ännu inte har prövats i någon instans samt dessutom att faderskapstalan väckes vid samma domstol. Någon särskild forumregel av det slag som föreslås i 7 § tredje stycket erfordras i så fall inte. Då av rättegångsbalkens regler om förening av mål inte med nödvändighet följer att de båda målen också tas upp till handläggning i en och samma rättegång, bör en särskild bestämmelse meddelas om att sådan handläggning skall äga rum. Detta bör inte få hindra att man, om det under handläggningen skulle visa sig lämpligt, låter frågan om fastställande av faderskap vila i avbidan på lagakraftägande dom rörande faderskapspresumtionens hävande.

De problem beträffande rättegångskostnadernas fördelning som kan uppkomma vid förening av mål enligt denna paragraf bör kunna lösas utan att särskilda bestämmelser meddelas.

Ett problem som däremot måste regleras uppkommer, om domstolen bifaller såväl talan om förklaring enligt 1 kap. 2 § som faderskapstalan men målet förs vidare till högre rätt endast beträffande den förstnämnda talan. I detta läge måste överinstansen kunna pröva även frågan om fastställande av faderskapet. Annars skulle det kunna inträffa att två mot varandra stridande avgöranden blir gällande. I den angivna situationen bör emellertid frågan om faderskapets fastställande tas upp till prövning av överinstansen endast i den utsträckning som talan har bifallits i den lägre rätten. Om domstolen, samtidigt som den i sin dom har meddelat förklaring enligt 1 kap. 2 §, har förklarat viss man vara fader och ogillat samma slags talan som riktats mot en annan man, skall målet i vad det gäller denne senare inte prövas i överrätten, såvida inte talan har i vanlig ordning fullföljts också i den delen.

Vad som nu sagts innebär att en särskild bestämmelse måste meddelas om skyldighet för den högre rätten att i den förut beskrivna situationen

utvidga sin prövning. Det kan förtjäna övervägas att, på motsvarande sätt som skett i 16 § faderskapslagen och nu föreslås beträffande 15 § i förevarande kapitel, föreskriva att erinran om överrättens skyldighet härvidlag skall tas in i föreläggande att komma in med genmäle. Lagrådet har dock inte funnit tillräcklig anledning att föreslå en sådan föreskrift.

Lagrummet torde med hänsyn till det anförda kunna ges följande lydelse:

"Utan hinder av att viss man enligt 1 kap. 1 § skall anses som barns fader får, under förutsättning att talan som avses i 1 kap. 2 § har anhängiggjorts och ännu ej prövats, vid samma domstol väckas talan om fastställande av att annan man är barnets fader. Om så sker, skola målen handläggas i en rättegång.

Bifalles såväl talan om förklaring enligt 1 kap. 2 § som talan om fastställande av faderskapet och fullföljes talan beträffande den förstnämnda frågan, skall den högre rätten pröva också den andra frågan, även om talan ej har fullföljts i den delen."

6 kap.

8 §

Paragrafen möjliggör inte för den av föräldrarna som ensam har vårdnaden om barn att på egen ansökan få vårdnaden överförd till den andre. Säkerligen är det vanligast att, när vårdnaden överförs från den ene av föräldrarna till den andre, det sker på initiativ av den som inte har vårdnaden. Fall kan dock tänkas, då den som inte har vårdnaden i och för sig skulle vara lämplig som vårdnadshavare men själv inte vill ta initiativ till att få ändring till stånd. Första punkten i paragrafen bör därför utformas så att rätten skall överföra vårdnaden från den ene av föräldrarna till den andre, om någon av dem ansöker därom och det finnes skäligt med hänsyn till barnets bästa.

9 §

I paragrafen har barnavårdsnämndens möjlighet att genom anmälan till rätten få endera eller båda föräldrarna skild från vårdnaden av barnet begränsats till att avse endast fall av grovt missbruk eller grov försummelse vid vårdnadens utövande. Det kan ifrågasättas om en sådan beskärning av barnavårdsnämndens handlingsmöjligheter är tillrådlig.

Barnavårdsnämnden är enligt 4 kap. barnavårdslagen ålagd att vidtaga åtgärder bl. a. om underårig misshandlas i hemmet eller eljest där behandlas på sådant sätt att hans kroppsliga eller själsliga hälsa utsätts för fara eller om hans utveckling äventyras på grund av föräldrarnas olämplighet som fostrare eller bristande förmåga att fostra honom. De åtgärder lagen anvisar är förebyggande åtgärder samt, om sådana inte hjälper, omhändertagande

för samhällsvård. Det förutsätts att barnavårdsnämnden inte vidtar mer ingripande åtgärd än som är påkallat samt att barnavårdsnämnden, om det är tillfyllest, utnyttjar de befogenheter som tillkommer nämnden enligt andra författningar. I detta sammanhang hänvisas särskilt till nämndens möjlighet att göra framställning till domstol beträffande vårdnaden (prop. 1960:10 s. 210 ff och 259). Nämnden bör inte avvakta att sådana förhållanden inträtt, som kräver ingripande enligt 4 kap., utan bör påkalla åtgärd av domstolen så snart nämnden finner, att laga grund härför föreligger och att den underåriges bästa därigenom skulle främjas. Lagrådet ansluter sig alltså till det uttalande med denna innebörd som gjorts i kommentaren till barnavårdslagen (se Romander–Grönlund, Barnavårdslagen, 4 uppl. 1970, s. 77).

Till grovt missbruk eller grov försummelse vid vårdnadens utövande kan inte ens hänföras alla fall som utgör grund för ingripande enligt 4 kap. barnavårdslagen. Det skulle alltså kunna inträffa, att barnavårdsnämnden i ett fall där den adekvata åtgärden vore att få en olämplig vårdnadshavare skild från vårdnaden i stället måste göra ett svårare ingripande, kanske omhänderta den underårige för samhällsvård.

Det bör i detta sammanhang beaktas, att de ökade möjligheter till gemensam vårdnad som de nya bestämmelserna innebär kan leda till att barnavårdsnämnden i större utsträckning än hittills behöver använda sig av befogenheten att föranstalta om entledigande av vårdnadshavare. Visserligen medför 7 § i remissförslaget att endera av föräldrarna när som helst kan få den gemensamma vårdnaden upplöst genom en ansökan till rätten, men man måste räkna med att fadern eller modern många gånger inte kan förmås att göra sådan ansökan utan hellre ser att barnavårdsnämnden tar initiativet till att den andre skils från vårdnaden.

Mot bakgrund av det anförda vill lagrådet förorda, att i första stycket i förevarande paragraf efter orden "grov försummelse vid vårdnadens utövande" skjuts in "eller innebär hans deltagande i vårdnaden eljest fara för barnets utveckling".

14 §

De i paragrafen föreslagna reglerna om fördelning av rättegångskostnader i mål angående vårdnad och umgängesrätt avviker från rättsgrundsatser som har kommit till uttryck i de i NJA 1973 s. 654 upptagna rättsfallen. Lagrådet har i sak inte någon erinran mot förslaget i denna del. Emellertid vill lagrådet framhålla att särskilda skäl att förplikta part att helt eller delvis ersätta motparts rättegångskostnader torde förekomma oftare i högre rätt än i första instans. Det inträffar inte så sällan att parts åtgärd att fullfölja talan i förevarande typer av mål framstår som helt obefogad. Särskilt gäller detta när part, utan att skäl till prövningstillstånd föreligger, fullföljer talan till högsta domstolen, som ju numera i princip är en prejudikatinstans.

Beträffande paragrafens utformning vill lagrådet endast anmärka att i and-

ra stycket andra punkten orden "Oberoende av utgången i målet eller ärendet" bör utgå; jämför härom vad som anförs vid 3 kap. 14 §.

7 kap.

2 §

I andra stycket har i förhållande till gällande rätt gjorts en ändring, som innebär att om den ene av två makar är skild från vårdnaden av ett barn och makarna lever åtskilda, så skall underhållsbidrag alltid utgå, oavsett anledningen till särlevnaden. Orden "efter domstols beslut eller eljest" får därmed inte någon självständig betydelse. De har heller inte någon motsvarighet i 1 kap. 2 § 3, där fråga också är om faktisk särlevnad. Lagrådet vill därför föreslå att de citerade orden får utgå. I anslutning härtill kan anmärkas att det förhållandet, att anledningen till särlevnaden inte längre blir av betydelse, inte innebär någon ändring när det gäller bedömningen av frågan om särlevnad föreligger; jämför vad lagrådet i detta hänseende anför vid 1 kap. 2 §.

Övergångsbestämmelserna

I samband med FB:s antagande uttalades, att den nya lagstiftningen inte skulle medföra ändring i redan slutligt avgjorda faderskapsfrågor. Hade före balkens ikraftträdande talan om hävande av presumtionen om äktenskaplig börd ogillats genom dom som vunnit laga kraft, skulle alltså frågan om barnets status inte därefter kunna tas under omprövning i enlighet med de nya bestämmelserna i balken. De nya bestämmelserna skulle däremot i princip äga tillämpning i alla de fall, då faderskapsfrågan efter ikraftträdandet var föremål för prövning. Något särskilt övergångsstadgande ansågs inte erforderligt för att de nya bestämmelserna om bördspresumtionens hävande skulle gälla i de fall, då bördsfrågan inte redan blivit rättskraftigt avgjord. Såsom närmare kommer att beröras i det följande infördes emellertid en särskild övergångsregel, varigenom möjligheterna att tillämpa balkens nya bestämmelser om hävande av bördspresumtion begränsades i visst avseende.

Nu återgivna allmänna uttalanden bör äga motsvarande tillämpning i samband med att förevarande lag om ändring i FB träder i kraft. Det bör emellertid påpekas, att den nu föreslagna möjligheten att genom erkännande och alltså utan rättegång häva faderskapspresumtion enligt 1 kap. 1 § kan medföra att man efter den nya lagens ikraftträdande kan åstadkomma att sådan presumtion bryts, även om talan angående presumtionens hävande tidigare har blivit ogillad. Att man, trots att frågan tidigare prövats genom lagakraftvunnen dom, skall kunna få presumtionen upphävd, hänger samman med att det enligt den nya regleringen om verkan av faderskapser-

kännande i de fall som avses i 1 kap. 1 § över huvud taget inte ställs något krav på att presumtionsfrågan inte tidigare har varit föremål för prövning i rättegång. Lagrådet har inte funnit anledning till erinran mot de nya bestämmelsernas innehåll i detta avseende och vill här endast framhålla, att den berörda frågan inte är ett specifikt övergångsproblem. Samtidigt må betonas, att det ingalunda är givet att ett ogillande av talan om att en faderskapspresumtion skall brytas i alla lägen hindrar att presumtionens hävande på nytt prövas i rättegång.

Beträffande de i remissen föreslagna särskilda övergångsbestämmelserna vill lagrådet anföra följande.

I *punkten 2* har föreslagits att de nya bestämmelserna om rätt för man som avses i 1 kap. 1 § att väcka talan mot barn eller dess arvingar enligt 3 kap. 1 § skall gälla utan hinder av att motsvarande rätt att väcka talan enligt de äldre bestämmelserna har försuttits. Som skäl härför har endast anförts, att de nya bestämmelserna annars skulle få alltför liten räckvidd. Detta skäl finner lagrådet inte bärande. Vid FB:s ikraftträdande intogs i motsvarande hänseende den ståndpunkten att talan om hävande av bördspresumtion inte fick väckas, om rätten till sådan talan på grund av äldre lag hade gått förlorad före ikraftträdandet (se 4 § lagen om införande av FB). Vad som den gången föranledde att man inte ville tillåta ett återupplivande av talerätten – vare sig denna gått förlorad som följd av att förut gällande preskriptionstid försuttits eller varit utesluten på grund av att mannen erkänt barnet såsom sitt – äger enligt lagrådets mening fortfarande giltighet. Det kan här tilläggas att den föreslagna övergångsbestämmelsen inte torde medföra, att efter den nya lagens ikraftträdande talan kan väckas, om domstol tidigare genom lagakraftvunnet avgörande funnit talerätt vara utesluten. Mot förslaget kan vidare erinras att den tänkta övergångsregeln – i motsats till 4 § lagen om införande av FB – inte synes vara avsedd att omfatta den situationen att möjlighet att häva faderskapspresumtion har varit utesluten enligt äldre rätt på grund av mannens erkännande av barnet men föreligger enligt den nya lagen.

Enligt lagrådets mening bör nu ifrågavarande problem lösas på samma sätt som vid FB:s antagande och den erforderliga övergångsbestämmelsen utformas i nära överensstämmelse med 4 § lagen om införande av FB, som enligt vad som tidigare berörts har ansetts gälla även situationen, där erkännande av barnet inverkat på möjligheterna att få faderskapspresumtionen hävd. Lagrådet hemställer alltså att punkten 2 i övergångsbestämmelserna får innehålla, att talan som avses i 3 kap. 1 § inte får väckas, om rätten till motsvarande talan på grund av äldre bestämmelser har gått förlorad före den nya lagens ikraftträdande.

I remissprotokollet uttalas att, om frånskild kvinna har fött barn före ikraftträdandet och födelsen har ägt rum så kort tid efter äktenskapsskillnaden att barnet kan vara avlat dessförinnan, den frånskilde mannen skall även efter ikraftträdandet anses som fader till barnet. Såsom vidare sägs i remissen torde detta inte kräva någon särskild övergångsbestämmelse.

Uppenbart är också, att det efter ikraftträdandet bör finnas samma möjligheter att få den på grund av äldre lag gällande presumtionen hävd som om faderskapspresumtion förelegat enligt 1 kap. 1 § i dess nya lydelse. Visserligen kommer 3 kap. 1 och 2 §§ att efter orden endast gälla, när sådan situation föreligger som avses i 1 kap. 1 §. Det torde likväl inte behöva råda någon tvekan om att de båda paragraferna i 3 kap. skall utan någon särskild övergångsbestämmelse kunna tillämpas i det nu berörda övergångsfallet.

Om de av lagrådet föreslagna ändringarna beträffande 3 kap. 6 § bifalles så att paragrafen kommer att innehålla mer än ett stycke, bör hänvisningen i *punkten 4* till sagda paragraf kompletteras med ett angivande av det stycke som åsyftas.

Beträffande *punkten 6* vill lagrådet påpeka, att underhållsbidrag som fader till barn utom äktenskap kan enligt nuvarande 7 kap. 10 § vara skyldig att utge till barnets moder i samband med förlossningen ansetts förfalla till betalning i nära anslutning till barnets födelse (se NJA 1958 s. 86). Den här ifrågavarande övergångsbestämmelsen bör därför inte utformas på det sätt som har föreslagits. Genom den föreslagna lösningen skulle barnets moder kunna gå miste om underhållsbidrag, som hon enligt vad hon har haft fullgod anledning räkna med varit berättigad till. Lagrådet – som finner det inte vara påkallat att vid övergångsbestämmelsens avfattning beakta det fall som avses i 7 kap. 10 § tredje stycket – hemställer att bestämmelsen ges följande lydelse: "6. Bestämmelserna i 7 kap. 10 § i dess äldre lydelse om skyldighet för fader till barn utom äktenskap att bidraga till underhåll av barnets moder äger fortfarande tillämpning, om barnet fötts före ikraftträdandet av denna lag."

Vad lagrådet nu anfört skulle väl kunna anses böra föranleda en jämkning av övergångsbestämmelserna i *punkten 7*. Något egentligt behov av en sådan jämkning synes emellertid inte föreligga.

Förslaget till lag om ändring i utsökningslagen (1877 nr 31 s. 1)

Detta lagförslag torde böra kompletteras med en övergångsbestämmelse, så att i den mån underhållsbidrag till utomäktenskapligt barns moder enligt 7 kap. 10 § FB fortfarande skall utgå bidraget kommer att i samma utsträckning som hittills varit möjligt kunna drivas in enbart på grund av skriftlig förbindelse. En sådan komplettering är särskilt angelägen, om man följer lagrådets förslag till ändring av punkten 6 i övergångsbestämmelserna vid FB. Den erforderliga bestämmelsen bör få innehålla, att i fråga om sådant underhållsbidrag som avses i 7 kap. 10 FB i dess intill den 1 januari 1977 gällande lydelse äldre bestämmelser fortfarande äger tillämpning.

Förslaget till lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97).

Under förutsättning att vad lagrådet föreslår beträffande 2 kap. FB godtages bör i 12 § första stycket punkt 4 barnavårdslagen hänvisning även ske till 2 kap. 9 § FB.

Förslaget till lag om ändring i namnlagen (1963:521)

1 §

Vid 1 kap. 1 § FB har framhållits, att det enligt lagrådets mening är lämpligt att något närmare än som skett i det remitterade förslaget knyta an till den terminologi som hittills har använts i FB och namnlagen. I överensstämmelse härmed föreslår lagrådet att första stycket i förevarande paragraf utformas på följande sätt: "Är vid barns födelse modern gift, förvärvar barnet vid födelsen mannens släktnamn, om det ej dessförinnan har fastställts att mannen icke är barnets fader. Detsamma gäller, om äktenskapet har upplösts genom mannens död och barnet födes inom sådan tid efter dödsfallet att det kan vara avlat dessförinnan."

15 och 37 §§

Reglerna i 15 § avser fall då ett barn, som har förvärvat en viss mans släktnamn, förlorar detta till följd av att det fastställs att mannen i fråga inte är barnets fader. Enligt gällande bestämmelser kan sådan fastställelse ske endast genom domstols avgörande, och namnförlusten inträder automatiskt som en följd av utgången i målet, om inte domstolen i avgörandet tar in att barnet tillåts behålla mannens namn. Frågan om tillåtelse att behålla släktnamnet måste alltså prövas i det målet och kan inte tas upp senare. Någon särskild forumregel behövs inte. Återförvärv av namnet är för övrigt i detta fall uteslutet enligt bestämmelserna i 11 § namnlagen.

Enligt det remitterade förslaget skall samma verkan i fråga om namnförlust för barnet inträda, om mannen i äktenskapet godkänner ett av annan man i viss ordning lämnat faderskapserkännande. Så som 15 § i förslaget är utformad innebär reglerna att namnförlusten även i detta fall inträder automatiskt.

I ett nytt andra stycke i 37 § tar det remitterade förslaget utan närmare motivering upp en forumregel, som anges gälla det fallet att barn gör ansökan om rättens tillstånd att enligt 15 § få behålla släktnamn. Ansökningen skall enligt denna regel upptagas av den rätt där målet om faderskap är anhängigt eller, om sådant mål ej är anhängigt, av den rätt som har att upptaga fråga rörande vårdnaden om barnet eller av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist.

Mot förslaget i denna del kan först anmärkas, att någon särskild forumregel fortfarande inte kommer att behövas för det fallet att frågan om faderskapet

prövas i ett mål vid domstol. Såvitt lagrådet kan finna saknas anledning att frångå nuvarande ordning att utgången i faderskapsmålet blir direkt avgörande för namnfrågan.

Vad som kan vålla problem är enligt lagrådets uppfattning endast det fallet att faderskapsfrågan avgörs på annat sätt än genom dom, alltså när fastställelsen sker genom att mannen i äktenskapet godkänner ett av annan man lämnat faderskapserkännande. Om man med tanke på den typen av fall vill skapa en möjlighet för barnet att söka rättens tillåtelse att behålla släktnamnet, kan man emellertid knappast begränsa sig till att meddela en forumregel. Det skulle inte vara rimligt om möjligheten att söka rättens tillstånd fick stå öppen någon längre tid efter det att fastställelsen har skett. En tidsgräns måste under alla omständigheter bestämmas. Över huvud taget möter det vissa svårigheter att passa in reglerna i namnlagens systematik. Man bör t. ex. undvika att det blir fråga om återförvärv av släktnamn och bör i stället hålla fast vid konstruktionen att saken gäller, om barnet skall få tillstånd att *behålla* mannens släktnamn.

Med hänsyn till vad som nu har anförts och under hänvisning till att vissa redaktionella jämkningar synes önskvärda hemställer lagrådet att 15 § ges följande lydelse:

"Fastställes att man icke är far till barn, som enligt 1 § första eller andra stycket förvärvat hans släktnamn, och har barnets moder annat släktnamn än mannen, förlorar barnet mannens släktnamn och förvärvar i stället moderns släktnamn. Föreligga synnerliga skäl, får dock rätten tillåta att barnet behåller mannens släktnamn. Sådant tillstånd meddelas, om frågan angående mannens faderskap prövas av rätten i samband med rättens dom och i annat fall efter särskild ansökan, som skall ha inkommit till rätten inom en månad efter fastställelsen."

De övriga bestämmelser som erfordras i ämnet torde huvudsakligen kunna meddelas i administrativ ordning. I 37 § namnlagen behövs emellertid en forumregel. Denna torde där, såsom föreslagits i remissen, böra placeras i ett nytt andra stycke. Enligt lagrådets mening kan den lämpligen utformas på följande sätt: "Ansökan enligt 15 § om rättens tillstånd att få behålla släktnamn upptages av den rätt som har att upptaga fråga rörande vårdnaden om barnet eller, om barnet ej står under vårdnad, av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist."

Denna ändring i 37 § bör såvitt lagrådet kan finna medföra följdändringar i 38 §. Sålunda torde i denna paragrafs första stycke böra hänvisas till 37 § första stycket. I ett nytt andra stycke i 38 § synes därefter lämpligen kunna föreskrivas följande: "I ärende som avses i 37 § andra stycket skall rätten, där så kan ske, höra modern och den vars släktnamn barnet avses skola behålla. I övrigt gäller vad som sägs i första stycket."

Förslaget till lag om ändring i införsellagen (1968:621)

Utöver den i remissen föreslagna ändringen i 5 § bör den ändringen genomföras beträffande 15 § att andra punkten i andra stycket får utgå.

Samma övergångsbestämmelse bör här meddelas som lagrådet förordar såvitt gäller förslaget till lag om ändring i utsökningslagen.

Förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429)

Samtidigt med den i remissen föreslagna ändringen i 9 § torde även 19 och 26 §§ böra ändras. Sålunda bör den ändringen göras i 19 § att hänvisningen i fjärde stycket till 20 kap. 19 § FB kommer att i stället avse 10 kap. 13 § FB. Såvitt gäller 26 § i förevarande lag bör i andra stycket vidtagas motsvarande ändring som i remissen föreslagits beträffande 9 § andra stycket punkt 4 och tredje stycket.

Övriga lagförslag

Förslagen lämnas utan erinran.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-03-11

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Andersson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Lidbom, Carlsson, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson

Föredragande: statsrådet Geijer

Proposition om ändring i föräldrabalken, m. m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande[1] över förslag till

1. lag om ändring i föräldrabalken,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i utsökningslagen (1877:31 s. 1),
4. lag om ändring i lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar,
5. lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
6. lag om ändring i militärersättningsförordningen (1950:261),
7. lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring,
8. lag om ändring i lagen (1958:642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap,
9. lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97),
10. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
11. lag om ändring i namnlagen (1963:521),
12. lag om ändring i införsellagen (1968:621),
13. lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag,
14. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),
15. lag om ändring i studiestödslagen (1973:349).

Fördraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådet har i allt väsentligt godtagit de sakliga nyheter som de remitterade förslagen innehåller. De påpekanden som görs gäller i huvudsak lagförslagens närmare utformning. Jag finner påpekandena värdefulla och kan med några smärre undantag ansluta mig till vad lagrådet anfört. Beträffande de olika punkterna i lagrådets yttrande vill jag anföra följande.

[1] Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 23 oktober 1975.

Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken

1 kap.

Jag kan i allt väsentligt biträda de förslag till ändrad utformning av 1–4 §§ som lagrådet för fram. Vad gäller terminologin i 1 § andra punkten anser jag dock, till skillnad från lagrådet, att det är ändamålsenligt att använda uttrycket änka. Genom att ange att modern är änka markeras inte bara att hennes man har avlidit utan också att hon inte har gift om sig. På det sättet undviker man att i vissa fall två män enligt lagens ordalydelse skulle kunna vara att anse som barnets far. I fall då modern har gift om sig före barnets födelse blir det utan vidare klart att enbart första punkten i paragrafen är tillämplig och att alltså mannen i det nya äktenskapet skall anses som far till barnet.

Lagrådets allmänna uttalanden i anslutning till de angivna paragraferna har jag inte någon erinran mot.

2 kap.

Jag delar lagrådets uppfattning att den typ av utredningsfall som behandlas i 1 § andra stycket i väsentliga hänseenden skiljer sig från den typ av fall som avses i paragrafens första stycke och att det finns behov av att ge särskilda regler för de båda olika typerna. Jag biträder därför lagrådets förslag att bryta ut bestämmelserna i 1 § andra och tredje styckena och låta dem bilda en särskild paragraf med beteckningen 9 §. Jag vill också i anledning av vad lagrådet anför framhålla att lagregleringen av de utredningsfall som avses i denna nya paragraf givetvis inte innebär att barnavårdsnämnden skulle vara förhindrad att utreda andra fall än dem som nämns i paragrafen. Som lagrådet påpekar kan nämnden även i övrigt medverka vid utredning av faderskap, när hänsynen till barnets bästa och övriga omständigheter föranleder det.

Vad lagrådet har anfört om den närmare utformningen av 1, 2, 8 och 9 §§ kan jag ansluta mig till.

3 kap.

Jag har inte någon erinran mot lagrådets förslag till omdisponering av vissa bestämmelser i 3 kap. Vad lagrådet har anfört om den närmare utformningen av bestämmelserna liksom lagrådets uttalanden i övrigt på de olika punkterna kan jag i allt väsentligt biträda.

6 kap.

Vad gäller 8 § kritiserar lagrådet att paragrafen inte möjliggör för den av föräldrarna som ensam har vårdnaden om barn att på egen ansökan

få vårdnaden överförd till den andre. Lagrådet föreslår därför att första punkten i paragrafen utformas så att rätten skall överföra vårdnaden från den ene av föräldrarna till den andre, om någon av dem ansöker därom och det finnes skäligt med hänsyn till barnets bästa. Jag är för min del inte beredd att följa lagrådets förslag på denna punkt. Det får anses naturligt att, när föräldrarna inte är ense om att vårdnaden skall överflyttas från den ene till den andre, sådan överflyttning sker endast på ansökan av den som själv vill bli vårdnadshavare.

Lagrådets förslag till ändrad utformning av 9 och 14 §§ kan jag biträda. Jar har heller inte något att invända mot vad lagrådet anför i anslutning till dessa paragrafer.

7 kap.

Jag tillstyrker lagrådets förslag till ändrad lydelse av 2 §.

Övergångsbestämmelserna

Jag anser mig kunna biträda lagrådets förslag till ändring av *punkten 2*, så att en man inte får väcka talan om hävande av faderskapspresumtion i fall då han har försuttit en äldre talefrist eller talerätten av annan anledning har gått förlorad enligt äldre bestämmelser. Påpekas bör att faderskapspresumtionen alltid kan hävas på barnets talan, även om mannen skulle ha förlorat sin talerätt. Är barnet underårigt, får dess talan enligt 3 kap. 4 § föras av förmyndaren eller god man. God man skall förordnas bl. a. om förmyndaren och barnet har stridiga intressen. Initiativ till godmansförordnande kan tas av barnavårdsnämnden.

Vad gäller *punkten 6* delar jag lagrådets uppfattning att en kvinna bör kunna få underhållsbidrag enligt hittillsvarande 7 kap. 10 § i fall då hon har fött barn före ikraftträdandet av den nya lagen. Jag biträder alltså lagrådets förslag om ändrad utformning av punkten 6. Vidare bör, som lagrådet har påpekat, en smärre följdförändring göras i *punkten 4*.

Förslaget till lag om ändring i utsökningslagen

Jag förordar att lagförslaget kompletteras med en övergångsbestämmelse av det innehåll som lagrådet föreslår.

Förslaget till lag om ändring i barnavårdslagen

Som lagrådet har föreslagit bör en följdändring göras i 12 § första stycket punkt 4.

Förslaget till lag om ändring i namnlagen

Jag kan i allt väsentligt biträda lagrådets förslag till ändrad utformning av 1, 15 och 37 §§ samt förslaget om ändrad lydelse av 38 §. I fråga om den närmare utformningen av 1 § hänvisar jag till vad jag redan har anfört i anslutning till 1 kap. 1 § FB.

Förslaget till lag om ändring i införsellagen

Jag biträder lagrådets förslag om ändring i 15 § samt förslaget till övergångsbestämmelse.

Förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen

Som lagrådet påpekar bör inte bara 9 § utan även 19 och 26 §§ ändras. Jag biträder lagrådets förslag till ändrad lydelse av dessa båda paragrafer.

Utöver vad jag har anfört i det föregående bör vissa ändringar vidtas i *15 kap. 7 § FB* och i *2 § lagen om vård av omyndigs värdehandlingar*. 15 kap. 7 § FB och 2 § första punkten lagen om vård av omyndigs värdehandlingar bör jämkas med anledning av reglerna om s. k. avstämningsbolag i den nya aktiebolagslag (1975:1385) som träder i kraft den 1 januari 1977. I 2 § fjärde punkten lagen om vård av omyndigs värdehandlingar bör ett tillägg göras med anledning av att aktieägare numera kan ha företrädesrätt att teckna sig för förvärv av konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenat med optionsrätt till nyteckning (se 5 kap. 2 § aktiebolagslagen). Punkten 5 bör jämkas till följd av att fondemission kan ske även på annat sätt än genom att besparade vinstmedel förs över till aktiekapitalet (se 4 kap. 16 § aktiebolagslagen).

Slutligen bör vissa ytterligare redaktionella ändringar göras i några av de remitterade förslagen. Bl. a. bör 20 kap. 1 § FB ändras till följd av förslagen i prop. 1975/76:153.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att antaga de av lagrådet granskade förslagen med vidtagna ändringar.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Proposition 1
Propositionens huvudsakliga innehåll 1
Lagförslag 3
1. lag om ändring i föräldrabalken, ... 3
2. lag om ändring i brottsbalken, ... 44
3. lag om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1) ... 44
4. lag om ändring i lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar, ... 45
5. lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, 49
6. lag om ändring i militärersättningsförordningen (1950:261), 50
7. lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring, 51
8. lag om ändring i lagen (1958:642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap, ... 52
9. lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97), ... 54
10. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, .. 55
11. lag om ändring i namnlagen (1963:521), ... 56
12. lag om ändring i införsellagen (1968:621), ... 58
13. lag om ändring i lagen (1969:620) om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag, ... 60
14. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429), ... 61
15. lag om ändring i studiestödslagen (1973:349). ... 64

Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 23 oktober 1975. 65

1. Inledning ... 65
2. Gällande rätt ... 66
   2.1 Faderskap till barn ... 66
      2.1.1 Barns börd ... 66
      2.1.2 Talan om äktenskaplig börd ... 67
      2.1.3 Faderskap till barn utom äktenskap ... 68
   2.2 Vårdnad och underhåll ... 71
      2.2.1 Vårdnad ... 71
      2.2.2 Underhållsskyldighet ... 73
   2.3 Överflyttning av barn ... 76
   2.4 Rättegångskostnad i vårdnadstvister ... 77
   2.5 Avgift för vård av omyndigs värdehandlingar ... 79
3. Reformkrav ... 80
   3.1 Faderskap till barn ... 80
   3.2 Vårdnad och underhåll ... 83
   3.3 Överflyttning av barn ... 86

3.4 Rättegångskostnad i vårdnadstvister 87
3.5 Avgift för vård av omyndigs värdehandlingar 87
4. Promemorian 88
4.1 Faderskap till barn 88
4.1.1 Äkta makes faderskap m. m. 88
4.1.2 Fastställande av faderskap genom erkännande eller dom 91
4.2 Vårdnad och underhåll 91
4.3 Överflyttning av barn 95
4.4 Rättegångskostnad i vårdnadstvister 96
4.5 Följdändringar i andra författningar m. m. 96
4.5.1 Allmänt 96
4.5.2 Lagen om svenskt medborgarskap 97
4.5.3 Religionsfrihetslagen 98
4.5.4 Lagen om blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap 98
4.5.5 Barnavårdslagen 98
4.5.6 Namnlagen 98
4.5.7 Lagen om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag samt studiestödslagen 98
4.6 Ikraftträdande m. m. 98
5. Remissyttrandena 99
5.1 Allmänna synpunkter 99
5.2 Faderskap till barn 101
5.2.1 Äkta makes faderskap m. m. 101
5.2.2 Fastställande av faderskap genom erkännande eller dom 108
5.3 Vårdnad och underhåll 110
5.4 Överflyttning av barn 122
5.5 Rättegångskostnad i vårdnadstvister 123
5.6 Följdändringar i andra författningar m. m. 124
5.6.1 Allmänt 124
5.6.2 Lagen om svenskt medborgarskap 126
5.6.3 Religionsfrihetslagen 127
5.6.4 Namnlagen 127
5.6.5 Studiestödslagen 127
5.7 Ikraftträdande m. m. 127
5.8 Avgift för vård av omyndigs värdehandlingar 128
6. Föredraganden 130
6.1 Allmänna synpunkter 130
6.2 Faderskap till barn 131
6.2.1 Äkta makes faderskap m. m. 131
6.2.2 Fastställande av faderskap genom erkännande eller dom 139

6.3 Vårdnad m. m. 141
6.4 Överflyttning av barn 154
6.5 Rättegångskostnad i vårdnadstvister 156
6.6 Följdändringar i andra författningar m. m. 157
6.7 Avgift för vård av omyndigs värdehandlingar 160
6.8 Ikraftträdande m. m. 161
7. Upprättade lagförslag 163
8. Specialmotivering 163
8.1 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken 163
8.2 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken 191
8.3 Förslaget till lag om ändring i utsökningslagen 191
8.4 Förslaget till lag om ändring i lagen om vård av omyndigs värdehandlingar 192
8.5 Förslaget till lag om ändring i lagen om allmänna barbidrag 192
8.6 Förslaget till lag om ändring i militärersättningsförordningen 192
8.7 Förslaget till lag om ändring i lagen om yrkesskadeförsäkring 192
8.8 Förslaget till lag om ändring i lagen angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap 192
8.9 Förslaget till lag om ändring i barnavårdslagen 192
8.10 Förslaget till lag om ändring i lagen om allmän försäkring 193
8.11 Förslaget till lag om ändring i namnlagen 193
8.12 Förslaget till lag om ändring i införsellagen 194
8.13 Förslag till lag om ändring i lagen om ersättning i vissa fall för utgivna underhållsbidrag 194
8.14 Förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen 195
8.15 Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen 195
9. Hemställan 196
10. Beslut 196
Bilagor
1. Promemorieförslagen 197
2. De remitterade förslagen 245

Utdrag av lagrådets protokoll den 27 februari 1976. 300
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 11 mars 1976. 320